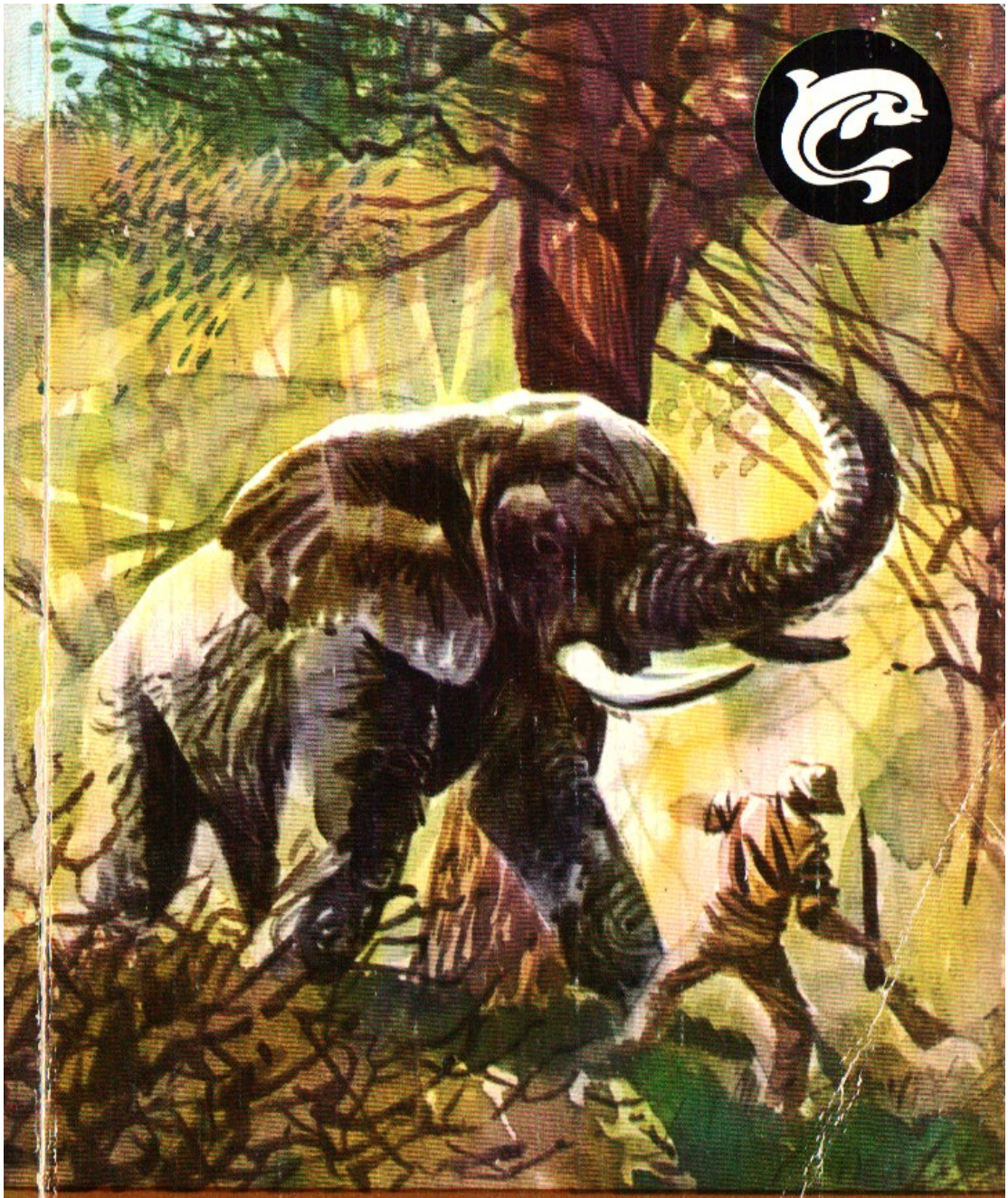

VADÁSZÍRÓK ELBESZÉLÉSEI

ÉBRED A DZSUNGEL

Vadászírók elbeszélései

Ébred a dzsungel

DELFIN KÖNYVEK

Szerkeszti:
RÓNASZEGI MIKLÓS

A *szemelvényeket válogatta és a kötetet szerkesztette*
VÉBER KAROLY

CSERGEZÁN PÁL *rajzaival*

HARMADIK KIADÁS

Véber Károly editor, 1967

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Szilvásy György igazgató
Sylvester János Nyomda (79-2544J; Szombathely, 1979
Felelős vezető: Hanuszek Béla igazgató
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós
Műszaki vezető: Haas Pál
Műszaki szerkesztő: Supp Emilné
Képszerkesztő: Szecskó Tamás
Elektronikus változat Pogány Róbert
100000 példány, terjedelem: 13,5 (A/5) ív. IF. 3692

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1979

TARTALOM

ÚJ-GUINEA ÖSERDEIBEN....4
KÍGYÓKALAND....12
ELEFÁNTOK ÉS KIBOKÓK....15
OROSZLÁNVADÁSZAT....20
KÉT ELLENFÉL A TERÍTÉKEN....24
AZ ÁLLATOK BARÁTKOZÁSA....29
VADÁSZKALANDOK....32
ELSŐ AFRIKAI ORRSZARVÚM....53
AZ ASSAMI TIGRIS....55
SIKIBAI ORRSZARVÚM....57
MIKOR A KASZARÁNI SZÓLT....59
AZ AMUAI ELEFANTVADÁSZATOM....79
TÁMADÓ OROSZLÁNOK....85
RINOCÉROSZKALAND....89
SZERENCSÉTLEN ELEFÁNTVADÁSZATOK....92

Valami különös bűbájos vonzerő van már csak a gondolatában is annak, hogy vadászati kirándulást tehetünk a messze földi egyenlítői tájon! Mennyi ismeretlen érdekesség tárulhat ott fel elénk, mennyi nem is sejtett veszedelem ólálkodhatik ott ránk a titokteljes őserdők homályában, az emberevő vadak hazájában! Képzeletünk benépesíti harcias vadnépekkel, vérengző dúvadakkal, sziszegő mérges kígyókkal, gyilkos skorpiókkal, rejtelmes sebeket keltő, láthatatlan rovarellenségekkel.

A távoli, ismeretlen tájakra kívánkozás misztikus vágya könnyen felébred mindenkiben. A Csendes-óceán ismeretlen szigetei pedig még a többi enemű vidékek közül is kiválóan eszményképei kalandvágyó ifjaknak, csalódott szívű leányoknak. Hiszen annyi sok költői leírás teszi lehető történetek idillikus színterévé, hogy nem csoda, ha a sorsukkal elégedetlenek utópiája ott hiszi megtalálhatni álmainak megvalósulását. Aki elkeseredésében a civilizációt tartja bajai okának, azt hiteti el magával, hogy ezekre a tájakra volna legjobb visszahúzódni, s új életet kezdeni a természeti ember kevés igényével és boldogságával.
És mert nekem az a kiváltságos szerencse jutott osztályrészemül, hogy színről színre láttam e paradicsomi tájakat, most nekem jut ki az a szerencse, hogy bennem látják sokan a szabadítót, aki őket ábrándjaik földjére elvezetheti. Egész gyűjteményem van máris olyan levelekből, melyek azt kívánják, hogy írójukat az ígéret földjére vezessem.
Haj, még ha akarnám, se tehetném! Messze van az, messze, sok ezer mérföldnyire, még a gyors hajón is heteken át vezet oda az út. Magam is csak a képzelet szárnyán járok oda, csak visszaemlékezéseim útján látogatom meg azt a mesés földet, mit éveken át a magaménak neveztem, és sokáig azt hittem róla, hogy én is az övé leszek, az én szép Új-Guineámé!
Legyenek ezek a sorok is emlékeimnek szentelve! Paradicsom volt az nekem, de nem kalandvágyból, se nem azért, hogy gyógyírt csepegtessen világfájdalmas sebekre, hanem azért, inert felkutatatlan természeti kincseinek sokaságával igazi paradicsoma a természetvizsgálónak és annak, ki a termeszei szépségeiben gyönyörködni tud, ki titkainak felkutatásában örömei találja, Maradjanak itthon a lelki betegek, s jöjjenek velem a képzetei szárnyán, kik a természet szépségeinek őszinte szeretetét s meleg érdeklődést hoznak útravalónak magukkal!

Bíró Lajos

ÚJ-GUINEA ÖSERDEIBEN

Valami különös bűbájos vonzerő van már csak a gondolatában is annak, hogy vadászati kirándulást tehetünk a messze földi egyenlítői tájon! Mennyi ismeretlen érdekesség tárulhat ott fel elénk, mennyi nem is sejtett veszedelem ólálkodhatik ott ránk a titokteljes őserdők homályában, az emberevő vadak hazájában! Képzeletünk benépesíti harcias vadnépekkel, vérengző dúvadakkal, sziszegő mérges kígyókkal, gyilkos skorpiókkal, rejtelmes sebeket keltő, láthatatlan rovarellenségekkel.

A távoli, ismeretlen tájakra kívánkozás misztikus vágya könnyen felébred mindenkiben. A Csendes-óceán ismeretlen szigetei pedig még a többi enemű vidékek közül is kiválóan eszményképei kalandvágyó ifjaknak, csalódott szívű leányoknak. Hiszen annyi sok költői leírás teszi lehető történetek idillikus színterévé, hogy nem csoda, ha a sorsukkal elégedetlenek utópiája ott hiszi megtalálhatni álmainak megvalósulását. Aki elkeseredésében a civilizációt tartja bajai okának, azt hiteti el magával, hogy ezekre a tájakra volna legjobb visszahúzódni, s új életet kezdeni a természeti ember kevés igényével és boldogságával.

És mert nekem az a kiváltságos szerencse jutott osztályrészemül, hogy színről színre láttam e paradicsomi tájakat, most nekem jut ki az a szerencse, hogy bennem látják sokan a szabadítót, aki őket ábrándjaik földjére elvezetheti. Egész gyűjteményem van máris olyan levelekből, melyek azt kívánják, hogy írójukat az ígéret földjére vezessem.

Haj, még ha akarnám, se tehetném! Messze van az, messze, sok ezer mérföldnyire, még a gyors hajón is heteken át vezet oda az út. Magam is csak a képzelet szárnyán járok oda, csak visszaemlékezéseim útján látogatom meg azt a mesés földet, mit éveken'át a magaménak neveztem, és sokáig azt hittem róla, hogy én is az övé leszek, az én szép Új-Guineámé!

Legyenek ezek a sorok is emlékeimnek szentelve! Paradicsom volt az nekem, de nem kalandvágyból, se nem azért, hogy gyógyírt csepegtessen világfájdalmas sebekre, hanem azért, inert felkutatatlan természeti kincseinek sokaságával igazi paradicsoma a természetvizsgálónak és annak, ki a termeszei szépségeiben gyönyörködni tud, ki titkainak felkutatásában örömei találja, Maradjanak itthon a lelki betegek, s jöjjenek velem a képzetei szárnyán, kik a természet szépségeinek őszinte szeretetét s meleg érdeklődést hoznak útravalónak magukkal!

Napok, hetek útját egy pillanat alatt futja meg képzeletünk, míg feltűnik végre a sík tengeren egy sötétzöld szalag, egyike az Új-Guinea előtt elszórva fekvő kis szigeteknek. Horgonyt vet hajónk előtte, jó távol, mert az óvatos hajóskapitány nem kockáztatja a kevéssé ismert vizeken hajóját, hogy a tenger fenekéről felfelé növekedő korallzátonyokon fennakadjon. Első látogatásunk csalódással kezdődik, mert nem látunk egyebét sűrű erdőnél s egy házikó fehér fedelénél. Ki se szállhatunk, csak azt várja meg a hajónk, míg a házikó két lakója a hajóhoz jut csónakjával, hogy átvegye a hajóval jött postát, mely kéthónaponként egyszer összeköti őket a külvilággal.

Eleinte azt se tudjuk, mit csodáljunk meg legjobban. A toronymagas sudár *kókuszpálmát,* legyezőszerűen szétterült koronáján olyan súlyos levelekkel, melyekből egy is elég teher, vagy a pálma formájú *dinnyefái* (Casica Papaya), melynek törzse az ősvilági Lepidodendronra emlékeztet, s koronája alatt sárgadinnye nagyságú és ízű gyümölcsök ülnek a törzsén.

Odébb, a munkások kunyhói mellett a *pizang,* vagy más néven *banana* alkot sűrű erdőt, s fölé magasra felnyúlik egy emeletenként gyűrűsen elágazó fa, amely messziről fenyőnek látszik. Ez a *gyapotja* (Bombax Ceiba), amely gyümölcséréskor lehullatja leveleit, míg ágai tele vannak aggat-

va selyemfényű, de rövid szála miatt fonásra nemigen alkalmas pamutokkal. Pamutjával vánkosokat töltenek, mert itt a tollvánkoson melegsége miatt alig lehetne aludni. Annál hasznosabb a fája, mert akármilyen vén korában szabják darabokra, könnyen gyökeret ver, még ha fordítva ültetik is a földbe.

Messziről nézve hazai fának néznénk a *kenyérfát* (Arctocarpus incisa), melyet nevéről mindenki jól ismer, de közelről szembetűnnek akkora nagy levelei, mint egy keserűlapu. Gyermekfej nagyságú gyümölcse főve is jó, hajában sütve és kókuszdiótejjel leöntve pedig nekem jobban ízlett, mint az angolok leghíresebb pudingja.

Tekintélyes nagyságúra nő a *mangófa* (Mangifera minor), melynek a gyümölcse sajátságosán terpentinzamatú.

Egész sereg trópusi fát és növényt tudnánk még észrevenni, miket hírből már ismertünk, de természetben még sohasem volt alkalmunk látni. De aki Új-Guinea földjére lép, nem azért hoz puskát, hogy fel ne akarná vele verni az őserdők csendjét, és ha mást nem, legalább egy saját kezűleg lőtt paradicsommadarat hozzon magának emlékbe.

Azonban ennek egyelőre akadálya van, arra nem elég a puska, erdő és paradicsommadár, hogy paradicsommadarat lőjön, mert előbb az kell hozzá, hogy száz márkát fizessen le vadászati engedélyért. Mert a civilizáció elkíséri az embert az őserdőkbe is.

Míg az engedélyt kiállítják, addig gyönyörködjünk távolról az őserdőben. Szélét messzire benyúló lagúnák borítják, amelyek sok helyen messzire benyúlnak az erdő belsejébe is. Mintha nem volna abban már úgyis elég akadály, még a mocsarak kerülgetése is zavarja a benne való tájékozódást, ha már úgyis nem elég könnyű volna eltévedni benne. Kezünkben van végre a vadászati engedély is, elmehetünk az új-guineai fővadra, a paradicsommadárra vadászni. Még olcsónak is találjuk végtére ezt az írást, ha megtudjuk, hogy tulajdonképpen csakis a paradicsommadárért kell engedélyt váltani, egyéb vadra szabad a vásár. Mégsem olyan rossz az a civilizáció!

Az új-guineai viszonyokkal ismerős házigazdánk gondoskodott már vezetőről is a közeli faluból. Csinos legény Auák, csakhogy éppen beszélni nem tudunk vele. Inkább kísérő, mint vezető, nyilát, ívét magával viszi ő is, de az csak önvédelemre való: madárra ugyan rá nem lőne vele, legföljebb halra a víz szélén. Miután értekezni nem tudunk vele, megmutatjuk neki a verandáról az erdőnek egy szép, szálas, fás részét, hogy vezessen oda. Szó szerint éppen a mutatott helyre vezet, ámde mi messziről nem láthattuk, hogy ott éppen mocsárban áll az erdő, a jó Auák pedig szót fogad, s belevezet bennünket a mocsárba, hogy a sok gyökér, kúszónövény és ledőlt fa közül alig tudunk kikeveredni, ellenben megismerkedünk a szúnyogcsípésekkel, s ezek belénk oltják a malária első csíráit. A sikertelen vadászkirándulásért kárpótoljuk magunkat rovarokkal, természetbúvárnak ez is jó vadászzsákmány.

Másnapra más vadászóhelyet nézünk ki magunknak. Szép füves pázsitot veszünk észre messziről, ahol gyönyörűség lesz szép lepkékre vadászni. Mikor odaérünk, másfél méternyi magas, sűrű sásforma tengerbe keveredünk, közbe-közbe kétöles magas, karvastag vadcukornád. Útnak semmi nyoma, csak a cukornád közt egy alagútforma búvóút, amelyet bennszülöttek rejtekútjának ismerünk fel. Kétrét hajolva végigbúvunk rajta, s végre bejutunk az erdőbe, ahol könnyebb haladni. Csak azután látjuk, hogy belekeveredtünk a mocsaras *szágópálma-sű*rűségbe, s ami oda vezetett, nem bennszülöttek búvóútja, hanem váddisznócsapás volt. Alig tudunk belőle estig kiigazodni. Hiába hordoztuk ugyan egész nap a puskát, de kárpótlásul végre is az erdőszélben rovarokat gyűjthettünk. Ismét gazdagabbak vagyunk egy tapasztalattal, hogy az ilyen nagy, füves helyeket, az *alangalangot* kerülni tanácsos.

Még egy kellemetlen természetű hely akasztja meg a vadászt Új-Guineában: a parlagföld. Művelés alá való földnek rendesen erdőt kell kiirtani a bennszülötteknek is, a mezei gazdálkodással foglalkozó Új-guineai Részvénytársaságnak is. Csak az erdő talaja ad jó termőföldet. A bennszülött csak egy évben használja a részvénytársaság, ha felesszámú munkása van, két-három évig is. Azután parlagon marad. A földben maradt gyökerekről azonban, amelyeknek gyors kihajtását hát-

ráltatta az irtáskor felégetett fák tüze az első évben, a másodikban oly rohamosan nő fel a fák jövése, hogy több munkába kerülne az ellene való védekezés, mint új erdőrészlet irtása. Egy nyolchónapos parlag több öles fákat nevel, úgyhogy magam is eltévedtem benne, noha azelőtt minden részét jól ismertem. A kétéves parlagon át vágott útról, mely fölött a fák összeborulnak, európai növényterméshez szokott ember alig hinné el, hogy olyan fiatal. E sűrűség legtöbb fája a gyorsan és vastagon növő epercsaládba tartozik.

Ezek a puha eperfafélék száradni kezdő törzsei a legkedvezőbb tartózkodási helyei és tápláléka a tropikus vidékek, s azok közt Új-Guineának is valódi csapása, a *fehérhangyáknak* vagy termiteknek. A megemésztett faanyagból tetemes méretű, nagy fészkeket építenek, némely fajuk a fán, mások a föld színén; ezek a telepnek csak gócpontjai, föld alatti menetei egypár holdnyi területet is elborítanak, s ott évekig feltűnés nélkül megélnek. Ha ezt nem véve figyelembe, ilyen területen gazdasági épületet vagy lakóházat emelnek, rövid időn belül azt is megtámadják, és farészeit megemésztik. Sajátságosnak látszik, hogy többféle madár a termiteknek ez építményeit vájja ki, olyanformán, mint nálunk a harkályok, s itt a fehérhangyák fészkében fészkelnek, tojnak és nevelik fel fiaikat.

Néhány napi csatangolás után vesszük csak észre, hogy még tulajdonképpen nem voltunk az őserdőben. Mert eleinte meg téveszt bennünket a sok fa, majdnem azt lehet mondani, hogy nem látjuk a fától az erdőt. Nem egy embert ismertem odakint, aki sohase látott valódi őserdőt.

Valódi fenségében, meglepő nagyszerűségében csak akkor tárul fel előttünk az őserdő, ha olyan oldalról közelítjük meg, hol a szélén kiirtották az újranőtt átmenetes erdőt. Vastagságával imponáló fa nem sok van benne, ellenben koronájuk egyformán nyúlik fel a magasba, olyan magasba, mintha a mi legmagasabb fáinkból kettőt állítanának egymás tetejébe. Koronáik ott fent folynak egybe, oly sűrűn, hogy egész félhomály terjed el alattuk. Odafent folyik a nagyszerű küzdelem a létért, a világosságért és a napfényért. Levél és virág csak odafent fejlődik, ezért minden életerő arra használódik fel a fában, hogy a világosságig nőjön. Kígyóként kúsznak fel a megerősödött törzseken a tollszár vastagságútól majdnem emberderék vastag venyigés kúszónövények, melyeknek itt alant levelet, virágát sohase találjuk, mert csak fenn, a fák koronáján fejlődhet ki; hozzájuk támaszkodva nyúlnak fel leendő faóriások pálcavastag, de öt-hat méter hosszú csemetéit, alig néhány levelet viselő silány koronával, mert majd csak azután vastagodik és lombosodik, ha elérte a világosságot. Más fafélék felülről nőnek lefelé, magjukat megemésztetlenül hullatta el fent valamely madár, fagyöngy módjára az ágakon kelnek ki, gyökerük mint folyondár kúszik lefelé a földig, s csak azután vas" tagodnak fává. Bokor és aljafa kevés van az őserdőben, ott már nem fárasztó a járás a vadásznak se. Itt van a paradicsommadarak hazája.

Ezelőtt mintegy 150–200 esztendővel csodálatos és feltűnő szép kitömött madarak kerültek Európába Ceylonból, Kínából, Japánból vagy a köztük fekvő kikötőkből. Drágák voltak, csak gazdagok szerezhették meg maguknak. Észrevették, hogy nem hasonlítanak semmiféle madárhoz, csakis valami mesés, távoli ország szülöttei lehetnek. A tudósok törték rajta a fejüket, különösen rejtélyes volt, hogy lábuk nincs, de mellükön ernyőszerűen kiterjeszthető, hosszú aranysárga vagy aranyvörös tollbokréta van. Csakhamar kialakult az a hit, hogy ezek a gyönyörű madarak mindig a levegőben lebegnek, lábuk nincs is, mert méltatlan volna hozzájuk, hogy a földet érintsék, így hát nem is lehet másképpen, mint hogy emberek hátára rakják fészkeiket, és ott költenek. Ilyen hely pedig csak földi paradicsom lehet, így lett azután a nevük paradicsommadár. Persze akadtak hitetlenek is, akik a lábak hiányát azzal a szürke megállapítással magyarázták, hogy a madár kikészítője azt egyszerűen levágta...

Azt ma már mindenki elismeri, hogy a legpompásabb madarak Új-Guineában élnek, csakis ott és annak közelében vannak a paradicsommadarak mindenféle fajtái. Egyéb színpompás madarak tekintetében se múlják felül a tropikus tájba eső más világrészek sem, akár Afrikát, Indiát vagy Brazíliát hasonlítjuk is össze vele. Elég csak azt fölemlíteni, hogy magában Új-Guineában a többi világrész összes fajainak legalábbis háromnegyed része él a többi pompás színű madarakból, a pa-

pagájokból és a galambokból. Közönséges európai előtt talán elhamarkodott példa, hogy a galambokat is a pompás tollú madarak közé számítom, mert az a néhány fajta galamb, amely európai, egyszerű színű. De a koronás galamb díszes fejékessége már hozzánk is eljutott, hátha még látnák a nagyobb részt kitevő új-guineai gyümölcsevő galambokat! Azoknak a rikító világoszöld, élénksárga, kék, fehér és ibolyaszín egymásra halmozott színe vetekedik a papagájok színpompájával.

Ha olyan túlságosan szegény is Új-Guinea négylábú állatokban, hozzátehetem, hogy éppen olyan elárvult kígyókban, békákban és halakban is; bőven kárpótolva van sokfajú és pompás madarakban, lepkékben és más rovarokban. Madaraknak meg éppen Eldorádója.

Szeretném most már bemutatni az új-guineai madarakat, csak előbb azon töröm a fejemet, hogy fogjak hozzá. Magyar nevük persze nincs, csak tudományos latin nevük; azzal nem sokra megyünk. Pápua nevük természetesen van annyira, mint nekünk az itthoniakra, de azt még az ornitológus se használhatná. Legjobb volna színes képekben, de ami kevés le is van festve-rajzolva, az meg úgy el van szórva a világirodalomban, hogy még múzeumaink gazdag szakkönyvtárában sincs meg mind. Nem marad más hátra, mint nálunk is ismeretes madarakhoz kapcsolom leírásukat, ámbár hiányos lesz az ismertetés, mert egész sereg olyan madárcsalád él ott, amilyeneknek semmiféle rokon családja nincs nálunk, mint ahogy ott is hiányzanak olyan családok, amelyek nélkül mi el se képzeljük a világot. Hogy többet ne említsek, elég az, hogy harkályféle meg pacsirtaféle ott egyáltalában nincs.

Kezdem a paradicsommadarakkal. A mi szerény tollazatú varjúink büszkék lehetnének, ha megtudnák, hogy ezek a pompás tollúak az ő családfájukon nőttek. Dísztolluk légtömegesebben jött Európába a Paradisea-nem fajainak. Ez itt Augustae-Victoriae nevet visel, az utolsó német császár nagyanyja után. Ennek vörösek a melle két oldalán levő csomósán növő dísztollai, egyik rokonának fehérek, a másiknak sárgák és így tovább. Egyébféle paradicsommadárfajt a tudomány összesen 120-at ismer, de azok nem annyira csomós dísztolluk miatt keresettek és drágák, hanem mert múzeumi ritkaságok. Dísztolluk párosán vagy csomósán a legbizarabb változatokban jelentkezik, egyiknek farkán, másiknak begyén, kontyán, hátán nő ki...

A paradicsommadarak némely fajtája elég gyakori azon a tájon, ameddig földrajzi elterjedése tart. Sokszor egészen hangos tőle az erdő a reggeli és esti órákban, de húsz nőstény és fiatal hím is esik egy-egy díszes tollazatú öreg hímre, amelyet tolláért vadászni érdemes. Hangos kiáltásaival messziről elárulja magát, de alig lehet meglátni a magas fakorona folyondárokkal borított sűrűségében, folyton ugrál ágról ágra, fáról fára. Mire hangja után menve elértük azt a fát, ahonnan rikácsolását hallatta, már a tizedik fára szállt, s a sűrű bozóton át alig bírjuk követni. Ha hosszas fáradozás után mégis sikerül célba venni, csalódással kell észrevennünk, hogy dísztoll nélkül való madárra pazarolnánk töltésünket. Hosszas gyakorlat után valami kis hangárnyalatról végre megtanuljuk kiismerni a dísztollas vén hím hangját, vadászatunk ,akkor kezd csak eredményes lenni. Élvezetnek egyáltalában nem lehet nevezni a paradicsommadár-vadászást, ez aztán az oka, hogy az Új-Guineában megfordult európaiak közül nagyon kevesen dicsekedhetnek saját kezűleg lőtt paradicsommadárral. A legtöbben csak fizetett szolgákkal lövetik.

Magam is olvastam dicsőítő leírásokat, hogy milyen gyönyörűséges látvány az őserdőben a paradicsommadarak repülése. Azok a leírások bizony nem felelnek meg a valónak, mert olyan világításban, mint az őserdőben, mikor az erdő homályából kell néznünk a lombsátor közül kivillanó fényudvaros tenyérnyi égfoltok felé, nemhogy a madár pompás színét nem csodálhatjuk, sem azt, hogy van-e neki kifejlett hímtollazata, csupán a hangjáról tudjuk, hogy hímre lőttünk. Bizony sokszor csalódtam magam is, ha hosszas fáradozásomat az egyszerű gesztenyeszín tollas tojó vágy fiókhím akarta megjutalmazni.

Sportkedvelőknek méltó vadászzsákmány a tekintélyes nagyságú *kazuár,* a strucc rokonságába tartozó nagy futómadár. Tompa dobszóhoz hasonló hangját sokszor hallani az erdőben, de óvatossága miatt ritkán kerül lövésre. Előlem többször ugrott fel nagy robajjal, de majd mindig olyankor, mikor rovarászathoz készülve, lőfegyver sem volt nálam. Csupán egyszer jutottam hozzá, hogy

egy szép példányt elejthettem. Egy esős délután madárlesen álltam az őserdőben, mikor minden előzetes zaj nélkül alig 30 lépésnyire előttem termett egy szép, vén hím kazuár, úgyhogy fültövön célozva galambseréttel is megölhettem. A bennszülöttek rendesen hajítódárdával ejtik el, ha közelébe férkőzhetnek. Kisebb szigeteken lakó bennszülötteknél nem ritkán látni szelídített kazuárt, de egyéves koránál tovább nemigen tartják, hogy pecsenyéje szívós ne legyen.

Nekünk nagyon fontos volt, mert jó darab ízletes pecsenyét adott a pulykanagyságú szarvascsőrű madár. Feltűnő alakja és színe mellett furcsa a repülése is, mert nagy szárnyaival olyan zakatolást csap, mint egy ziháló mozdony. Még furcsább a költése. Kotláskor faodúba búvik, melynek nyílását a kakas sárral befalazza úgy, hogy éppen csak az eledelt szedheti be. Odabent csupaszra vedlik, pelyhéből lesz a fiókáknak puha ágy. Ezalatt úgy meghízik, hogy olyan, mint egy hízott, kopasztott liba. Ha ilyenhez hozzájut a pápua, el nem adja semmi áron. Különben is van annyi eszük, hogy nem teszik ki magukat kísértésnek, nekünk csak akkor árulják el, ha már túlestek a lakomán.

Egy másik különös madár a *Talegallus-tyúk.* Faji rokonsága távoli a mi tyúkunktól, de mégis tyúkféle rokonság. Színe nem különös, olyan, mint a korhadó lomb, úgy költ, hogy nagy területről összekaparja a lehullott lombot 3–4 méter magas boglyává, tetején beássa magát pár méternyire, ott rakja le tojásait, de nem maga költi ki, hanem az ott kifejlődő nedves melegre bízza. Sok az elhagyott fészek, nehéz benne, kutatni, de a pápua kutyák ki tudják szaglászni, melyikben van még tojás. Van benne néha 12–15 tojás, amelyek csodálatos nagyok, akkorák, mint egy túzoktojás. Szükséges is ám, hogy annyi tápanyag legyen benne, mert abból a csirke nem pelyhesen jön ki, hanem repülésre készen, teljes szárnytollakkal és kinőtt farokkal. Az igaz, hogy még akkor csak galamb nagyságú.

Kakukk van itt 5–6 féle, a nagyobbak a varjú nagyságot is meghaladják. Természetesen hangjuk is inas, mint a miénké, némelyiké négytagú. Nem magam szedtem a tojását, nem tudhatom, hogy ezek is más madarak fészkébe tojnak-e, de az meglepett, hogy a kikelő kakukkcsirke nem pelyhes, hanem tüskés, mint a sündisznó.

A *papagájok* csoportja Új-Guineának egyik legfontosabb madárnépessége, mert itt és környékén él a földkerekségen ismeretes fajok háromnegyed része: tyúknagyságútól le a verébnagyságúakig. Színben a lista fehér, teljes zöld, piros vagy fekete egyszínűtől a legtarkább kék, sárga foltosokig. Most még nincs arrólfelől madárexport, de ha majd lesz, Új-Guinea elárasztja a madárkedvelőket a legpompásabb színű madarakkal. Jó torkúak mind, de akadhat majd, akinek zene lesz ez a hang, egyiké olyan, mint a kenetlen szekérkerék nyikorgása vagy a mozdonysíp éles süvítése, amitől ötven lépésre mindenki befogja a fülét, vagy mulat azokon az apró, tarka fajokon, amelyek az ágon kapaszkodva, fejükkel lefelé csüngve pihennek. Nekem, ha papagájt látok, mindig az jut legelőbb az eszembe, hogy vajon ettem-e már olyant is. Mert volt módomban válogatni ízletes pecsenyéjükben. Ott még nem volt madárvédelem.

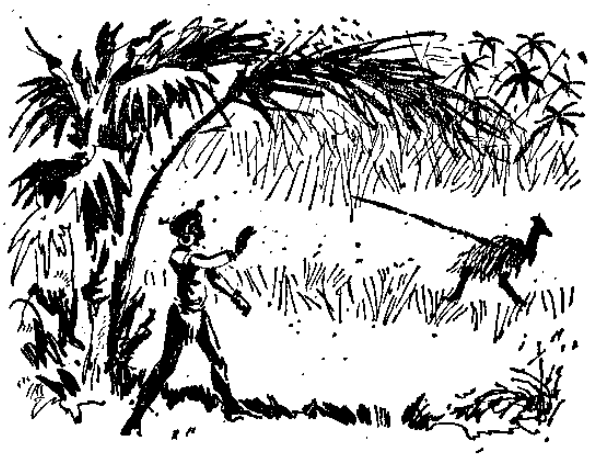

Kevesen ismerik nálunk a kis *jégmadarai,* pedig feltűnő szép, mert kevés nálunk a kék tollú madár. Azzal tűnik fel, hogy ha a befagyott vízen van télen egy kis lék, órákig les ott, míg egy kis halacska odavetődik, hogy elkaphassa. Családi tulajdonságuk lehet a sztoikus nyugalom. Új-Guineában van egy gerle nagyságú, félig kék, félig hófehér, nagy papuccsőrű rokonuk. Ha felül egy száraz ágra, nem zavarja nyugalmában semmi zaj, semmi mozgás. Nyugodtan bámulja a ráhajigálókat, de ha

éppen meg nem ütik, el nem mozdul. Még ha a közeli ágról lelövöm is a társát, akkor is csak kíváncsian bámul ránk. Többi szép kék tollas rokona azonban óvatos.
Nagyobb termetű vad nincs Új-Guineában a vaddisznónál, melyből ott egy külön faj él, a Sus pápuanus. Némely vidéken valósággal hemzseg tőlük az erdő, túrásuk nyomát mindenütt látni. Nem kell hozzá valami nagy vadásznak lenni, hogy pápua vaddisznót ejthessünk el, kivált lesből, alkonyatkor. Erimai lakásomban, ahol egyedül laktam az erdőszélen, egy holdvilágos estén az ablakból lőttem le egyet a szemétdombról, ahova kidobott kókuszdiódarabokkal csalogattam őket. A bennszülöttek is szorgalmasan vadásznak rá, de nem nyíllal, hanem mindig dárdával. Kenyérfa puhított háncsából font durva hálókkal elkerített helyre hajtják, s a hálóba keveredett disznót ügyesen leszúrják. Sokszor pedig hajtóvadászatukat úgy rendezik, hogy folyóvíznek szorítják őket, s az úszva menekülő disznókat fatörzsből vájt csónakjaikkal üldözik, és úgy dárdázzák le. Huongolf vidékén másfél méter mély vermekkel is fognak disznókat. Az ilyen helyeken való járás embernek is veszedelmes, ha nem ügyel a közelben levő figyelmeztető jelekre.

A sűrű bokros helyeken vagy magas sásban élő *törpekenguru* vagy *walabi* európainak alig kerülhet a puskája elé. A bennszülöttek azonban gyakran hajtják hálóikba, melyeket a vaddisznóhajtásnál is használnak.

Annál könnyebben lepuskázhatjuk mi, európaiak is a fán mászkáló, lomha *erszényes emlősöket* (Phalanger). Egyedüli védelmük, hogy elrejtőznek, fakéreghez hasonló szürke színük láthatatlanná teszi őket. Nappal nem is igen mozdulnak meg, csupán akkor, ha szél mozgatja az ágakat és leveleket. Lassan, de ügyesen kúsznak, miközben fogódzó farkuk kitűnő szolgálatot tesz.

Miután a fogságban tartott Phalanger fényképezéshez is pompás modell, mert nem könnyen mozdul meg, felhasználom az alkalmat, hogy vele együtt bemutassam Új-Guineának egy érdekes rendkívüliségét, az eleven hangyafészket. Ez a Rubiaceák családjába tartozó növény, a Myrmecodia. Magvát, mint nálunk a fagyöngyét, madarak hordják ágról ágra, s ott él a növény is a fák kérgén. Töve dinnye nagyságú húsos gumóvá fejlődik, mely át van labirintszerűen lyuggatva, mintha összerágták volna az Iridomyrmex-hangyák. Ezek minden ilyen gumóban tömegesen laknak, s a gumón levő számos nyíláson kis bebarangolnak. Az érdekes benne az, hogy ezt a gumót nem a hangyák.rágják ki olyanná, hanem úgy terem, s ha eltávolítják belőle a hangyákat, a Myrmecodia elpusztul, viszont a hangyák sem tudnak megélni a növény nélkül.

A fák ágain levő eleven hangyafészkek után járva, belekeveredünk a tengerparti erdőségekbe, felriasztva onnan a csapatosan tanyázó varjakat. Hang nélkül, károgás nélkül szállnak odább, jó előre észreveszik jöttünket a bokrok zörgéséről. Ügyet se vetünk rájuk, láttunk varját otthon is eleget; ha ezek nem kárognak is, feltesszük róluk, hogy bizonyosan az a természetük. Jobban érdekel bennünket, hogy egy tisztáson ránk figyelő bennszülötteket veszünk észre. Valami gyümölcsöt szednek a Pandanus fákról. Ezeket a német srófos-pálmának nevezi, pedig nem is pálma, mint ahogy tengeri póknak hívja a rákot, tintahalnak a szépiát, amelyik nem is hal formájú. Van ott több más fa is, amelynek gyümölcse van. Megkóstoljuk sorra, de az egyik ízetlen, a másik fanyar, így legalább feljegyezhetjük jegyzőkönyvünkbe az érdekes pápuákról, hogy azok annyira vadak, hogy étel dolgában sincs semmi ízlésük. A pápua meg majd a faluban rólunk beszéli el, hogy az európai milyen alacsony fokán áll a műveltségnek, nyersen eszi a Pandanust, s ez csak lekvárképp élvezhető; beleharapott az Inocarpusba, amit előbb meg kell főzni, hogy jó gesztenyeízű legyen.

Szívességből megtesszük a gyümölcsőrző vadembernek, hogy lőjünk neki egypárat a termést károsító varjakból. Ott repülnek el a tér fölött, varjúhoz illő szabályos szárnycsapással. A sikerült lövésre elő is hozza legújabb vadászzsákmányunkat, csak akkor látjuk meglepve, hogy az repülőkutya, az a nagy, gyümölcsevő denevérféle, amilyet mi szokatlan alakú fejéről hasonlítunk a kutyához, és húsát meg nem kóstolnánk a világért. Ha véletlenül repülő nyúlnak hívnák, tán még mi is megcsemegéznénk, mint a pápuák.

Az anyaállat mellén félig megnőtt fiókája csüngött, amelyet mi szintén alig merünk megfogni. A pápua azonban nagy lapuba köti, s hazaviszi fiacskájának játszani. Az a gyerek legalább annyira

örül neki, mint a miénk a kisnyúlnak. Nem fél tőle,, mert tudja, hogy nem harap, etetgeti mindenféle gyümölccsel, s végre megszelídül, úgyhogy elő jő a hívó szóra. De fonálra köti ő is, mert ha nem tud is még repülni, de jól tud mászni, s ha felkapaszkodhatott egy fára, el nem fogja többé senki.

Egyike a legérdekesebb vadászkirándulásoknak a Graget szigeti galamblövés. Friedrich-Wilhelmshafen öblének a sík tenger felől való oldalát zárja el ez a valódi gyűrű alakú sziget, közepén szép beltengerrel, melyen a dagály és apály szerint folytonosan mozgásban van a víz befelé vagy kifelé. Egy bennszülött csónak alig félóra alatt átszállít egyik korán reggel, mert csak délelőtt időznek itt a galambok. Műiden irányból Graget felé tartanak, s ott gyülekeznek nagy csoportokba a legmagasabb kenyérfákon. Az a legelső feladat, lelőni e fákról egy galambot, de csak egyetlenegyet. Ha ez megvan, nem törődünk többé a fákon csoportosulókkal, hanem sietünk ki a part mentén levő kopár korallpadokra, amelyeket folytonosán csapkod a kívülről hullámzó nyílt tenger. A legszélső fa tövében néhány ágból és pálmalevelekből hamarosan spanyolfalszerű rejtekhelyet tákolunk össze, s e mögé áll egy vagy több vadász, előtte pedig a korállszirtekre az elejtett galamb van kitéve csalinak, feje felpeckelve, szárnyai összetéve, mintha ott szemelgetne. A galambok valóbari e korállszirtekre szoktak leszállni, sós vizet és sókristályokat s apró, sós mészkavicsokat szedegetnek. A galambcsapatok fent keringenek, helyet választva, de így tömegben nagyon gyanakodók, míg valamelyik bátrabb meg nem kezdi, annak utána megy az egész sereg. Azt az egyet, a bátrabbat képviseli a mi lelőtt galambunk. Ha egyszer leszállt egy csapat, bátran megkezdhetjük a tüzelést, lövöldözhetünk közéjük egyre-másra, minél több fekszik lelőve vagy vergődve, annál kevésbé távozik el a többi. Valóságos mészárlás lesz már ez, és nem vadászat. A puskaropogás nem zavarja el többé őket, pedig néha két-három puskás tüzel közéjük egyfolytában. De ha valamelyik vadász kilép a sövény mögül, a többi mind felszáll, és le nem lehet csalni őket aznap.

A legnagyobb rekordot akkor értem el, mikor egyszer 18 töltéssel 46 galambot terítettem le. Heteken keresztül sokszor nap nap után lövik itt a galambokat, messze környék galambja tart itt találkozót, számuk nem apad. A Friedrich-Wilhelmshafenben élő európaiakra valóságos áldás ez a hely, mert innen szereznek friss húst, változtatásul a folytonos konzervvel való táplálkozáshoz.

Új-Guinea partvidékén nem ismerek helyet másutt, ahol ilyen módon lehet vadászni.

Kisebb folyó torkolatában *krokodilvadászatot* is alkalmunk van megpróbálni. Az uszadék fatörzseken szoktak sütkérezni, odalapulnak az iszapos törzsre, színük úgy összeolvad a környezetével, hogy csak gyakorlott szem bírja észrevenni. Ha nincs nálunk fegyver, legjobb nyugodtan hagyni, s másnap ugyanabban az órában térni vissza lőfegyverre], vagy ha biztosabban akarunk birtokába jutni, dárdás benszülöttekkel. Zajtalan evezőcsapásokkal pár ölnyire is meg lehet közelíteni, mert sohase

19 támad az emberre, védő színében pedig annyira bizakodik, hogy menekülni se igyekszik egyhamar. A csónakok a közvetlen közelében állhatnak fel, a dárdás emberek felemelkednek, s jelszóra egyszerre dárdáznak rá. Az én vadászataim krokodilokra sohase sikerültek, mert mindig akadt közülünk egy-két hebehurgya vadász, akit elragadott a hiúsága, mikor közvetlen közelében látta maga előtt az óriási hüllőt, s maga egyedül akart lenni a szerencsés, aki leteríti. Pedig ha a lövés nem éppen a gerincét töri, nem kapjuk még, ha egész sereg golyó fúrta is keresztül.

A szép Nipa-pálmás, csendes folyókba, terejdelmes mocsarakba beevezve, előre örvendünk és reménykedünk, hogy fogjuk majd felzavarni a gémek és kacsák seregeit, amilyeneknek az ilyen alkalmas helyeken százával kell tanyázniuk. Pedig ezek a pompás mocsarak teljesen vadtalanok és némák.

Ami kevés madár él is a partján, ha felzavarjuk, mind a sűrűség felé menekül. Az új-guineai vadász nem gyakorolhatja bravúros ügyességét: röptében lőni madarakat. Itt minden a sűrűségben bujkál, vagy olyan magasba húzódik, ahol fegyverünk ereje el nem éri.

A sűrűségben cserkészve régi ismerős állít meg lépten-nyomon.

Meg kell állnunk, hogy megszabadítsuk magunkat a ruhánkba kapaszkodótól, amely mintha em-

lékeztetne: Hát nem ismersz? Én vagyok, gyermekcsínyeid rendes kísérője a *nádpálca!* De az őserdőben nem taneszköz még, hanem a fákra futó kúszópálma. Szárát ismerem már hazulról, de leveleivel csak itt kötöttem ismeretséget, s mondhatom, ez se jobb a száránál. Levele a szokott pálmalevél alakú és nagyságú, de a végéről méternyi hosszú, vékony fonal nyúlik le, megrakva sorban álló, erős, horgas tüskével. A fonalakat alig látja az ember maga előtt csüngeni a homályos erdőben, még jó, ha csak a ruhájába akad, s nem a fülénél-orránál fogva, mint az apró hal a horgon. Az ilyen nádpálcabozótokat tanácsos a vadásznak messziről elkerülnie.

Csónakunkkal a part mentében evezve a part sziklái alatt kollégákat pillantunk meg, bennszülött vadászokat. Az ő vadászati módjuk éppen olyan különös nekünk, mint nekik a mi puskával való vadászatunk. Ők is lőfegyvert használnak, az ívet és nyilat, de nem madarakat lőnek vele, hanem halakat. Gyakorlat után nagyon jól meg tudják becsülni, hogy a víz fénytörése nem ott mutatja a halat, ahol valósággal van, s aszerint céloznak alá vagy mellé. A kilőtt nyílvesszőt az alkatrészét képező nádnál fogva ismét fölveti a víz, ha elhibázta a célját. Értik ők a halászat másféle módját is, de kitapasztalták, hogy némelyféle halat ezen a módon a legkönnyebb megszerezni...

A fa itt értéktelen, sok helyen nem is törődik vele senki, erdő helyén újra erdő no magától. Azért nemigen van még olyan hely a világon, hogy úgy rovarászhatna valaki, mint én lettem a Huongolf környékén. Hat legénnyel hónapokon keresztül nap nap után döntöttem az őserdő fáit, hogy koronáikról megszedhessem a rajta élő rovarokat, különösen a sajátságos alakú *botsáskákat.*

Vadászat közben észre sem vesszük, hogyha mi vadászunk az őserdő apró vadjaira, csak kölcsönbe esik, minket meg ők használnak ki a maguk céljaira. Nem is a nagyok a veszélyesebbek, hanem az apróságok tömege, különösen a malériát előidéző *szúnyogok.* Ez is csak a tudomány nem régi felfedezése; mikor még én kezdtem járni az őserdőket, éghajlat, talajgőz, víz és hiányos táplálkozásból igyekeztünk kimagyarázni az okait. Nem volna teljes a bemutatott képek sorozata, ha kihagynám belőle azt, amely legsanyarúbb évemnek, az első évnek a végén mutat be engem Seleoszigeti lakótársaimmal. Voltam én is vadászzsákmány, a moszkitók és a malária zsákmánya.

Mint valami álomország, úgy tűnik fel már nekem is édes szenvedéseimnek, természetvizsgálói örömeimnek színtere, a misztikus trópusi táj. Csábít, hívogat vissza, aranyos színnel bevont ködfátyolképeivel. Hiszen olyan boldog voltam ott, és csak hasznot tettem, kárt senkinek! Vajon lesz-e erőm ellenállani hívogató szózatának, vagy legyőz az a másik szózat: a nagy világon e kívül nincsen számodra hely!...

Bíró Lajos

KÍGYÓKALAND

Púpos orrú galambokat vadásztam augusztus 8-án a Seleosziget egyik szegletében megmaradt kis őserdőben, hogy többnyire becsinált holmikból álló ebédünket a következő vasárnap tiszteletére friss hússal tegyük változatosabbá. Szokás szerint egyedül, nesztelenül lopóztam előre a sűrű fák között; a nemrégen hullott eső még a száraz levelek zörgését is elnémította, sőt az is alig adott némi neszt, amint a széles bokorvágó késsel az utamba szövődő liánokat elvagdaltam. Szolgám a közeli tengerpart mentén követett; neki csak a lövésre szabad és kell előkerülnie, hogy az elejtett madarat átvegye. Nem lehetett panaszom a vadászat eredményére. A *pungurup* (ahogy a bennszültöttek hangjáról nevezik) ostoba madár, nem nehéz kézre keríteni. Még csak egy hiányzott a kiszabott számból, mert négyünk számára nyolc darabot szoktunk számítani levesnek és pecsenyének.

Négy óra már elmúlt, az erdő sötétebb lett, az erdő széle felé kellett tartanom, ahol még világosabb volt.

Egyszerre, majdnem a fejem felett, csekély nesz tett figyelmessé. A fa alsó ágán, ahol különben sohasem szokott tartózkodni, egy pungurup vánszorgott az ág mentén tovább, lassan, nehézkesen. Sebesülve elmenekült galambnak néztem, amelynek meg kell adni a kegyelemlövést. Olyan közel volt, hogy elégnek tartottam az apró madarakra szánt csőből rátüzelni. A madár eltűnt az ág végén szövődött liánok sűrűségében. Még nézem, hová esett, mikor ugyanonnan, ahol a galamb állott, egy kígyó esik majdnem a fejemre, éppen elém. Pillanatig meglepetve nézem, ő máris gyors sikamlással iramodik a sűrűség felé. Éppen annyi időm maradt, hogy a farkát elcsíphettem, hirtelen visszaránthattam, s feje felől a puska agyával, hátul a lábammal lenyomhattam. A kés lapjával a nyakát igyekeztem éppen leszorítani, de ő volt a gyorsabb, s hirtelen harapással a mutatóujjamba harapott. Hogy mi villant át hirtelen agyamon, csak az képzelheti el, akit olyan tájon, ahol a kígyóknak legalábbis a fele mérges, ismeretlen kígyó mar meg. Hanem hamarosan nyakon csíptem. Pillanatig még azon gondolkoztam, a kígyó nyakát vágjam-e le előbb vagy a megharapott ujjamat. Mégis okosabbnak tartottam előbb a kígyó szájába nézni. Fellélegzettem: a kígyónak nem volt méregfoga!

Minden megelégedésem mellett sem kegyelmeztem neki. Megijesztettél, most büntetésül menj a Magyar Nemzeti Múzeumba!

Előkerült a lövésre az én sötét bőrű kísérőm is, aki a kígyó láttára három lépést ugrott vissza. Ijedtében alig értette meg, hogy vágjon le egy ágat, hasítsa be a végét, hogy a kígyó nyakát beleszoríthassam. Hazafelé jövet is eldobta, valahányszor a kígyó evickélni kezdett. De bezzeg megjött a bátorsága, mikor a bennszülöttek falujához értünk, és ezek bámulva nézték, hogy micsoda vitéz fickó ez, hogy a kígyót vinni meri! Mert a bennszülöttek közül ugyan egy se merte még a pálcát sem a kezébe venni. Csak úgy szaladoztak előle.

Hanem azért megmondták a kígyó nevét: "ani". Nem lehetetlen azonban, hogy ez a név általában kígyót jelent s nem éppen ezt a fajt.

Még a helyszínen a körülményeket számba véve, visszagondolva a madár mozdulataira, ahogy vonszolta magát nehézkesen előre, kétségtelennek kellett tartanom, hogy a kígyó a galambot megfogta, folyton az ágra kunkorodva menekülésében akadályozta. Nagyobb bizonyosság kedvéért itthon a megkopasztott galamb bőrét gondosan átvizsgáltam, de régibb lövéseket nem találtam rajta.

Hanem azért, itt előttem, ezt az alig ujjnyi vastag kígyót s a mi házi galambunk nagyságának megfelelő púpos orrú galambot együtt látva, csóválom a fejemet, hogy legyen az lehetséges, hogy ez a kis kígyó azt a nagy galambot meg tudná enni?!

Mégis, mégis, aligha fogta meg az "ani" a pungurupot csak azért, hogy játsszék vele!

Új-Guineában, az őserdők csendjében vannak békák is, kígyók is, sőt azt olvassuk, ha végignézzük

az Új-Guineából természetrajzilag ismert fajok névsorát, hogy az onnan ismert kígyófajoknak egyharmad része, hét a huszonegy közül, határozottan mérges kígyó.

Ám a statisztika, mint sok más dologban, inkább csak a papiroson veszedelemes, az életben nem tűnik fel. Új-Guineában sincs sok félnivaló a kígyóktól; olyan ritkák, hogy nekem, aki folytonosan az erdőket bújtam, alig volt alkalmam hat esztendő alatt hatot látni a szabadban. Az igaz, hogy a bennszülöttek, akik tudták búvóhelyeiket, néha számosat hoztak nekem. Mérges kígyó marásáról nem is tudok többet egyetlen esetnél, az igaz, hogy az halállal végződött. A tettes kígyót láttam is az orvos gyűjteményében, az *ikaheka* kígyó volt, majdnem karvastag, másfél méternyi, hatalmas állat.

A kígyók közül két faj alkalmatlan házitolvaj. A kisebbik (Dipssadomorphus irregularis) csak a tyúktojásokat lopja, egyiknek a felvágott gyomrából hetet szedtem ki. A nagyobbik, egy óriáskígyó fajta (Python) szintén nem veti meg a tojást, de már a tyúkra is van étvágya.

Én teljesen elvesztettem az óriáskígyók iránt való respektusomat, mióta láttam egyszer, hogy fogják meg őket. A stephansorti erdőben kóboroltam éppen két tizennégy-tizenötéves jabim fiú szolgámmal, mikor egy fiatal rán egy Pythont pillantottunk meg, amint arról a közel fekvő lefüggő ágakra akart átkapaszkodni. Az egyik fiú hamar rázni kezdte a fát, hogy a kígyó ne mehessen át a másik fára, azután felkúszott utána, megragadta a farkát, és kezére csavarva erősen tartotta. A másik fiú utána mászott egy hamarjában lehasított szívós fahánccsal, azután a kígyó hátsó részét odakötötte a fához. Azután az én nagy bokorvágó késemmel levágták a fát, megvárták, míg a kígyó lassanként elnyugodott, akkor aztán csak úgy, meg se kötve, felvette az egyik a vállára, és hazahozta. Az igaz, hogy ez még nem volt a legnagyob, csak harmadfél méteres.

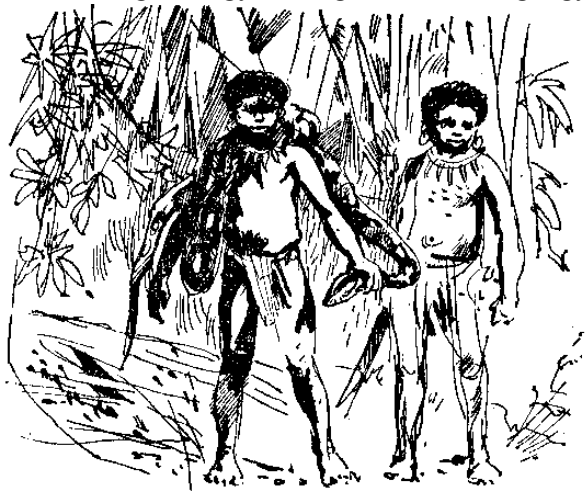

A bolond kígyó még csak harapni se próbált, pedig elég nagy fogai vannak hozzá. A pápuák orvosi műszert csinálnak a fogából, amennyiben a fél állkapcsa a fogakkal vér-eresztő tűnek használható.

A Python húsát a bennszülöttek megeszik, persze főve, mert ők semmiféle húst nem esznek nyersen. Másfajta kígyót ezenkívül nem használnak fel eledelnek. A tengerparti lakos, a *juáltámol,* a belföldi lakost, a *jábáktámolt* csúfolja azzal, hogy kígyóevő, mert – amint magyarázatul hozzáteszi –, annak nincs hala.

A parti lakos különben is nagyobbra tartja magát, mint a belföldit, s ezeket vadem-bereknek tekinti.

Az óriáskígyó a bennszülöttek mondáiban és erkölcsi elbeszéléseiben is nagy szerepet játszik. A föld alatt egy iszonyú nagy kígyó lakik, a *moa-tinán,* a kígyók anyja, az rázza meg a földet, az okozza a földrengést, ha elpusztították az emberek valamelyik gyermekét. Megölni szabad a Python kígyót, de aztán vagy meg kell enni, vagy a földbe ásni, mert különben meglátja a moa-tinán, és megrázkódik.

Van a mondájukban egy mesés kígyó is, az *oabálán,* amelyik a tengerben lakik ugyan, de kijár, és akkor tetszés szerint férfi vagy nőalakot ölt magára. Ismerős szép leány képében elcsábítja a legényeket, vagy annak a legénynek a képében jelenik meg, amelyikbe a leány éppen szerelmes. Az ilyenek aztán ifjan halnak el. Ha fiatal leány hai meg, azt mondják: találkozott az oabálánnal.

Faragott ábrázolásaikon gyakran látni e mesés kígyó képét: kígyót emberfejjel. Etnográfusok keresték a megfejtését, kapcsolatba hozták hindu mondákkal, még a paradicsombeli kígyóval is igyekeztek magyarázni, csak éppen magát a pápuát felejtették el megkérdezni, hogy mit akar az je-

lenteni.

Ez tehát jóra intő erkölcsi mese akar lenni. Lám, milyen őseredeti pedagógiai módszer az ijesztgetés! Egyforma hasznát veszi ennek a dajka, a tanító, a rendőr és a pápua. És mégis azt hisszük, hogy valami újat visz majd nekik a felvilágosodás.

De nem megyek most át a pápua metafizikába, maradok megfoghatóbb tárgyaknál, a *gyíkoknál.* Új-Guineában többféle van, mint nálunk, kisebbek, nagyobbak, egész a krokodilusig.

Vannak megehetők és meg nem ehetők, amint azt a szokás megszabja. Ott náluk nem olyan kedves költői állat a fürge gyík, nem szerepel tavaszi költeményekben, mert ott nincs tavasz, tehát poéta sincs. Ellenben a gyík az álnokság és csalfaság jelképe, a pápua gyerek nem is állja meg, hogy le ne üsse pálcájával, ha teheti; s ha agyonütötte, nem mulasztja el odakiáltani neki szemrehányólag: "Hát te miért rágtad el a kötelet?!" Nálunk senki se vádolja ezzel a vétekkel a gyíkokat, mert nem tudják, hogy a gyík az oka minden földi bajnak. Jabiméktól azonban megtanuljuk, hogy valaha odafenn az égben laktak az emberek, jó dolguk volt, dolgozni se kellett, bőven volt minden magától. De a csalfa gyík azt hitette el az emberrel, hogy itt a földön minden szebb és jobb. Sodortak hát egy hosszú kötelet, s azon leereszkedtek. Az álnok gyík pedig elrágta a kötelet, itt rekedtek az emberek, sok bajra, nyomorúságra.

A békákról nem tudok ilyen szép mesét, pedig nagyon érdeklődtem utánuk, mert egy német etnográfus bizonyos pápua vésett rajzokat abból akart kielemezni, hogy táncoló békák rajzának tekintette. Hanem az önérzetes pápua művészek ezt a magyarázatot sértésnek tekintették, énreám haragudtak meg érte, mert azt hitték, csúfolódom. Büszke ajakbiggyesztéssel utaltak a hegyi lakókra: azok tudatlan parasztok, azoknál kereshetek békarajzokat.

A hegyeken azonban találtam azoknál becsesebbet, állattani kutatásaim legszebb eredményét, eleven békákat petéikkel. Ezeken nem csupán az volt az érdekes, hogy eddig ismeretlen, új fajúak, hanem a békafejlődésnek az a sajátszerű módja, hogy az embrió látszólag minden átalakulás nélkül, teljesen készre fejlődik a petében. Ezzel a fejlődésnek erre az érdekes és eddig kivételesnek tekintett módjára annyi bizonyító anyag és adat került elő, hogy már semmiképp se tekinthetjük kivételes jelenségnek, hanem bizonyos trópusi tájakon végbemenő, olyan szabályszerű fejlődést kell benne látnunk, mely egyenértékű, párhuzamos irányzatot képvisel az átalakulással kapcsolatos fejlődéssel.

A békafejlődésről szólva mellesleg megemlítem, hogy a bennszülöttek jól ismerik a béka szokásos fejlődési módját, ha nincsen is műszavuk erre: átalakulás. Akármelyik jabim legényt kérdeztem ki, az mind tudta, hogy az ebihal a "béka fia". Nem tudom, el lehetne-e ezt mondani mindenkiről, aki iskolába járt?

Damaszkin Arzén

ELEFÁNTOK ÉS KIBOKÓK

Február 25-én reggelizés közben a mángi egynéhány csésze whisky bekebelezése után nagy titokban közli, hogy innen mintegy három óra járásnyira, a magasabban fekvő sambákban két elefánt szokott rendesen garázdálkodni. Miután az éjjel eső következtében átázott talaj nagyon alkalmas volt a nyomozásra, azonnal útnak indulok Ruga-Ruga, két mászai vadászom és egy vezető kíséretében.

A meredek, átázott, csúszós laterit hegyoldalon háromórai fárasztó, erőltetett menetelés után egy sambánál állapodunk meg. A vezető füttyére a tulajdonos, egy erőteljes, magas termetű öreg dzsága kerül elő, aki a vidéken mint esőbűvész ismeretes. Ez mintegy félórai gyaloglás után egy frissen feldúlt és letaposott borsóvetésre vezet, amelyen az elefántok ez éjjel legeltek.

Az ég be van borulva, és a Kibó felől mennydörgés hallatszik. Az öreg esőbűvész egy domb tetejére megy, és ott titokzatos jelekkel beszél a felhőkkel, hogy azoknak a követendő útirányt kiszabja. Mikor bevégezte az egész szertartást, ajánlja, hogy maradjunk itt, amíg ő a vezetővel eltávozik, hogy az elefántok hollétét megállapítsa.

Egyórai várakozásunk után Visszajöttek azzal a hírrel, hogy látták a két elefántot fekvőhelyükön, nem messze az erdőben, ahol egész közel lehet hozzájuk jutni úgy, hogy fektükben lőhetek rájuk. A két dzsága előrehalad, utánuk én a Schönauerrel, legvégül Ruga-Ruga Mauseremet viszi, mint tartalék puskát. Menetelés közben az öreg sambatulajdonos unokája, egy körülbelül tizennégy éves dzsága gyerek is hozzánk csatlakozik.

Szálerdőbe jutunk, amelynek alját sűrű tövises bozót födi. Elefánt taposta úton haladunk, mely a magas, de sűrű lombos erdőben, ahová a napsugár sem hatolhat be, úgy néz ki, mint egy" kacskaringós alagút, s miután sok ily alagút keresztezi egymást, akárcsak egy útvesztőben, úgy haladunk a félhomályban előre.

A szótalan, halk járás ez érdekes helyen, az egészen friss nyomok, a tudat, hogy a két elefánt a közelben fekszik: az egész dolog újdonsága – nagyon befolyásolják hangulatomat. A vezetők viselkedése elárulja, hogy a kérdéses helyhez már közel vagyunk. Legott előrebocsátanak, és jelzik, hogy a sötét alagúton óvatosan előrehaladva, nemsokára bal kéz felől meg fogom pillantani az elefántokat. Dobogó szívvel haladok vagy százlépésnyire, Ruga-Ruga nyomban utánam, midőn bal kéz felől egy helyet látok, amely fölött az ágak egész sűrűn összehajolva lugast képeznek. Sejtem, hogy ez alatt kell az elefántoknak feküdniük. Lassan előrekúszom, szememet erőltetve, hogy a sűrű bokrok homályán keresztül a lugas aljába lássak; de nem vehetek ki semmit, csak annyit, hogy az alagút, amelyben haladok, már vagy tíz lépés távolságban tőlem a lugasba hajlik be. Megteszem a tíz lépést, és üresen találom a lugast, csak a két fekvőhely és egész kis domb – még párolgó ürülék árulja el, hogy pár perc előtt léphettek ki innen az elefántok.

Ruga-Rugát visszaküldöm a vezetőkért, hogy folytassuk a nyomozást. Bizonyos, hogy a két elefánt megérezte a nyomozókat, és ennek következtében hagyta el kényelmes fekvőhelyét, amelyet van időm alaposan megszemlélni, míg a vezetők előkerülnek. A lugast mintegy huszonöt négyszögméternyi, egészen kopár humusztalaj fölött négy méter magasságban, kupolaszerűén összezáródó sűrű lombozat és lián képezi; közvetlen a lugas szélén kristályvízű kis patak csörgedezik. Hűvös, gyönyörű, árnyékos hely ez, amelyet az elefántok déli pihenőjükre kiválasztottak. Sokáig várakozom itt, de sem tolmács, sem vezetők nem érkeznek. Végre hogy, hogy nem, egyszerre csak a vén dzsága unokáját látom az alagúton óvatosan közeledni. Türelmetlen lévén, nem várom be a többieket, s jelzem a fiúnak, hogy kövesse a friss nyomokat, amelyek a lugasból kivezetnek. Saját európai szememben nem bízhatom, mert az alagútszerű folyosók gyakran keresztezvén egymást, könnyen eltéveszthettem volna a helyes nyomot; de a folyosók útvesztőjéből nem is tudtam volna

kikerülni.

Alig haladunk százötven lépést, midőn egy kanyarulatnál a két lépésre előttem haladó gyerek villámgyorsan visszarohan, és majd fellök. Ugyané pillanatban halk rezgést hallok előttem a bokorban. Egy lépéssel az útkanyarodáshoz érve, belátok az alagútba, ahol a félhomályban harminc lépésről egy felém fordított elefántfejet pillantok meg jó agyarakkal: az óriási testet elfödik a sűrű bokrok. Nem merem fegyveremet felemelni, mert érzem, hogy a legkisebb mozdulatomra eltűnik a fej a sűrűben. Egy darabig így nézzük egymást mozdulatlanul, míg végre az elefánt folyvást reám nézve, egy lépést tesz előre. Ekkor felkapom a fegyvert, de az állat e mozdulatra gyorsan elfordul; csak annyi időt hagy, hogy kapásból a füle mögé'tartva lőjek, miközben érzem, hogy lövésem egy arasznyira a fültő mögé jutott. Az elefánt előrebukva eltűnik a sűrűségben, amelyben rettentő robajjal törtet odább.

Miután egyedül nem mehetek utána, azalatt, míg kísérőim valamelyike előkerül, alaposan megszemlélhetem a harcteret, s megállapítom, hogy harminc lépésre attól a helytől, amelyről lőttem, másik elefántösvény szeli keresztül derékszögben azt, amelyen én a fiúval haladtam, és éppen ezen lépegetve akarta az elefánt a mi utunkat átvágni, miközben a gyermekre bukkant. A visszarohanó fiú okozta robajra az elefánt felénk fordított fejjel megpillantott engem, s így, mozdulatlanul állott a sűrűtől elfedett testével, és csak mikor fegyverem emelését látta, fordult vissza, miközben egy pillanatra fültövét láthattam. Azon a helyen, amelyen a lövést előrebukással jelezte, a talaj mélyen föl volt túrva, a sűrűség pedig összevissza tördelve.

Vér egy csöpp sem látszott sehol. Sokáig hahózok, de hiába; az erdő sűrűsége elnyeli a hangot. Miután már egy óra hosszat vártam, egy magas fáról két lövéssel és kiabálással végre előcsalom a két vezetőt és tolmácsomat. Az utóbbi a zegzugos utakon eltévedvén, fejvesztetten szaladgált idestova, míg egy elefántgödörbe nem bukott, ahol kettétörte kétcsövű Mauserem agyát, miáltal a fegyver természetesen hasznavehetetlenné vált. Végre kiabálásával a vezetőket tőlem egészen más irányba csalta, és így ezek csak lövéseim után tudtak nagy nehezen rámakadni.

Most együtt indulunk a nyomon. Az elefánt sok helyen elbukott, nagy súlyával erős, testvastagságú ágakat törve ketté. Egyórai nyomozás után, mintegy 80 lépés távolságban nagy törtetést hallunk a sűrűben. Tüskön-bokron keresztül odasietvén, összetépett ruhával, vérző karokkal és arccal egy meredek szakadékhoz érünk, amelynek szélén állott volt meg az elefánt, amint a nyomokból megállapíthattuk. Álló helyén látható az első vér. E helyről, közeledésünk zajára, lecsúsztatta magát a mély völgybe, miközben agyarával fékezhette esését: mert a talaj helyenként fel volt hasogatva, akár egy mélyítő ekével. A lejtő oly meredek, hogy csakis négykézláb tudunk azon lekúszni a völgybe, amelynek alján lavinaként felhalmozott gally, föld és kövek feküdtek, amelyeket az óriás állat magával ragadott.

A völgyben nagyon sok friss és régi elefántnyom vegyült össze; vér pedig nem lévén észlelhető, hat órakor este felhagyunk a nyomozással, és kilenckor koromsötétségben, szakadó esőben, a csúszós laterit meredekeken szögetlen cipőinkkel többet bukva, mint járva, az új kudarc miatt halálos keserűséggel szivemben érek sátramba. Újra eszembe jut Teleki gróf mondása, hogy expanzív kis golyó nem ér semmit a.vastagbőrűekre.

Február 26-án folytonos eső; délelőtt pihenés kesergéssel vegyítve, délután látogatás a misszióállomáson, ahol vigasztaló szavakat remélek hallani. Előzékenyen megmutatják az egész állomást; az új lakóház most épül egy domb tetején, ahonnan felséges kilátás nyílik kelet felé a hólepte Kibóra és az onnan északra elnyúló hegyláncra, amelynek egy kifutó ágán fekszik maga az állomás. Nyugat felé a szép Meru emelkedik, aljában a füves pusztával. A gongongáre-i (vizes terület) nátrontavak is idelátszanak, amelyekben állítólag sok kibokó (víziló) tartózkodik; dél felé a mászai fennsík terül el:

Piaiken megmutatja az iskolát, imaházat, majd az állomáshoz tartozó gyümölcsös- és zöldségeskerteket, amelyekben a misszió növendékei munkálkodnak. Tavaly vetettek először búzát próbaképpen, és az eredmény mind mennyiségre, mind pedig minőségre meglepő. Jövő évre már na-

gyobb területet szándékoznak bevetni, hogy ezentúl az állomás lisztszükségletét szirabúzával fedezzék; eddig Európából Mombasán át többnyire magyar lisztet kaptak.

Vacsorára együtt maradunk, és sokat beszélünk vadászatainkról. Rémtörténeteket tudnak mesélni a f áru- (orrszarvú) és kibokóvadászatok veszedelmeiről; fölfalt vadászokról; kibokók által derékon ketté harapott négerekről stb. Végre a bennszülöttekről, azok szokásairól folyik az érdekes társalgás, amely alkalommal Piaiken nagyon a lelkemre köti, hogy óvatos legyek, ha a veszedelmes angol határszéli mászaiak közé érek; különösen pedig éjjel vigyázzak, hogy táboromat meg ne lepjék. Kedélyes csevegés közben múlnak az órák, és csak éjfél után, szakadó esőben érünk haza Ruga-Rugával.

28-án végre annyira javult az idő, hogy reggel a gongongáre-i kibokók meglátogatására indulhatok. Három órakor délután érkezem az első tóhoz, amely a pusztában, kopár dombok között fekszik. Az egyik dombról 10–12 darab vízilovat pillantok meg mintegy 120 lépésnyi távolságban. Részben csak a fejük, részben pedig fél testük is kilátszik a vízből, de abban a percben, amint észrevesznek, azonnal lebuknak, és azontúl csak imitt-amott látunk két barna pontot, mint mikor a pocsolyából a varangyos béka kipislog. Tolmácsom biztat, hogy lőjek a föl-fölbukkanó pontokra, amelyeket ő a kibokó szemeinek tart, mire megkísérlem a lövést, s a következő percben véres vizet fúj a levegőbe az eltalált kibokó. így jöttem rá, hogy a kilátszó pontok az állatok orrlyukai, amelyekkel hébekorba a víz színe fölött levegőt szívnak, így hát hiábavaló a további lövöldözés.

Mászai vadászaim mondják, hogy a többi tó erdős dombok között fekszik; remélem, hogy ott a kibokókat észrevétlenül megközelíthetem, mielőtt a víz alá buknak. Ma azonban már késő odajutni; azért tanyámat a tó partján ütvén föl, elhatározom, hogy a két mászaival és a tolmáccsal másnap korán reggel előre indulunk, s a karaván pár óra múlva követ. Elindulás előtt még egyszer megtekintettem a tavat, de elhagyták a kibokók, ámbár az éjjel többször hallottuk mély bőgésüket.
Kétórai menetelés után mocsaras erdőkön át, amelyekben számtalan vízimadár tanyázott, egy meredek dombhoz érünk. A mászaiak mondják, hogy e domb mögött fekszik az egyik nátrontó. A domb tetejét halkan, óvatosan elérvén, gyönyörű kép tárul elém: felséges tropikus növényzet övezte kráter fekszik alattam, amelynek mélyében tündöklik a tó. Egy "fa mögül látcsövemmel átvizsgálom a tó felületét, és 20–25 darab vízilovat pillantok meg, amelyeknek egy része fél testtel kiemelkedve úszkál a vízben. Néhányan kergetőzve alábuknak, majd ismét a felszínre kerülnek. Egy-két öreg, óriás fejű filozófus mozdulatlanul sütkérezik a napon. Kinézek egy földnyelvet, amely mélyen benyúlik a tóba, fás, magas sziklacsoporttal a végén. Visszacsúszom a helyemről, és megkerülvén a tavat, a sziklacsoport fedezete alatt észrevétlenül eljutok a földnyelvig.
Egy bokros szikláról mintegy 150 lépésnyi távolságban egy erős kibokót látok, amint negyed testtel künn a vízből, elmélyedve gyönyörködik a vidék szépségében, homlokkal felém fordulva. Fegyveremet betámasztva, biztos célt veszek a kolosszális fejre. Lövésemre a kibokó azonnal elmerül, s a sokáig hullámzó víztükör elárulja, hogy alatta végtusáját küzdi az óriás. De magam is majd otthagytam az irhámat, azonban nem a kibokók támadása, hanem Ruga-Ruga szeleskedése miatt, aki a kezében tartott hármas csövű fegyver kakasát le akarván bocsátani, a golyós cső elsül a kezében, s a golyó ingem ujját horzsolva a sziklába csap az egyik mászai lábai között.

A többi kibokó a két lövés ellenére sem tűnik el, s éppen szemben, a tó túlsó partja közelében egy hatalmas állat pihen egész fejjel künn a vízből; néha lebukik, de csakhamar ugyanazon a helyen ismét feltűnik. Megjegyzek magamnak egy magas fát, amelynek közelében tartózkodik a kibokó, és a tó partján a nagy fáig megyek; ennek széles törzse mögül óvatosan kipillantván, 30 lépésre meglátom a tőlem elfordult állatot. Hatalmas, vastag nyakcsigolyáját veszem célba. A lövésre fél testével kivágja magát a vízből, mély bőgést hallat és alámerül. Ezután nagyobb távolságra kettőt hibázok, egyet pedig fejlövéssel megsebzek; ez utóbbi a víz alá bukik, és amint a víz felszíne felett mutatkozó buborékok elárulják, a tó közepéig úszik. A mászaiak biztatanak, hogy a hullákat pár óra múlva feldobja a víz. Ezután a megijesztett kibokók ismét csak orruk hegyét mutatják; mire visszamegyünk a bari-barira, hogy bevárjuk a karavánt, amely rövid idő múlva meg is érke-

zik. Természetes, hogy két mászait visszahagytam a víz felszínére vetődő kibokóhullák megfigyelésére.

A munyampara beszéli, hogy jövet egy, a pagazzik lármája által felriasztott orrszarvú a szafárisornak tartva keresztülvágtatott azon. A pagazzik ijedtükben eldobálván a poggyászokat, szanaszét szöktek; csak nagy bajjal tudta őket ismét rendbe szedni.

Mire a tábor elkészült, már jő az egyik mászai a hírrel, hogy az egyik kibokó a tó közepén felszínre került. A pagazzikat összeszedve a tóhoz megyünk, amelynek közepén a hulla körül egész sereg kibokó forgolódik. Pagazziaim néhány fatörzsből liának és kötelek segítségével tutajt készítenek, amelyre – a mászaiak figyelmeztetése ellenére, hogy a kibokók biztosan megtámadnak – három csákányrúddal ellátott pagazzival, készen tartott fegyverrel elhelyezkedem. A tutaj kissé lemerül ugyan, de elég biztosan úszik a felszínen. Tehát isten nevében előre!

Alig haladunk azonban 20–30 méterre a parttól, a hullát környező kibokók nyugtalanul kezdenek úszkálni és prüszkölni, majd egy öreg nagyokat fújva egyenesen felénk tart; a többi majdnem homlokvonalban követi. E kényes pillanatban hátraarcot integetek a csákányosoknak, amit ezek azonnal megértenek, s hihetetlen rövid idő alatt ismét a parthoz érünk. Nagy iparkodásunkban be sem várjuk, míg a tutaj partot ér, hanem hasig gázolunk a vízben, hogy mielőbb meneküljünk a veszélyes helyzetből. A kibokók futásunk láttára ismét visszaúsznak társuk hullájához. Ezalatt beesteledett, s üres kézzel kellett hazatérnünk a táborba.

Ez éjszaka nem tudtam aludni, folyvást törtem a fejemet, hogyan kaphatnám ki a hippót a vízből. Erős szél verte sátram oldalát, s ez a körülmény reményt ébresztett bennem, hogy a hullámok esetleg parthoz mossák a hullát. Másnap korán reggel az egész pagazzi sereggel és a mászaiakkal útnak indulunk.

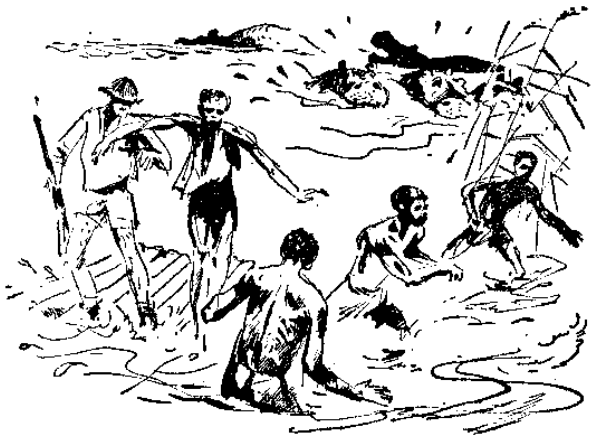

A krátertó partját képező magaslat tetején felejthetetlen szép látvány köti le figyelmemet. Szemben, a Kibó mögül felkelő nap káprázató fénnyel világítja meg a Kilimandzsáró jegeseit, amelyek alattam a sziklás, dombövezte tóban visszatükröződnek. Mindezt a legpazarabb tropikus növényzet környezi. A tóban ezernyi virgonc hal csapkod a felszínre, mintha ők is egy-egy rövid pillantással a színpompás napfelkeltében akar-nának gyönyörködni.

Élő kibokó csak öt-hat darab mutatkozik, de a déli parton csakhamar fölfedezzük kettőnek a hulláját, amelyeket az északi szél odasodort; ezt a kettőt embereim a meredek part alól hozzáférhető helyre vonszolják, s megbámulhatom az otromba kolosszusokat.

Minden képzeletet fölülmúló undorító jelenet következett most. Amint ugyanis a hullákon az első késvágás megtörtént, a szerecsenek a véres hús láttára, mint a kiéhezett fenevadak, nekiestek késeikkel, s nyersen fölfalták a leszeldelt darabokat, közben, mint a kutyák, egyes falatokért verekedvén. Attól tartottam, hogy a késekkel hadonászó társaság kárt tehet a szép vadászemléknek ígérkező kibokófogakban; azért Ruga-Rugával és *a.* munyamparával a szó szoros értelmében leostoroztuk a falkát. Ezután a két fejet *a* táborba vitettem a pagazzik egy részével, míg a többit a tónál hagytam vissza a kibokók lenyúzása, szétfejtése és táborba szállítása végett.

Miután tolmácsom maláriásnak érezte magát, lefeküdt; nekem gyűlik meg a bajom a sok pagazzival, midőn a fogak kifejtését és kifőzését intézem. Közben nagy rudakon hozzák a többi húst is óriás lárma és civakodás közben; majd a húst konzerválandó, nekifognak a füstöléshez. E célból négy darab egy-egy méter hosszú, végén villás karót négyszögben a földbe dugnak, majd a villák-

ba rakott ágak segélyével egy négyszögű keretet készítenek, erre egymás mellé pálcákat raknak, és kész a rostély, amelyre a hosszú sávokba szeldelt húst teszik, alája pedig füstölésre alkalmas tüzet raknak. Az ily módon füstölt hús, mint később tapasztaltam, a legnagyobb hőségben is 10 –12 napig élvezhető, romlatlan marad. Egész éjjel égnek a tüzek a rácsok alatt. A pagazzik között élénk sürgés-forgás, tereiére folyik, és csak éjfél felé áll be az éjjeli csend, amelyet csak a vadhússal untig jóllakott pagazzik horkolása zavar.

A távolból egy hiéna üvöltése hangzik, egy másik válaszol neki; közben egy sakál kacag, majd egy második, egy harmadik. A hangok mind jobban közelednek, míg végre a hússzagtól idecsalt ragadozók kísérteties hangversenyétől visszhangzik az erdő. Virradatra mind elhallgatnak az éjjeli fenevadak.

Damaszkin Arzén

OROSZLÁNVADÁSZAT

Május 4-én kis elmoránom vezetése alatt háromórai gyaloglás után, sűrű, tövises bokrokon keresztül folyvást fölfelé haladva, a Szira hegy sziklás csúcsa alá értünk. Az erdőben több szakadékon haladtunk át, amelyek mind lávafolyástól képződtek. A sziklák közeit is mindenütt megkeményedett láva tölti ki. Egy meredek sziklafal alatt, egészen a sziklába bemélyedve megtaláljuk a medencét, amely két oldalról összejövő lávafolyás között képződött. Alakja tojásdad, akárcsak egy fürdőkádé; hossza ötödfél méter, szélessége és mélysége három rnéter.

A víz felszínét békanyálhoz hasonló zöld növény borítja, amely alatt szép, kristálytiszta víz csillog. Két pagazzit iderendelek, hogy a nem éppen kecsegtető kinézésű nyálkás, zöld leplet gallyak segítségével távolítsák el. Éppen hozzá akarnak fogni a munkához, midőn előáll a nagyszájú Szelemáni, és rémült arckifejezéssel könyörög, hogy ne távolittassam el a zöld növényzetet, amellyel a hegyi szellemek fedték be a vizet, hogy az mindig hűvös maradjon; ha ezt eltávolítjuk, a szellemek megbosszulják magukat. Biztos tudomása van arról, hogy egy karaván, amely egy ilyen hegyi medence vizét megfosztotta a beárnyékoló zöld rétegtől, másnap az utolsó emberig meghalt. Látva a hallgatóság ijedt arcát, nem maradt más hátra, mint épségben hagyni az utálatos takarót; mert ha esetleg valamelyik pagazzi eltöri a lábát,; mindenesetre én vagyok az oka azzal, hogy a hegyi szellemeket megbosszantottam. Az elmorán mondja, hogy ez a vízmedence messze környéken híres; ő is a híréből ismerte, bár még sohasem járt e vidéken. A bennszülöttek "El muti la Szira donyo"-nak (a Szira hegyi kútnak) nevezik. Oly magasan fekszik, hogy innen az északi oldal kivételével, amerre a sziklafal elzárja a kilátást, az egész környék áttekinthető.

A meredek sziklát megkerülve, megmásszuk a hegyet. Érdekes, hogy a láva, amelyen haladunk, néha a lépés alatt tompán hangzik. Egy-két helyen, ahol a réteg egész üregesen kong, keresztülütjük a lávát baltákkal. Ily helyeken látszik, hogy a láva sebes folyásában mélyedéseken és sziklahasadásokon gyorsan átfolyva és megmerevedve, üres helyeket hagyott maga alatt. Más kitörések alkalmával, úgy látszik, csak lassan hűlt ki a láva, és tovább maradhatott puha állapotban, mert sok helyütt tisztán látni az antiloppaták benyomatát. Némelyik lábnyom körvonalai oly élesek, hogy egészen jól meg lehet ismerni, miféle antiloptól ered. Különösen kongoni-, gnú- és kisebb antilopnyomok különböztethetők meg.

A hegy csúcsán látjuk, hogy az ikerhegy valamikor összetartozott, és csak az erupció választotta el őket egymástól. A kráter a két csúcs között nyílik. A külső lávafolyások irányában nagy sziklatömbök fekszenek egymás fölé gördítve, amelyeket a kitörés alkalmával ragadhatott magával a kifolyó lávafolyam. A kráter belsejét áthatolhatatlan sűrűség borítja, amelyben óriási sziklák hevernek.

Messze a látóhatáron nagy pori-égések látszanak. Elmorán mutatja a Pangáni folyó fekvését. Az irány teljesen megfelel az égtájak szerint beállított térképpel. Ugyanez irányban egy magányos hegy emelkedik, amelyet Mokoteninak neveznek; ezen kell áthaladnunk.

Nem mehetünk azonban egyenes irányban oda, mert a Szira hegyet a víz miatt délnek kell megkerülnünk. Holnap reggel, ha indulunk, a déli órákban vízhez érünk, és ez az utolsó, amelyet a Pangáni folyóig találunk. Miután pedig a Pangáni, mint mondják, még kétnapi járásra van onnan, elhatározzuk, holnap reggel korán indulunk, hogy már a víznél táborozhassunk. Onnan majd magunkat vízzel ellátva folytatjuk utunkat a Pangániig. E magas helyről látjuk, hogy egész utunk folyvást erdőségen keresztül fog vezetni, amelyet csak helyenként szakít meg egyregy tisztás.

Északnak egy vékony pori-szalag húzódik, amely sok helyen ég; nyugatnak a magányos hegy emelkedik, amely alatt Meri elbeszélése szerint bővizű ciszternát, előtte pedig a tisztáson sok va-

dat fogunk találni. A síkság oly kedvezően van megvilágítva, hogy a nagy távolság ellenére látcsövemmel valóban nagy mennyiségű vadat látok rajta mozogni. A szomjúság erdeje is ott fekszik délnyugatnak, a kiégett porival együtt, ahol annyit szenvedtünk. Csak a Kinyárok'-tavat nem látni sehol sem. Azt hiszem, hogy erős esőzések alkalmával a hegyet környékező porikon a gyorsan lezuhogó víz összefüggő mocsarakat képez, és így jött létre a Kinyárok-tó híre. Állandó tó itt nem létezik. Az is lehet, hogy a térképen az Ologumi sásos tóval van összetévesztve.

A vízmedencéhez a kráter szélén emelkedő sziklákon keresztül mászunk le. A kihűlt lávafolyam szélén nagy salaklerakódásokat találunk, amelyekből egyes nagyobb tömbök könnyen leválaszthatók. A kiégett salaknak alig van súlya; alakra, színre egészen hasonló a Vezúv-kráter salakjához.

A sziklalapon elszórva sok, naptól fehérített antilop- és gazellacsontvázat találunk. Ügy látszik, hogy a kráter bokros sziklái között ragadozók tanyáznak és zsákmányukat ide hurcolják.

Este a táborhoz visszatérve, szép látványt nyújt a körös-körül égő avar. A vandorobó vadászok és a mászaiak, hogy a vadés tehéncsordák új legelőt kapjanak, a régi avart felgyújtják. Ez a legrosszabb ideje a vadászatnak, mert a sok tüzeléssel a vadat elriasztják, és ezek csak két-három hét múlva térnek ismét vissza az újonnan kizöldült legelőre.

Másnap a morántól hallottam, hogy nagy sűrűségeken kell keresztülhaladnunk, amelyekben ragadozók is szoktak tartózkodni, ezért jó lesz, ha zaj nélkül haladunk, hogy esetleg vadra akadjunk. A menet elrendezése tehát a következő: a sor élén halad az elmoráii, utána jövök én, engem Murruo, ezt pedig a szafári követi néma csendben, és csak pole pole (lassan). RugaRuga a menet közepén, a munyampara a végén ügyel, hogy senki el ne maradhasson. Egy kézintésre az egész sornak meg kell állnia.

Sűrű bokrokon, mély lávamosásokon haladunk keresztül az ikerhegy mellett, állandóan délnek tartván; míg e hegyen túl keleti irányba térünk el. Sok elen-antilop nyomát látjuk, de gyöngytyúkon kívül semmi vad sem mutatkozik. Egy lövés dördül el hátul! Megállunk. Ruga-Ruga egy gyöngytyúkot hibázott. Erre magam mellé rendelem, hogy lövéseivel ne zavarhassa a csöndet. Fél tízig délkeleti irányban haladtunk a sűrűségeken keresztül, – akkor aztán egy alig felismerhető régi ösvényre térünk; ezt néhol jobban kijárta a vad, másutt azonban egészen elenyészik. Hogy az ösvényt el ne veszítsük, Murruót előreküldöm az elmorán segítségére. A csapás délkeletnek vezet.

Elmorán és Murruo bámulatos ügyességgel követik az ösvényt. Ahol az a magas fűben vagy a sűrű bokrosban megszűnik, vagy ahol vadcsapások tévútra vezethetnek minket, ott visszaintenek, és az egész menet megáll. Murruo és a morán jobbra-balra félkörben eltérnek, és csakhamar halk füttyel jelzik, hogy újra megtalálták a mezsgyét. A testvérhegyet egészen megkerültük, amelynek déli lejtője alatt mély, kráterszerű, kerek katlan fekszik, amely magas sással van benőve. A nedves, fekete, televényes talajon régi és friss orrszarvúnyomok látszanak. Innen akácosba jövünk, ahol óvatosan kell haladnunk, mert ha a kampós tövisű akácbokor elfogja az embert, ott hús vagy ruha szakad. De szerencsénkre a bokrok kezdenek ritkulni, közöttük a tisztásokon mellig érő magas fű nő. Elszórtan ernyős akácok emelkednek, alattuk laterit-föld vöröslik, amelyen a sűrű árnyék miatt nem nő fű.

Itt halkan és könnyebben haladunk előre a magas fűben kijárt ösvényen. Egyszerre a morán leguggol, Murruo szintén, és izgatottan balra mutogatva súgják: "Szimba". Első gondolatom hátrainteni, amit Ruga-Ruga továbbít. A magas fűben két lépést teszek előre, és egészen közel, egy ernyős akáccsoport alatt a kopár földön egy hatalmas hím oroszlánt látok feküdni. Magasra emelt fejjel, előrehegyezett fülekkel figyelmesen néz egy tőlünk éppen ellenkező irányban levő pontra. Akaratlanul odatekintek, s egy tisztáson három legelő atilopot pillantok meg a távolban. Az oroszlán'figyelmét annyira lekötik az antilopok, hogy egészen nyugodtan vehetem célba a fejét. Csakhamar meggondolom, hogy mégis biztosabb a lapockalövés, azért lassan oda irányítom fegyveremet, és tisztán, biztosan, kissé a lapocka mögé tartva elhúzom a ravaszt.

Az oroszlán rövid, tompa hangot hallatva beugrik a sűrűbe, és 'ugyanabban á pillanatban másik két oroszlánt látok, az egyiket jobbra, a másikat pedig balra, Ruga-Ruga és a szafári előtt elugrani.

Ez mind olyan gyorsan történt, hogy nem is volt időm még egyszer lőni. Csak azt vettem ki, hogy a másik két oroszlánnak nincs sörénye, tehát nőstények lehettek. Mindkettő a sűrűség szélén fekhetett, hogy nem vettem őket észre a lövés előtt. A pagazzik között borzasztó a rémület; mind látta a balra elugró oroszlánt. Óriási zűrzavar támad, a poggyászok szanaszét fekszenek; mindenki beszélni kezd, úgyhogy nehezen sikerül a rendet helyreállítani. Ruga-Ruga kétségbe van esve, mert midőn a nőstény oroszlán előtte 15 lépésnyire elugrott, rákapta fegyverét, de célzás közben eszébe jutott, hogy még sörétre van állítva a hármas csövű, és míg golyóra beállította, azalatt az oroszlán a pagazzi soron keresztül a sűrűben eltűnt.
Miután a csönd helyreállott, a többieket visszahagyva egyedül megyek a sebzési helyre. Tisztán látni a porhanyó földön az oroszlán fekvőhelyét. Ezen túl balra, tehát a lövés ellenkező oldalán, kevés vér jelzi, hogy a golyó átütött a testen. Azelugró vad nyomát a bokorig követve semmi vért sem látok, csak egy kis húsdarab fekszik a földön. A fekvőhelytől az én állásomig, ahová Murruót állítottam, 43 lépést számolok. Expanzív golyóval hihetetlen, hogy az oroszlán elmenekült volna. Már aggódom, hogy nagyon alant találtam.

Amint az oroszlán nyomozására indulunk, az eddig csöndben tartott pagazzik hangosan lármázni kezdenek, mire az előttünk levő bokorból fölhangzik az oroszlán hangos morgása.

Leírhatatlan öröm fogott el, mert ez biztos jele volt, hogy az oroszlán halálosan találva megfeküdt. Az emberek az oroszlánmorgás hallatára ismét elcsendesülnek. A helyet, ahonnan a morgás hangzott, csoportokban álló bokor és magas fű fedte. Óvatosan kellett tehát előrehaladnom, hogy az oroszlán váratlanul meg ne lepjen. Ekkor ismét fölhangzik a pagazzik lármája, mire az oroszlán nyomban mormogással felel. Ezt a körülményt felhasználom, és amint előrehaladok, egyszermásszor köhögök, mire mindannyiszor az oroszlán mormogásával árulja el az irányt, amelyben közelednem kell hozzá.
Murruo és a morán nyomban követnek. Fél szemmel látom, midőn az utóbbi tegezéből két tartalék nyilat vesz elő.

Most egy kis tisztásra jövök, amelynek közepén alig 40 lépésnyire tőlem egy fiatal akácfa áll, sűrű bokorral a tövében. Most már többszöri köhécselésemre sem kapok választ. Az oroszlán vagy meglátott, vagy továbbállt. Egy lépést teszek előre, s a bokor az akácfa alatt megmozdul.

Itt az oroszlán! Jól odafigyelve látom, amint az oroszlán farka jobbra-balra mozog; hallom, amint farkával a bokrokat és oldalát veri. A sűrű bokron keresztül nem lőhetek, ezért néhányat oldalt jobbra lépek, hogy az oroszlánt a bokor mögött tisztán meglathassam.

Ebben a pillanatban az oroszlán mérgesen fölordítva, föltátott szájjal, gyorsan két ugrást tesz felém. A fejére célozva megvárom, míg a második ugrás után a földre lapul, és ekkor lövésemre, 15 lépésnyire tőlem hörögve összeesik.

Örömömben kalapomat feldobva nagyot kurjantok és visszafordulva éppen Murruo fehér talpát pillantom meg, amint sebes futásban egy bokor mögött eltűnik. A kis elmorán szorosan mellettem áll, mint egy szobor, szétvetett lábakkal, kifeszített íjjal. Két tartalék nyilát szájában tartja; szeme harcvágytól csillog, amint a vergődő oroszlánt célba veszi.

Ruga-Ruga tőlem balról áll, és szintén céloz fegyverével a vadra. Ne lőjön! – kiáltok rá, féltvén az oroszlán bőrét; de már eldördült a fegyver. Az oroszlán a lövésre hörögve ismét elejére emelkedik. Erre még egy golyót lövök a fejébe, és ezzel végleg leterítem.

Az örömrivalgás óriási. A pagazzik mind ideszaladnak, hősködnek, lármáznak. De magam is boldog vagyok, amint a hatalmas vén állatot magam előtt feküdni látom. Nincsen az a halandó széles e világon, akivel e percben cseréltem volna.

Elmoránt megdicsérem bátor magaviseletéért, Murruót kinevetem; de ő azt állítja, hogy midőn az oroszlánt támadni látta, hamar a dzsungelkésért szaladt, amelyet Uledi kezében látott egy perccel előbb. Mentségére legyen mondva, semmi fegyver sem volt nála.

Végre az oroszlán lenyúzásához fogunk, amiben Ruga-Ruga a főmester. Nyúzás közben megállapítjuk, hogy az első golyó kissé a jobb lapocka mögött fúródott a testbe, az oldalbordán expan-

dált, és a belső szerves részeket összeroncsolva, a nikkelburok részei az oroszlán hátát és bal oldalát ütötték keresztül. A második golyó a felső fogsorba fúródván, azon apró szilánkokra vált szét. Az ütés azonban a hatalmas bal szemfogat kettétörte, a koponyát pedig megrepesztette. Szerencsére a letörött fél fogat megtaláltuk. A koponya és a fogak tele voltak apró ólom- és nikkelszilánkkal, élénk bizonyságául annak, hogy oly hatalmas csontoknál, mint az elefánt, orrszarvú, víziló és oroszlán csontjai, az expanzív golyó nem célszerű.

A koponyára lőtt utolsó golyó a koponyavarrat élét letörte, aztán végighasítván a koponyabőrt, a hátgerincbe fúródott, ahol az eltorzult golyót megtaláltuk: Ruga-Ruga háromnegyed részben burkolt Mauser-golyója jobbról a hasba fúródott, és ott gombaszerűen eltorzulva, a bal oldalon a bőr alatt akadt meg.

Damaszkin Arzén

KÉT ELLENFÉL A TERÍTÉKEN

Május 9-én Murruo és a morán kíséretében már hajnalban indulok előre. Már messzire haladtunk, mikor észreveszem, hogy Ruga-Ruga is utánunk jött, mégpedig patyolatfehér ingben. Nagyon bosszant, hogy az egész vadászatomat elrontja; de vissza már nem küldhetem, mert esetleg nem talál a karavánra. Megígéri, hogy lehetőleg messzire hátramarad. Eleinte sűrűség, majd meg fű és gaz nehezítik a menést, később akácosba jövünk, amelynek kopár talaját terméketlen sárga föld, kőgörgeteg és láva képezi.

Sok kudunyomot és ürüléket találunk, majd három zsiráfantilop ugrik el anélkül, hogy lőhetnék reájuk. Egyszerre egy bokor mellett álló kudubikát látok 100 lépésnél nem messzebb, egész oldallal felém fordulva. A kudu oly nyugodtan legel, hogy lassan, hamarkodás nélkül célba vehetem. De e percben Ruga-Ruga bukkan ki mögöttem, a napsugaraktól szemet kápráztató fehér ingében, és a kudu, mintha a föld nyelte volna el, már nincsen a helyén.

Déltájban kiérünk az erdőből a háromszöget képező szavannára. Most látom, hogy ez mily nagy terjedelmű, bár tegnap a magasból kicsinek látszott. A szavannának az erdő felé eső része ritka bokroktól van fedve. Ez a jellegzetes pori. A Pangani felé a bokrok mind gyérebbek, míg végre a Pangani mentén 1–2 kilométer szélességben a bokortalan szavanna terül el. A porira lépve nyolc darab orixot pillantok meg a közelben. A legerősebbet akarom célba venni, de ismét elfeledem, hogy a Mauser-fegyver ravasza könnyen jár, a lövés eldördül, és a golyó 30 lépésre előttem lecsap a földbe. Az orixok az erdőbe futnak, ahová még egyszer eredménytelenül utánuk lövök.

Fél kettőkor a Panganihoz érünk, és ugyanakkor látjuk a szavannaháromszög sarkán kilépni a szafárit. Aki a szavanna felől jövet látja először a Panganit, arra nagyon szegényes benyomást tesz e folyó, mert a fölséges tropikus növényzet csak addig terjed, ameddig a két part talaját a víz áztatja, ameddig a fák gyökerei nedves talajt találhatnak. Csak akkor látni a folyópartok rendkívül buja vegetációját, ha a vízből gyönyörködhet az ember e színpompás képben, mert akkor a sűrűségtől nem látszik, hogy a növényvilág e ragyogó gazdagsága mindössze néhány méter széles szalagra szorítkozik, amelyen túl az egyhangú puszta terül el. Ruga-Ruga beszéli, hogy alsó folyásában Uszegua és Uszambara között nagy erdőket szel át a folyó, és torkolatánál, ahol a hasonló nevű kikötőváros épült, mindkét parton felséges pálmaligetek és ültetvények láthatók.

Míg a karaván beérkezik, Ruga-Rugával és a moránnal a Pangani partján emelkedő faóriások védelme alatt buján termő növényzeten keresztülvágjuk magunkat, hogy magát a Pangani folyását is megtekintsük; mert eddig csak a zúgását hallottuk. Erős liánákkal összefont tövises bokrok állják utunkat, de alig 20 lépésnyi nehéz munka után a sebes folyású víz partján állunk. Megjelenésünkre két krokodil veti magát a vízbe a folyó partjáról, ahol előbb a napsugárban sütkéreztek; mire a víz mentén távolabbról is fölhangzó loccsanások sejtetik, hogy milyen sűrűn népesítik be a Panganit ez óriásgyíkok. A folyó szélessége itt 70–80 méter lehet, és ezért az átkelés nem csekély gondot okoz.

Elmorán mondja, hogy a Pangani mentén lefelé haladva vandorobókra kell akadnunk, akik biztosan megmondják, hol és miképp juthatunk át a folyó bal partjára. Murruót élelmiszerrel ellátva útnak indítom vandorobó keresésére. Ehhez az expedícióhoz az elmorán átengedi neki fegyverzetét. Az öreg

49 oly nevetségesen néz ki khakiruhájában nyíllal, tegezzel és buzogánnyal fölszerelve, hogy a megérkező pagazzisereg hangos hahotába tör ki láttára. Ennek következtében az öreg nagy duzzogva leveti a khakiruhát, és egészen stílszerűen, egy ganti lepedőt leszámítva, vele született ruházatában indul útnak.

A morán társaságában a Pangani mentén elterülő szavannára megyek. Összeszegezett Mauseremet

viszem, mégpedig először illesztve rá a látcsövet, amelyet eddig még sohasem használtam.

A szavannán oly kiaszott és elvénült a fű, hogy egyetlen vad sincs rajta, s csak nagy távolságban látok két gnúbikát, de ezek is háborúban vannak egymással. Az egyik, kiválóan erős bika, zöldebb pázsitfolton legel, és amint a gyér legelőn megpillantja vetélytársát, azonnal feléje vágtat. Ez azonban, úgy látszik, ismeri már ellenfelének erejét, mert sebes futásban menekül egy domb mögé, hogy csakhamar ismét a dombon teremjen, ahonnan sóvár pillantásokat vet a zöld pázsit felé, és lassan arra húz; mire az előbbi kergetődzés újra ismétlődik.

Szeretném az erős bikát becserkészni; de oly kopár a terület, hogy azt lehetetlen megkísérelni. A gyengébbre talán előbb lőhetek, ha a dombot megkerülöm, amelyik mögé menekült. Guggolva, kúszva, mászva, nagy kerülővel sikerül észrevétlenül a domb mögé jutnunk, amely mintegy 600 lépésre emelkedik előttünk, és az erős bikát elfödi előlünk. A gyengébbik éppen a dombtetőre megy, ahol sokáig áll egy helyt, majd előremenve eltűnik a domb mögött. Kis idő múlva sebes futásban jelenik meg ismét, egyenesen felém rohanva. Most a domb tetején az öreg bika tűnik fel, és ott megáll. A gyöngébbik mintegy 300 lépésnyire előttem megfordul, és ellenfelével farkasszemet néz. Soká nem várhatok, mert már kezd sötétedni, s amint a bika oldalt fordul és legelni kezd, miután a másikat eltűnni látta, a 250 méterre állított irányzócsővel négy lövést teszek a bikára; de az nem is mozdul a lövésekre. Erre 300-ra állítom be a fegyvert, mert a morán azt állítja, hogy a golyót a bika alatt látta beütni. Ötödik lövésem végre tompa hanggal beüt a bikába; ez nagyot ugrik, és eleinte sebes futásban, majd lassú léptekkel halad az erdőség felé; nem messze az ismert háromszögtől eléri a porit, és egy domb tetején megáll egy magányos kis bokornál, ahonnan nem mozdul el, míg a sötétség miatt már fegyverzett szemmel sem vehetem ki alakját.

Másnap szürkületkor Murruo két borzasztóan kiéhezett, sovány vandorobóval érkezik meg, akik beszélik, hogy a Panganin fölfelé haladva, nem messze innen egy mászai telep van. Ennél egy híd volt, de az utolsó esőzések folytán felduzzadt folyó elragadta. Ha azonban a telep innenső felén lövésekkel és kiabálással magunkra vonjuk a figyelmet, akkor a telep jumbéja segítségünkre lesz az átkelésnél.

Az egyik vandorobót a táborban hagyom, hogy Ruga-Rugát a telephez vezesse, és a Panganin való átkelést előkészítsék; magam pedig a másikkal és a moránnal az akácosba akarok menni, amelyen jövet áthaladtunk, hogy kudukat lőjek.

Még nincsen egészen fönn a nap, midőn a porihoz érünk. Néhány kis antilopot akarok éppen becserkészni, midőn egy nagyobb állatot látok előttem mintegy 250 lépésre. A látcső segélyével egy gyönyörű leopárdot ismerek fel. Kísérőimet óvatosságra intem, és egy nagyobb bokor védelmében közeledem az előttem lassan haladó vadhoz. A fölkelő nap pompásan megvilágítja fekete pettyes, vörös testét. Hosszú farkát macskamódra jobbra-balra mozgatja, amint lassan, figyelve halad, minden lépésnél óvatosan helyezve egymás elé talpait.. Nem messze tőle a bokrok között hasonló módon kúszik egy másik vad, de ez egyszínű fakónak látszik, lehet, csak azért, mivel a bokrok között nem világítja meg kellőleg a nap.

Olyan jól fedve közeledem az állatok felé, hogy biztosra veszem a sikert, és már előre örülök, hogy az oroszlán mellett egy leopárdbőr is fog díszeskedni afrikai vadászemlékeim között. De egyszerre felkapja fejét a vad, visszapillant, és mint a nyíl, eltűnik mindkettő a bokor mögött. Eleinte nem tudom elképzelni, mi okozta ijedségüket, mert jó széllel és jól fedve mentem utánuk; de visszafodulva látom, hogy kísérőim egész magasságukban fedetlenül követnek. Ezek ugyanis nem látták a leopárdokat, és miután néhány kisebb antilopot, amelyekre nem is figyeltem, elugrani láttak, azt hívén, hogy elcserkésztem őket, minden óvatosság nélkül jöttek utánam.

Most gyors futásban akartam egy tisztást elérni, mielőtt a leopárdok ezen áthaladnak; de ideérkezvén, éppen hogy megláttam a fakószínűt, abban a pillanatban, amint a tisztás túlfelén a sűrűségben eltűnt. Két kísérőm, akik velem szaladtak, és valamivel előttem érkeztek a tisztásra, azt állították, hogy nőstény oroszlán volt. Én emezt sohasem tudtam a bokrok miatt jól látni. Az igaz, hogy színe inkább az oroszlánéhoz hasonlított, de alig hihető, hogy a két különböző ragadozó

együtt járna zsákmány után.

A rosszul sikerült párducvadászat után az akácosba akartam beljebb hatolni, a vandorobó pedig mindenáron a pori felé vezetett. Ezért élesen összekoccantunk. Én kiszuahéli, angol és német nyelvkeverékben támadom. Ő kiszuahéli, mászai és vandorobó zagyvalékkal védekezik. Mindezekből persze kölcsönösen csak a taglejtéseket értjük meg, s a heves tárgyalás vége, hogy én magyarul adván haragomnak kifejezést, követem őt a porira. A vandorobó ugyanis a kudunál könynyebben megtalálható nyámára akart vezetni. De hogyan magyarázzam meg neki, hogy ezt meg én nem akarom? Folyvást a földre mutat, a számtalan kis nyomra, amelyet követ.

A pori bokrai mindinkább ritkulnak, s nemsokára a nyomon követett vad feltűnik előttünk. Zebra, orix és kisebb antilopok egész serege vándorol a gyepes térségen. Lehetnek összesen mintegy kétszázan, köztük 40 orix. De rossz irányú a szél; csakhamar észrevesznek, s már messziről elugranak. Thomsont lőhettem volna, de nem akartam, a lövésekkel az orixokat is elriasztani. Végre beérem az utóbbiakat, és a sűrűség miatt nem válogathatva, a legjobban állót összelövöm. A kiéhezett vandorobo őrültként veti rá magát az orixra, és sebéből issza a patakzó vért. Ez élvezetében sehogy sem zavartatja magát, és jelekkel *magyarázza,* hogy csak hagyjam őt itt, majd eljuttatja a nyámát a kampiba (táborba). Nagyobb biztonság okáért előbb lefejeztem az orixtehenet, és értésére adom a vándorobónak, hogy vigye ezt a kampiba a két hátulsó combbal együtt, a többit megeheti. Megérti, mert hálásan vigyorog, és tegezéből előszedi a tűzszerszámot, azonnal tüzet rak, hogy a nyámát megpirítsa.

A nap már delelőn áll, azért a moránnal megindulunk a tábor felé, de úgy, hogy útba ejtsük a háromszöget, amelyen tegnap a gnú meghúzódott. Tömérdek keselyű kóvályog a hely felett, ahová hosszú menet után megérkezünk. Már messziről látjuk a földön fekvő gnút és a körülötte gubbaszkodó keselyűket; csak kettő-három ült rajta, és csőrével vagdalja a vad hátsó combját. Szegény állat még él; de már csak gyengén lélegzik. Elmorán átmetszi a gégéjét, s midőn megfordítjuk, látjuk a tegnapi haslövést. A gnú nagyon erős, szarvai a legjobbak közé tartoznak, amelyeket eddig lőttem. Milyen lehet a másik, amelyikkel ez nem merte fölvenni a harcot?

Eszembe jut, hogy jó volna megnézni, nincs-e ismét a tegnapi helyén. Félórai gyaloglás után előttünk van a domb, amely mögé a meglőtt gnú menekült, valahányszor a másik támadta. Midőn erre felérünk, valóban ott látjuk ismét az erős bikát legelni; de oly nagy távolságban és annyira szabad helyen, hogy megközelíteni lehetetlen. Végre is mit árthat egy próbalövés? Legfeljebb elriasztom a rendes helyéről, más vad pedig úgy sem látszik a szavannán, egész a Pangani partján levő táborig.

Csak egy falka zebra áll nem messze a tábortól balra. Mauseremnek azonban csak egy irányzéka van, és ezért tele léggyel a gnú marja fölé célozva lövök. A morán mondja, hogy a golyó előtte vágott a talajba. Miután a szerencsétlen Mauserhez még ezer darab érintetlen töltényem van, nem takarékoskodom, ha nem még magasabbra tartva ismétlem a lövést, és most magam is látom a golyót jóval a bika előtt beütni. A vad a nagy távolságból tett lövésekre nem is hederítve, nyugodtan legel tovább. A harmadik lövésnél már négyarasznyira tartok tele léggyel a gnú marja fölé. Már levettem a fegyvert, figyelve a lövés hatását, midőn a golyó tompa ütését hallom. A bika kirúg, és veszett futásban vágtat egyenesen a zebracsapat felé. Látcsővel kísérem a bikát sebes futásában, már azt hiszem, hogy csak horzsolta a golyó. Most a zebracsapat közepére ér, mire ezek széjjelfutnak. A bika megáll, tántorog és felfordul. Odaérve megcsodáljuk a hatalmas állat gyönyörű szarvait. Ez nemcsak az én gyűjteményem legerősebb példánya, de egyáltalában ritka erősségű gnúszarv, amelyet e véletlen lövéssel szereztem meg.

A golyó a dongabordák között fúródott belé. A táborból ujjongva szaladnak a pagazzik a vadhoz. Előbb értek oda, mint mi, mert a bika közel a táborhoz bukott fel, úgyhogy onnan az esetet végigszemlélhették. Elmoránt a pagazzik egy részével a másik gnú és az orix beszállítására küldöm. Este már a két tegnapi ellenség koponyája békés egyetértésben forr együtt a szufuria mkuba (nagy üst) tágas ölében. A táborban vár reám a mászai telep jumbéja. Holnapig "kész lesz a híd, amelyen

az egész szafári átkelhet, ö egy úszó tüskön kelt át, hogy tiszteletét tehess,e a táborban; de arról leesvén, nyakig gázolt a vízben. Mondja, hogy kétnapi járásra testvérének, Kimera jumbéjának területén bivalyok tanyáznak a Pangani folyó közelében.

Körülbelül egy hónap előtt volt nála Schillings, a híres német-afrikai vadász, aki a Pangani folyó mentén Mosiba ment. A jumbe kérésemre megígéri, hogy kirongózit szerez holnapra, aki a vidéket és a bivalyok tartózkodó helyét ismeri.

Estefelé elkísérem az átjáróhoz. A Pangani jobb partján fölfelé gyönyörű, üde zöld pázsitos tisztásokon haladunk át, amelyekről közeledtünkre egész majomseregek törtetnek nagy ijedten a sűrű liánok közé, amelyeken csodálatos gyorsasággal fölkapaszkodva, egy perc múlva már a faóriások sudarairól pofáznak le reánk. Rövid félóra alatt az átjárónál vagyunk. Az innenső parton magas sás és vízinövények sűrűjében vezet keresztül a gázló. A jumbe elbúcsúzik, és hasig merülve a vízbe, eltűnik a magas sás közt.

Elmoránt a tábor közelében összetákolt lombkunyhóban találom nagy beszélgetés közepette egy mászai asszonyokból és férfiakból álló társasággal. Földijeire akadt ezekben, akik Ologumiból jövet, a Kilimandzsáró nyugati lejtőjén, a Garéna erobi vidékén tartózkodó fő leibont (kuruzslót) keresték föl tanács és bűvös szerek beszerzése végett. Most hazautazóban vannak.

Elmorán egész éjjel velük marad, s másnap a.neki ajándékozott összes állatbőröket földijeire *bízza.,* hogy vigyék haza. Természetesen a legszebbeket nekik ajándékozza.

Május 11-én Ruga-Rugának meghagyom, hogy mihelyt a híd elkészül, az egész karavánnal keljen át a Panganin, és üssön tábort a folyó bal partján; magam ezalatt. Murruo és a morán kíséretében a Pangani mentén át cserkészem a tisztásokat abban a reményben, hogy talán majmokra leső leopárdra találok. Majmot sokat, köztük néhány erős páviánt is felriasztunk, de miután ragadozókra nem akadtam, a pórin keresztül Mokotani felé, az akácosba hatoltunk. Sziklás, mély bevágásokon, kiszáradt vízmosásokon vezet keresztül az út; éppen egy ilyenből mászunk ki, mikor a túlsó oldalon, körülbelül 120 lépésre egy csapat orixot látok legelni, köztük két gyönyörű kisborjúval. Jól lévén födve, több ideig gyönyörködöm e szép állatokban. Hegyes, hosszú, egyenes szarvaik, amelyeket Rowland szerint még az oroszlán is kerül, mint a lándzsák mozognak le-föl, amint legelnek. Különös, hogy ez antilopfajnál az öreg tehénnek jóval hosszabbak a szarvai, mint a bikának; az utóbbié azonban szebben gyűrűzött, alja sokkal vastagabb és simább, szaruja fényesebb.

Egy kiválóan szép, legalább egyméteres szarvú tehén áll oldalával felém, de éppen ezt kíséri az egyik kisborjú, azért nem lövök rá. A borjú egészen világos szürke; hosszú szőre annyira lompos, hogy egész kis gömböc alakot ad a fürge kis állatnak. Amint a bokrok között haladva legelész a csapat, egy jó bika mutatja oldalát. Lapockára tartva lövök, mire a bika előrebukik egy bokorba; az egész csapat pedig vad futásban tűnik el a bokrok mögött. Kíváncsian megyek a bokorhoz, hogy a szarvak minőségét meglássam, de odaérve bezzeg se szarv, se orix. Fölkutatom az egész környéket, de nem találok vért sehol. A csapatot jó messzire követem, mindhiába.

Mauser-fegyveremet alaposabban megvizsgálva úgy tapasztalom, hogy az ismét nagyon lötyög az összedrótozott nyakban. Alkalmasint a lövésnél a cső lefelé mozdult, és az orixnak csak a lábszárát törte el a golyó; azért bukott előre, és azért nem vérzett. A fegyverein kötözése valószínűleg a szakadékokon való keresztülmászkálás alkalmával tágult ki ismét. Ezen a bajon valahogy segítvén, tovább cserkészek. Nagyobb vadat nem találok, csupán tömérdek gyöngytyúkot, amelyek nagy csapatokban szaladnak előttem. A Pangani közelében két gyöngytyúkot lövök. Oly közel állanak hozzám, hogy golyóval is egész biztosan ellőhetem a nyakukat, hogy a lövés a húsos részeket széjjel ne tépje.

A Panganinál a tábornak csak hűlt helyét találom, tehát már átkeltek a folyón. A gázlónál két pagazzi vár reám, akiket Ruga-Ruga hagyott ott, hogy bevárjanak az innenső oldalon. Hidat azonban nem látok sehol sem. A pagazzik mondják, hogy a híd a sáson belül, az erős folyásban van. Zsebeimből kiszedek minden apróságot, és a pagazziknak adom, úgy indulok neki a sásnak, amelynek vizében előbb térdig, majd hasig, sőt mellig gázolok, de még mindig semmi nyoma a

hídnak. Végre a sásból kijutva meglátom a híres hidat. Ez egy óriási fa, amelyet a túlsó partról olyképp vágtak le, hogy az a folyóba zuhant, és áthidalta a legmélyebb, legerősebb áramot. A fa hatalmas koronájának ágai részben kiállanak a vízből, részben a mederbe fúródva horgony gyanánt kötik le a rögtönzött hidat. Mindennek ellenére az egész fa mozog a hatalmas áram nyomása alatt. Alig tudom elképzelni, hogyan juthattak ezen a lebegő hídon keresztül a pagazzik nehéz poggyászaikkal. Hiszen teher nélkül is aggasztó itt az átmenet; a Pangani itt nagyon széles és sebes, mert ezen a helyen a folyó erős kanyarulatot tesz.

A sás széle és a mentő karjait felém nyújtó fa között még vagy 20 méter a távolság. Az áram oly erős, hogy küzdenem kell vele, hogy el ne kapjon; mert.ha úszásra kerülne a dolog, ki tudja, mily mélyre jutnék le? Végre elérem a fa sudarát, és itt látom, mily célszerűen van a híd az átkelésre előkészítve. A törzsön a járást elzáró ágak el vannak távolítva, a mellékágakat ellenben – liánokkal és gallyakkal úgy átfonták, hogy az ember a két korlát közt, mint egy hálóban, egész biztosan jár. Itt akármilyen teher, ha leesik, a vízbe nem zuhanhat. A víz e helyen nagyon mély lehet, és oly gyors folyású, hogy fülsiketítő zúgással tör az áram az útját álló hatalmas fatörzsre, és az akadályba ütköző hullámok magasra csapódva, finom eső alakjában árasztják el az átkelőt.

A túlpartról még egyszer visszatekintek az érdekes látványra, s ott látom a sás szélén az én moránomat mellig a vízben, kétségbeesetten integetve a magasra tartott Schönauerrel. Kitátott szájáról látom, hogy kiabál, de egy hang sem hallatszik át a hullámverés zajától. Intésekkel biztatom, hogy jöjjön át, de ő tagadólag rázza fejét, mire két pagazzit küldök érte azzal a paranccsal, hogy ha másképp nem lehet, erőszakkal hozzák át. Ezek azután hosszabb tárgyalások után közrefogják a gyereket, és áthurcolják. Jellemző, hogy a fiú, aki a támadó oroszlánnak félelem nélkül nézett a szeme közé, itt meghátrált. Az ő kibájapusztáján az oroszlán otthonos, azzal tudta, hogy meg lehet küzdeni; de száraz, folyó nélkül való országában a víznek ily hatalmáról fogalma sem volt. Ez megfélemlítette.

A pagazzik a Pangani mellett fölfelé vezetnek, s rövid idő alatt elérjük a tábort, amely gyönyörű helyen, a víz mellett, hatalmas fák árnyékában volt elhelyezve. A terített asztalt Ruga-Ruga éppen a folyó mellé állította, s jó étvággyal fogyasztottuk a gnúlevest rizssel. és a gyöngytyúkpaprikást tarhonyával.

Damaszkin Arzén

AZ ÁLLATOK BARÁTKOZÁSA

Ha mégoly igaz is, hogy a madár fajtájabelijével verődik csapatokba, mint ahogy a hasonszőrű ember egymás társaságát keresi: nem következés, hogy állat vagy ember, ha kedveli egymást, szükségképpen atyafi. Afrika nyugati partján, ahol sikerült meghonosítani a szarvasmarhát, megfigyelhető, hogy a szép kis fehér egret örökké ott kering a nyáj körül, rá-rászáll a baromra, és a férgeket szedegeti ki belőle. A rinocéroszt meg ott kerülgeti a rinocéroszmadár, és figyelmezteti szövetségesét a közelgő veszedelemre. A krokodilnak is megvan a maga madárbarátja, amely a fogait csipegeti tisztára. Elmondhatjuk tehát: nem mindig similis simili gaudet. No, de ezeken a példákon nincs semmi meglepő, mert hisz ezek az állatok egymást szolgálják, egymásra vannak utalva. Érdekbarátság fűzi őket össze.

De szövődnek olykor az állatok világában olyan barátságok, amelyek nem kevésbé önzetlenek, mint az igaz barátság ritka példái az emberi társadalomban.

Szert tettem egyszer egy leopárdkölyökre. Megszelídítettem. Duke kutyám kitűnően összeszokott a kis vadállattal. Másik kutyám, Szanga nemcsak összeszokott vele: valódi mély barátság szövődött közöttük. Békésen tűrte tőle a legvaskosabb tréfákat.. Valósággal ugratta. Ebédnél Szanga igényt tartott a legjobb falatokra, és meg is kaparintotta magának; akárhányszor a leopárd szájából ragadta ki a pecsenyét. A hatalmas bestia csöppet se haragudott meg érte? A – kis Szanga néha úgy elagyabugyálta barátját játék közben, hogy csak úgy röpdösött a kitépett szőr, s a leopárd, miközben macska módjára tolta el magától pajtását, karmát gondosan behúzta, hogy a világért meg ne sértse valahogy. De semmi sem mulattatta úgy a leopárdot, mint Szanga kis tömpe farka; azzal szeretett játszogatni, ha Szangának is úgy tetszett – néha olyankor is, ha nem tetszett neki. Ha Szanga inni ment a patakra, a leopárd utána sompolygott, mintha zsákmányra lesne, és egyszerre csak nagyot szökött, utánakapott mancsával a kis kutya tömpe farkának. Szanga persze megugrott előle. Megindult a kergetőzés. A következő percben a földön hemperegtek. Sosem untak bele a dévajkodásba.

Egy másik Szanga kutyám – Szanga II. – egy cibetmacskával kötött barátságot. Vagyis inkább azt mondhatnám, a cibetmacska kötött barátságot vele, mert az én Szangám sokkal gőgösebb hölgy volt, nogysem sokat törte volna magái utána.

A cibet szabadon járt-kelt a házban, és a leglehetetlenebb helyekre bújt. Ha szólítottam, rám se hederített, de ha füttyentettem kutyámnak, egyszeriben kidugta szimatoló orrát valami sarokból, és mihelyt fölbukkant a kutya, rohant hozzá, cirógatta, hozzádörgölődzött, és mindenképpen igyekezett kedveskedni neki.

Szegény cibet! Végül is ragaszkodásának lett az áldozata.

Csónakázni jártam oda a Meru-tavon. Szanga és a cibet persze velem. Vadkacsák röppentek föl, és én söréttel közéjük durrantottam. Szanga résen volt: amikor látta, hogy egy-két madár lepottyan a tóba, utána ugrott. A cibet, látva, hogy barátja ott úszik a vízben, nyugtalanul futkározott ide-oda a csónak peremén, végül kétségbeesett elhatározással belevetette magát a tóba, hogy kimentse kedvencét. (Tudni kell pedig, hogy a macskafélék irtóznak a víztől.) Úszott egy darabig, aztán elkezdett vergődni, és hirtelen elsüllyedt. Ereje hagyta-e cserben, vagy krokodil rántotta magával, nem tudom – nem láttam többet viszont kedves állatomat.

A legfurcsább barátság, amit valaha megfigyeltem, a sas és a csirke barátsága volt.

Dimában a Kaszai Társaság egyik alkalmazottjának volt egy pompás sasmadara: hatalmas állat, kiterjesztett szárnya két méteren felül. Felséges példány. Nemhiába nevezik a sast a madarak királyának; királyi gőgjében nem fogadott el ennivalót, hacsak nem elevenen tették elébe. Akkor aztán rácsapott, és darabokra szaggatta áldozatát.

Megvásároltam a madarat, mert a sas szent madara a busongóknak, és oda készültem hozzájuk. Gondoltam, királyi ajándékot viszek a busongók királyának. Minden áldott nap egy eleven tyúkot löktünk be a sas ketrecébe, és az mindannyiszor mohón nekiesett zsákmányának.

Egyik nap történetesen egy fekete jércét vetettünk be a nagy étvágyú ragadozónak, és meglepetéssel láttuk, hogy a sas tudomást se vesz róla. Fél szemmel rá-rápislant, de el se moccan a helyéről. Szegény jérce a kalitka sarkába húzódott, és reszketve várta sorsát.

Vártam, vártam – a sas csak nem mozdul. Már éppen azon tanakodtam magamban, hogyan lehetne kihalászni szegény jércét, hogy véget vessek halálos rémületének, amikor észreveszem, hogy már nem fél, föl-alá lépeget a ketrecben. Eleinte kerülte még a sast, mint a tüzet, de lassan-lassan fölbátorodott, s íme, már minden óvatosságot feledve, kedvére sétált. A sas mozdulatlanul követte szemével.

A jérce ezenközben rábukkant előző napi társának földi maradványaira. Fajtájának mohóságával elkezdte csipégetni a hulladékot. Kannibál lett belőle. Még ez a vakmerő tolvajlás sem hozta ki sodrából a madarak királyát. Talán nem éhes, vagy a hasa fáj – avagy talán a jércét találja nagyon hitványnak –, gondoltam magamban, és ügyet sem vetettem rájuk többet.

Másnap reggel a jércének még mindig kutya baja. Elevenebb, mint valaha. No, gondolám, akkor hát nem kell az eleség a sasnak; ha éhes: ott a fekete jérce, egye meg.

De nem. Másodnap is ott járt-kelt a kis szárnyas, rászállt a kalitka közepén álló fa ágára, és nekitörleszkedett a hatalmas madárnak! A sas, engem megpillantva, nyugtalan lett, és minden képzelhető módon tudtomra igyekezett adni, hogy kínozza az éhség.

Odaszóltam legényemnek, hozzon egy másik csirkét. Gondom volt rá, hogy az is fekete legyen. Abban a szempillantásban, ahogy az újabb fekete tyúkot behajítottuk hozzá, a sas rácsapott, és darabokra szaggatta. Az első jérce meg – no nézze meg az ember! – odatipegett, és kezdte lopkodni, csipegetni a szétmarcangolt áldozat húsát. így éltek tovább egymás mellett boldog barátságban a parányi jérce és a királyi sas. Olykor a jércét kiengedtük a szabadba, hogy sétáljon egy kicsit. Mindannyiszor pontos időre visszajött a sasketrechez, és várta, hogy beengedjük. Amíg odajárt, a sas követte szemével, amíg csak el nem tűnt, és visszatértét az öröm félreismerhetetlen jeleivel üdvözölte.

Dima mellett a Kaszai Társaságnak volt egy telepe. Nem valami kész, berendezett gazdaság volt bíz az, de minden remény megvolt rá, hogy idővel a farm majd ellátja az odatelepült fehéreket olyanféle fényűző termékekkel, mint a burgonya, káposzta, tej s talán még vajjal is. Néhány tehenet és egy bikát is hozatott a Társaság Angolából. Szerencsétlenségére a bikát, miközben a folyóra járt inni, magával vonszolta a vízbe" egy krokodil, az egyik tehenet kígyó marta halálra, a másodikat leopárd marcangolta szét. A harmadik félig-meddig természetes halállal múlt ki. Egyetlen tehén maradt.

Ami a burgonyát illeti, gyönyörűen díszlett, éppen csak az volt a baj, hogy – gumót nem hajtott. A káposzta – ah, a káposzta! – az még pompásabban virult: a lovas betyár megbújhatott volna a bokrai között. Az ember nem is hitte volna, hogy káposztával van dolga, de a telepesgazda esküdözött, hogy igenis káposzta az, és nem más. Igaz, egy kicsit ormótlan volt, és nem gömbölyödött fejekké, de gazdánk rendületlenül hitt benne, és megingathatatlanul bízott hozzája.
Megmutattam a telepesgazdának a sast. Láttam, imponál neki.

– Érdekes, érdekes – jegyezte meg félvállról –, de látná csak az én tehenemet! Az egy kafferbivallyal kötött barátságot, egy hamisítatlan vad bivallyal. Addig-addig ólálkodott a bivaly a telep körül, hogy egészen odaszokott, megmondhatják a legényeim – minden éjjel meglátogatja tehénbarátját a karámjában.

Hilton-Simpson és jómagam egyszerre kiáltottunk föl:

– De már azt a bivalyt megnézzük! Le kell fotografálni!

Micsoda érdekes kép is lesz: a vad bivaly a maga háborítatlan szabadságában! Mert mi tagadás, rendesen olyan körül- menyek között találkozik az ember ezzel a dühöngő fenevaddal, amikor nin-

csen kéznél a fotografáló masina – inkább csak a puskájáért nyúl ilyenkor az ember, mert bizony a bivaly nem sokat teketóriázik. Megmondottuk a gazdának, hogy másnap elmegyünk a farmjára, és nem nyugszunk, míg le nem fényképezzük a bivalyt. Megígérte, hogy mindenben segítségünkre lesz.

Másnap délután elindultunk a telepre. Kétórai séta. Útközben nem történt semmi nevezetes, mindössze egy gyönyörű vörös antiloppal találkoztunk. A fűben heverészett. Lefotografáltuk. Bármennyire ínycsiklandozó látvány volt is, nem volt hozzá szívünk, hogy leterítsük szegényt. A fegyverdörej különben is elriasztotta volna a bivalyt, ha a közelben jár valahol, és akkor egész vállalkozásunk dugába dől.

A telepes roppant önelégülten jelentette:

– Gondoskodtam róla, hogy lefotografálhassák a bivalyt. Jöjjenek és bámuljanak!

Óvatosan lépegettünk egymás nyomában a karám felé, elsütésre készen tartogatott fényképező masinákkal. A karám bejáratánál ott feküdt a pompás bivaly – döglötten.

– Lelőttem ma reggel –.dicsekedett az ostoba tökfilkó –, lelőttem, hogy biztosra jöjjenek! Tíz lépésre megközelítettem, annyira el volt merülve a tehén nézésében. Jó ötlet, mi?

Elállott a szavunk az ámulattól. A düh fojtogatott. Csuda-e, hogy pillantásra se méltattuk ezek után a káposztáját és házmagasságú krumpliját?

Torday Emil

VADÁSZKALANDOK

Akinek kevés vagy semmi tapasztalata nincs az afrikai nagyvad vadászatában, hajlandó azt hinni, hogy ez a vadászat az izgalmas örömök szokatlan láncolata –elkezdve a hajsza izgalmával, folytatva a zsákmány megpillantásának és üldözésének izgató örömével, és befejezve a vad elejtésének minden izgalmat megkoronázó gyönyörűségével. A gazdag világfi, aki néhány heti vadászatra rándul el Afrikába, hivatásos vadászt szerződtet (olyasféle nagyszerű sportembert, mint Cunningham vagy Outram, akik a maguk mesterségének kiválóságai), s a pompásan idomított bennszülöttek egész hadseregével kel útra a vadonba: rendesen csakugyan ilyesféle véleménnyel tér haza rövid csatangolásából. Minden nehéz munkát elvégeznek helyette a vadászai, odacipelik a zsákmány elé, és neki csak a ravaszt kell elrántani. Nem is kockáztat semmit, mert hiszen mellette áll a "hivatásos", hogy megvédelmezze veszedelem esetén.

Egészen más a szegény ember helyzete, aki ott él az országban, s aki csak a maga ügyességét szegezheti szembe a vadállatokkal: őreá már kemény munka vár, súlyos kockázat, hébe-hóba egy-egy fölvillanyozó siker, legtöbbször csalódás, kudarc. Még az olyan *gazdag* vadászterületen is, mint a Kvilu vidéke, Hilton-Simpsonnal néha pitymallattól késő alkonyaiig elkódorogtunk, harmatos fűben, tüzes homokon, süppedő ingoványon át, onnan bele megint az embermagasságú fűbe, gőzölögve a verejtéktől; bőrünket lepörkölte az izzó afrikai nap, kísérteti vigyorgás edződött rá arcunkra – tovább, tovább! Belevettük magunkat a rengetegbe, patakon gázoltunk keresztül, ha ugyan nem akadt beléje dőlt fatörzs, amelyen egyensúlyozva átlépegethettünk – aztán bele megint a fűbe, amelyben a zsiráf is elrejtőzhetett volna..., és estére üres kézzel tértünk meg, nem is láttunk szóra érdemes vadat. Ez az érem egyik oldala. De van másik is. íme, egy másik nap története. A rákövetkezőé.

Kora hajnalban útnak eredtünk, megyünk, megyünk, és napkelte után két-három órával, éppen mikor kikeveredtünk a sűrűségből, megpillantunk alig ötven lépésnyire egy hatalmas bikát...

A bivaly rosszat sejtve szippantja a levegőt. Fölébred bennem a vadász, megtapogatom a fegyveremet, de aztán eszembe jut, hogy Simpson van soron. Kezemmel parányi mozdulatot teszek, hogy figyelmeztessem. Fejét éppen csak hogy oldalt billenti, hogy megköszönje, de ebben a kis jeladásban több ékesszólás van, mint akármi cifra szólamokban. Végigfuttatja pillantását a puskája csövén, letöröl róla egy csepp harmatot, szájának bal szögletébe rántja pipáját, és vállhoz emeli a fegyvert. Messze előrehajol, álla támadólag mered előre. Óvatosan céloz, dördül a puska, hallani lehet, amint belezuppan a golyó a bivaly testébe. A puska visszalöki Simpsont, de már megint előrehajlik; én is készenlétbe helyezkedem, az ember sohasem tudhatja, mit fog művelni a sebesült bivaly. Simpson második golyója végez az állattal.

És ekkor következik az a ritka pillanat, amely minden küzdelemért, fáradtságért kárpótolja a vadászt: megvizsgálom a zsákmányt, ránézek Simpsonra, és így szólok:

– Talán nincs igazam, de nem hiszem, hogy tévedek: ismeretlen fajta bivalyt lőttél!

Új fajra, fajtára bukkanni – a vadász álma. Megemelem kalapomat, és mit sem törődve a perzselő nappal, meglengetem, és így kiáltom oda:

– Ezennel ünnepélyesen elkeresztellek téged Bős *caffer Simpsoninak.*

Igazam volt. A bivaly új fajtát képviselt, és a név, amit adtam neki, azóta bevonult az állattani irodalomba.

De az ilyen eset ritka. Egy életen át vadászhat az ember anélkül, hogy megérjen ilyen jó szerencsét, még ha hivatott mestere is az afrikai vadászatnak. De mi az, ami jó vadásszá avat valakit? Tévedés azt hinni, hogy a jó lövő egyúttal jó vadász is. Természetesen elemi feltétel, hogy jól értsen a fegyverhez is, de ez a tudomány csak kicsiny hányadrésze azoknak a feltételeknek, amelyek

mind kritériumai a jó vadásznak. Sorra nyerheti valaki valamennyi díját a céllövőversenyeknek, mégis úgy lehet, kontár lesz belőle, ha nagyvadra megy vadászni Afrikába. Az éghajlat és az életviszonyok megkövetelik, hogy szívós és edzett legyen a vadász, rugalmas, fáradtsággal dacoló: meg kell legyen áldva a feltétlen higgadtság és elpusztíthatatlan fürge temperamentum ritka adományával, és mindenekfelett tudjon olvasni a természet könyvében, megértse a legelenyészőbb jeleket – olyan tudomány, amire csak a hosszú tapasztalat tanítja meg az embert, rengeteg csalódás árán! Bizonyos azonban, hogy egy tapasztalt vadász tanítása és jó tanácsai jelentékenyen megrövidíthetik az inaséveket.

Egy szerencsés vadászkirándulás leírása minden elméletnél jobban szemléltetheti a vadász életét az afrikai vadonokban.

Egyes-egyedül bolyongtam az angol–belga birtok határszélén, annak a vonalnak a mentén, amely úgy nagyjából a Meru-tó északi vége és a Tanganyika déli vége közt húzható. Hivatalos útban jártam. Feladatom összefüggésben állt a rabszolgaság leküzdésével. Éppen hazafelé tartottam, amikor egy barátságos indulatú főnök üzenetet küldött: kért, szabadítsam meg a falut egy vén oroszlántól, amely már több emberét fölfalta. A fenevad kivénült belőle, hogy négylábú zsákmány után járjon a vadban bővelkedő vidéken – kényelmesebbnek találta, hogy magányos vándorokra, a patakra járó védtelen asszonyokra leselkedjék. Sokan áldozatul estek falánk étvágyának. Habár a falu nem egy jó vadásszal dicsekedhetett, a furfangos, tapasztalt vén oroszlán mindannyiszor kisiklott körmeik közül. Fegyverfogó embernek még csak szeme elé sem került. Messzi környéknek valóságos réme volt: ma itt, holnap ott bukkant föl.

Késő este érkeztem a főnök falujába. Éjszaka odahallottuk messziről az oroszlán ordítását: nem a zsákmánya után járó királyi fenevad ordítása volt ez – társát hívogatta fájdalmasan, aki (ó, szegény, trónjavesztett király!) még csak nem is válaszolt az elaggott szerelmes hívására!

Benne voltunk a száraz időszakban, hiábavaló lett volna nyomot keresni a napperzselte talajon, így hát reggelre kelve nem tehettem mást: elpolitizálgattam a főnökkel, elténferegtem az időt a faluban, meg vásárolgattam egyet-mást gyűjteményem számára. Délután meg kiballagtam a határba, hogy lepuffantsak ebédre néhány guineai csirkét vagy frankolint. Sörétes puska volt velem, az is vezetőm kezében. Az ültetvények felé tartottunk, ahol a legkönnyebb ráakadni a szárnyasokra. Szanga kutyámat is magammal vittem. Nem szerettem kutya nélkül járni oroszlán látogatta vidéken. A kis foxterrier szerepe persze nem lehetett az, hogy cselekvő részt vegyen az oroszlánnal való harcban (melyik kutya is volna erre alkalmas?), mindössze arról lehetett szó, hogy a kutya szimata jókor figyelmessé tegyen, ha a nem várt veszedelem közeledik.

Jó óra hosszat csatangoltunk már. Madárnak sehol hírenyoma. Jócskán túljártunk már az ültetvényeken, elszórt kunyhók csoportjához közeledtünk, amikor egyszerre megmozdult a fű. Még meg sem ragadhattam kísérőm puskáját, keresztülvágtatott előttem egy bóbitás antilop, köztem és a falu között. Mint a villám cikázott el, utána három káma suhant el eszeveszett irammal, alig néhány lépésre az első kunyhótól. Megálltunk. A bennszülött vadász rám nézett elcsodálkozva: a legcsekélyebb kísérletet se tettem a lövésre. Szanga jobban megértett; körülszimatolt a levegőben, amerről a vad jött, és – égnek borzolódott a'szőre. Újból felhangzott a vágtató paták dobogása... s aztán olyan látványban volt részem, amelyért érdemes volt ezer mérföldeket utazni Afrika belsejében. Felbukkant egy felséges kudupár. Éleset füttyentettem. Megálltak, de nem láttak meg. Óriási, csavarodott szarvval koronázott kecses fejük visszafordult abba az irányba, amerről menekültek.

– Lőjj, bvana (uram), lőjj! – suttogta társam. Forró leheletét éreztem a nyakamon. Fejemmel biccentve figyelmeztettem Szanga viselkedésére. A kis kutya lábamhoz törleszkedett, és tágra nyílt szemmel meredt mögém.

Az antilopok egymás után húztak el mellettünk. Vezetőm megszégyenülten nézett rám: az országban idegen fehér ember íme élesebben fölismerte a helyzetet, mint ő, messze környék legnagyobb vadásza – már ahogy ő önmagát megítélte.

Nyilvánvaló volt, hogy az antilopoknak valami okuk lehet erre a vad menekülésre – mert mene-

külőben voltak szegény állatok –, s nekem fontosabb volt, hogy üldözőjük ellen forduljak, mintsem hogy bennük tegyek kárt.

A levegő mozdulatlan volt. Szellő se rezdült. A biztonság kedvéért gyufát gyújtottam. Füstje lassan szállt egyenesen fölfelé... megfigyeltem, merre sodródik tovább – lassan gyűrűzött a füst arrafelé, amerre igyekeztünk. Azt tudtam, hogy az antilopok nagy körben lassan a szél ellen fognak fordulni. Szanga viselkedéséből láttam, hogy üldözőjük átvág az egyenesen, hogy elérje őket. így hát mi is a szél ellen fordultunk, lassan, nesztelenül, fürkésztük a talajt, minden szál füvet szemügyre vettünk. Éppenséggel semmi jelet nem találtunk. Szanga is mintha megnyugodott volna.

Több mint negyedórája mentük vagy inkább kúsztunk előre, amikor társam egyszer csak pattint az új javai – szokott óvatos figyelmeztető jel, ha vad van a közelben. Megálltam.

Jobbra tőlem arasznyi tisztás foltja. Alighanem kis pocsolya gyűlhetett benne hónapokkal ezelőtt. Néhány ritka fűszál sarjadt ezen a helyen. Két szál simán elfeküdt a földön. Megvizsgáltuk közelebbről. Sokkal szárazabbak voltak, hogysem fölismerhessük, friss törések-e; de amikor apróra szemügyre vettük a talaj t. a fűszálak körül, az egyik szál megmozdult. Alig észrevehetően, éppen csak egy ujjnyira talán, de megemelkedett, a frissen lehajlott fű természetes rugalmasságával, hogy újra fölemelje fejét. Biztos jele, hogy kevéssel. ezelőtt hajolhatott meg. Ki tudná azonban megmondani: menekülő állat vagy zsákmányát üldöző vad lába alatt hajlott-e meg?! Arra sem találtunk egyelőre semmi adalékot, mifajta állat lehetett. De – hogy a detektívregények nyelvén szóljunk – kezünkben volt a fonal, amelyen továbbhaladjunk!

Jó ideig fürkésztük a környéket, lépésről lépésre. Egyszer csak újabb lehajlott fűszálra bukkantunk, íme, megvolt az irány, amerre az állat halad. Meggyorsítottuk lépteinket. Szanga, úgy látszik, észrevett valamit. Azt láttam, sehogy sem tetszik neki a nyom. A kiszáradt talajon a szag után aligalig igazodott el. Meggörnyedt tartással lépegettünk tovább – már a hátam belefájdult. Olykor-olykor elvesztettük a nyomot szem elől: időbe telt, míg újból rábukkantunk.

Egyszer csak... most rajtam volt a sor, hogy pattintsak az ujjammal. Közvetlenül előttem a száraz talajon mintha seprű söpört volna végig. Egy lépéssel odább egy oroszlánköröm elmosódó lenyomata. Nyilván lekuporodott itt, ugrásra készen, és megcsóválta a farkát. Most már bizonyos, hogy helyes nyomon járunk.

Ösztönszerűleg végignéztem puskám csövén, társam idegesen megmarkolta a másikat. Odaadtam neki két golyóstöltést szükség esetére. Vigyorogva töltötte meg vele a puskát, amely idáig sörétre volt töltve. Sörétes puska nem sokat ér oroszlán ellen, de golyóra töltve, közelből, a sima cső is hasznos lehet.

Néhány lépésnyire jutva, a talajon látható nyomokból meg értettük az egész drámát, amely lejátszódott itt a vadonban mielőttünk. Az oroszlán, elébük kerülve, elvágta a kudupár útját, s ezen a helyen lesett rájuk. Amikor fölbukkantak, rájuk vetette magát, de elhibázta őket. Egy-két vércsepp jelezte csak, hogy a zsákmány szerencsésen elhordta az irháját. Szegény vén oroszlán! Ki kárhoztathatná érte, ha ez után a kudarc után. könnyebb vadra – emberre – vetette ki hálóját?

Már-már azt hittük egy pillanatra, kezünkben az oroszlán. Ösztönszerűen a nap felé fordítottuk arcunkat, és csalódottan láttuk, hogy tányérja alábukni készül a láthatáron. Negyedórán belül eltűnik a nap, s akkor egyszeriben leszáll az éj: az esti félhomály vajmi kurta ,az egyenlítőn. És mit csináljunk az éjszaka sötétjében? Ami kicsiny karéj a holdból mutatkozott, az sem soká lesz fenn az égen, de meg még a teliholdnak sem vehetnénk sok hasznát. Legokosabb, amit tehetünk, ha szedjük a lábunkat, s ahogy vagyunk, üres kézzel igyekszünk haza, míg egészen ránk nem sötétedik.

Megkérdeztem társamat, tud-e valami járható ösvényt hazafelé. Bólintott, és amúgy az állával mutatta az irányt – szél ellen –, s mindjárt el is indult arrafelé. Én utána.

Bizony jó messzire elkóályogtunk:'tudtuk, öreg este lesz, mire hazavergődünk. Szaporán lépegettünk; társam kitűnő vezetőnek bizonyult.

A nap rohamosan hanyatlott alább és alább. Már csak vékony aranyos csíkja ragyogott, amikor Szanga hirtelen megtorpant, körülfordult, és nyugtalanul szippantgatta a levegőt. Szőre felborzoló-

dott, tömpe farkát behúzta a lába közé. Láthatólag meg volt rémülve – s a veszedelem nem lehetett messze, mert a szél iránt is megérezte. Mit jelenthet ez? Észrevett talán az oroszlán, s megcsalatkozván a vadászatban, éhségtől űzve utánunk sompolygott? Nyugtalanul pillantottunk a nap felé – utolsó csücske is lehanyatlott. Egyszeriben nyakunkon az éj, és íme, még mindig az embermagasságú fű erdejében járunk, ahol az oroszlán észrevétlenül meglapulhat!

Szanga remegett, mint a nyárfalevél. Társam felé bólintottam, hirtelen szögben balra kanyarodtam, és vagy tíz lépéssel tovább gázoltam a fűben. Még látszott a hely, ahol balra csaptam. Ha az oroszlán sarkunkban van, neki is keresztül kell haladnia azon a helyen. Az éjszaka vészes gyorsasággal közeledett. Mélységes csönd honolt, fű rebbenése se hallattszott körülöttünk.

Ejnye csak – mi az ott? Ott, azon a helyen, ahol percekkel előbb álltunk! Olyan erősen kimeresztettem szememet, hogy a fejem belefájdult. Igen... Ö az!

Az oroszlán, meglepetésében, hogy nyomunkat vesztette, hirtelen fölszegte fejét, hogy körülnézzen, merre tűntünk előle. A félhomályban nem vette észre elkanyarodásunkat. Nini! Már meg eltűnt a fej – bizonyosan a földön szaglálódik. Hátának körvonalait látni csupán... Célba veszem, közvetlen alája, ahol a hátgerincét sejtem. A lövés mennydörgésszerű robajjal dübörög végig az őserdő halotti csöndjén... Az oroszlán visszarántja fejét, és fájdalmasan nyög... Bumm!

– reszketteti meg a levegőt a második csőből kirobbanó golyó. Az oroszlán hatalmas zuhanással roskad bele a fűbe. Gyorsan megtöltőm másik puskámat, és óvatosan közeledem az állat felé. A lerogyott királyi vad teste remeg még, egyik karma megvonaglik. Az uralkodó kimúlt. Mindkét lövés halálos sebet ejtett.

Ott kellett hagynunk a tetemet, hogy majd nappal visszatérjünk a tőréért.

De az éjjel éhes hiénák és sakálok lopakodtak hozzá, és gyáván fölfalták az állatok királyának holttetemét. Puszta koponyájára találtunk rá. Ott van máiglan is dolgozószobámban– rettentő állkapcsa közt órát szorongat.

S ha lomhán pereg az időm, és gondolataimra ránehezedik a szomorúság: rá-rápillantok a ketyegő órára, és a koponya eszembe juttatja a rég letűnt időt, amikor én és a világ fiatalok voltunk és boldogok... És képzeletemben megjelenik az oroszlán alakja, amikor még ő is fiatal volt és hatalmas, csupa erő és fenség, győzhetetlen, rettegett úr a maga birodalmában... És aztán magam előtt látom halálos sebévei, amelyet egy idegen ütött rajta, akinek semmit sem vétett, akivel nem volt soha semmi viszálya; előkullognak a hiénák és a sakálok, amelyek hangja hallatára gyáván meglapultak, amíg az élet szikrája parázslóit benne – körülcsaholják, és hatalmas darabokban marcangolják "le a húst kihűlő testéről... Nagy isten, mennyire hasonlítanak ezek a bestiák!...

A Kongó-vidéki bennszülöttek között vannak kitűnő vadásznépek. A batetelék fadárdával támadják meg a leopárdot. *A* balubák íjjal-nyülal vadásszák az oroszlánt. A budzsa legények hajítódárdával ostromolják meg és terítik le az elefántot, a badzsokok puskával fegyverkeznek ugyan föl az elefántvadászatra, de olyan puskával, amit öt frankjával vesztegetnek a

73 tengerparton. De valamennyi vadásznép között a pigmeusok törpe népe – a legnagyobb.

Ez a szembeszökően törpe ősnép, menekülőben más népek elől, egyre mélyebben és mélyebben behúzódott az őserdőbe. Kétszáz évvel ezelőtt meg a nyugati tengerpart közelében éltek, ma már az egyenlítővidéki nagy őserdőn kívül nem találhatók. Életmódjukban, szokásaikban megingathatatlanok: ha kényszeríteni akarják őket valami változásra, inkább meghalnak vagy elmenekülnek.

Nem építenek állandó falvakat, nem szántják meg földjeiket, egyedüli foglalkozásuk a vadászat. Nomád nép: mindenüvé követik a vadat.

Az eleségük kiegészítéséül nélkülözhetetlen termékeket és a nyílhegynek, dárdahegynek, késnek való vasat az elképzelhető legkezdetlegesebb csere útján szerzik meg. Éjnek idején kiteszik az elcserélésre szánt vadászzsákmányt valamelyik faluvégre; másnap éjjel ugyanott megjelennek, hogy magukhoz vegyék a cseretárgyat, amely már várja őket. Senki sem merészkednék elvenni a törpék vadját anélkül, hogy teljes értékű csereárut ne hagyjon hátra érte: mindenki tudja, hogy a törpe rejtekhelyén mégbújva leselkedik, s aki megcsalja, előbb vagy utóbb mérgezett nyilat kap az oldalába. A törpék népe nem ismeri a tréfát ilyenekben. Viszont meg kell adni, nem fordul elő, hogy törpe valaha is megdézsmálja az ültetvényeket, akármilyen ínségben van is.

A törpék olykor – állandó egyezséget kötnek egyik-másik főnökkel, hogy hús és méz fejében ellássák őket liszttel, babbal, sóval és vassal. Egy-egy törpefőnök olykor személyesen megjelenik a falvakban, és barátságos viszonyba kerül a bennszülöttekkel.

Mindig kerestem az alkalmat, hogy vadászni mehessek egyszer a törpékkel. Égtem a vágytól, hogy lássam őket "munka" közben. Következésképpen, mikor egy Szongolenga nevű bennszülött egyszer eldicsekedett vele, hogy neki van egy vadász. bandája, és hogy a főnökük néha meg is látogatja, megkértem, vegye rá őket, hogy csatlakozhassam hozzájuk. Szongolenga nem bízott benne, hogy a törpék beleegyeznek, de mikor egy pár ócska csizmát Ígértem neki, azt mondta, jó, majd megpróbálja.

Néhány napra rá megérkezett a törpe vadász. Hallani sem akart a fehér emberről. A javaslat dühbe hozta, és duzzogva éppen távozóban volt, amikor megpillantotta néhány emberemet, akik rinocéroszbőrt preparáltak. Megállt, szemügyre vette a bőrt, állat tenyerébe vette, és láthatólag mélyen elgondolkozott. Aztán odafordult egyik emberemhez, és megkérdezte, én lőttem-e a rinocéroszt. Amikor megtudta, hogy én, visszafordult, odament a főnökhöz.

– Elviszem a fehér embert, ahová csak tetszik neki – szólott oda az elcsodálkozó méltósághoz.

– Mi ütött beléd, hogy most egyszerre mást gondoltál?

– A fehér ember vadász ember – felelte a törpe, íme, az esprit de corps!

– Mire akar vadászni? – tudakolta. – Elefántra? Jó. Most nem tudok elefántcsordát a közelben, de majd fölkutatom. Aztán eljövök és megmondom.

Ajándékot akartam adni neki. Nem fogadta el. Majd később, ha talált elefántot.

Néhány napra rá, egy délelőtt hirtelen megjelent az én törpém egy társával együtt. Fejével intett az erdő felé. Gyorsan előkaptam két fegyveremet, zsebre vágtam kellő számú töltényt, egy darab kenyerét, egy doboz szardíniát. Öt perc sem telt bele, útra készen álltam. A törpe nem győzött álmélkodni rajta, hogy – hogyan vesztegethetek ennyi temérdek időt az előkészületekre; ő bezzeg, ha vadat jelentenek neki, fölugrik, fölkapja íját és tegezét, s már iramodik is.

Túljutva az ültetvényeken, ösvényre tértünk, nekivágtunk egyenesen a rengetegnek. Fél órája jártuk az erdőt, amikor vezetőm hirtelen balra tért, a törpék láthatatlan ösvényére. Áthatolhatatlan sűrűség vett körül. Éppen csak itt-ott nyílt parányi rés, hol jobbról, hol balról; azon át is csak egy-egy lépésre ha láthattunk orrunk elé. A rések zegzugosán cikáztak erre-arra, s olykor még ezeket a karnyújtásnyi réseket is elrejtették szem elől a lombok és a cserjék,, amelyeket azonban könnyűszerrel félre lehetett hárítani. Mindent összevéve, az ösvény olyan volt, mint akármilyen szabályszerű ösvény, éppen csak hogy – láthatatlan volt. Vezetőmet ez cseppet sem hozta zavarba, pillanatnyi tétovázás nélkül haladt előre, akárcsak valami széles országúton járna.

Egyszer-egyszer visszanéztem; merről is jötttünk, de az ösvény rése összezáródott mögöttem, úgyhogy nem tudtam volna meglelni az utat visszafelé.

Az egybefonódott cserjék és kúszónövények sűrűségéből ezredéves fák büszkén emelik fejüket a tiszta magasságokba; törzsüket az indák szövevénye fojtogatja. Gyökérzetük ágaboga majd embermagasságig kúszik; hol összekunkorodva, mint valami kötélcsomó, hol kinyúlva, fantasztikus kígyó módjára, hol meg valóságos szilárd falat alkotva. A lucus fojtó hálójában vergődő gyökerek-

ből végül is a rajtuk fölkapaszkodó élősdi szívja el az életadó nedvet. A hálátlan ember bánik így jótevőjével. Másutt megint a szürke moha sűrű tömegében vesznek el a gyökerek, amely mint valami földig érő szakáll csüng le ágairól.

A fák koronái kupolaszerűén borulnak egybe; a sűrű szöveten a nap sugarai sem tudnak áthatolni. Az őserdő komorságát nem enyhíti egyetlen virág sem. Az élet üdítő mosolya nem lengi át ezt a titokzatos temetőt. Rejtve munkál az élet az elsárgult halotti levelek vastag takarója alatt, melybe, mint valami szőnyegbe, süpped bele a lábunk, megbolygatván a lappangó rovarok búvóhelyét. Minden lépten megcsap a feloszlás, a halál nyomasztó lehelete.

Jó óra hosszat vándoroltunk egyre beljebb a rengetegbe, amikor egyszer csak tisztásra értünk, és megpillantottuk a törpék telepét: tíz-tizenkét kunyhót, ha ugyan ezt a nevet meg érdemlik a kezdetleges építmények. Egytucatnyi hajlékony rudat körkörösen a földbe szúrnak, összehajlított felső végeiket indával egybekötözik, beborítják falevéllel – és kész a kunyhó. Inkább méhkasnak tetszik, mintsem emberi lakásnak. Egyetlen nyílása olyan alacsony, hogy még a törpék is csak négykézláb férnek be rajta. A néhány embert kivéve, akik odajártak vadászni, az egész falunépe egybesereglett csodálatomra. Kis termetű vagyok, de valóságos óriásnak éreztem magamat közöttük; a legnyúlánkabb növésű ember is alig ért nyakig nekem. És még sincs semmi csenevész, törpeszerű ezeken-az embereken: formás testű, izmos nép, kezük-lábuk arányos. Hajuk göndör, helyenként kopott asztrahánprémre emlékeztet: bőrük színe nagyon sötétnek tetszett, bárha a piszok vastag rétege alatt alig ítélhettem meg. Csecsemőiket az anyák csípőjükön hordják, fakéreggel magukhoz kötözve. Ruházatuk nagyon fogyatékos.

A férfiak közül csak kettőnek volt dárdája; a többi rövid ívű íjjal és apró nyilakkal volt fölfegyverkezve. A nyilakat tegezben hordják; minden tegezen van egy kis, fából vagy fakéregből formált tartály, abban tartják a mérget, amelyben megmártják a nyilat használat előtt.

Embereim néhány szót váltottak a főnökkel, és folytattuk utunkat. Sűrű aljerdőben törtettünk előre: a főnök vezetett. Átgázoltunk egy-két patakon, túl rajtuk elefántok csapására jutottunk. A csapás nem volt friss, de a kívánt irányba vitt, így hát rajta mentünk tovább. Olykor-olykor hirtelen elébünk toppant egy-egy törpe, jelt adott, és eltűnt megint. Egy ilyen jeladás után irányt változtattunk, és elnyelt bennünket az erdő. Fél órára rá ismét tisztásra bukkantunk. A tisztás szélén megritkult a sűrűség, s én elég vigyázatlan voltam; elmaradtam néhány lépésre vezetőnk mögött. Amikor megpillantottam húsz lépésre magam előtt, egyenesen feléje indultam, nem is ügyelve rá, merre tört utat magának a főnök. Ő erre megállt, mondott valamit, de nem értettem. Pár pillanattal később *bezzeg* megértettem: belekeveredtem annak az óriás, szúrós fűnek a sűrűjébe, amelyet az angol úgy hív, hogy "várj egy kicsit". Embermagasságú fű ez, minden szála megannyi finom fűrész, éles, mint a borotva. Ahol csak hozzáér az ember, összevagdossa magát, ezer kés hatol be a bőrébe. Kezemet arcom elé tartva igyekeztem gyorsan áthatolni a gonosz területen, és eközben, úgy látszik, belegázoltam valami vöröshangyabolyba – mintha csak darázsfészket túrtam volna fel. A kis bestiák pillanat alatt elleptek, s martak, ahol értek. Csípésük tüzes fájdalmat okoz. (A bennszülöttek "szoszodi na kapia"-nak hívják ezeket a tűzhangyákat.)

Leszedtem magamról, amennyit tudtam belőlük, puskásom is segített ebben a műveletben – törpe kísérőm meg csak' nézett rám néma szemrehányással.

Nemsokára ismét tisztásra jutottunk, s a távolból észrevettem néhány elefánt körvonalait. Szerencsére velem volt fényképezőgépem, sikerült lekapnom őket, mielőtt eltűntek szemem elől. Követtük nyomukat. Megolvastuk: tizenöt felnőtt állat volt együtt és két elefántborjú. Időnként fel-felhangzott a letördösött ágak ropogása.

A törpék egyre gyorsabb iramot diktáltak; inkább futottunk, mint mentünk. Már-már elfulladt a lélegzetem, amikor megjelent egy törpe. Megálltunk. Más-irányba csaptunk; eltűntünk a rengetegben.

Óvatosan haladtunk tovább. A főnök jeladására síri csendben lépegettünk lábnyomról lábnyomra. Kis tisztásra értünk. Az összehajló lombok alatt a cserjésben ott álltak a hatalmas állatok ötven-

lépésnyire. Elsőbb is fotografálógépemet sütöttem el. A törpe, mikor meghallotta a kattanást, csodálkozott, hogy nem rebben szanaszéjjel a csorda. Képzeletében a fotografálógép valahogy a puska fogalmával keveredett. Akárhogy is, a csorda csakugyan megneszelhetett valamit, mert lassú ügetéssel elbotorkáltak. Megragadtam puskámat, célba vettem a legnagyobb agyarasnak a fejét. Megsebesült, de úgy látszik, nagyon hátul érte a golyó. Ugrott egyet, elbődült és nekiiramodott. Elpuffantottam a második lövést, de megint csak a testét találtam. Újabb bődülés. Az állat megfordult, és bőszülten nekem rontott. Puskásom kezembe nyomta Mannlicheremet, célba vettem az elefánt homlokát, a szeme között. Elhibáztam. Már majd legázolt a rettentő fenevad, félreugrottam egy fa mögé. Az elefánt vak dühvel vágtatott el mellettem. Újabb lövés – ismét semmi hatás. Puskásom eközben újratöltette expresszpuskámat. Körülnéztem, merre van a főnök. Hát nem ott ül az átkozott fickója egy fatörzsön! íja két nyílvesszővel az ölében, ő maga meg könnyedén előrehajolva, kíváncsian lesi, mit csinálok.

Nyugodtan fölkelt, és intett nekem, hogy kövessem. Jobbra tértünk, nem arra, amerre a sebesült állat menekült. A főnök egyetlen szót mondott csak: víz! Kétségtelenül azt akarta ezzel mondani, hogy az elefánt a víz felé igyekszik. Igaza volt. Negyedóra múlva rábukkantunk az elefánt véres, tajtékos nyomaira. Az egyik lövés bizonyosan a tüdejét érhette.

Közelünkben kellett lennie valahol – hallottam zihálását. Mentünk, mentünk, meg nem tudnám mondani, mennyi ideje; beborult az ég, heves szél csapkodta a fák koronáját. Vezetőm egyszerre megállt, kinyújtott tenyerét fölfelé fordította, mintha csak azt mondaná: nem jó, sehogy se jó.

Körülnéztem: mocsár szélén állottunk. Minden reményről le kellett mondanunk, hogy zsákmányunkhoz juthassunk. Az elefánt, sajgó sebével, belement a mocsárba, amely kétségtelenül el fogja nyelni.

Intettem, a főnöknek: visszafordultunk. "Torony iránt" igyekeztünk vissza a faluba. A szél üvöltő zajába belevegyült egy távoli mennydörgés robaja. Szaporán szedtük lábunkat, már amennyire a sűrűség engedte. Itt-ott tisztáson vágtunk keresztül, s meggyorsítottunk lépteinket. Az ég fenyegető, komor színt öltött, villámlás villámlás után hasította át a levegőt. Meg eredtek az ég csatornái: diónyi jegek koppantak koponyáinkon. Engem még csak védett valahogy parafa sisakom, de mi lesz vezetőmmel? Alighogy ezt végiggondolom, látom ám, hogy kiszaggat egy fűcsomót, összekötözi, és ráteríti a fejére. Tökéletesen megvédte a jégverés ellen. A földet csakhamar belepte a jég – csodálatos látvány – az egyenlítő közelében! Percek múltával a jégszemek kisebbre olvadtak – a jégesőt hatalmas nyári zápor váltotta föl. Bőrig áztam. Mentünk, mentünk... Sűrű vadonba jutottunk, rátértünk a törpék egyik ösvényére, majd elefántcsorda csapásán haladtunk tovább.

Rohamosan sötétedett, s még messze jártunk a falutól. A főnök hívott, menjek az ő "falu"-jába, de én kézzel-lábbal megértettem vele, hogy "haza" akarok menni sátramba, megszárogatni ruhámat, és ha lehet, mentői előbb ágyba bújni. Tehát Szongolenga faluja felé kell tartanunk. Mindegyre nehézkesebbé vált az út a tökéletes éjszakában. Az orrom hegyéig sem láttam: vezetőmnek a vállára kellett tennem kezemet, hogy el ne maradjak mellőle. Tapogatózva botorkáltam előre, pedig a bagolyszemű főnök minden akadályra figyelmeztetett.

Késő éjjel értük el a falut. Fogam vacogott a hidegtől. Sietve átöltöztem. Testem tele volt zúzódással – a jégeső összevert. Harminchat óráig ki se bújtam ágyamból. Olyan alapos malériarohamom volt, mint annak a rendje. Mindössze ennyi volt, amit hazahoztam a törpékkel való vadászkirándulásomból. Még a tekintélyem is az erdőben veszett.

"Az oroszlán ám ordítson, de óvakodjál a leopárdtól" – tartja a luba közmondás.

Reggel fél hat felé nyugtalan mozgolódás támadt a faluban. Alig pitymallott még, hajnali köd gomolygott a völgy felett. Előző nap malárias lázrohamom volt, sehogy sem akaródzott fölkelni még. Befordultam aludni. Félálomban hallottam még a nagy kavargást, az emberek ide-oda futkosását, és hallottam végül, hogy hangos csatazaj közben kivonultak a faluból.

"Hát csak csatázzanak – gondolám –, ez az ő dolguk."

Békésen tovább horkoltam.

Az asszonyok sivító jajongása ébresztett föl újra álmomból: éles "jiii!" kiáltozás közben szájukat verték sebesen a tenyerükkel – ez az ő riadójuk. A sátor csapóajtaja föltárult, és izgatott asszonyi tömeg rontott be a sátorba.

– Fogd a puskádat!

– Segítség! Segíts rajtunk!

– A férfiak mind oda vannak!

– Gyere gyorsan!

Ahányan voltak, mind egyszerre kiáltoztak. Megfogtam az egyiket, a többit kitessékeltem a sátorból, és megkérdeztem a foglyomtól:

– Mi történt? Beszélj hát!

– Leopárd.

– Hol?

– A folyóparton.

– Láttad?

– Hogy láttam-e? Szudilát széttépte!

Szudila a derék Okito Longának volt a felesége. Bájos asszonyka. Vendégemet kituszkolva, amily gyorsan csak lehetett, belebújtam ruháimba, kaptam puskámat, magamhoz vettem néhány töltést, és kiléptem a zsivajgó asszonyok közé. Megint valamennyi egyszerre akart beszélni. Nagy nehezen sikerült kihámoznom, hogy miről is van szó.

Az asszonyok, mint rendesen, vízért jártak oda a patakra. Egy leopárd rajtuk ütött. Szudilát leterítette és elhurcolta. A többi asszony hanyatt-homlok szétszaladt. A faluban nem volt egyetlen férfi, mert kora reggel Dumbiból híre érkezett, hogy egy asszonyt széttépett ott a leopárd, a férfiak erre valamennyien kivonultak, hogy csatlakozzanak a dumbi főnök bandájához, s így tegyék egyesült erővel ártalmatlanná a fenevadat.

– Ugye, elmégy puskáddal a rabló után? – kérleltek az asszonyok.

– Hogyne mennék, már megyek is.

Szanga, parányi foxterrierem, türelmetlenül szűkölt. Észrevette, hogy kezembe veszem puskámat – az izgatottság majd szétvetette. Könyörgő szemmel pislogott rám, mintha mondaná: Vígy magaddal!

– No gyere, Szanga.

Örömében elvakkantotta magát, éppen csak egyszer, tudva, hogy nem szabad zajt csaphia, ha gazdájának fegyver van a kezében.

Lenyeltem hirtelenében reggelimet, és útnak eredtem. Szanga büszkén loholt előttem, mohón szippantgatva az éles reggeli levegőt. Magas fűben gázoltunk a patakhoz vivő ösvényen. Szanga megállt, erősen megvigyázott egy sűrű helyet. Fejemet ráztam. Nem, ma nem frankolinra vadászunk, ma nemesebb vadat hajtunk föl! Szanga behúzta tömpe farkát a lába közé és továbbloholt.

Elértük az ültetvényeket. Gyöngytyúkok csipogtak, kotkodácsoltak a közelünkben. Szanga a vállán keresztül elnézett fölöttük – pillantásra se méltatta őket.

Az ösvény lefelé lejt egy darabon – ott voltunk a pataknál. Megálltam, még egyszer szemügyre vettem fegyveremet, megtöröltem a csövét – amelyet belepett a harmat a magas fűben –, két tartalék töltést tettem az oldalzsebembe (ott könnyebben hozzáférhetek, mint a nedvességtől merevvé vált bőrövemben), s azzal odaszóltam hű kísérőmhöz:

– Szanga, aztán szemfüles légy, kis hölgyikel" Óvatosan, nesztelenül lopakodtunk közelebb a patak partja felé. Nem könnyű feladat: az ösvény csúszós volt, a száraz gallyakat és leveleket kézzel kellett lábam alól elrakosgatnom, a cserjék ágait meg félrehárítanom, hogy visszacsapódásukkal zajt ne üssenek. Leértünk a víz mellé. Sehol semmi nesz, csak a víz csobogása, amint szikláról sziklára görög. Éles füttyel röppen föl egy lile. Teringettét, még majd elárul! Csönd lett megint. Körülnéztem. Első pillanatban semmi nyoma a kevéssel előbb lezajlott drámának. Egyszer csak Szanga elkezd keservesen vonítani. Rámered egy sötét foltra a földön, szőre felborzolódik, s sze-

mében riadt rémület. Rögtön megértette, hogy embervér ütötte meg orrát – de ez még nem elég, valami rémületesebb dolog után szimatolt. A puha talajon ott volt a félelmetes ellenség karmának lenyomata. Megsimogattam a kis állatot:

– Gyerünk tovább, Szanga, kis hölgyikém!

Átgázoltunk a patakon. Ott is megtaláltuk a nyirkos földön a mélyre bevágódott nyomokat: arra cipelte magával a leopárd áldozatát. Szanga remegett, fájdalmasan rémült tekintetet vetett rám, aztán továbbkocogott. Én utána. Óvatosan lopakodtunk előre. Lábamat se tettem le, amíg félre nem toltam az áruló száraz gallyakat. Bíztam kutyámban, hogy figyelmeztet, ha a fenevad közelébe érünk. Idegesítő lassúsággal haladtunk. Egy ideig az ösvényen mentünk, majd Szanga hirtelen balra fordult. Sűrűségbe jutottunk. Ismételten letörülgettem a fegyver csövét: egy harmatcsöpp veszedelmessé válhatott volna, ha gyors lövésre kerül a sor. Nagy vigyázva sompolyogtunk tovább és tovább.

Szanga egyszer csak megtorpant. Mintha csak lába ujján állna, bundája égnek állt gereben módjára, egész teste reszketett. Szeme sarkából felém pislogott. Óvatosan előrehajoltam, s az ágak közt megpillantottam – zsákmányomat.

Ott feküdt a leopárd, karma között az áldozata. Gépiesen kinyújtottam kezemet a fegyver csövén, és ezenközben megérintettem egy kiálló gallyat. A leopárd egy szökéssel talpra ugrott. Ott állott teljes szépségében. Mellső karmai az áldozatán nyugodtak. Az őserdő fejedelmi ura nyugodtan mért végig; tekintetében megvetés és csodálkozás tükröződött, mintha csak azt mondaná: "Hogy merészelsz megzavarni?!"

Egy pillanatra eszembe jutott kis kézi fényképezőgépem; micsoda pompás fölvételt lehetne csinálni róla! De mégse mertem. A visszahozhatatlan pillanatot hát elszalasztottam. Hirtelen, mint ahogy a kés pengéje csuklik össze, a leopárd lezökkent a hátsó lábaira. Mellső lábainak a karma keményen beletapadt a földbe, farkával kétszer-háromszor végigsöpörte a homokot. Lőttem.

Az óriási macska gyönyörű testén reszketés futott végig. Egyik mancsát kivágta előre, hatalmasan megrázta, aztán oldalt fordult, és gyönge nyögéssel elterült a földön.

Odaléptem hozzá. Nem volt élet benne. Szanga körülszaglászta, lefeküdt melléje és – ásított!

Visszatértem a faluba. Akikkel találkoztam,'mondtam, menjenek, és hozzák be zsákmányomat. Szudilát pedig temessék el.

A falubeliek körében nagy volt az izgalom. Egyik emberük, Okitu, szintén elejtett egy leopárdot. Nem volt akkora, mint az enyém, de derék példány volt az is.

Nem akkora, mint az enyém! Ó, micsoda összemérés! Itt voltam én, fölfegyverkezve a puskaművesség remekével, amely biztos, mint a halál, könnyű és kezes, és hatalma megfékezi a dühödt elefántot – és ezzel a remekbe készült félelmetes jósággal lepuffantok egy leopárdot, olyan közelből, hogy el sem hibázhatom. Ezzel szemben itt van Okitu, akinek a leopárdja – egy arasszal kisebb, mint az enyém! Okitu csupasz testtel, mindössze egy tenyérnyi ruhával a csípeje körül, üldözte a fenevadat, kezében fapajzsával és puszta fegyverével, dárdával. Három-négy ilyen farúd, amelynek még a hegye is csak tűzben edzett fa. A csoda nem az, hogy leterítette a bestiát – bár ez is derekas cselekedet –, a csodálatos az, hogy emberi lény szembe mert szállani – ilyen fegyverekkel! – a vérengző és kegyetlen ellenséggel. Olyan próbatét, amely előtt meg kell hajolnom.

És az én leopárdom néhány ujjnyival hosszabb az övénél! Vanitas vanitatum!

Barátaimat megdöbbentette az eset – mint később beszélték –, amikor 1903-ban holt híremet költötték. Híre járt, hogy lázadó katonák felkoncoltak. A kínzásokat is leírták vérfagylaló részletességgel. Ünnepélyesen kinyilatkoztatták, hogy hősként haltam meg, küzdöttem végső leheletemig, és utolsó szavam is ez volt: "Vajha száz életem lenne, hogy mind föláldozzam a nemes ügyért." Egyesek, akikkel nem éltem valami jó lábon rövid, *de* dicsteljes pályámon, célozgattak rá, hogy ma is életben lehetnék, ha nem hódoltam volna mértéktelen szokásoknak; mások megint összesúgtak, hogy öngyilkos lettem, csak azért, hogy nyugtalanságot okozzak. Ünnepélyes szentmisét mondottak lelki üdvösségemért, aztán annak rendje-módja szerint elfelejtettek.

Ezenközben pedig én tizennyolc boldog hónapot töltöttem egyedül, bennszülött kísérőimmel az afrikai őserdőben. Minden érintkezéstől elvágva, belső forrongás dúlta vidéken, hamarosan hozzászoktam a magányos élethez, fehér ember társasága nélkül, újság és levelek nélkül. Az ország zsírján éltem. Élelmiszernek nem voltam híjával, jóllehet nem éppen olyasféle eleségen éltem, amilyenhez szoktam gyerekkorom óta.

Otthonosan megtelepedtem, serényen munkálkodtam, és eszemben sem volt, hogy sorsomon változtassak. Rövidesen egész kis falut építettem, magam fabrikáltam a bútorokat, veteményeskertet csináltam a magam és embereim számára; és arra is gondom volt, hogy egy kis erősséget emeljek támadás esetére, amelyre azonban nem került sor. Lövőszernek bővében voltam, puskámmal szereztem meg mindennapi élelmemet. Kora reggel nyakamba vettem a világot, s mikor együtt volt a napi zsákmány, hazaküldtem egyik kísérőmet, hívjon embereket a vadpecsenye hazaszállítására; a többi addig őrizte a zsákmányt, mert hiénák és sakálok ólálkodtak a környéken. Űr voltam: az idő múlása nem érdekelt. Rendesen elcsavarogtam valamerre, és jókora kerülővel kanyarodtam haza, itt is, ott is meg-megállva, hogy kedvemre szemügyre vegyek valami érdekes állatot vagy növényt, így éltem álmodozva.

Egyik nap hazafelé való utamban elefántcsorda nyomára bukkantam. Friss nyomok voltak; elindultam rajtuk, abban a reményben, hogy elefántcsontra teszek szert. Órákig vándoroltam anélkül, hogy az elefántokat sikerült volna megpillantanom. Mocsár szélére értem. Semmi kétség, az elefántoknak valahol a közelben kell lenniük – gondoltam. Leültem hát egy fatönkre, és vártam, vártam. Sűrű rengeteg vett körül. A száraz levelek és gallyak jöttömben meg-megzörrentek léptem alatt – minden állatot elriasztottam, így hát nem sok reményem lehetett – nem volt mit tennem: belemerültem éber álmodozásomba.

Jó ideje üldögéltem már, amikor valahogy az az érzésem támadt, hogy valaki vagy valami figyel rám. Ha nincs is talán élettani magyarázata, bizonyos, hogy az ember megérzi a rajta nyugvó szemeket. Minden pillanatban el voltam rá készülve, hogy felbukkan valami állat a közelemben, s mert sosem tudhatja az ember, miféle látogató lepheti meg Afrika vadonjaiban, csöndesen készenlétbe helyeztem fegyveremet. Aztán lassan, óvatosan hátrafordultam, amerről a rejtelmes szemek tüzet éreztem magamon. Nem láttam semmit, de tudtam, hogy a minden élőlénnyel vele született kíváncsiság hamarosan előcsalja a rejtekéből a betolakodót. Mozdulatlan csend honolt körülöttem. Egyszer csak megreccsent egy ág. Még mindig nem láttam semmit és senkit – szemem nem tudott áthatolni a sűrű lombokon. Az ágak megroppantak, s egyszerre észreveszem, hogy egy izzó szempár bámul rám merően. Lehetetlen volt megállapítanom, miféle istenteremtése lehet. Annyi bizonyos, hogy valami tekintélyes vadnak kell lennie, mert a szemek jókora magasságból tüzeltek felém. Elefánt nem lehetett. Sem valami macskaféle. Talán ember? – cikázott át agyamon valami sejtelem. Nem, ember nem leheti Ha jó barát, azóta jelentkezett volna; ha ellenség: végezhetett Volna velem, mielőtt puskámhoz nyúlhattam. Nem, ember nem lehet. De mégis van valami emberi benne.- Majom? Meglehet – de a szeme túlontúl nagy hozzá, hogy majom lehessen. Nos, ha neki nem sürgős – gondoltam –, hogy megmutassa magát, én várhatok.

Nyilván nem lehetnek gonosz szándékai velem, ehhez nagyon is félénknek látszik. Ejnye csak, mintha megmozdult volna. Közelebb lépett. Jókora állat, sötét és otromba. Még egy hirtelen mozdulat, és kilép elém a lombok közül. Óriási alak. Hátsó lábain áll, egyik mellső lába a földön, a másik valami ágat markol a levegőben. Alakja ismerősnek látszik, de erősen össze kell szednem a fantáziámat, míg végre ráismerek. Emberszabású majom áll előttem... Megvan! Gorilla! Sohasem láttam még előbb. Furcsa, kényelmetlen érzés vett rajtam erőt: a majomfélék látása mindig olyan rejtelmesformán hatott rám – annyi emberszerű van rajtuk, s mégis annyira mások, mint az ember! Azt hiszem, a gorilla is olyasvalami különöset érezhetett, amilyet én. Száját kitátotta, megmutatta rettentő fogait. Ajkát biggyesztette, és közelebb lépett. Merőn, mozdulatlanul bámult rám percekig. Megint lépett egyet felém, majd hátrált egy lépést. Rám vicsorította a fogát, *s* elkezdett idegesen motozni. Megragadott egy ágat, megrázta – nem bírt vele. Aztán horkantott egyet, olyanfor-

mán, mint mikor öreg urak köszörülik a torkukat. Merészen előrelépett, és fölágaskodott két hátsó lábára. Harminc lépésre lehetett tőlem, talán valamivel többre. Megint leereszkedett a jobb kezére, s amúgy három lábon szökkent egyet felém. Negyedik kezével rnegvakarta az oldalát, aztán megint közelebb szökkent.

Kezem keményen szorította a puskát – kezdtem arra gondolni, hogy őkelme meglehetősen szorongat. De kíváncsiságom nem engedte, hogy megmozduljak. A gorilla most fölszedett valamit a földről, és a szájába dugta. Megvetéssel kiköpte. Megint megköszörülte a torkát, aztán hirtelen leült, mintha csak azt mondaná: gyére, beszélgessünk!

Mosolyognom kellett – arcom parányi változása újabb hátrálásra ösztökélte. Hátsó lábaira emelkedett, hatalmas, hosszú karjai begörbültek, mint valami birkózóé, aki támadni készül. Mosolygott – nem valami kellemes mosollyal. Lehajlott, majd fölegyenesedett, meg újra négykézlábra ereszkedett. Láthatólag izgatott volt. Olyan állásba helyezkedett aztán, mint a versenyfutó indítás előtt. Szája meg-megrebbent, fogai csattogtak. Rettentő üvöltést hallatott. Ez már több volt a kelleténél – a hátborzongató hang. sokszoros visszhangot verve betöltötte a rengeteget. Fölugrottam, vállamra kaptam a fegyveremet. A szörnyeteg egy hatalmas szökéssel hátraugrott, és eltűnt a sűrűségben.

Vártam egy ideig. Semmi nesz. Lassan elindultam hazafelé. Figyelmesen fürkésztem erre-arra, sehol semmi el nem árulta a gorilla közellétét. Mentem, mendegéltem, a fák ritkulni kezdtek, közeledtem az erdő széléhez. Egyszer csak valami sokszoros kemény, dörgő hang reszkettette meg a levegőt, mintha a mély hangú nagydobot verné valaki.

Ő volt az, a távoli atyafi. Hatalmas mellén dobolt, megvetéssel tiltakozva a betolakodó rokon látogatása ellen.

Megállás nélkül, éjjel-nappal, lóhalálában jött a küldönc Dubois levelével, míg csak rám nem talált. Borzasztó, szorongatott helyzetben volt ötven emberével. A portugál rabszolgakereskedők által felbőszített bennszülöttek rajtaütöttek és körülfogták. Ezek az ellenséges bennszülöttek szokatlanul jól fel voltak fegyverezve: a rendes élőholton kívül Remington és Sanders fegyvereik is voltak, és annyi lövőszerük, hogy ha mégoly gyönge puskások is, félelmetes ellenfelekké váltak. Dubois kért, szedjem össze minden emberemet és amennyi muníciót csak föl tudok hajtani – kötszerekről, és fertőtlenítőszerekről sem feledkezve meg –, és siessek segítségére. Kétszer is megkíséreltem szuronyrohammal utat törni magának – visszaverték.

Hívattam Mabruki őrmestert, a kipróbált harcost, és elmondtam neki, mi van a levélben. Mabruki, akit fölvillanyozott mindig, ha összecsapásra volt kilátás, komor arcot vágott, és a füle tövét vakarta.

– Jó, jó, bvana – felelte –, elmegyünk, el, de kötve hiszem, hogy élve elérjük a hadnagyot. Át kell mennünk Kalamatának az országán, és nem bízom ebben az emberben. Évek óta lesi már az alkalmat, hogy föllázadjon, s most itt van a jó alkalom. Nem bocsátja meg a fehéreknek, hogy valamikor régen egy európai ember börtönbe juttatta. Ismeri, ugye, mit danolnak a fekete legények:

"Kalamata dila ríjószi..." (Kalamata láncra verve nyög...)

Ahányszor ezt a dalt hallja, gonosz láng villan meg a szemében. Sok embere van, tömérdek puskája. Nem is értem, mi tartotta vissza ilyen soká. Nem csodálnám, ha valami ármányos tervet forralna.

Mindezt magam is jól tudtam az erőszakos vén fickóról. Mabrukinak igaza volt: Kalamata veszedelmes ember, és tekintélyes serege van. De teljességgel lehetetlen, hogy a fülünket se billentsük Dubois kérésére.

Kiadtam tehát a parancsot huszonöt katonámnak, hogy készüljenek az útra, és elmentem teherhordókat szerezni a vállalkozásra. Sosem sikerül összetoboroznom őket, ha a főnök anyja nem jön segítségemre. Ez a koros hölgy mindig hű barátja volt a fehéreknek, és értette a módját, hogyan puhítsa meg az embereket. Rábeszélőképessége megtört minden ellenállást, és reggel öt órára karavánunk útban volt a Dilolo tó felé.

Mabruki hangjából, amikor velem beszélt, kiérzett az aggodalom; de ha katonáihoz szólott, azt

hihette volna az ember, oda se néz az egész kalandnak. Mintha csak mulatságos szórakozásról volna szó, amely kiragadja őket a mindennapos élet lelket ölő unalmából. Telebeszélte a fejüket, milyen jó sorsuk lesz: lesz ennivaló, amennyi csak kell, s ha valami kalamajkába keverednének, amit sajnos nem mer remélni, nos, hát akkor meg előléptetés, külön fizetség és tudja az ég, mi minden jó várakozik rájuk. A katonák derülten nevetgéltek, megoldódott a nyelvük, és vidám nótaszóra zendítettek. Egyikük megpróbálkozott valami alkalmi költeménnyel, mire a kar harsogva zúgta utána a verseket, így ment ez egy ideig: agyba-főbe *dicsértek,* majd megeresztettek egy-egy enyelgő megjegyzést a rovásomra, Mabruki tódította, mire a többiek se akartak elmaradni. De amikor kis idő múltával az egyik katona rázendítette, hogy:

"Kalamata dila ríjószi..."

Mabruki sietett betapasztani a száját.

– Nem úgy, fiam, azt nem, az ember sose ingerelje az oroszlánt, ha a vadonba készül – ott ő az úr!

Első nap nem nagyon erőltettem a menet tempóját, hadd szokjék a lábuk. Napnyugta előtt tábort ütöttünk. Késő éjszakáig hallottam Mabruki hangját a tábortűz körül: kalandjairól mesélgetett az ifjú harcosoknak.

Másnap reggel korán fölkerekedtünk. Ritkás erdőn átvivő, hosszú menetelés után sziklás dombok közé értünk. A száraz időszak végére járt, a fű kopárra lesülve. Ami kevés fűszál kisarjadt a kövek között, letöredezett az elsők lába alatt. Ez fárasztóvá tette a kapaszkodást: európai csizmámban folytonosan meg-megsiklottam, akárcsak sima jégen járnék. Végül is megpróbálkoztam, hogy mezítláb loholok utánuk. Ekkor meg valósággal fölhólyagzott a lábam a napfényben áttüzesedett sziklák égető forróságától, így esett, hogy mikorra fölértem a tetőre, karavánom messze járt már.

A fennsíkot, amelyre följutottunk, sűrű bambuszerdő borította; a folyton kanyargó ösvényen alig láttam egy-két lépésre magam elé. Eszembe ötlött, milyen csábító hely ez, hogy – az emberen lesből rajtaüssenek. Meggyorsítottam lépteimet. Egyszer csak megzörren mellettem a sűrűség. Megállók, kiragadom a puskát legényem kezéből. Kétcsövű nehéz 577-es expresszfegyver volt. Egy pillantással meggyőződöm róla, hogy meg van töltve, néhány tartalék töltényt dugok a zsebembe, és merőn figyelek a zaj irányába. Valami vágtatásszerű kattogást hallok, de látni nem látok semmi gyanúsat.

Alig vetek számot mindezzel, amikor közvetlenül magam előtt, alig néhány lépésre tőlem hatalmas fej bukkan föl. Rinocérosz! Egyenesen felém rohan. Lövésre nincs idő – félreugrom. De máris kemény ütést érzek, mintha valami óriási tagló sújtott volna le rám, és zúzta volna be bordáimat. Fegyverem kihullt a kezemből.

A rinocérosz vakon rohan tovább lefelé az ösvényen, azután megáll. Szimatolva fölveti hatalmas fejét, majd megfordul. Látom pislogó, gonosz kis szemeit, és hallom zihálását. Egy pillanatig áll ott leszegett fejjel, puskám felé akarok nyúlni..., bal kezem nem bírom mozdítani. A rinocérosz kettőt bólint a fejével, és már jön is lassan felém. Hirtelen kétszer körülhemperedtem, hogy jobb kezemmel megragadjam puskámat. Szerencsére meg van töltve, és elég erőm van rá, hogy fél kézzel vállamhoz emeljem. Ideje is – a szörnyeteg nekem rontott. Elrántom a ravaszt. A visszalökődő puska lehanyatlik a vállamról, de fogom erősen... Az orrszarva megtántorodik, de újból közeledik. Megemelem a puskát, és pisztoly módjára elsütöm, egyenest a mellének szegezve. A lazán tartott fegyver belecsap az arcomba, és kihull a kezemből. Valami fényesség villan meg szemem előtt, körben forog a világ, és... az édesanyám drága hangját hallom: – Kelj fel, fiacskám, elkésel az iskolából.

Iskola?! Hiszen ma nem akartam iskolába menni. Olyan fáradt vagyok. Minden csontom fáj, aztán meg nem is tudom a leckémet, pedig biztosan kihívnak. Tirnauer tanár úr mindig három fiút feleltet, és a Spitzer meg a Sugár már a múltkor feleltek. Ma bizonyosan Surmayra, Takácsra és reám kerül sor. És én bele se néztem a versbe. A vén Márkusról. Vedd le a süveged. Galambősz fejedet... Hogy is van csak?... Hiába, nem tudom.

Ha Bélái tanár úrról volna szó, szépen odamennék hozzá óra előtt, megmondanám, hogy elfelejtettem megtanulni... , és ő csak megfenyegetne kedvesen az új javai, mosolyogna, és azt mondaná, tanuljam meg holnapra. De holnap se hívna fel. Bélái tanár úrnak mindig szívesen tanulunk, ő mindnyájunkat magáz, és szépen beszél velünk. Áldott jó ember!

De az a bömbölő, vén Tirnauer! "Na, te nyomorult, bökd már ki! Megkukultál? Hát így felelsz, te piszkos, a te jó öreg tanárodnak?! Na, írjuk be azt a szekundát, jó nagyot, akkorát, mint a te szamárfüled... Hohó! Hova sietsz, öcskös, beszélgessünk csak még egy kicsit! Hát halljuk csak, miért nem kegyeskedtél megtanulni a leckét? Elfelejtetted? Úgy? Vigyázz magadra, mert úgy képen teremtelek, hogy arról koldulsz, te hitvány kölyök! Hát így lopjuk a szüleink pénzét, mi? Te gazfickó! Te zsivány! Te akasztófavirág! A' bizony, akasztófára fogsz jutni. Sose félj, ha beteg vagy, nem fogsz ágyban, párnák közt halni meg. Vár rád a hóhér a pribékjeivel. Ne félj te a természetes haláltól. Még ha valami afrikai szörnyeteg támad is rád, valami óriási rinocérosz, akkor se félj! Akasztófára jöttél te a világra..."

Rinocérosz? Hol is láttam én rinocéroszt?

– Csak ma ne küldjön iskolába, mamuskám, hiszen olyan beteg vagyok...

Kinyitom a szememet.

– N'nva, bvana, n'ya! – mondogatja valaki, és szép fehér anyám helyett Mabruki kormos képe néz le rám. A kulacsot erőszakolja az ajkamhoz.

Föl akarom emelni a kezemet, de kegyetlen fájdalom nyilailik bele. Mintha minden csontom apróra össze volna törve. Bal karom tehetetlenül hever oldalamon, mintha nem is az enyém volna. Azután jönnek az emberek rögtönzött hordággyal, és Mabruki felügyeletével ráemelnek. Azt hittem, meghalok a fájdalomtól, pedig olyan gyöngédek, olyan óvatosak. Mikor elindulnak velem, megállnak, és megmutatják a rinocérosz mozdulatlan tetemét. Néhányan már hozzá is fogtak, hogy földarabolják. A hús becses jószág, és Bvana Dekén mit sem segít, ha az emberei éheznek.

Egy barátságos főnök falujába visznek, és a legjobb kunyhóban szállásolnak el. Hallom a főnök hangját, amint rendeleteket ad odakint, aztán minden elcsendesül. Nem tudom, meddig tart a csöndesség – csak félig vagyok öntudatnál. Árnyék sötétíti el a bejáratot, és Hadzsi Omar Ben Abibu Ibn Szelim barátságos arca közeledik felém. Egy koros tambatamba asszonyság van vele.

– A főnök hivatott: elhoztam magammal Jaját, ő a legjobb "csonthelyretevő" a világon. Nézd csak meg, Jaja, mi baja Bvanának.

Jaja óvatosan végigtapogatja a testemet, meg-megáll, ujjával keresi egyik-másik csontomat. Rémes fájdalmat okoz. Végre befejezi, a műveletet. Mosolyog.

– Nincs semmi baj. Csak egy ujj törött el. A bal kar kificamodott. Mindjárt helyrehúzom.

Valamit szól, s erre bejön két rabszolgalány, hatalmas, megtermett "fehércselédek". Átkarolnak, lefognak, és akkor Jaja hozzálát a kimarjult kar helyreigazításához. Elkezd húzni, húzni – azt hiszem, a lelkemet is kihúzza belőlem. Mikor mármár éppen ordítani készülök kínomban, a jótékony természet második ájulásba kábít.

Amikor föleszmélek, karom oldatomhoz van kötve. Jaja két kezével dörzsöli a tagjaimat, és ez csillapítja fájásomat. Az ajtónyílás négyszögletes fényfoltja eltűnt, s a kunyhó egyik sarkában kanyargó füstfelhőt pillantok meg. Mabruki ül ott pipázgatva. Jelenléte eszembe juttatja komoly küldetésünket, amelyben balesetem megzavart. Szólítom Mabrukit. Felugrik, odalép hozzám.

– Dubois úr vár ránk, el kell menned nélkülem is – mondom neki.

– Igen, Bvana.

– Mered vállalni?
– Megteszem, ami tőlem telik.
– Gondolod, sikerül?
Mabruki a fejét vakarja. Látom, akar valamit mondani, aztán hirtelen haptákba vágja magát:
– Megyek!
– Biztos vagy az embereidben? Szélesen vigyorog erre.
– Azt már csak bízd énrám!
– Isten veled, Mabruki, jó szerencsét! Bárcsak én is elmehetnék veled.
– Én is szeretném, ha velünk jöhetnél, Bvana. Kecsesen szalutál, és sarkon fordul.
– Szeretnék kezet fogni veled, Mabruki.
Szelíden beleteszi a kezét a tenyerembe. Aztán így szól:
– Az ember sose tudhatja. Eszvaheri (a viszontlátásra)! És elment.

Napokig nagyon kutyául éreztem magamat, de az ifjúság és az egészséges szervezet diadalmaskodott. Csakhamar fölülhettem, és kezdtem érdeklődni az események iránt. Mabrukiról semmi hír. Az országban teljes volt a fölfordulás – rossz lábon állt a közlekedés. Fél füllel hallottam valamit valami harcokról, de hogy kik között és milyen eredménnyel, senki sem tudta vagy nem akarta megmondani. Az volt az érzésem, valami rossz hírt rejtegetnek előlem. De amikor erre célozgattam," Hadzsi Omar kereken tiltakozott ellene. Talán egy kicsit túlságosan is kereken.

Egy délután aztán nagy zenebona támadt a faluban: Bula Matari katonái jöttek meg! Vajon mi történt Mabrukival? Az első emberek, akik megjöttek, idegenek voltak. Mielőtt megkérdezhettem volna őket, megpillantom Duboist.

Ő mondotta el aztán a szomorú történetet. Kalamata föltartotta csapataival Mabrukit, minden utat elálltak. Körülzárták, Mabruki oroszlán módjára küzdött, de végül is elesett, és megmaradt embereit egytől egyig lemészárolták. Dubois fölhasználta a zavart, amit Mabruki fölbukkanása okozott, és áttörte az ellenség vonalát.
Ha Mabrukival mehetek..., nincs aki ma elbeszélje ezt a történetet. Kiszmet.

Egy fiatalember kérdezte egyszer tőlem Afrikában:
– Vadászni megyek. Ugyan, mondja csak,'melyik a legveszedelmesebb vadállat?
– Az, amelyik elmegy magával – válaszoltam.

Tapasztalásból beszéltem: rendesen csakugyan az a legveszedelmesebb. Nagyon sok függ tőle, milyen kísérője van az embernek. A jó kísérő ritka. Ha ilyenre akad az ember, tökéletes biztonságban érzi magát. Ha figyelmetlen, izgulékony a kísérőnk – és ez a leggyakoribb eset –, sohasem tudhatjuk, mikor szakad a nyakunkba a veszedelem.

Sosem függött még olyan vékony hajszálon az életem, mint amikor egyszer két olasszal mentem vadászni.

Léopoldville környéke – a Stanley Pool – vadban bővelkedő vidék. Mégis keserves ott a vadászat a tömérdek szúnyog miatt. A dolói síkságon gyakori vad a vörös bivaly és a "nyugati situtunga" – de valósággal védőszárnyaik alá veszik őket a szúnyogok. Dőlő a leghírhedtebb helyek egyike a Kongó vidékén, sok szúnyogjáról. Ketten-hárman európaiak, akik arrafelé táboroztunk 1900-ban, még ebédünket is csak szúnyogháló mellett mertük bekapni.

Szúnyog ide, szúnyog oda, elhatároztam, hogy elmegyek vadászni. Fölszólítottam többeket, engedjék meg, hogy csatlakozzam hozzájuk, ha ugyan nem riadnak vissza a szúnyogoktól, s vadászatra gondolnak. Egyik nap meglátogatott két olasz mérnök – a kongói vasút építői –, és elbeszélték, hogy egy bennszülött bivalycsordát látott a közelben; reggel kimennek, hátha sikerül elejteni egyet belőle. Meghívtak, tartsak velük.

A két vadász külseje, ahogy másnap beállítottak hozzám, minden volt, csak nem bizalomgerjesztő. Vadászkés elöl, vadászkés hátul, jobbról-balról forgópisztolyok, övük teletűzdelve tölténynyel – olyanok voltak, mint valami mozgó arzenál. Egyetlen dolog, amijük nem volt: tisztességes vadászfegyver. Egyiküknél ócska Albini-puska volt (ára tíz frank Antwerpenben), másiknál egy

vegyes célokat szolgáló haszontalan fegyver, amely sem erre, sem arra nem volt jó. Dicsekedtek vele, hogy sok bivalyt "lőttek már; szó ami szó, jó hírük volt a környéken, hogy milyen kitűnő sportemberek. Újdonsült afrikánus. voltam akkoriban – nem tartottam lehetetlennek, hogy ezek az emberek, ha szegényes is a fölszerelésük, talán tapasztalt vadászok, avatott ismerői a viszonyoknak. Csak azok a revolverek ne lettek volna – azok szemet kellett volna szúrjanak.

Két függőágyuk volt, azokon vitették magukat a nagy férfiak. Én már csak gyalogszerrel jártam, sohasem tudtam rászánni magam, hogy lealázó módon mással cipeltessem magamat. Pedig hosszú, keserves vándorlás várt reánk, és a szúnyogok elemükben voltak. Végre is elérkeztünk egy helyre, ahol társaim némi tétovázás után elszánták magukat, hogy kiszállnak kényelmes függőágyaikból, és a maguk lábán folytatják az utat. Megálltunk. Kísérőim mondták, maradjak ott, ők elmennek terepszemlére, s mihelyt látnak valamit, ertem küldenek egy néger fiút. Gúnyosan utasították el még a gondolatát is, hogy egy olyan tapasztalatlan ember, mint jómagam, talán bizony segítségükre lehetnék. Megalázva bár, rábíztam magam fölényes bölcsességükre.

Vártam, vártam. A szúnyogokat se mertem elhessegetni – valahogy el ne riasszam a vadjainkat.

Pikk! Kattant a puska! Durr! Ejnye, hisz ez sörétes puska! Söréttel lőnek ezek bivalyra?! Kezdeti ébredezni bennem a gyanú, hogy rosszul választottam meg vadásztársaimat. Ha még egyéb bizonyíték is kellett, hamarosan megkaptam azt is. Ötven lépésre tőlem ott rohant az én két emberem, puska nélkül, a forgópisztolyt, vadászkést elhajigálták magukról fejvesztett menekülésükben. Pillanattal később súlyos lábak dobogását hallom: néhány száz lépésre mögöttünk felbukkan két kafferbivaly bozontos feje. Mögöttük egész csorda. Egyenesen felém vágtatnak. Kétszáz lépés jókora távolság, de meg se kottyan a vágtató bivalynak. Mire összeszedtem magam, és elsütöttem fegyveremet, már csak száz lépés választotta el őket tőlem. Egyikük fölhemperedett, a többi rohant tovább. Újra lőttem. A golyó célt tévesztett. Az állatok szügyükre szegett fejjel rontottak felém. Megpróbáltam újratölteni fegyveremet... már késő!... Mindjárt legázolnak... húsz lépésre tőlem az egész csorda hirtelen jobbra csapva eltűnt szemem elől.

A sebesült állat ugyanakkor föltápászkodott, s most ő rontott rám... A puskát még mindig nem sikerült megtölteni – mindez sokkal gyorsabban ment végbe, mint ahogyan elbeszélem –, s már láttam, nem is készülhetek el vele idejére... Minden hiába... Alighogy ezt végiggondolom, ámulatomra a sebesült bivaly is sarkon fordult ugyanazon a ponton, ahol a többi. Odasietek, hogy lássam minek köszönhetem menekülésemet – hát egy kis, vékonyán csordogáló ér volt, alig másfél arasznyi széles! Hogy miért állította meg ez a parányi ér a bőszült vadakat – ma is érthetetlen előttem.

A szerencsés véget ért kalandnak megvolt az a haszna, hogy az én olasz "oroszlánvadászaim" nem hetvenkedtek többet – legalább énelőttem.

Másik esetem az Urua-vidéken esett meg velem, a Lukalaba folyó közelében. Útközben belebotlottam valakibe, néhány napig együtt vándoroltunk; kevés volt a teherhordó embere, hát adtain neki kölcsön az enyémekből. Egyik nap aztán fölvetette az eszmét: vadásszunk együtt, lőjünk valamit. Én ugyanis magam jártam vadászni, s még mielőtt útitársam méltóztatott kibújni az ágyából, már hoztam a vadpecsenyét egész karavánunk számára. Eszembe jutottak a bivalyok, és kereken megtagadtam.

Társam hazafelé tartott, és mindenáron szeretett volna legalább egy vadászzsákmánnyal eldicsekedni; így hát elhatározta, hogy kísérletet tesz a zebrával – a zebra mutatós állat, és az elképzelhető legártatlanabb... Fogta magát, elindult testőrével egyetemben, akit a partvidékről hozott magával, s ennélfogva teljességgel járatlan volt. Annyit értett a vadászathoz, mint a hajdú a harangöntéshez.

Figyeltem őket. Fölkapaszkodtak arra a magaslatra, amelyen előző nap zebrák mutatkoztak. Nem féltettem – a zebrákat; tudtam jól, a hajuk szála sem fog meggörbülni. Csakugyan, mihelyt megorrontották a jövevényt, eliramodtak. Valahogy úgy esett, hogy éppen a tisztás felé vették útjukat, ahol öt-hat emberemmel álldogáltam. Egyenest felénk tartottak. Fogtam puskámat, és ledurrantottam a legelső zebrát; a többi erre megfutamodott, és eltűnt egy hajlásban. Az elejtett állatnak

megadtuk a kegyelemdöfést. Javában vizsgálgatjuk a zsákmányt, ebben a pillanatban észreveszem, hogy néhány lépésnyire tőlem fölporzik a föld, előbb balra tőlem, majd megint jobbra. Töröm rajta a fejem, mi a csuda lehet ez. Egyik emberem, aki nyilván fürgébben észbe kapott, fölugrik, nekiiramodik, s úgy kiáltja:

– Lőnél? ránk, meneküljünk!

Csakugyan: sportkedvelő ifjú útitársam, amikor észrevette, hogy a zebrák felénk iramodtak, zebrának nézett bennünket, és valóságos gyorstüzelést indított ellenünk! Kísértő volt a pillanat, hogy visszalőjek rá, és így hallgattassam el az esztelen lövöldözőt, de meggondoltam magam, s embereimmel visszavonultam az erdőbe. Amikor "a bolond fehér ember" – ahogy a bennszültöttek elkeresztelték – nagy sokára előkerült, szentül meg volt róla győződve, hogy ő lőtte le a zebrát. Olyan boldog volt és büszke, hogy nem volt szívem meghazudtolni.

Ezerkilencszázötben az Inzia mentét kóboroltam, a Kvilu jelentékeny mellékfolyójánál. Termékeny vidéket szel keresztül a folyó. Messze környék valóságos réme az elefánt: örökös nyugtalanság forrása, annyi temérdek kárt csinál az ültetvényekben. Pedig errefelé, ahol nem vadásznak rá fegyverrel, s védekezésül legfeljebb ha vermet ásnak neki – kegyetlen, de könnyen elkerülhető vermeket –, az ilyen vidéken az elefánt meglehetősen szelíd, jóindulatú jószág. A panai misszióállomáson a Tanganyika partján hallottam, hogy a *száraz* évszakban, amikor szokásos legelőterületeiket leperzseli a hőség, az elefántok gyakran ellátogatnak a folyó menti ültetvényekre. A bennszülöttek bottal hajszolják őket!

Hiába üti őket az ember, vagy hajigálja kővel – beszélték –, az elefánt rá sem hederít. Nagy néha megesik, hogy egy egy borjas elefánt megkergeti az üldözőjét néhány száz lépésnyire, de nem tesz kárt benne, nem is haragszik, hiszen még csak a fülét sem mereszti széjjel, és az ormányát sem veti föl, ahogy a bőszült elefánt szokta. De persze azért elinal előlük az ember; a múltkor egyszer egy kisfiú megbotlott és elesett, az elefánt "azt sem bántotta, csak homokot fújt rá.

Szó ami szó, magam is tanúja voltam egy ízben, hogy ezek a jóindulatú szörnyetegek éppen csak hogy félretaszítottak egy embert az útjukból, ahelyett, hogy agyontaposták Volna, pedig éppen elég okuk lett volna feldühödni. Nem csuda, ha hajlottam rá, hogy elhiggyem azt a sok minden jót, amit az elefántokról regéltek.

Már jó ideje éldegéltem a vidéken, amikor végre hozzájutottam, hogy kiruccanjak vadászgatni egy kicsit. Egy környékbeli barátságos főnök megígérte, hogy ha egy éjszakára elmegyek a falujába, reggelre előteremti nekem az elefántokat. Kíséretébe szegődtem. Útközben egy helyütt a főnök mutatja a fákat: mind derékon tördösve, tövük föl túrva.

– Az elefántok! – magyarázta. – Reggelre színről színre fogja őket látni.

Ajánlotta, ladikon menjünk, hogy zajtalanul megközelíthessük vadászzsákmányunkat. Az állatok 'különben nem túlságosan félősek.

Mindez nagyon biztatóan hangzott. Kora hajnalban fölkészültem, s a legszebb várakozásokkal néztem elébe a nap eseményeinek. Sűrű köd ülte meg a folyót; alig láttam tízlépésre az orrom elé. Figyelmeztettem a főnököt, de az csak legyintett, és kijelentette, gondja lesz rá, hogy elég közelről láthassam majd az elefántokat.

Jó ideig siklottunk lefelé a folyón, amikor a főnök intett, maradjak veszteg: közeledünk célunkhoz. Csakugyan hangok ütötték meg fülemet: a vizet paskolta valami, és mintha szuszogást is hallottam volna – közvetlen közelről. Előrehajoltam a ladik orrában, hogy kikémleljem, mi az; szürke tömeg imbolygott előttem – eleinte azt hittem, szikla vagy hajladozó ágak. Éppen azon voltam, hogy figyelmeztetem rá társamat, amikor a szürke tömeg széjjelszakadozott, s elefántok váltak ki belőle! Fegyveremért sem nyúlhattam, s már benne voltunk az elefántcsorda kellős közepében. Jobbra elefánt, balra elefánt, előttem és mögöttem, amerre nézek, mindenütt elefánt! Nem tudom, hányan' lehettek; egész gyűrűben vettek körül – úgy látszik, a gyűrű egy résén át úszott közibéjük a ladikunk. Két otromba fej megfordult, és merő enyelgésből vízsugarat lövellt ránk. Sokkal jobban el voltam képedve, hogysem eszembe juthatott volna célba venni őket – no, nem is lett volna taná-

csos! Csak bámultam és bámultam rájuk....

Jócskán magunk mögött hagytuk már az elefántcsordát, amikor gúnyosan megszólalt a főnök, aki egész idő alatt figyelte az arcomat:

– Remélem, nem fogja azt mondani, hogy adós maradtam az ígért elefánttal. Éppen elég közelről megmutattam.

Közelről? A kezemmel elérhettem volna őket. Valóságos csuda, hogy nem borították föl a csónakunkat, akár dühükben, akár mulatságból.

Ugyanezen a folyón esett meg Pierke Van Haute kalandja is egy elefánttal. Pierke (Peterkin) jól ismert alak volt Belga Kongóban. Tipikus ezermester, mindenhez ért, és különös öröme telik benne, hogy végrehajtsa a lehetetlent. Mechanikusként került ki a gyarmatokra. Rábíztak egy kis gőzöst, azzal pöfögött fölfelé a folyón (azt tartom, a Lubefun), megállapítandó, hajózható-e.

Persze ehhez a feladathoz is pompásan értett, ő legalább úgy mondta. Eszébe sem volt azonban, hogy aprólékos mélységmérésekkel bajlódjék – azt már nem! Egyszerűen fölhajózott a folyón, s ahol elakadt, zátonyt rajzolt térképébe, sziklavagy homokzátonyt, aszerint, hogy keményebb vagy enyhébb volt-e a rázkódás. Azt hitték, fél évig odamarad, de már negyedik hétre megérkezett, és kijelentette, hogy a folyó hajózható!

– De jó lesz valami tágasabb tüdejű masinát küldeni máskor, nem ezt az ócska szardíniásdobozt – jegyezte meg. – Három nigger csimpeszkedett olykor a biztonsági szelep kallantyúján, hogy. megküzdjünk a víz sodrával. De ne legyen ám azért valami hosszú alkotmány, mert ezzel a kis jósággal se tudtam mindjárt megfordulni, harminc mérföldet hajóztunk farral lefelé.

Ettől fogva Pierke mintha csak szabadalmat vett volna rá, egymás után a legkétségbeesettebb kalandokba bonyolódott.

Amikor vele találkoztam, éppen fölfelé indult az Inzia folyón "rozoga szardíniásskatulyán" (ahogy ő nevezte a kis gőzöst), hogy megkísérelje a hajózást a Lukula folyón, az Inzia rohanó vizű mellékfolyóján. Két fehér ember kísérője volt, egyikük pompás vadász. Megkértem, vigyen magával. Készségesen beleegyezett. Útrakelésünk után egy órával megpillantottunk néhány elefántot; közeledtünkre eltűntek a sűrűségben. Éppen követni akartuk őket, készültünk kikötni a gőzöst, amikor felbukkant egy kiselefánt; apró kölyök volt, magassága nem több másfél méternél. Megállt, hogy megbámulja a különös jelenetet. Pierke szempillantás alatt a vízben termett.

– Ne lőjetek! Elfogom elevenen! – kiáltott ránk, és eltűnt a magas fűben. Az elefánttól néhány lépésre felütötte a fejét, rávetette magát az elefántra, és megragadta az ormányát. A következő másodpercben karikázva röpült a levegőben, keresztül a fejünk fölött, és nagy csobbanással, belepotytyant a vízbe. Hamarosan fölszínre került, prüszkölt és fújtatott, és szidta az elefántot – egyéb baja nem történt. A kaland után beismerte, hogy az elefántborjú, ha az ormányába kapaszkodik az ember, "kemény dió" még a magafajtájú vén medvének is – legközelebb farkánál fogva fog beléje csimpaszkodni.

– Majd meglátjátok, eladom én még ezt a kölyköt a londoni állatkertnek!

Az olyasféle hirtelen, esztelen cselekedet, mint a Pierke-é, néha sikert arat, ugyanakkor, amikor a megfontolt és józan eljárás balul üt ki. Szabály, hogy mindaddig, amíg nem eszmél rá az ember, hogy veszedelemben forog, minden jól megy; ha meg veszélyt sejdít – még ha képzelt veszélyről van is szó –, majdnem bizonyos, hogy csakugyan bajba sodródik. Az itt következő két eset igazolja ezt az elméletet.

Amikor az első kalandba keveredtem, egy pillanatra se jutott eszembe, hogy az engem megtámadó bennszülöttek valami komoly, rossz szándékot forralnak eltenem. Következésképpen úgy bántam velük, mint csintalan fiúkkal, akik hólabdával hajigálnak meg. A második esetben a veszély csak az én képzeletemben élt. Mégis baj lett belőle. Belebetegedtem.

A Meru-tó partvidékén kószáltamban segítségére kellett mennem valakinek, aki útközben megbetegedett. Hogy idejében odaérjek, elhatároztam, hogy átvágok egy többé-kevésbé ismeretlen országon. Aggodalomra nem volt okom, mert jóllehet, merőben "vad" néptörzs – már tudniillik az

európai kultúrától érintetlen nép – él azon a vidéken, többnyire békés földművelők ezek a balubák, s nem volt miért tartanom tőlük. Azok, akik felelősek voltak biztonságomért, mindamellett jónak látták, hogy tizenkét bennszülött katonát adjanak mellém kíséretül. Hogy mi hasznát vehettem volna ennek a csak megterheltetést jelentő kibérelnek veszély esetén, nem tudtam eldönteni. Tizenegy közülük újonc volt, alig értettek valamit a puska kezeléséhez, s méghozzá közeli atyafiságban voltak azzal a néptörzzsel, amelynek a földjén átutazandó, voltam. A tizenkettedik ember, egy viharedzett káplár, abarambo törzsbeli volt. Ez már másforma vágású ember volt; kilencesztendős katonai szolgálatra tekintett vissza, s még ennél is többször sebesült, írásainak bizonysága szerint annak köszönhette szédületes katonai karrierjét, hogy "... kiküldetvén, állig fölfegyverkezve, egy ellenséges országon keresztül, a Rábízott levelet, bár három sebesülés árán, bámulatos hamar eljuttatta a címzetthez. Utasítása lévén, hogy tartózkodjék minden ellenséges föllépéstől, fegyverét egyetlenegyszer sem használta, jóllehet ezzel elriasztotta volna támadóit, akik nem ismerték még a modern fegyver erejét".

Erre az emberre már bizton számíthattam baj esetén. De hisz bajtól nem kellet tartanom. Három napja jártuk a vadont. A bennszülöttek közeledtünkre elrejtőztek, de többnyire sikerült előcsalogatnunk őket rejtekeikből, s mihelyt egyszer szóba eredhettünk velük, hamarosan megkötöttük a barátságot. Kísérőim, a teherhordókat sem kivéve, fegyelmezett embereknek bizonyultak. Minden simán ment, míg csak a negyedik nap déli óráiban egy vályogfallal körülkerített kis faluhoz nem értünk. Az ilyen vályogfalat bomának nevezik azon a vidéken. A fal harmadfél – három méter magas. A falban hagyott rések arra szolgáltak, hogy belülről lövöldözhessenek az ellenségre. Az egyik nyílás, amelyet csak gallyak lepleztek le – nyilván, mert sietve rakták be jöttünkre –, szemmel láthatólag kapubejárat lehetett, meglehetősen siralmas kapu, mert hiszen egy méternél alacsonyabb volt, s csak négykézláb lehetett bebújni rajta. A boma előtt, hihetőleg elrettentésül, földbe tűzött botokon emberi koponyák meredtek rá a hívatlan látogatóra.

Nem volt semmi keresnivalónk ezen a helyen. Éppen csak arra vitt a bennszülöttek ösvény. – Így hát gyanútlanul baktattunk tovább, amikor egyszerre fölharsant a baluba harci riadó: Lululuiulu! – ez a kiáltás abból áll, hogy begörbített fél tenyerükkel sűrűn csapkodják a szájukat –, és nyilak sivítottak el fülünk, mellett. A teherhordók egyszeriben elhajigál ták motyóikat, és hanyatthomlok bemenekültek a sűrűségbe. A káplár odaszólt embereinek, töltsék meg a puskáikat, és várta a további parancsokat.

Egy pillanatig tétováztam, mit tegyek. Semmi okom a világon nem volt, hogy ezzel a néppel harcba keveredjem. Másfelől azonban kockázatos lett volna hátunkban tudni őket, s nem volt szabad, hogy azt higgyék rólunk, megfutamodtunk.

Javában mérlegeltem a dolgot, amikor egyik katonánk az oldalához kapott. Nyíl fúrta át az oldalát, szerencsére nem hatolt mélyre, csak a bőre alatt suhant keresztül. A sebesült odalépett előbb, és így szólt:

– Azt akarod, hogy ezek az erdei vadak megöljenek minket, a te embereidet, és még csak azt sem engeded, hogy védjük magunkat?

A seb láttára és a szavak csípésére fölszisszentem, annál is inkább, mert – igaza volt. Elfutott a düh. Botot ragadtam, odarohantam a boma alá, félrerúgtam a bejáratot őrző ágakat, és berontottam az erődbe. Piff-paff – hullott az áldás jobbra is, balra is, amerre láttam, egy szál bottal a kezemben, az elképedt bennszülöttek föl sem ocsúdtak meglepetésükből, csak azt nézték, merre hordhatnák el irhájukat. A legcsekélyebb ellenállást sem fejtették ki – katonáimról is megfeledkeztek, akik hamarosan betódultak utánam a nyitva hagyott résen. Mire körülnéztem: ura voltam a csatatérnek. Egyetlen embert sem öltünk meg, mindössze néhány bevert fej és kékre dagadt szem tanúskodott a hirtelen lezajlott csata tökéletes sikeréről.

Persze jött a főnök, alázatosan, ahogy illik. Meghánytuk vetettük a dolgot. A főnök megmagyarázta, hogy néhány napja kecsketolvaj fiúk jártak a faluban egy szomszéd telepről, s most ők azt gondolták, onnan jövök én is, hogy a bennszülötttörvény szerint feleljek a lopásért. Megígértem

neki, hogy megfenyítem a fiúkat; ez meg is történt néhány napra rá, s a főnöknek annyira tetszett a dolog, hogy el sem akart engedni, amíg a falujabeliek mulatságán részt nem veszek.

Ezt a kis kalandot kísérőim óriásira fölfújták. Teherhordóim, akik megfutottak, megannyi hőssé léptek elő; valamennyi igényt tartott a hősi titulusra – és persze valamennyi egyesegyedül, egymagában ostromolt meg egy óriási várost, és mészárolta le ezerszámra a vitézül harcoló ellenséget.

Hogy milyen veszedelmes dolog veszedelmet sejdíteni, ahol nincsen veszedelem, bizonyság rá egy kényes kalandom, amely afrikai pályafutásom kezdetén esett meg velem, s amelynek komoly következményei lettek. Vadásztörténetnek kell neveznem, habár mint látni fogjuk, nem sok lövöldözés esett benne.

A vízilóvadászatnak két módja van: a vízen ejteni el és a szárazon. Egyiknek sincs sok értelme, hacsak nincs nagyon kiéheztetve a vadász, mert a víziló húsa bizony szegényes pecsenye, és roppant körülményes előkészületet, igényel, hogy élvezhetővé váljék.

Ha vízben éri a halálos lövés, elmerül, s csak órák múlva veti fel a víz. Alaposan beleun az ember a folytonos leselkedésbe, amíg felbukkan a tetem. Ha csak könnyebben sérül meg, üldözhető, de bizony gyakrabban elmenekül az ember elől, mint nem, hogy végül is a sásban valahol forduljon fel, és a dögevő madarak vagy krokodilok falják fel az éhes vadász elől.

Sportszerűbb ennél a szárazon lelőni a vízilovat. Erre rendesen csak éjjel nyílik alkalom, avagy késő este vagy kora hajnalban. Nem tanácsos valahol a víziló és a folyó közt ácsorogni, mert a sebesült víziló a legrövidebb úton nekimegy a víznek, s oly gyorsan vágtat, hogy ugyancsak fürge lábú legyen a vadász, és higgadt vérű, ha ki akar térni előle.

Hetek óta lestünk már vízilóra, s bár többször- megközelítettük őket, a magas fűben eltűntek előlünk. Sorsot vetettünk, melyikünk menjen föl három-négy mérföldre a folyón, hogy ott, a vízilovak szokásos legelőhelyén kísérelje meg puskacsőre kapni őket. A sors reám esett. Nos, nem valami kellemes feladat naphosszat ülni ott a magas fű benőtte félsziget csücskén, kiszolgáltatva a vérszopó szúnyogoknak és lesni a vízilovat. Ha meg elég szerencsés leszek, és lelövök egyet, botorkálhatok majd egymagámban visszafelé a koromsötétben, a bennszülöttek akadályokkal telehintett, nyomorult ösvényén. Hogy megkönnyítse feladatomat, egyik emberem fölajánlotta a szamarát, hogy szamárháton járjam meg az utat oda is, vissza is. A szamárnak nem volt ínyére a dolog, hogy elhagyja a tanyát ilyen késő esti órákban, s ugyancsak sok rábeszélésbe került, amíg nyeregbe szállhattam. Akkor meg úgy próbált szabadulni tőlem, hogy nekisodort a fáknak, és vágtatvást hurcolt meg, amerre csak alacsonyan lehajló ágakat látott. Végre sikerült a szamarat jobb belátásra bírni. Elügettem.

Mire odaértem a színhelyre, bealkonyodott; a hold fölkelőben volt, így hát nem sokat törődtem a rám szakadó sötétséggel. Alkalmas védett helyen, ahonnan jól áttekinthettem a hadszínteret, leültem és vártam.

A szúnyogok döngését és a tücskök cirpelését csak egy-egy, a vízből kiszökkenő repülőhal csobbanása zavarta meg; a rovarok meg nem szűnő egyhangú zizegése altatódal gyanánt hatott idegeimre. Én bizony annak rendje-módja szerint – elaludtam.

Meddig alhattam, nem tudom, csak annyit tudok, hogy arra a bizonytalan érzésre riadtam föl, hogy valami nyomasztó, olvasztókohó nyitva hagyod ajtaján kiáramló hőség sütögeti a képemet. Kinyitom a szememet –, hát uramfia, egy otromba állat iorro lehelete csapja meg az arcomat. Hallottam, hogyan fúj, horkol, miközben körülszimatol.

Megdermedtem a rémülettől. Képzelje el az olvasó a koromsötét éjszakát, a beborult eget fölöttem, s társtalan, elárvult magamat, amint egy irdatlan nagy víziló fújja a képemet, mintha forró leves volna. Hogy megijedtem, az nem szó: kővé váltam. Moccanni sem tudtam. A szörnyeteg meg csak fújt és szaglászott tovább. Egyszerre csak minden idegem azt parancsolta, ordítsak föl, ahogy a torkomon kifér: egy nedves, érdes nyelv ugyanis végignyalta az arcomat! Nem bírtam tovább. Fölugrottam, megragadtam a puskámat, és...

– Iá! Iá! – ordított a fülembe az a gyalázatos szamár, és elvágtatott, ahogy a lába bírta vinni. Egy

percig sem lestem tovább azon az éjszakán a vízilovat. Mire hazavergődtem gyalogszerrel, lázban égtem, és tizenkét álló napig nyomtam az ágyat.

A búr háborúk idején történt. Társammal, Jonesszal nagyban vitatkoztunk: igazságos-e ez a háború, vagy sem. Most már közömbös, melyikünk melyik felé hajlott, fő az, hogy olyan parázs csetepaté kerekedett belőle, hogy a végén jobbnak láttuk, ha hátat fordítunk egymásnak. Biz ez elég furcsa helyzet. Két magányos fehér ember az őserdő szélén, egymástól óra járásnyira, és nem beszélnek egymással! Miképpen vélekedtek a feketék a dologról, el nem, tudom képzelni, bizonyos, hogy egy barátságos főnök fölajánlotta a segítségét, ha háborúra kerül a sor közöttünk.

Az ember még csak meg tud lenni egymagában az őserdőben, magam is úgy éltem évekig. De ha tudja az ember, hogy a szomszédban ott van egy másik európai fickó, nagyon nehéz és furcsa meglenni nélküle. Jones nagy kertész volt; tőle szoktam kapni a veteményeket, én meg, évekkel fiatalabb nála, a vadászatban voltam jártasabb, és gondoskodtam róla, hogy Jones ki ne fogyjon a pecsenyéből. Jones marhát tenyésztett; a tej és a sajt szívesen látott vendég volt asztalunkon. Viszonzásul én meg őrködtem, hogy az oroszlánok meg ne tizedeljék a marhaállományt. Hány éjszaka fenn virrasztottam – és nem minden eredmény nélkül. Nos, most nélkülöznöm kell mindama fényűzéseket, s hallanom kellett a bennszülöttektől, hogy az állatok királya rendszeresen vámot szed Jones teheneiből.

Sok más apróság is megkeserítette a helyzetet. Újságokat, könyveket szoktunk cserélgetni, kölcsönözni egymásnak. Ez is hiányzott most nekünk. Együtt szoktunk időről időre bérbe venni egy kis gőzöst áruszállításra a tavon keresztül – most mindegyikünknek külön kellett megfizetnünk az egész költséget. Bizonyos, hogy mind a kettőnket egyformán bántott a dolog, és pokolba kívántuk az egész háborút, ami összeveszített bennünket.

Már-már arra gondoltam, faképnél hagyom az egész vidéket, de nem tudtam rászánni magamat, hogy elhagyjam kényelmes – közép-afrikai mértékkel mérve kényelmes –, meghitt tanyámat; valami hajlék csak kell az embernek, még az olyan világcsavargónak is, mint amilyen én voltam azokban az időkben. Ostoba gőgünk talán soha nem engedi, hogy fátyolt borítsunk a történtekre, ha egy véletlen – udvariasságból hadd tegyem hozzá, szerencsés véletlen – össze nem terel bennünket.
"Házam" előtt üldögéltem, puskámat tisztogatva – na. – gyobb vadászkirándulásra készülődtem éppen –, amikor lélekszakadva rohan hozzám egy néger, s kér, menjünk tüstént "Bvana" Jonesihez.

– Bvana Jonesi küldött értem? – kérdeztem.

– Nem. Nem ő.

– Talán beteg?

– Nem. De csak gyere azonnal, uram!

– Eridj vissza, hozz levelet a gazdádtól. Ha nem ír a gazdád, nem megyek.

A küldönc erősködött, hogy a gazdája a legjobb akarattal sem írhat levelet. Ha írhatna, nem lenne rám szüksége.

Biztattam a fickót, szedje össze az eszét, s beszélje el részletesen, mi történt.

Összefüggéstelen elbeszéléséből körülbelül a következőket értettem meg:

– Gazdám fönn csücsül a fa tetején, elefánt letaposta ültet vényeket, ledöntögette házakat, akit a közelben talál, megkergeti.

– Hogy jutott oda az elefánt, és mitől dühödött úgy meg? – szakítottam félbe.

– Elefánt jött, leenni banáncsemetéket, gazda vette puskáját, hogy lelője, rálőtt, nem találta elég erősen, erre elfutott, eldobta puskáját, fölmászott fára. Elefánt fogta puskát, elgörbítette csövét, most fa alatt jár, tapos és tör-zúz mindent. Bvana Jonesi fönn ül fa ágán; káromkodik, szidja elefántot. Gyere, uram, lődd le az elefántot.

Azt tartom, kötelességem volt, hogy kiszabadítsam fehér embertársamat szorongatott helyzetéből. Csak nem engedhetem, hogy egy tiszteletreméltó úriember ott csücsüljön a fa tetején, amely alatt egy bőszült elefánt áll őrt – csak azért, mert politikai nézetei gyatrák! Gyerünk hát – szóltam

magamhoz; összeszedtem ötven töltést, nagykaliberű puskámat markába nyomtam a hírnöknek, és elindultam Jones fölszabadítására.

Jones tanyája közelében egész sereg bennszülöttet találtunk; az elefánt elől menekültek. Mindenki beszélt összevissza; mindegyik homlokegyenest másképp beszélte el a történteket. Egyik szerint az elefánt "ott van bal kéz felől", a másik szerint "jobb kéz felől", a harmadik épp most látta a ház mögött, a negyedik a marhakarára közelében botlott bele.

– Mutassátok meg, hol van az a fa!

Mindenki tudta, merre van a nevezetes fa, de egynek sem volt kedve, hogy velem jöjjön. Elindultam magam. Egyszer csak hallom ám az elefánt jól ismert csataordítását. Ötven lépésre mellettem rohant el a szörnyeteg.

Most kezdődött a haddelhadd. Egyszer én jártam az elefánt sarkában, de gyakrabban ő járt az én sarkamban. Ugyancsak élénk testgyakorlatra kényszerített, s amikor végül puskacsőre kaptam, nem sok időm jutott célba venni. A folytonos loholás sem járult hozzá, hogy biztosabbá tegye kezemet.

Hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem; végül is lelőttem az elefántot. Pontosan az alatt a fa alatt esett össze, amelyiken Jones csücsült. Mikor sikerült Jonest meggyőzni róla, hogy az elefánt csakugyan utolsót rúgott, barátom lemászott a fáról, és kinyújtott kézzel sietett elembe. De még idejekorán eszébe jutott viszálykodásunk, megállt, majd ünnepélyesen néhány lépéssel közelebb jőve, megszólalt:

– Ősi vadásztörvény szerint az agyarak azt illetik meg, aki elsőnek sebesítette meg az állatot. Következésképpen, uram, bejelentem rá igényemet.

– Vigyen el az ördög, te makacs vadszamár – feleltem én. – No gyere, szíjuk el a békepipát, és borítsunk fátylat a múltra.

A jég megtört. Szent volt a béke.

Torday Emil

ELSŐ AFRIKAI ORRSZARVÚM

1910. február 12-én délután elefántcserkészetről hazatérőben, záporeső fogott el bennünket. Ilyesvalamire nem is gondol az ember Afrikában a száraz hónapok alatt, de a hegyvidéken, ahol 12-én jártam, megesik, hogy átvonul olykor egy kis felleg, és megszaporítja a pocsolyákban a vizet. A puskát, töltényeket úgy-ahogy megvédtük a rövid ideig tartó, zuhogó esőtől, és hazaérkezve a sátorba, rövid vacsora után lepihentünk, hogy kora reggel fölvegyük a friss elefántnyomokat. Ez időben hiába jött volna lövésre antilopféle, az első elefántom után jártam, s elhatároztam, hogy nem lövök másra, amíg az első elefántot be nem jegyeztem a vadásznaplómba.

Mégis tettem kivételt, de ki ne tett volna hasonlóképpen a helyemben? Amint 13-án reggel friss elefántnyomokat kerestünk, észrevettem, hogy egy fa dereka jó magasságban saras. Orrszarvú dörgölődött hozzá. A fán hagyott nyom magassága" után nagynak ítélte shikarim az arra járt vastag bőrűt.

– Kövessük – mondtam Aganeznek. Készséggel indult el a csapáson, mert egy jutalom járt ki minden nagyobb veszélyes vad után.

Szokás szerint elöl járt Aganez shikarim, vállán a 450-es corditem, én mögötte lovagoltam. Magas, száraz elefántfűben vitt a csapás. Alig, tettünk pár száz lépést, az elefántok kijárta útról megpillantottam az orrszarvút. Domboldalon állt, sáros volt, előzőleg vehetett fürdőt a közeli vízállásban. Ügy ragyogott a vizes bőre az afrikai napfényben, olyan szokatlan jelenség volt előttem (Uganda ezen részében nem lát az ember gyakran orrszarvút), mintha egy ősvilági kép elé állítottak volna.

Leszálltam az öszvéremről, kezembe vettem a 450-es cordite fegyvert, és átvettem a vezetést. Aganez, kezében két tölténnyel, ruganyosán lépkedett mellettem.

Kiérkeztünk a magas fűből. Az orrszarvú háromnegyed részben elfelé nézett. Megközelítettem vagy 40 lépésre, hogy bizton tarkón lőhessem. Még közelebb mentem volna, mert napfényben ragyogó testén ennyiről se tudtam eldönteni, hogy hova lőjek, de valamire neszes lett, és nagyot fújt. Mielőtt megugrott volna, tarkón lőttem. Egyet pördült a lövésre, s az agyarával nagyot szántott a földön, majd vakon futott azon irányba, amerre nézett. A szántást és a gőzmozdonyszerű fúvást párszor megismételte. Második golyóm jó helyen, oldalt találta.

A lövési helyhez mentem. Széles, habos vérsávok jelezték a földön, hogy halálos sebet kapott az orrszarvú. Aganez szerette volna íziben követni, hogy valahogyan el ne essék a jutalomtól. Kivettem az órámat. Tíz percet várunk, mondtam. Hasonló vérvesztés mellett ennyi idő múlva már aligha találhatjuk életben.

Az idő leteltével felhúzott sárkánnyal beléptem a magas elefántfű sűrűsbe. A véres gazban könnyű volt rátalálni az orrszarvúra. A lövési helytől számítva 60–70 lépést ment, s vagy 25 lépés távolságról pillantottam meg.

Összecsuklott négy lábán feküdt, olyanformán, mintha még fel is tudna kelni.

Háttal volt felénk fordulva, nem láthattam a szemét, a biztonság kedvéért odagyújtottam a 450-es cordival.

Nem mozdult. Tehát: éljen! – s mivel angol területen lőttem: hurrá!

Két ember a sátorhoz sietett, és jöttek a húsra éhes portereim. De a közelben tanyázó Laro emberei is megérkeztek.

Nekiestek valamennyien a vastag bőrűnek, és mielőbb feldarabolták szeletekre a húsát.

Embereim napok óta nem jutottak húshoz, mert elefánt után járván, nem akartam lődözéssel megriasztani a környéken járó csordákat. Laro emberei is vágyakoztak húsra. Attól tartottam, hogy vita keletkezhet a portereim és Laro emberei között, jónak láttam tehát a hentesmunkánál is jelen

lenni!
A pacal, máj, tüdő stb. kihez tartozandósága fölött tényleg erős nézeteltérések keletkeztek, s ha nem lépek föl a szükséges eréllyel, úgy lehet, parázs verekedést rendeznek.

Érdekelt, hogy mi történhetett az első golyómmal. Egy kevéssel magasabban érte az orrszarvú koponyájának a bal felső peremét, mint ahova céloztam, s ha nem lövöm a második lökéssel lap megett, elmegy. A golyót megtaláltuk a bőr alatt, elfordulhatott a csonton, mert csak az első egy-harmada volt meg, a hátsó fele, úgy látszik, szétmorzsolódott. Erről nem győződhettem meg.

Vojnich Oszkár

AZ ASSAMI TIGRIS

Mint minden nagyobb macskafaj, a tigris is hajnalban és este vagy éjjel jár a zsákmánya után. Assamban az egész éjjel tartó esők alatt gyakran napkelte után indul a tigris cserkészetre. A leütött vadat vagy szarvasmarhát bevonszolja a sűrűbe, nádasba, vagy amint Indiában mondják: dzsungelbe. Nappal a közelében pihen, kora reggel és éjjel falatozik. A községektől távolabb eső nádasoknál, ahol nem zavarja nappal se ember, se csorda, ismételten láttam, hogy a zsákmányát csakis a nádas széléig vonszolta. Verőfényes napon itt szemmel kell hogy tartsa a zsákmányát az odatolakodó keselyűk miatt, esős napokban azonban békén kint lehet a leütött állat, mert ilyenkor a madárféle a lombos fákon gubbaszt.

Ha azonban az ember vagy csorda ismételten megzavarta a tigrist a zsákmánynál, otthagyja, aminthogy elhagyott tetemeket többször találtam Sidli körül. Egy alkalommal sűrű nádas melletti gazban leütött tehén körül százával gyülekeztek a keselyűk, s egyszerre mind szárnyra kaptak; a nádasban őrt álló tigris rohanhatott ki és verte föl őket, de nem hajthatták ki lövésre az elefántok, mert nagy vízállásokat kellett megkerülni, így a hajtás nem mehetett rendjén, s a tigris elmenekült. Egy másik tigris zsákmányához közel szárnyatörött keselyű feküdt nagybetegen; ember nem bántja Assamban a keselyűt, amely a tigristől kaphatott egy szelíd legyintést könnyelműségéért.

Az assami tigris nem emberevő. Amíg különb anyaggal nem cserélik fel Assamban a szarvasmarhát, s csak annyira őrzik, mint jelenleg, nem vetemedik az emberevésre, mert még az elöregedett vagy nyomorék tigris is könnyen elbánik a gyönge, kis szarvú vagy szarvatlan, ellenállásra nem is gondoló assami szarvasmarhával.

Egy vad sem hajtatja magát szebben, mint a tigris, különösen a sűrű'nádasokban, ahol szélcsendben a nádlengésről követhető a mozgása. Ha a hajtóvonal elég szoros, és az elefántok nem futamodnak szerte a tigris szavára, úgy biztosan kijön a vadász elé.

Hozzáértő – vadászatrendező, ha körüljárja a sűrűst, amelyben a tigris a leütött állat közelében fekszik, igen könnyen megállapíthatja, hogy mely irányba lesz legkönnyebb kihajtani a vadat. Szabály a sűrűst hosszában hajtani; a szél iránya nem döntő a hajtásnál, de ha a hajtó elefántok között igen félénk egyedek vannak, mint velem megesett 1912-ben, jobb széllel hajtani, mert a széllel szemben hajtó félénk elefánt, ha közelről kapja az élő tigris szimatját, tülköl, megfordul, és megbontja a rendet.

A tigris a legsűrűbb vonalon vagy pedig a vízfolyások képezte kis völgyeken szeret jönni. Sűrűben lassan lépdel, s kiérkezve a sűrűs szélére, egy pillanatra megáll, neszei; ha nem vette észre a vadászt, hagy időt a célzásra, s amint ritkásra ér, vágtatásba fog. Az igen sűrű nádasban keresett tigrist rendesen közelben verik fel az elefántok, s a fektéből felvert vad ordítva ugrik fel. Megesik, hogy ilyen helyen, ha nagyon megszorítják, önvédelemből rá is támad, megkarmolja a közelében álló elefántot. Különösen az apró kölykeit féltő anyatigris kész a harcra, de a bátor fellépés célja rendesen – mindaddig, amíg sebet nem kapott – az ijesztés.

Ritkásban vágtatva igyekszik a hajtóktól elmenekülni. Ilyen helyen, különösen szélben, nem lehet mindig a gaz mozgásáról, következtetni, hogy merre tart, és megeshet, különösen ha kevés a hajtó elefánt, hogy kitör.

A legfontosabb dolgok egyike: idejében hírt venni a tigriskárról. E célból, mihelyt valamely helyre érkezem, ahol tanyát tartok, előhívatom a község shikariját (bennszülött vadász), megfogadom napszámba azzal, hogy járja körül a vidéket, és adjon hírt, mihelyest kár esett a szarvasmarhában. Sikeres vadászat esetén a napszámon felül meghatározott jutalmat kap minden tigris után, amelynek hollétéről az ő útján vettem tudomást. Vadászat közben a községek közelében állomást tartok, a község éltesebb embereinek ugyancsak jutalmat ígérek, ha hírt hoznak tigriskárról. Siker

esetén a jutalom jóval magasabb. A megbeszélés után rendesen egy-két dobozka olcsó cigarettát osztok szét a jelenlevők között, s úgy találtam, hogy az ilyen bánásmódnak Assamban a kedélyes polgárok között mindig megvan a hatása.

De a tigrishajtások eredményes volta nemcsak a jó hajtáson múlik, hanem a hovdahon, vagyis a vadászt hordó elefánton. Minden sportsman, aki nem a nagy rádzsák valamelyikének kiválasztott vendége, legyen elkészülve, hogy hátaselefántja a tigris közeledtére, elfordul, idegeskedik és jó, ha világgá nem fut, mert a teljesen megbízható, nyugodt hovdah-elefántokat nem adják ki bérletbe. 1911-ben volt egy hovdah-elefántunk, tőle ugyan ordíthatott a tigris, meg se mozdult. Hozzá hasonló nyugodt elefánttehenet nem is láttam többet.

Ez évben mindent elkövetett G., hogy megkapja Parbatit, amint a bátor tehenet nevezik, de állítólag beteg lett, és a többi, hovdaht hordó állat egy se vált be. Sorra vettem őket, tényleg csak akkor célozhattam, ha nem ordított közelben a tigris, ha kedvezett a szél, és azonfelül G. derék Buri-Burijáról akkor is, ha a vad jobb felől érkezett, mert Buri nem lát a jobb szemére, így lőttem Buri-Buri hátáról 1912. március 26án egy himalájai feketemedvét, 27-én a legnagyobb tigrisemet és 30-án egy fejlett, fiatal tigrist.

1912-ben összesen öt tigrist, köztük két igen szép példányt, és három himalájai fekete medvét lőttem; nyugodt hovdah-elefántról még három nagy tigrist lövök, nem is szólva az elhibázott hajtásokról. Mindig emlékezetes lesz előttem a pillanat, amint az említett nagy tigris kidugta csíkos fejét a nádasból. Vízállásos, mocsaras, magas nádasba vezetett egy nagy tigris nyoma. Az éjjeli eső kedvezett a nyomozásnak, a felpuhult talajon tisztán kivehető volt a tigris reggeli menetiránya;K. körüljárta a nádas egy részét, bent kell lennie, mondta. A széles, magas nádas nyelvbe csapott át, a pár méteren át ritkás, letaposott gaz egy másik nádassal kötötte össze a nagy nádast. A két nádas közé állítottak fel; a rádzsa vagy harminc méterrel távolabb állt oldalt. Nyilvánvaló volt, hogy felém kell jönnie a vadnak. Rövidesen a hajtás megkezdése után élénkség a hajtósorban, rátaláltak a tigrisfekvésre; nagy zajt csapva hajtották a sűrűt.

G. Buri-Buriján ültem. Ügy állt, mint a cövek; a szél oldalt fújt; 20 méterről vettem észre a magas nád ingásáról, hogy felém tart a vad. Buri-Buri mit sem sejtett, jobb szemére nem lát, így kellő nyugalommal vártam, amíg a vad a tisztásra érkezik... Kidugta a fejét a nádasból, felnézett szótlanul – fejedelmi tekintet! Ebben a pillanatban érte a golyó, magasan, a jobb lapocka felett, közel a nyakhoz. Szótlanul összeesett, meg se mozdult; a bal csövet nem is használtam.

Amint K. és a hajtok állították, nagy tigrisem reggel zsákmányolt egy tehenet. A nyomon nem látszott, hogy merről vonszolta be a sűrű nádasba, szerintük több lépésre a szájában kellett vigye. Tekintve, hogy az assami tehén nem nehezebb egy jófajta borjúnál, igen valószínű, hogy így történt a dolog.

Vojnich Oszkár

SIKIBAI ORRSZARVÚM

1914. március 11-től április 24-ig vadászkaravánommal angol Kelet-Afrikában, a mombasai vasúti vonaltól délre eső mászai területen jártam. Március 12-től tizenhat napon át fennsíkokon antilopra, gazellára, oroszlánra vadásztam; 28-án érkeztem a vastag bőrű vad hónába, a Sikira nádas vidékére.

A Sikira nádas dombvidéken kanyarog, közel kétezer láb magasságban. A dombokat őserdő fedi, az őserdőben a régebben itt legeltető mászaiak gyepperzseléssel kis ligeteket égettek ki; a reggeli és esti órákban ez a legelő a vad kedvenc tartózkodási helye. A ligeteken ottlétemkor térdig ért a fű, mert itt, az őserdőséggel bíró hegyvidéken mindig van csapadék, *s* több az eső, mint az előzőleg megjárt fennsíkokon.

Évekkel ezelőtt a domboldalakon szerte legeltek a mászai gulyák és birkanyájak. A gulyák nyomait követő oroszlánok olyan felfedezhetetlen rejtekhelyekre találtak az erdőségben, és úgy elszaporodtak, hogy a mászai pásztorok kénytelenek voltak levonulni a fennsíkok legelőire.
Részben ennek köszönhettem, hogy a hegyoldalakon békében legelő vadat a napnak majdnem minden szakában megfigyelhettem. Ezenfelül az éjjelenként zuhogó eső úgy fellágyította a talajt, hogy könnyű volt a sűrűsbe váltó nagyvadat a vadváltókon nyomon követni. Ugyanis éjjelenként vagy kora reggel mind a bivaly, mind az orrszarvú és az elefánt nem szívesen tér le a gyalogútszámba menő főváltókról.

A Sikira vidékre érkeztemkor az első három napon hűvös, borultas idő volt; a mászai területen mindenütt tömeges légy nem háborgatta a vadat, s délelőtt tíz órakor is lehetett a hegyoldalakon legelő bivalyt látni. Bivalycserkészet közben ismételten rátaláltam az éjjeli orrszarvúcsapásra, s ha nem nyomoztunk friss bivalycsapáson, követtük a három kormos, kerek nyomokat; de a leveles vagy gyepes helyeken rendesen elvesztettük.

Ilyen nyomozásnál két afrikai shikarim, a szomáli származású Dagarre s segédje, a vakamba törzsbeli Simba követtek.

Ha sűrű helyen friss nyomon jártunk, az egyik vadász elöl járt, pár lépésre mögötte magam lépdeltem, s utánam jött a második vadász. Mindenkinél egy-egy 470-es kétcsövű cordite fegyver, azon utasítással, hogy a fegyvereket még támadás esetében se szabad használniuk.

Ha elvesztettük a nyomót, megálltam, és a két vadászom igyekezett azt újból felvenni, s ha rátaláltak, a szokott sorrendben követtük.

Április 3-án, távol a sátortábortól, előző éjjeli orrszarvúcsapásra találtunk. Tisztásról vezetett be az erdőségbe. Vagy félórai nyomozás után látnivaló volt a csapásról, hogy az orrszarvú lépésből vágtába csaphatott át, s az erdőből, keskeny legelőn át ismét erdőségbe váltott. Ezután kevesebb mint félóra elteltével, vadváltón járva, megállt Simba, és a bokrok között előremutogatott, hogy ott a vad.

A lombok között jobbra-balra tekingetve tudtam csak kivenni 20 lépésre a teljesen szemben álló orrszarvul. Mozdulatlanul állt, mint egy tuskó, olyan magas fej tartással, hogy a szarvai fedték a halálos homloklövés helyét. Pedig a fejére kel- lett lőjek, nemcsak azért, mert a testét fedte a sűrűség, hanem főképpen azon okból, hogy az erős löveggel elvegyem a kedvét az esetleges támadástól.

A jobb csővel tehát magasan a szarv mellé céloztam; amint a lövésre elfordult, a bal csővel kapásra nyakon lőttem ott, ahol értem, mert a sűrűség miatt nem volt időm célozni.

Elrohant, mint a fergeteg, maga előtt törve-zúzva ágat, bokrot. Pár lépés után már vérnyomra találtunk. Két vonalon látszott a vérzés, vagyis mind a két lövés helyéről.

Elöl járt Simba fegyvertelenül. Ez a vakamba éles és gyakorlott szemével felfedezte a legsűrűbb

helyeken is a mozdulatlanul álló vadat.

Simba sarkában jártam én, kezemben az egyik 470-es corditével. Mögöttem Dagarre a váltás esetére készen tartott második fegyverrel.

A szálfás helyeken nem járt különös veszéllyel a sebzett orrszarvú követése, mert szükség esetén fa mögé ugorhattunk volna, és meg is hagytam a vadászoknak, hogy támadáskor így tegyenek. A bokros helyeken azonban, mondhatom, barátságtalan volt a nyomozás.

Az orrszarvú futása közben alagútszerűen törte át a bokrokat, és ha a bivaly példáját követve ilyen helyen várt volna reánk, kellemetlen meglepetésben lehetett volna részünk.

Az első találkozási helytől vagy 250–300 lépésre hallottuk, hogy a közel eső sűrűsben nehezen lélegzik a vadunk.

Mivel távol voltunk a sátortól, két vadászom biztatására elhatároztam, hogy nem várunk, amíg a sebzett vad lefekszik, hanem lecserkészünk a sűrűsben. Amint közel értünk a helyhez, amely felől a nehéz légzés hallatszott, Simba óvatosan tekingetett az ágak között, és rövidesen intett, lázban égő szemével jelentőségteljesen hunyorgatva, hogy megpillantotta az orrszarvút.

Pár másodpercig tartott, amíg ki tudtam venni a szálfák között mozdulatlanul álló orrszarvút. Egyenesen felénk fordulva, magasan tartotta a fejét; az erdő félhomályában ágnak vehette az ember a szarvait.

A jobb csővel hegyes szög alatt a lapocka tájára lőttem. A golyóm, amint később kitűnt, ágat ért, s részben eltért. A lövésre elfordult az orrszarvú, bokrok fedték, és nem lőhettem a bal csővel.

Ezután még erősebb vérnyomokon követtük. Pár száz lépés után jobb kéz felől kevéssé bokros szálerdőben láttuk meg vagy 60–70 lépésről. Nem állt egészen szemben – éles szög alatt két golyót lőttem a bal lapocka tájára. Látnivaló volt, hogy nem tudja megállapítani az irányt, ahonnan a puska megszólalt. Sarkon fordult és elrohant, sűrű bokrokon át törtetett, és rövidesen megállt.

Simba óvatosan kerülgette a menekvő orrszarvú csapásába eső bokros helyeket, hogy valahogyan össze ne ütközzünk a vastag bőrűvel; de mihelyt megállapította, hogy az orrszarvú kilépett a sűrűsből, felvette újból a csapást, és éles tekintetével rátalált a mozdulatlanul álló vadra. Ez alkalommal kissé emeltebb helyen, magas szálfák között állt. Az elejét gaz fedte, s csakis az egyenesen felénk fordított és magasan tartott fejét láttuk meg vagy 40–50 lépésről.

Szerettem volna még közelebb menni, de bokroson kellett volna átgázolni, s ha közelből veszi észre a neszünket, ránk támadhat, s a sűrűségben nem használhatom a fegyvert. Odagyújtottam a feje tájára. Ezt már megsokallta az orrszarvú, és megindult teljes gőzerővel, hogy felökleljen.

A mellettem álló Simbával együtt egy fa mögé ugrottunk. A sűrűségen keresztül nem vettem ki, hogy merről jön; azt hittem, bal felé fordult, s jobbról kiléptem a fa mellől. Simba elkapott a derekamnál, és visszatartott, majd kitekingetve a faderék mellől, mutogatott: itt van la!

Dagarre kissé hátul volt a támadás pillanatában, s a mögöttünk levő fa mögé ugrott. Ö látta az orrszarvul, hogy előttem 6–7 lépésre megállt a vadváltón, s nem adhatta kézbe a második fegyvert, nehogy mozdulataival elárulja hollétünket.

Ezalatt megtöltöttem a kilőtt fegyvert, s kilépve jobb felől, az ismét magas fejtartással várakozó óriás fejébe küldtem egy golyót 6–7 lépés távolságból. Az erős ütésre megfordult, és a bal csővel jó helyen értem a lapocka mögött.

Ezután ismét szálfásban láttuk meg, de olyan különös helyzetben, hogy az árnyékos erdőségben csak a füle mozgásáról tudtam eldönteni, hogy hol a feje, és hol a farka. Ugyanis most már lent tartotta a fejét, mint ahogyan a haldokló orrszarvú sokszor megteszi. Ha nem lövöm nyakszirten, valószínűleg a négy lábára ereszkedve múlik ki. A nyakszirtlövésre a jobb oldalára dőlt, és éles visítások közben múlt ki.

Az igen nagy kort megért hím orrszarvúm teste szokatlanul nagy méretet mutatott. A szarvait nagyon ledörzsölte, s a tő körül igen szálkásak voltak.

Dagarre büszkén ismételte, hogy ennél érdekesebb orrszarvúhajszán nem vett részt, mert erdőségben még nem követett sebzett rinocéroszt.

Vojnich Oszkár

MIKOR A KASZARÁNI SZÓLT

Három év rendkívüli változásokat teremt Afrikában, még az aránylag oly távol eső vidéken is, mint West Nile tartomány West Madi területe. Ezt a megállapítást tettük mindjárt a West Nile-i kirándulásunk kezdetén, mikor a pompás, új "Lugard" folyamgőzös derék kapitányát arra kértük, hogy három év előtti táborozóhelyünknél, Bellinél tegyen partra. A kapitány nagyon szívesen eleget tett volna kívánságunknak, de Rellit sehogy sem volt képes megtalálni a legújabb térképen, és csak hosszabb kérdezősködés után tudta meg, hogy Rellit az időközben erősen pusztító álomkór miatt teljesen kilakoltatták, és most az új Relli a régi helyétől nyugatra, több mérföldnyire a Nílustól, a hegyek között van.

Az emberek is gyorsan és gyakran változnak, és az új gőzös kapitánya is új ember volt az Albert-Nyanza és az Albert-Nílus közötti útvonalon.

Térképtanulmányozás és hosszabb tanácskozás után abban állapodtunk meg, hogy Palorinában rakodunk ki, ahol január 12-én hajnali 4 órakor kötöttünk ki. Palorinát három év előtt Palugyónak hívták, és erre csak akkor jöttünk rá, mikor a cölöp- és dorongtákolmány "hajóhídon" felhalmozott terheinket a rest-camphez szállító teherhordók és munyamparájuk mint régi ismerősöket üdvözöltek bennünket.

Megjelenésünk általános örömet szerzett Palorina lakói között. Nagyon jól tudtam, hogy ez a túl hangos örömmegnyilvánulás nem személyünknek szól, hanem az ottlétünk alatt lövendő "húshegyeknek". Gesztikulálva ordított, hadart mindegyik, aki három év előtt valamiképpen is összeköttetésben állt velünk, ha ez az összeköttetés nem is volt más, mint hogy az általunk lőtt elefántok húsából evett. Sokaknál meg csak annyira zsugorodott össze ez az "összeköttetés" jogcíme, hogy valamelyik fegyverhordozónk oldalba lökte, vagy esetleg mi magunk ajánlottuk neki a pokolba menést valami jól kiérdemelt ok miatt. Három év elég nagy idő, hogy elfelejtesse az ily rég elmúlt kis kellemetlenségeket, kivált akkor, mikor az elmúltat sok tehernyi hús és esetleg más baksis reális eshetősége felejteti.

Hátán–tízen is beszéltek egyszerre, hogy mióta elmentünk, csak egy vadászexpedíció járt ott, és az is rögtön utánunk. Pedig sok az elefánt. És hogy vártak ránk tavaly! Szárazság és ezzel kapcsolatosan éhínség volt a madiak földjén. Elefánt meg annyi, mint soha! Fent a hegyek között kevés volt a víz, és így mind leszorult a Nílus papiruszmocsaraihoz.

Persze mindjárt a régi, kitűnő nyomozónk, Maszuramke után kérdezősködtünk. Sajnos, Maszuramke nem volt ott-tartózkodásunk idején található. A tőlünk kapott baksisok egyszerre jómódú emberré tették, és így Relli "szultáni"-jával társulva "kereskedő" lett. Akkor éppen Gulu kerületben (AlbertNílus jobb partján) járt, és kecskékkel kupeckedett. Csak elutazásunk napján került elő. Az elhízott, nyakkendős néger gigerliben alig ismertem fel a mi régi, ujjatlan télikabátban és nagy parafa napsisakban járó kitűnő nyomozónkat, Maszuramkét. Sopánkodva emlegette, hogy balszerencséje milyen nagy "vagyontól" fosztotta meg, ami annál, fájdalmasabb volt szerinte, mert üzleti kirándulása nagyon rossz volt. Ez utóbbi állítását nagyon gyengítette jólétet sugárzó általános megjelenése.

West Madi-i tartózkodásunk során nagyon éreztük Maszuramke hiányát, nemcsak azért, mert a madiak közt igen kevés az igazán jó nyomozó, hanem leginkább azért, mert Maszuramke kitűnően organizálta három év előtt az "elefánthír"szolgálatot. Kaptunk ugyan jelentéseket most is, de azok nem voltak megbízhatók. A húsra éhes madiak minden elefántot jó agyarasnak jelentettek.

Mindjárt megérkezésünk után üzenetet kaptunk régi ismerősünktől, Relli "szultáni"-jától, hogy menjünk hozzá, mert az ő területén nagyon sok az elefánt. Persze neki mindenképpen érdeke volt, hogy az ő "birodalmában" ejtsük el a lelövendő elefántokat, mert eltekintve a neki dukáló baksi-

soktól, a lőtt elefánt húsa, a West Nile-i törzsek íratlan törvénye szerint, az ő népét illeti. Ezeket a törvényeket nagyon szigorúan betartatják.

Január 14-én kora hajnalban elindultam Relli felé, hogy személyesen tapasztaljam ki az ottani vadászati lehetőségeket.

Kísérőim teljesen "nyers" emberek voltak, kiknek ez volt a harmadik kirándulásuk velem. Fegyverhordozóm is ilyen néger volt; illetőleg nem is volt fegyverhordozóm, hanem arra bíztam a fegyvercipelést, aki a legjobban beszélte a kiszuahili nyelvet.

West Madiban a bara-barán, az országúton sem unalmas a gyaloglás, mert a bara-bara a legjobb nyomozóterület. Azon vált keresztül a Nílus mocsaraihoz az ivóra váltó és a mocsarakból a mimózásokba meg a boraszuspálma-ligetekhez legelőre járó vad.

A meglepetés, a véletlen – az egzotikus vadász nagy segítői – ugyancsak érdekes megfigyelésekhez, esetleg zsákmányhoz is juttatja a hajnali és az esteli órákban a bara-barán menetelő vadászt.

A hajnali gyaloglást kellemetlenné teszik a szúnyogok (azért sem titulálom őket hangzatos moszkitó névvel!) és a barabara menti árnyas fáknál százával-ezrével leselkedő cecelegyek. A cecelegyek már kora hajnalban is nagyon élénkek, de mégsem annyira, mint a késő délutáni órákban, vagy még inkább a holdvilágos esték első óráiban. Akkor igazán oly tömegesen támadják az arramenőt, hogy az hiába csapkod a kezében tartott leveles gally légycsapóval szélmotolla módjára, mégis kap egynéhány szúrást.

Most felvértezve indultam erre a cecelégytől rajzó útra. Legalábbis azt hittem, mikor arcomat, karomat, térdemet és vadászharisnyámat is bedörzsöltem "Flit"-tel. Egy darabig jól is ment minden. A szúnyogok csak illő távolságból dünnyögtek körül, a cecelegyek is inkább a feketéimre telepedtek le. Később azonban az élelmes szúnyoghad mégis megtalált egykét be nem kent rést, de akkor már erősen kapaszkodott a nap, és a szúnyogok ideje csakhamar lejárt. Sajnos, megtalálták később ezeket a pontokat a cecelegyek is, és így mégis letörtem egy alkalmatos leveles gallyat, kivált mikor a "Flit" elpárologván, a bekent részeket is támadták ezek a kellemetlen és veszélyes vérszívók...

Utunk kezdetén töméntelen gyöngytyúkot láttunk az útmenti egy-két silány gyapotsambában és a frissen leégett szavannákon. Olyik csapatban 60–70 darab verődött össze. Mikor észrevesznek, vadul száguldanak át a bara-barán, de az első félig leégett fűcsomónál már hallszik a gyülekező "kangkang"-ja, és csomóba állva, kíváncsian nyújtogatják nyakukat felénk.

A puskámat cipelő fekete ilyenkor kötelességét véli teljesíteni, és felém nyújtja 465/500, dupla cordite expresszemet. (Éppen alkalmas puska gyöngytyúklövésre!) Az eset többször megismétlődik, míg végre egy kellő pillantással kísért "Msenzi mpumbafu" (ostoba bushnigger) le nem hűti az én "pót-fegyverhordozóm" indokolatlan buzgalmát.

Föltartott farokkal varacskosdisznók szaladnak át az úton. Egy vén koca és két süldő. A hátrább kullogó hátizsákhordozóm akkor veszi őket észre, mikor azok majdnem eltűntek a magas fűben. "Ebi, aszad" – suttogja két nyelven is (ebi az oroszlán madi neve, aszad meg az arab neve), de a többiek gúnyröheje megmenti a nemrég fegyverhordozómnak kijárt díszjelzőtől.

Most egy nagy csapat uganda-kob látható a Nílus melletti lapályon. A nagy csapat suta között egyetlenegy bak ballag büszkélkedve. Több ízben víziantilopok is szaladnak át az úton, de csakhamar eltűnnek a szavannaerdőben. Ilyenkor egész kíséretem az elvonuló vadat mutogatja, hiába magyarázom nekik, hogy ma csak elefántra szólal meg a puskám, no meg esetleg akkor, ha egy kiváló bivalybikával hozna össze a véletlen.

Távolabb, előttünk a bara-bara melletti termitadombon egy fekete alak áll. A fegyveremet hordozó fekete állva marad, és kíváncsian- nézi az embernek vélt fekete alakot. Mindjárt felismerem, hogy az a valami egy Bucorvus caffer, "szarvasvarjú" (ilyen néven nevezi a magyar Brehm). Előveszem a távcsövemet. Jól sejtettem. A termitadombon feketéllő madár most őrt áll. A termitadomb körül a tegnapi sztyepptűz nagyon felületesen égette le a magas bivalyfüvet, úgyhogy elég

jó takarást nyújthat az ellenségnek, és ebben a félig leégett bivalyfüvesben félig porzsolt sáskákra, csúszómászókra és egerekre vadászik a párja és három majdnem anyányi fióka.

Érdekes madár ez a "ground hornbill"; teljesen elüt életmódja a rokonságától. Míg azok az erdő és leginkább a sötét őserdő lakói, és bogyókkal élők, addig a "szarvasvarjú" rendesen párosán, gyalogosan kószálja a sztyeppékét, az alacsonyabb füvű szavannákat, hogy táplálékát összevadászsza. Még a dögre is eljár.

Közeledtünkre az őrt álló madár riasztó hangot ad, esetlenül lesétál a termiták váráról, a kis madárcsapat erősebben nekiindul, majd rövid nekiszaladás után nehéz, zajos szárnycsapásokkal továbbszáll. Ez a jelenet egy régi, majdnem elfelejtett epizódot elevenít meg a rég elmúlt –" huszonöt év előtti – idők ködéből. Lelkendezve szaladt hozzám egy mcsága emberem, hogy két mászai harcost látott, és azok bizonyára a táborunkat akarják kikémlelni, hogy éjszaka megtámadjanak bennünket. Az arra vadászó szarvasvarjúpárt mászai elmoránokk (elmoran = harcos) festette mcságámban a mászaiaktól való félelem. Régen volt! Most már régen letűnt a mászaiak nimbusza...

Állandó váltója van ennek az egy-két fehér rinocérosznak: Már hetek vagy talán hónapok óta járják a bara-barának ezt a részét, mit az ürítkezőhelyeiken felhalmozott hulladék bizonyít. Az egyik közvetlen jövetelünk előtt pörfürdőzött a barabara porában. A nullás liszt finomságú por negatívjában vastag bőrének minden ránca élesen kirajzolódik. Nyoma után ítélve hatalmas bika volt.

Friss bivalynyom lépten-nyomon. Két kivert bika előttünk alig pár perc előtt haladhatott át az úton, mert a ganéjuk pereme még poros; a finom porszemeket még nem pergette le a száradás. A körülbelül egy órával előbbi eredetű hulladékon már soha sincs por a peremeken. Különös, hogy itt a szóló bikák rendesen párban járnak.

Majd egy nagy bivalycsapat nyoma vezet végig a bara-barán. Ez a csapat jó egy-kétszáz métert haladt az úton, úgyhogy csak a gulyás nyoma hiányzik, hogy a faluba hajtott gulya nyomát vélje látni a gyakorlatlan.

Kísérőim a friss nyomok láttán nagyon izgulnak, és nagy igyekezettel a nyomkövetésre akarnak bírni. Hiábavaló az igyekezetük, mert a mai napon el kell érnünk Rellit, és megtudni az ottani állapotokat. Ezt a tervet csak egy jó elefántbika friss nyoma változtatná meg. Azt persze örömmel követném.

Itt-ott egy-egy madi kunyhó áll a letarolt ntama (néger köles) és silány gyapotsamba közepén. Oda el-elfuttatom egy emberemet, hogy elefántok iránt érdeklődjék. Semmi hír, tehát csak tovább!

Az új bara-bara megint összetalálkozik a régivel. Egy kiszáradt folyó vesszőből fonott hídján megyünk át. A folyómederben ásott két vizesgödörből vizet merít egy csomó asszony és gyerek. Kísérőim leszaladnak a vízhez, és mohón isszák a lopótök merítőkanállal feléjük nyújtott pocsolyavizet. Odakiáltok nekik, hogy kérdezzék meg, merre van Maszuramke háza, és hol az öccse, Abiaszi kunyhója. Jómagam továbbindulok, mert a vizesgödrök közelében található a legtöbb álomkórral fertőzött cecelégy.

Embereim csakhamar utolérnek. Maszuramke még nem jött vissza üzleti kirándulásáról, és állítólag csak hetek múlva várható. Abiaszi azonban kunyhójában van, és így egy embert hozzája küldök azzal, hogy azonnal jöjjön..

Tíz óra tájban utolér a küldönc és a vele jött Abiaszi. Abiaszi is nagyon megváltozott, "megférfiasodott", és rajta is nagyon meglátszott a jólét. A vadásszenvedélye azonban a régi. ígérek is neki a szokásos baksison kívül annyi húst, amennyit háza népe el tud vinni. Ő azonban kijelen ti,, hogy már most nem eszik elefánthúst, de lőjek neki bivalyt vagy valami antilopot. Lám, lám, mit tesz a jólét?! Három év előtt az utolsó elefántom halántékából kivágott és egy kicsit megpörkölt zsírmirigyekből annyit evett, hogy én annak láttára majdnem rosszul lettem, és íme, most már nem kell neki az elefánthús! De hát így van az az egész világon; az előkelőség sok konvencionális kellemetlenséggel jár!

A bara-bara mentén egy kis, nyitott oldalú fészer mellett mentünk el. Ez most az új Relli camp

jé, illetőleg nem is restcamp, csak itt szokta az orvos az álomkórosokat kezelni. Innen nem messze van a "szultáni" új rezidenciája. Ő is azonnal felismer, és valószínűleg a biztosra vett baksis reményében, örömmel üdvözöl. Elefánt nagyon sok van a papiruszmocsarakban, mert hisz most évek óta senki sem vadászott rájuk. Délután 5 óra felé már a mimózások felé vonulnak, és reggel néha fél 8-kor is kint találja őket az ember. Három óriás agyarú bikát jeleztek az emberei, és ez a három bika hetekig volt az ő területén. Most pár nap óta nem látták. Érdeklődött, hogy mennyi elefántot szabad lőnünk. És természetesen az iránt is, hogy mennyi shillinget kap, ha az ő területén nagy agyarú elefántokat lőttünk. Mert pénzre neki most nagyon nagy szüksége van, mert a tavalyi éhínség teljesen szegény emberré tette. A hatóság meghagyta neki, hogy őt teszi felelőssé, ha valaki is éhen hal a népéből, és így egész vagyonát kölcsön kellett adnia alattvalóinak.

Nem is hittem volna, hogy ily emberbarát lett ez a vén csirkefogó a hatóság rendeletére és bizonyára pár száz százalék kamatra. Az én szultáni barátom messze földön híres uzsorás.

A szultáni két vezetőt adott, kik jól ismerték a papiruszmocsarakban az elefántok tartózkodási helyeit. A rendkívüli hőség ellenére erősen kiléptünk, és úgy déltájban a Nílus mocsaraihoz értünk. Óriási volt a hőség; eddig pihenés nélkül és erős tempóban haladtunk, nem volt csoda, hogy elő kellett vennem hideg teával telt kulacsomat. Pedig rendesen csak a visszamenésnél kezdem el a kulacsom tartalmát fogyasztani, amikor már nem kell attól félnem, hogy idő előtt ürül ki. Ha a szomjazó egy-két kortyot ivott, úgy már nagyon nehezen állja meg ivás nélkül, és akkor hamarosan kiürül a vizeskulacs. Különben ezt tudja a rekkenő augusztusi napokon foglyászó vadász is.

Egy magaslaton Levő óriási termitadombra kapaszkodom fel. Alattam terül el a sok-sok négyzetkilométernyi "tinga-tinga", az ősmocsár. Távolabb a papiruszmocsár sötétzöldje feketéllik, előtérben a mocsaras lapos elefántfűvel van borítva, melyből – nyílt vízerek mentén – "ambatsh" fák és bokrok elefántok által lombjafosztott törzse és ágai emelkednek ki.

A mocsári elefántfű más, mint a szárazabb talajon növő, legalábbis én úgy láttam. Nem nő oly magasra, mint az utóbbi; jó darabon a talajra, illetőleg a mocsárra hajlik, akárcsak a havasokon a henyefenyő, és a szára telis-tele finom szőrökkel. Ha az ember az elefántok nyomában járva ilyen elefántfűmocsárból kikerül, arca, karja, térde tele van ezernyi apró, kellemetlen viszketést okozó szőrtüskével.

Kitűnő megfigyelőhelyemről szabad szemmel is észreveszek a mocsár zöldjéből ki-kimagasló fekete domborulatokat, némelykor egy hosszabb fekete sávot, melyet olykor-olykor körülrepdesnek a fehér tehéngémek. Elefántok. Prizmás látcsövemmel most rendszeresen átkutatom az előttünk, illetőleg alattunk elterülő "tinga-tingá"-t. Újabb és újabb elefántcsapatokat fedezek fel. Látom legyezgető fülük mozgását, a felfelvágódó ormányokat, de persze az agyarakat nem lehet látni. Sok helyen dagonyázhatnak, mert olyan helyről is, honnan előbb semmit sem bírtam meglátni, egyszerre csak kiemelkedik egy-két állatóriás háta, feje.

A hozzájuk jutás most teljesen lehetetlen, mert eltekintve, hogy mély vizeken, illetőleg mély vizű mocsarakon kellene átgázolni, a szelünk is rossz. Ez a körülmény megdönt minden esetleges vállalkozást. Holnap is lesz nap! Nem szabad könnyelműen elrontani a kitűnő esélyt.

Az elefántcsapatoktól kissé távolabb két magányos feketeség vonja magára a figyelmemet. Nem repdesik körül a tehéngémek, és semmi mozgást sem bírok észrevenni. Embereim is inkább termitadombnak vélik. De íme, a papiruszmocsárból egy kis csapat tehéngém az egyik kérdéses feketeségre telepszik le. A leszállóit tehéngémeket alighogy látom, oly nagy a távolság. Mégiscsak elefántok, mert egyik megmozdul, és a papiruszmocsárhoz igyekeztében el is tűnik távcsővel fegyverzett szemem látóhatárából.

Abiaszi nagyon izgul. Alig tud kiszuahili nyelven, és így rossz arabsággal, gesztusokkal igyekszik rávenni, hogy menjünk oda. Az egyik vezető is állítja, hogy csak egy derékig érő nyílt éren kell átmennünk, és akkor aránylag könnyen hozzálopódzunk a most már csak magányosan álló elefánthoz. Azt is hozzáteszik – unisono –, hogy valószínűleg ez az elefánt azonos a gyakran látott három nagy elefántbika valamelyikével. Félő, hogy társát követve ez is a papiruszmocsárba vonul,

s így madi kísérőimet visszahagyva, Abiaszival és a szultáni embereivel jól kilépve nekiindulunk.

A széllel is számoltunk időről időre. Egy kis kerülővel teljesen jó széllel mehetünk elefántunk irányába. Hát bizony, nem valami kellemes utunk volt odáig! Az első érhez érve – mert nemcsak egy éren kellett átmennünk – egy krokodilust zavartunk meg sütkérezésében. Nagy cuppanással menekült előlünk a vízbe. Nem sokat törődtünk vele. Előttem a lándzsájukkal a víz mélységét mérő vezetők lépkedtek, és így nekem igazán nincs mitől tartanom. Sokkal kellemetlenebb volt az avar elefántfűben való járkálás, kivált ha az a kiváltó elefántok által a célunkkal ellenkező irányban laposodott le.

Már vagy egy óráig tartott ez a jajkeserves tinga-tinga séta. Most már az elefánt közelében kellene lennünk. Többször felkapaszkodom hatalmas szál vezetőim vállára, és onnan tartok kémszemlét. Nem látok semmit. Se a keresett hatalmas körvonalait, se a felrebbenő tehéngémeket nem bírom megpillantani. Talán eltévesztettük az irányt, vagy a keresett már bevonult az abszolút biztonságot nyújtó papiruszmocsárba? Továbbmegyünk, és még jó néhányszor megismétlődik az előbbi jelenet. Végre Abiaszi éles füle meghallja az elefánt legyezgető füle kemény koppanását. De már akkor mindegyik emberem a hang iránya felé nyújtja ökölbe szorított kezét. Egy-két lépéssel odább – miután még egyszer meggyőződtünk, hogy a szelünk jó – egy letaposott *száraz* részre jutunk, és innen már látni is lehet elefántunk hátának egy részét. Átveszem a puskát, és csak a hamuval telt zacskót vivő (a szél irányát megállapítandó) Abiaszi jön velem. Egészen az elefánt közelébe jutunk. Elég könnyű dolog, mert az elefántok a magas fűben elég jó, bár kissé keskeny utat törtek. Pompásan áll! Most nagyon könnyű volna egy halántéklövéssel elejteni, de az agyarból nem látok semmit. Próbálok még közelebb menni hozzá, de hiába, így sem bírom az agyarakat meglátni. Elhívatom a két másik vezetőt, és újra felkapaszkodom vállukra. Most elfordult kissé, és egy pillanatra meglátok valamit az agyarból. Nagyon gyengének, vékonynak vélem, alighanem tehén. De hátha rosszul láttam?! Még tovább spekulálunk, hogy teljes bizonyossággal megállapíthassuk az agyarak nagyságát. Valamit észrevett, felénk fordul, és a szelet kémlelve feltartja ormányát. Mégis jól láttam az előbb! Vén tehén, alig 15–18 fontos agyarakkal. Csak ne támadjon! Mert nagyon kellemetlen volna, ha a kényszerűség megszólaltatná a mzingát, a 465/500 expresszt.

Lassan, óvatosan lopakodunk el onnan, ahova rövid idő előtt a legszebb reményekkel jutottunk el. Mikor kiérünk a veszedelmesebb körzetből, erősen nekiindulunk, hogy hamarosan kiérjünk a mocsárból, mert Palorinától majdnem hat óra járásnyira voltunk, és még aznap haza akartunk érkezni.

Felhasználva az elefántok törte csapásokat, most a könnyebben járható részeken igyekszünk kifelé. Mégis mennyivel fárasztóbb a visszavonulás, mint minden akadályon keresztül az előrejutás! Csakhogy akkor a siker reménye vitt előre, mely felejtetett fáradtságot, szomjat. Most, hogy a remény szertefoszlott, beállott a reakció! Éget a szomjúság, és egyre gyorsabban fogy a vizeskulacsom tartalma. A fáradtság is érződik, kivált ha arra gondolok, hogy még aznap este Palorinában kell lennem.

Végre kiérünk a nemrég leégett szavannákra, és nemsokára egy jól kitaposott gyalogúton haladunk a szultáni háza felé. Milyen könnyű itt a gyaloglás a tinga-tingai kínlódás után! Szinte elszállt lábamból a fáradtság.

Egy nagy csapat uganda-kobot láttunk, köztük egynéhány jó bakot. Kísérőim kérnek, hogy lőjek egyet, mert már rég nem ettek húst, és biztatnak, hogy a lövés már nem zavarhatja meg az elefántokat. Megmagyarázom nekik, hogy most nem hoztam antilopra való puskát, a mzingával csak elefántra lövök. Különben is holnap eljövök, és Relliben maradok addig, míg egy vagy két jó elefántot nem lövök. Egyben kiadom az utasítást arra, hogy a relli-i két vezető holnap kora hajnalban figyelje már az elefántokat, hogy megérkezésemkor biztos híreket kapjak.

A szultáni éppen imádkozik, mikor délután fél négy tájban udvarába érkezünk. Nagyon sokáig tart, míg a vén bűnös ájtatoskodását befejezi. Allah, a mindenható, kegyelmes az igazhitűekkel! Megbocsátja a bűneiket, ha a Korán által előírt imádságokat az írás törvényei szerinti időben és

szertartásai szerint elvégzik. Bölcsen teszi tehát a vén uzsorás, hogy buzgó imádkozással biztosítja az igazhívők bülbüldalos, huricsókos Paradicsomát.
Egy utolsó, elnyújtott "Allahu akhbar", és felemelkedik imagyékényéről. Üdvözölve felém jön.

– Nem hallottam a puskádat. Nem láttatok elefántokat, uram?!

Elmondom a dolgokat, és egyben bejelentem, hogy holnap csak a legszükségesebbeket hozva magunkkal eljövök, és a nyitott "Banda"-ban (fészer) fogok letelepedni egy vagy két éjszakára. Küldjön ki nyomozókat a mocsarakhoz, és rendeljen ki a camphez holnapra egy-két vízhordó asszonyt.
Megígéri, hogy minden rendben lesz.

Semmi kedvem sincs még további négy órát a bara-barán gyalogolni, és így meghagyom a szultáninak, hogy mindenáron béreljen számomra erre az útra egy kerékpárt. "Karáni"-jának (írnok) van egy rozoga, féketörött biciklije, ez most a kedvező alkalmat kihasználva hat shilling bért kér a rövid útért. Inkább megadom, minthogy gyalogolni kelljen. Más baj is van a kerékpárral! A karáni öles legény,, és a legrövidebbre leeresztett nyeregnél is alig éri a cipőm hegye a pedált. De azért felkapaszkodom rá, és elindulok. Abiaszi a nyomozókkal marad, madi kísérőim, kiknek nem volt részük a tinga-tingai sétában, a fáradtság minden jele nélkül gyalogolnak utánam.

A feleúton friss elefántnyomok keresztezik a bara-barát. Egy kisebb csapat tehén és egy fiatal bika ment alig félóra előtt a hegyek felé. Vajon mi indíthatta őket, hogy ily korán megmozdultak?

Temérdek a cecelégy, és mivel nem tudom magam légycsapózni, alaposan meg is kínoznak. Mintha ingerelné őket a gyorsan mozgó valami, mert soha ily nagy tömegben nem leptek el, ha gyalogosan jártam a cecefertőzött helyeket. Némelykor olyan élénk fájdalommal jár a szúrásuk; hogy vadul csapkodok a kínzóim felé, minek következtében kibillenek az egyensúlyból, és eldőlök a biciklivel együtt.

Éppen naplementekor értem a campbe. Megérkezvén csak rövid pár szóval szoktuk vázolni a látottakat, az élményeket. Rendesen csak addig, míg a fegyvereket, fényképezőmasinát az emberek a sátorban lerakják, és azután a boy nemsokára jelenti, hogy "bafu tajari" (a fürdő készen van).

A részletes napi élményeket, a másnapi terveket rendesen a vacsoraidő alatt beszéljük meg.

A meleg fürdő után "camp-estélyi öltözetben" jelenünk meg a vacsoránál. Ez a mi estélyi ruhánk igen célszerű és kényelmes. Pizsama, föléje fürdőköpeny (leginkább a szúnyogok miatt) és moszkitócsizma. Az utóbbi nagyon szükséges dolog, mert a szúnyogok, nevezetesen a maláriát beoltó Anophelesfajok nagy előszeretettel lepik el az ember bokáját.

Vacsoránál megbeszéljük a másnapi programot. Eszerint én. reggel Rellibe megyek, ott maradok éjjelre, és másnap délután vagy este – minden bizonnyal – elefántfarokkal térek vissza.

A levágott elefántfarok a birtokbavételt jelenti, és dehogyis mulasztaná el azt egy elefántvadász levágni. Nem is volna jó, mert akkor egykettőre eltűnnének a farkszőrök, melyeket a négerek nagyon értékelnek. Az elefántszőrből kötött karperec szerencsét hoz – állítólag. (Nekem nem, az bizonyos!)

A szokásos kötődés fogadja a biztosra mondott és legalábbis 80 fontos agyaras elejtését...

Reggel lassan összegyülekezik a teherhordónak rendelt pár ember. Nem sok holmit viszek magammal. Egy kis szafári ládában teáskanna, tea, cukor és elemózsia, aztán a tábori ágy és a sátram impregnált vitorlavászon talajborító lapja, a vitorlavászon mosdó és fürdő, néhány bushkés az egész felszerelésem.

Most is csak a 465/500-as cordite-ot viszem magammal. Az én kedves puskám, a 6,7 mm-es Mannlicher-Schönauer, az utolsó puskapróbán, az Albert-Nyanza lapályainál nem hordott jól, úgyhogy nem is hoztam magammal, hanem Stafford barátunknál hagytam.

Különben ez volt az első eset, hogy a végigagyazott puskával baj volt; úgy látszik, az unyorói hőség és nagy nedvesség okozta páraeltség a csövet burkoló agyat kissé meghúzta, és ez természetesen a pontos lövést lehetetlenné tette. Ebből az esetből okulva, sohasem vinnék a tórpusokra végigagyazott fegyvert, vagy pedig az ily fegyvereknél szokásos szarubeékeléssel láttatnám el a csőagyazat szíjkengyel fölötti részét.

Volt ugyan még egy másik puskám is, a 7,62 mm-es új, "magas kezdősebességű" Mannlicher-Schönauer, de ezt a máskülönben csodálatosan hordó puskát az afrikai nehézvadnál nem lehetett" alkalmazni, és azt is a sátramnál hagytam.

Hamisz boyomat előreküldtem a teherhordozókkal, magam meg valamivel később indultam utánuk két feketével, akik a puskámat és a fényképezőgépet vitték.

A puskámat cipelő fekete nagyon kiöltözködött erre a ríapra. Mindenáron valóságos fegyverhordozónak akart látszani. Khaki rövidnadrág, felemás és hatalmas folytonossági hiányokkal tarkállt vadászharisnya, rossz, talpalevált és minden lépésnél csattogó félcipő és olcsó flanelling. A szultánihoz úgyis a tegnapi kirongózik valamelyike veszi át a fegyverhordozói szerepet, és így nem szóltam az én kiöltözködött négeremnek a célszerűtlen ruházat miatt. A bara-barán menve nem tesz semmit, ha a levált cipőtalp csattog és a világos ing kilométerekre világít.

Ma még több bivalynyom keresztezte a bara-barát, mint tegnap. Több ízben "kettes" bivalybikák hatalmas csapája rajzolódott az út porában, és ma három bivalycsapat is átváltott először a vízhez, majd vissza a hegyek közti szavannaerdőkbe.

Utolértük előreküldött embereinket.

– Mi az? Pihentek már?

– Nem, de friss elefántnyomok – jelenti, és mutatja büszkén Hamisz boyom.

A boy, a pishi (szakács) mind szenvedélyes amatőr nyomozó és "gunbearer" (fegyverhordozó vadászlegény).

Furcsa elefánttársaság haladt át az úton, és igazán nehéz volna megmagyarázni, hogy mi késztette őket ily összetételű csoportosulásra! Valóságos elefántóvoda. Vagy öt-hat teljesen fiatal állat, nyomuk alig negyednyi a felnőtt állatokéhoz képest, és egy fiatalabb elefánttehén, az elefánt-gyerekseregt "nörsze" ment pár órával azelőtt az úton át a hegyek felé. Egy darabig követtem a nyomokat, azt gondolván, hogy egy nagyobb elefántcsapatnak elkóborolt "gyerekserege", de sehol sem találtam más friss elefántnyomot.

Akkor sem találtunk más elefántnyomot a bara-bara közelében.

Messze előttünk egy út menti hatalmas fikusz alatt furcsa valamik mozognak, azt gondoljuk, hogy páviánok. Előveszem a látcsövet. Három madi lány szedi lehajolva a vadfügefa lehullott gyümölcsét. Szegények alaposan megszenvedhetnek, míg kosarukat megtöltik a fikusz leginkább madár leverte, fanyar gyümölcsével, melyre más vidékek feketéje rá sem néz, mert ennek a vadfügefának árnyában százával tanyáz a cecelégy.

Nagy a madárgyülekezet az ilyen érett gyümölccsel telt vadfügefákon. A pompás színű és még pompásabb húsú zöld "papagáj-galambok" minden fikuszt számon tartanak, és nagy seregekben lepik el a gyümölcsérés idején. De nemcsak a zöld galambok szereznek tudomást a terített asztalról, hanem a bogyókkal, gyümölccsel élő madarak legtöbbje. Az őserdők és az őserdőfoltok legélénkebb és egyik legszebb madarai, a színpompás, sötét kárminpiros szárnytollú turakók is (Turacus; piros szárnytollaikból készül a szép kárminpiros "turacin" festék) megjelennek, és élénkségük merő ellentét a gyümölcsszüretre éppúgy megjelenő csendes "szakállmadarak" (Capitonidae) kevés mozgású csendességével.

Az utóbbiak közül a legkisebb fajok alig hüvelykujjnyi, kis, tömzsi madarak, és ezek közül egynéhánynak a hangja és színezete teljesen hasonlít az indiai rokonukéra, a Rudyard Kipling és más

indiai írók könyveiben gyakran megemlített "coppersmith"-re, a "rézüst-kovácsra". Nagyon találó az elnevezés, mert órákig egy helyről hangzó, monoton "kopp-kopp" hangjuk csalódásig hasonlít az indiai bazárok szorgalmas rézművesének szünet nélküli ütemes kalapácsolásához.
Zúgó szárnycsapásokkal meg-megérkeznek az "orrszarvúmadarak" is (Bycanistes) a rövid ideig tartó lakomára. Ezek a, "gyalogos" és a sztyeppeken vadászgató, csendes szarvasvarjúnak rokonai.

A nagyhangú, recsegő trombitaszavú "hondo-hondó"-t nem szeretjük csúnya, recsegő hangja miatt.

A "fényseregélyek" különböző fajtáinak szépséges és sokhangú társaságát is odavonzza a dús lakmározás lehetősége. Ók a legválogatósabbak, és legnagyobb pocsékolói a bőségnek. Sűrűn hull alá lakmározásuk nyomán a sok érett vadfüge. Vagy talán azt gondolják, hogy "Lében und lében lassen!" Mert a fikusz lehullott gyümölcsének is bőven akad gazdája, azt éppúgy várják, mint a dúsak, a hatalamasok gazdag lakomáinak maradványait a házi és más szegények. Itt ugyan a hasonlat nagyon sántít, mert ez esetben az alamizsnát várók a nagyok, a hatalmasok. A madarak és az éjjel lakmározó repülőkutyák által levert gyümölcsre eljár a frankóim- és gyöngytyúk-csapaton kívül a vaddisznó, a ragadozók közül a sakál, a hiéna és az afrikai vadonságok leghatalmasabb állatja, egy-egy ínyenckedő elefánt is.

Kísérőim elmondják, hogy tavaly, fényes nappal, a délutáni órákban egy elefánt ugyanez alatt a hatalmas vadfügefa alatt megölt egy gyümölcsöt szedegető asszonyt.

A vesszőből font hídnál Abiaszi várt rám. A fészert kiseperték, néhány fazékban víz is áll készen. A táborozás ügye így rendben van hát. Elefántokról azonban nem beszél.

– Láttátok a három nagy bikát?

Nem ad rá egyenes választ, hanem valamit motyog, hogy a tinga-tigában sok az elefánt. Azt tudom magam is. Kár kérdezősködni, majd kitapasztaljuk az ügyek állását a helyszínen.

Most látom csak, hogy a csacsi Abiaszi tiszteletemre vakítóan fehér rövidnadrágba öltözött.

– Jó lesz levetni – mondom, a vadászatra nem alkalmas színű ruhadarabra mutatva.

Abiaszi beugrik az útról a nemrégen leégett szavannára, belemarkol a pernyébe, és pár pillanat alatt vigyorgó arccal és piszkos fekete nadrággal áll előttem. No, ez ugyan radikálisan intézte el a kifogásolt fehér nadrág dolgát! Elismerő mosolygásomat harsogó kacajjal honorálja, és olyan pompás fogsort villant elő, hogy szebbet a fogkrémreklámok színnyomatain sem lehet látni.

A "bandánál" gyorsan elvégzi boyom a berendezkedést. Tábori ágyamon ülve kihallgatom tegnapi vezetőim egyikét. A másik egy-két emberével a mocsaraknál van, és figyeli az elefántokat. Ók sem látták a keresett három nagy bikát.

Az elefántok délután öt tájban kezdenek a mocsárból kivonulni, tehát sok időm van, mert csak három órakor kell indulnom. Leveleket akartam írni, de megjelenik a szultáni, és hosszú jeremiádákat sír a tavalyi éhínségről és vagyona elvesztéséről, aztán kér mindenfélét. Teája, cukra elfogyott, szappanja sincs, beteg, fáj a gyomra, egy kevés "visziki" (whisky) biztosan meggyógyítaná és így tovább – halmozza kéréseit Relli szultánija.

Végre mégiscsak elvonul. Most már nyugalmam volna, ha a vizünket "lefoglaló" méhek nem lepnék el az egész "bandát". Nagy a szárazság. A közeli vizesgödrök mind kiszáradtak, úgyhogy a lakosságnak a több mérföldnyire eső Nílusból kell a vizet hozni. A fészerünk közelében van valahol a méhek fészke, azért lepik el oly nagy tömegben a mosdóban levő vizet. Szomjasak nagyon, s a nagy hőség miatt izzadó arcunkat is folyton ostromolják. Kellemetlen kezd lenni a helyzet annál is inkább, mert nagyon reagálok a méhszúrásra. Ha egy méhszúrás éri az arcomat, annyira bedagad a szemem, hogy alig vagyok képes kinyitni. Egy törülközővel csapkodva védekezem a tolakodó méhek ellen, de végre is el kell hagynom a "bandát". A "visszavonulásnál" mégis megszúr egy méh a jobb térdemen. Örülök, hogy nem az arcomat érte, mert akkor a fentebb említett ok miatt kevés reménnyel indulhatnék a mocsarakhoz.

Korán van még, de inkább elindulok, mintsem a méhekkel viaskodjam. Rekkenő hőségben ballagunk a letarolt ntamatarlón, majd sárgára aszott vagy feketére égett szavannákon át a Nílus felé.

Egyszerre érezni kezdem, hogy jobb szemem erősen viszket, a szemhéjak dagadni kezdenek. Fene a dolgát! A legrosszabbkor jött ez a szemkalamitás. Inkább skorpió szúrt volna meg, annak a mérgére kevésbé reagálok, mint a méh ártatlan hangyasavas fullánkszúrására. Zsebkendőmre hideg teát öntök a kulacsomból, és azzal borogatom viszkető és nagyon érezhetően bedagadó szememet.

Végre kijutunk a szerteszét szórt kunyhók körzetéből. Itt már megindult a vadjárás. Öregebb és fiatalabb elefántnyomok, derékban törött fák mindenfelé.
A boraszuspálma gyümölcse – úgy látszik – még nem érett, és még nem járnak rá az elefántok, mert sehol'sem fehérlik e pompás pálmák alatt a húsalerágott gyümölcs rostos magja.

Fehér orrszarvú nyoma is gyarkan keresztezi utunkat. Vadat is eleget láttunk, hol egy csapat uganda-kob, hol meg hartebeest- (tehénantilop) csapat látható. Párosán vagy egyenként néhány oribi is megugrik előttünk.

Cecelégy itt alig van. A feketék szarvasmarhái úgyszólván együtt legelnek az uganda-kobokkal. Tudja a vad, hogy a legelésző gulyától nem kell tartania. Sehol sem láttam afrikai kóborlásaim alatt ily apró, hitvány zebu-marhát, mint itt. De úgy látszik, a cecelégy ellen némileg immúnisak.

Már több mint egy óra óta haladunk a mocsarak irányába. Nagyon ismerősnek látom a tájat, kivált egy-két boraszuspálmát. Körültekingetésemre megszólal az egyik vezetőm, és a pálmák felé mutatva mondja, hogy ott volt Relli rest-campje. Odamenet keresztezzük a teljesen benőtt és már alig felismerhető régi bara-barát. A camp helyét is már benőtte a dudva, és csak itt-ott látható vörös hamurakás mutatja a régi camp leégett épületeinek maradványát. Mindenütt elefántnyomok a camp területén. Annak a fészernek hamujában, hol három év előtt a fehér rinónk konzervált bőre száradt, fehér orrszarvúnyom és túrás látható.

Kár ezért a rest-campért! Szerencsés camp volt ez nagyon.

Most már csak rövid az út a mocsarakig, és már találkoznunk kellene a megfigyelőkkel. Nemsokára észre is. vesszük őket; egy termitadombon foglaltak helyet.
Hátranézve látom, hogy ugyancsak megszaporodott a kíséretem. Alig bírjuk őket elzavarni. Vezetőim fenyegetésére, majd "érzékelhetőbb" fellépésére lassan elmaradnak. A puskalövés azonban varázslatosán rövid időn belül előteremtené őket.

Mi is felkapaszkodunk a termitadombra. Jobb szemem már erősen dagadt, úgyhogy ujjaimmal szét' kell nyitnom a szemhéjat, és úgy szorítom a távcsövemhez. Eleinte 15 elefántot számoltam meg. De sokkal több volt. Mindig újabb és újabb elefántcsapatok mozdultak meg, és lettek láthatóvá.

Szelünk rossz volt, és hiábavaló lett volna a kísérletezés, hogy az elefántokat megközelítsük. Különben is már kezdtek mozgolódni, és kifelé tartottak a mocsárból. A megmozdult elefántcsapatokat fehér foltként repdesték körül az elefánthátakon szieszt ázó tehéngémek, melyek különben is nemsokára el fogják hagyni a gazdaállatokat, és a Nílusra hajló ambatsh hálófájukat lepik el.

Még így, fájó fél szemmel is meg nem unható élvezetet nyújt a sokhangú, sokféle mozgású elefántsereg megfigyelése. Minél többször látta az állati élet mozzanatait, lelki megnyilvánulásait megértéssel figyelő vadász az önmagát biztonságban érző elefántcsapatot annál nagyobb élvezetet nyújt neki, annál több új megismeréshez jut ily megfigyelés által.

Nem messzire mostani megfigyelőhelyünktől két héttel később figyeltünk egy óriási csapat elefántot. Az elefántok már kifelé igyekeztek a magas füvű mocsárból, és így néha-néha már agyaruk nagyságát is megállapíthattuk. Feltűnt az előreindult elefántcsapatban egy apró, minden elefánthoz bömbölve hozzászaladó elefántocska. Valami haszontalanságot csinált ez az elefánt "enfant terrible", mert a bömbölve megtámadott öregek némelyike már nyugtalankodott. A kis haszontalankodó valamelyik gorombább tréfája után jobbnak tartotta a menekülést, és bömbölve irányunkba kezdett szaladni. Erre mérges hanggal kivált a csapatból egy fiatalabb tehén, valószínűleg az elszaladó anyja; elfogja a kis haszontalant, rá is vág egypárszor az ormányával, és aztán szépen, lassan a csapathoz eszkortálja.

Most oly dolgot figyelhetek meg, amilyet eddig nem volt alkalmam látni, pedig hej, de sokszor jártam elefántok nyomában a vadont: az elefántok násztáncát

Egy testre nézve hatalmas bika teszi a szépet egy nagysága után nem fiatal elefánttehénnek.

Az az érzés, mely a legbohóbb táncugrásokra készteti a kiskakast, mely bizonyos pillanatokban sükettévakká teszi a nagykakast, mely különböző megnyilvánulásban bolondítja meg az erdő, a mező négylábú lakóit, földünk legnagyobb szárazföldi állatának, az afrikai elefántnak méltóságos komolyságát sem kíméli, hanem nevetséges és groteszk mozdulatokra készteti e széptevés közben.

Mint valami "szerelemért" esdő foxi, emelgeti felváltva hol a jobb, hol a bal első lábát, "dulcineája" előtt. Ormánya meg kényeztetve simogatja, cirógatja annak fejét, lepedőnyi fülét. Ormányaik össze-összecsavarodnak: mintha csókolódzna a két állatóriás!

Mikor végre meghallgatást talál, teljesen kiemelkedik a mocsár magas növényzetéből. Hosszú, előrenyújtott ormányával úgy fest, mint egy gigantikus lencse-zsizsik.

Jó alkalom az agyarakat megfigyelni. Csalódom. Nem oly nagyok, mint ahogy az állat nagysága után gondoltam; 55–60 fontra becsülöm a súlyukat agyaranként. Szinte nem is bánom, mert valahogy úgy érzem, hogy ezek után ezt az elefántbikát nem illene lelőnöm. Hisz előbb az elefántok életének oly intimitását láttam, mely kevés fehér vadásznak jutott osztályrészül.

Az elefántok megmozdultak. Nagy részük már a szárazabb helyekre jutott, hol a növényzet jó része már le volt tiporva. Most már a legtöbbnek látom az agyarát. A látottak között egyet sem találok olyat, melyet lövésre érdemesnek tartanék.

Egyre több és több elefánt lesz látható. Megindul a vonulás a mimózások felé. A leáldozó nap utolsó surgarainál a leégett szavannára lép a nászában meglesett pár és csapata.

Rossz a szelünk, és így igyekszünk a szélből kikerülni. Bedagadt szemem miatt különben is jobbnak vélem az elefántokat nem háborgatni, azonkívül késő is van már, és néhány perc múlva a biztos célzás lehetetlenné válik.

Megindulunk a campül szolgáló "banda" felé.

Még több antilopcsapat mutatkozik. Valószínűleg ivóvízre húznak. Már csapong körülöttünk az aequatoriális KözépAfrika legszebb éjjeli madara, a "cifraszárnyú lappantyú". Kecses, libegő repülésében a szárnya megnyúlt, csupasz csévéjű, és csak a végén újra kitollasodó része úgy látszik, mintha jobbról-balról egy-egy kis madár kísérné, követné repülésének leglehetetlenebb csapongásában, fordulataiban.

Egyre jobban sötétedik. Elhagyjuk a régi Relli rest-camp helyét, és sokáig botorkálunk a sötétben a régi édeskrumplitöltéseken, míg végre ráakadunk egy gyalogútra. Nem látjuk, de lábunk érzi, kivált vezetőim mezítlába. Ilyenkor mondja találóan a néger, hogy "a lábnak több az esze a sötétben, mint a szemnek". Este nyolc óra után mégis hazabukdácsoltunk.

Embereim élelméről a szultáni gondoskodott, és így a másnapi intézkedéseket teszem meg. Holnap hajnalban indulunk: teljes sötétben, mikor a "csogoró" (a kakas) még először sem szólalt meg. A vezetők az embereimnél alusznak, hogy a hajnali indulásnál készen legyenek.

Igazi afrikai éjszakánk volt. Tele hanggal. Hiéna üvöltése zavarta minduntalan az alvást. Folyton-folyvást a banda körül járt, pedig nem volt mit keresnie, mert nem lőttem semmit, hacsak a teherhordozóim nem hoztak magukkal a pár nap előtt lőtt bivalybikám húsából, ami elég illatos lehet, hogy a hiéna orrát csiklandozza. Egyszer-kétszer elefánt-feltrombitálást is hallok félálmomban.

Két órától kezdve lehetetlen az alvás, mert fészerünk melleit megszólalt és szünet nélkül "huhogott" az afrikai szürkeuhu.

Bizonyára az embereim hálóhelyénél pislogó tűz idegesíti a nagy baglyot, és azért hallatja csúf "huhogását" szakadatlanul.

Lehetetlen aludni! Dühös leszek, és a moszkitóháló alól kikecmeregve – hej, hogy sietnek kihasználni ezt a rég várt kedvező alkalmat a szúnyogok! – moszkitócsizmába bújok, hogy elzavarjam az éjjeli csendháborítót.

A "banda" melletti ernyőakácia kinyúló száraz ágán ül. Kár, hogy nincs velem egy kis 22-es. Bizony odapörkölnék neki mérgemben, pedig a baglyokat védi az angol vadásztörvény, így csak kővel, bottal bombázom. Végre meggondolja magát és továbbrepül.

Sietek vissza a moszkitóháló alá, hogy "győzelmemet" kihasználva, vagy másfél órát aludjak még.

De mintha csak erre várt volna az átkozott uhu, mert most még közelebbről hangzó huhuzása veri ki szememből az álmot.

Megadom magam, és nem kísérletezem többé a meddő "uhuhajszával".

Szólok Hamisznak, hogy főzzön teát, reggelizni fogok, és aztán indulok. Az alvásból úgysem lesz semmi.

Párszor nyújtózkodom, és próbálgatom a beteg szemem, melyre éjjel vizes borogatásokat tettem. Érzem, hogy még mindig dagadt, de már menni fog a dolog.

Az uhunk még mindig szól. A teafőzéshez lángra lobbantott tűz inkább ingerii, mint zavarja.

Hamar készen vagyok az öltözködéssel, majd a reggelizéssel is. Míg Hamisz a reggelimet szolgálja fel, kérdezem, hogy hallottak-e elefánttrombitálást az éjjel. Nem – mondja –, csak a hiénákat és a "ndege mbayá"-t (rossz madár), mely őket sem hagyta aludni.

– Mit akarhat? Mit jelez, hogy annyira "ordít"? – kérdezi Hamisz legényem, aki gyakran mesél nekem a feketék tábortüzeinek oly kedves témájáról, a "seitáni" és a "mucsávi" (sátán és az emberi hullákkal táplálkozó olyan boszorkány, aki éjjelenként alatta, nevezetesen hiénává tud változni) szokásairól, tetteiről...

– Nemhiába szól – mondja –, mert ez a madár "kaszaráni szána".

Nagyon csodálja, hogy én, a "szafiri" (a messze utazott, sokat látott), nem ismerem ezt a kifejezést.

Körülírással megmagyarázza aztán, hogy a "kaszaráni" az, ami hanggal, szemveréssel "matatá"-t (kellemetlenséget, balszerencsét) idéz elő.

A mi néphitünk sokkal szerényebb; a szegény kis kuvikot tiszteli meg a "halálmadár" címmel...

Hamarosan összeállnak a velem jövő emberek, és bár még teljesen sötét van, egynegyed négy lehet, mikor uhuszó mellett elindulunk.

Libasorban megyünk. Elöl a vezetők. Mechanikusan lépdelek nyomukban. Szinte álomjáró vagyok ilyenkor. Nem alszom ugyan, de valahogy a semmivel sem törődés teljesen eltávolít a környezettől, a valóságtól. Nem is csapong, de álmodik a gondolat! Ezer meg ezer kilométereket szökik délről északra, keletről nyugatra! Rég elmúlt idők megtörtént és a fantázia által százféleképpen variált dolgairól átvillan a jövő rózsás, majd szürke ködében történendőknek száz és száz eshetőségére. Csak a jelent, a reális valóságot nem érezni, semmibe se venni, mint az álomban. Akkor is odaüt ugyan az ember a moszkitóhálón keresztül szökött szúnyog csípésére, most is így, inkább reflexszerűen védekezik a szúnyograjok kínzása ellen. Egy elrohanó állat dobogása és füttyentésszerű hangja felriaszt álomjárásomból. Pedig jelentéktelen semmiség az egész: egy reedbuck ugrott meg közeledtünkre.

Most már kiértünk oda, ahol vége az "ébren álmodozásnak"! Ritkul a csillagtábor is, bár még szól a Nílus túlpartján a hiéna.

Néha egy-egy antilopcsapat riad meg közeledtünkre. Ilyenkor mindig félek, hogy ezáltal megriasztjuk a netalán közelünkben levő elefántokat.

Gyakran álljt parancsolok, és erősen hallgatózunk, hogy nem hallunk-e valahonnan elefánt-felhördülést, fatörést és más oly hangot, mely az elefántok közelségét árulja el. De semmi! Már nagyon közel vagyunk a mocsarakhoz. Megállítom az embereimet, és megvárjuk, míg derengeni kezd a hajnal.

Keskeny, piros sáv jelenik meg a Nílusra ülő ködön túl. Erősen dereng. Még néhány perc, azután már nyugodtan indulhatunk.

Abiaszi vagy a másik nyomozó majdnem minden öt percben egyet ránt a finom hamuval telt

zacskón. Már tisztán lehet látni a finom fehér "hamufüst" elszálltát. Aggódom, mert forog a szél. De azért elindulunk. Nem megyünk egészen a mocsár széléhez, hanem azzal párhuzamosan haladunk, abban a reményben, hogy az elefántok még gyanútlanul kint legelésznek a mimózásokban. Ha ez a reményünk teljesedik, könnyű dolgunk lesz.

Megyünk, megyünk. Semmi hang, semmi jel se mutat elefántok közelségére. Felkapaszkodom egy magas termitadombra, és látcsövemmel kémlelem végig az egész láthatárt. Semmi, csak egy-két uganda-kob mozog a sárgára aszott szavannán.

Északi irányban haladunk, mert arra van az elefántok rendes járása. De nagyon gyanús a teljes csend. Nem általánosságban értem a csendet, mert hisz hang van elég. Mint a kétségbeesett jajkiáltása, hasítja át a levegőt egy "hage-dash-ibis"-pár jajongó, csúf hangja. A pompás koronásdarvak legelőhelyükhöz repülve, hangos "oran-oran" szóval üdvözlik a felkelő nap első sugarait. A mocsarak felől gémek, kócsagok vakkantva károgó csúnya hangját is minduntalan halljuk. Csak éppen elefántnesz nincs. Pedig a gyanútlanul legelésző elefántcsapat nagy zajt szokott csinálni. Csak a magányos vagy a kis, kettes-ötös csapatokba verődött öreg bikák nesztelenek legtöbbször, mint a kísértetek.

Hátha most kivételesen déli irányba váltottak át az elefántok?! Intek Abiaszinak és egy másik embernek, hogy forduljanak meg, és menjenek a Nílus folyása ellen. Ha valamit észlelnek, az egyik azonnal rohanjon hozzánk híradással.

Alighogy elindul a két emberem, megint felkapaszkodom egy nagy, magas termitadombra.

Jóval előttünk, majdnem egy fiatalos mimózasűrűséghez nyúlik ki a papiruszmocsár sötétzöldje.

A sűrű felé irányított távcsövemen keresztül egy szürke hátat látok előtűnni a lombtalan mimózák közül. Elefánt! Ekkor látom, hogy még egy elefánthát éle bukkan fel, és lassan mozogni kezd a papiruszmocsár felé.

Hamar elő a hamuzacskóval! Egy rázás..., kettő..., és ijedten látjuk, hogy az elefántok irányába viszi a finom hamuport a gyengén keringő hajnali szellő.

Gyorsan tennünk kell valamit, mert ha az elefántok szelet kapnak, azonnal biztos várukba, a papiruszmocsárba menekülnek. Máris nagyon arrafelé igyekeznek, ami szokatlan is, mert ily korán a rég nem háborgatott helyeken nem szokták elhagyni legelőterületüket. Ügy látom, hogy sok rossz tapasztalat tette őket ilyen elővigyázatosakká. Sietnünk kell tehát nagyon!

A rossz szél miatt nagy kerülővel igyekszünk az elefántok közelébe jutni. Folyton, jóformán szünet nélkül kémleljük a szél irányát. Most végre az elefántok felől hajtja felénk a hamuzacskó kirázott porát a szellő. Itt van végre a pillanat, mikor futva igyekezhetünk a leggrandiózusabb vadászzsákmány felé.

Az ellenkező irányba küldött Abiaszi, aki egészen a mocsarakig kanyarodott le, szintén észrevette az elefántokat, melyekre időközben egy-két tehéngém is rászállott, és most lóhalálában rohan eltávolodásunk irányába. Persze azt gondolta, hogy mi még nem vettük az elefántokat észre.

Integetésünkre észrevesz, és hozzánk "száguld". Bevárjuk őt is, és azután minden erőnk, illetőleg minden erőm megfeszítésével szaladunk a vadászvágyamat, reményemet takaró mimózás felé. Minden pillanatért kár! Már nagyon félek, hogy nem győzöm az iramot. Hej! Már valahogy igazat szól a nóta: "... megloptak az évek,... a hajam fehérebb!..."

Irigykedve nézem, hogy mily könnyen, rugalmasan szalad előttem hatalmas termetű nyomozóm és utána a társa, aki pedig az én nehéz mzingámat is cipeli. Igaz ugyan, hogy rajtuk úgyszólván semmi ruha sincs. Rajtam sincs sok, de mégis handicappel, kivált a zsebemben levő nehéz patronok és a nyakamba akasztott látcső.

Utolsó erőfeszítéssel nekirugaszkodom, és elérem a fegyveremet vivőt. Puskámat vivő karját elkapva, megállásra kényszerítem. Egy kicsit kifújom magam, és csak most látom a lombtalan mimózás "kefén" át, hogy három elefánt van előttünk.

Egy – a legnagyobbnak látszó – van a legközelebb, de egyszersmind a legközelebb a papiruszmocsárhoz is. A másik kettő kissé távolabb. Ezek közül az egyik feltűnően kicsiny a két másikhoz

képest. Azt vélem, hogy tehén. Ez nem tetszik nekem, és lehangol kissé, mert ilyen kis csapatban jó bika nem található tehén társaságában. Legalábbis megfigyeléseim szerint nem.

Átveszem most a puskámat. A siker most már biztosnak látszik, feltéve, hogy az agyarak jók.

Az első vezetőm nem bír a vérével. Rohan előre. Látom, hogy mégis jól csinálja a dolgát, és folyton rázza a kezében tartott hamus zacskót.

Ahogy csak bírom, követem. Többi emberünket visszamaradásra, lelapulásra parancsolta kézjelem.

Most hirtelen eláll a szívem verése! Az elbizakodottság mindig megbosszulja magát! Köztünk és az elefántok között megpillantom az afrikai cserkésző vadász leggonoszabb madárrémét, egy pár koronás bíbicet (Vanellus coronatus). Azok is észrevettek már, és jajongva, sírva fellármáznak mindent, mikor minket illő távolságból körülrepdesnek.

Elefántomat a riasztó bíbicsikongás látszólag nem nyugtalanítja, de azért mintha erősebben indulna a papirusz védelmet nyújtó biztonságába.

Az agyarakat még nem bírtam meglátni. Visszaszalad hozzám a nyomozóm, és súgja, inti, hogy "ezt, csak ezt" lőjem le, mert nagyon hosszú az agyara. Mutatja is mindjárt a lándzsáján az agyarhosszúságát.

Kiérek egy termitadomb mögül. Most van a döntő pillanat, most kellene eldörrenni a lövésemnek.

Elefántom az utolsó pillanatokban mégis barátságtalannak találta a bíbicriadót, és már-már elérte a papiruszmocsár egy vékony, előrenyúlt foltját. Jobb felével állt felém, és hófehéren villant elő a még alacsonyan álló nap sugaraitól megvilágított hatalmas agyara. Egy gyors pillantás jobbra is, a másik kettő felé. Csak a nagyobbikat látom, a kisebb takarva van, és csak a körvonalai látszanak. A nagyobbiknak sem látom pontosan az agyarát, de nem is törődhettem vele sokat, annyira lekötött az első.

A papiruszmocsár közelségére való tekintettel nagyon indokolt volna a fejlövés, de rossz szögben van tőlem, és így meg sem kísérelhetem a bizonytalant.

Pár pillanatig tanulmányozom áldozatom anatómiáját, hogy hova küldöm majd az életet kioltó golyót. Jó ez így! Lehűl az izgalom. Megcsendesedik a futástól, izgalomtól zakatoló szív, pihen a ziháló tüdő!

Most, míg nem késő! Már fedi nehéz puskám legye a lassan elvonuló elefánt váll-lapján azt a pontot, hol a szívet vélem átfúrni.

A puskám detonációjával egyidőben hallatszik a meglőtt fájdalmas felhördülése. Fél térdre bukik, de aztán hihetetlen gyorsasággal felpattan és elrohan. Most a bal cső szólal meg. Egy kissé hátul, magasabban kapta.

Egy pillanatig látom, és máris eltűnt a közeli vékony papiruszsávban.

Gyorsan töltök, és eközben látom a két másik elefántot a rémülettől sarkantyúzva a tőlük messzebb levő papirusz felé rohanni. Egy rövid pillanatra meglátom az agyarát is. Ha jól láttam, valamivel rövidebb, de talán vastagabb, mint a meglőtte. A kisebbik elefánt agyarából most sem láttam semmit.

Épp hogy készen voltam a töltéssel, mikor a keskeny papiruszsávból kilódul a sebzett, és a nagy papiruszrengeteg felé rohan. Kissé oldalogva bár, de azért mégis "kétségbeejtően" gyorsan.

Kissé megzavart a dolog, mert úgy éreztem, hogy jól találtam. Magasabban állok, és így jól látom a mocsári elefántfűben rohanó fejét, hátát. Gyors egymásutánban két lövést küldök utána. Egyiket a nyaki részbe irányítom, a másikkal a medencecsontot igyekszem eltörni.

Gyorsan töltök, és a nagy papiruszmocsárba eltűnő után két golyót küldök még; ezeket is abban a reményben, hogy a medencecsontot éri valamelyik.

A két utolsó lövésem azonban alighanem teljesen célt tévesztett, mert ezeket már inkább a papiruszbugák mozgása után lőttem. Az eltűnőből akkor vajmi keveset láttam.

Szaladok a mimózás mellett levő termitadombhoz, ahonnan egy-két fekete ordít, gesztikulál,

hogy jöjjek gyorsan. Futás közben tölteni igyekszem. Alig bírom megfogni az "ágyúm" csövét, annyira feltüzesítette a hat gyors egymás utáni lövés.

Végre sikerült két töltényt benyomnom. Most látom csak, hogy mennyi fekete jött titokban a nyomunkban.

Egyik vezető gyorsan felkapaszkodik a termeszek hatalmas várára, lependeríti az illetéktelen bámészkodókat, és gyorsan felsegít engem is a dombra.

Mutatja a sebzettet. Látom én is. Csak a feje és a hát egy része látható. A távolság vagy 250 lépés. Mit nem adnék, ha most kezemben lenne egy halálos pontossággal lövő 6,7 milliméteres Mannlicher–Schönauer! Córdite-omnak csak egyszáz méteres irányzéka van. Meg sem kísérelem a lövést, mert az valószínűleg még messzebbre zavarná a papiruszrengetegbe.

Abiaszi időközben egy "hurkafára" (Kigelia) mászott fel. Annak a tetejéről lekiabált, hogy látja a papiruszban rohanó két elefántot. Azok már nagyon messze járnak.

A sebzett nem mozdult a helyéről. Rövid néhány percig még látom, de aztán teljesen eltűnik a szemünk elől. Még Abiaszi sem bírja megpillantani a fa tetejéről. Bizonyára olyan helyre húzódott, ahol nagyobb volt a mélység, és így a papirusz teljesen eltakarta.

Biztos voltam benne, hogy az első két lövésem feltétlenül halálos volt. A szívet ugyan pár centiméterrel eltéveszthettem, de valamelyik nagy véredényét mégis találnom kellett. A második lövésem meg a tüdőt sebezte meg. A többi lövésemben már nem voltam egészen biztos, de így is! Mégis most lassan besompolygott a kétség, mely később szinte kétségbeeséssé fokozódott. Ismeri ezt az érzést minden vadász!

Fáj, kínoz az a gondolat, hogy elvész, dögre válik gyönyörű zsákmányom, a mocsárvadonság igazi fejedelme.

Egyáltalában nem kínozna ez a gyötrelmes, szinte fizikai fájdalmat okozó érzés, ha elefántom akármilyen rossz elefántfüvesbe vagy sötét őserdőbe vonult volna vissza. Akkor biztos lennék, hogy nem veszne el számomra, ha még oly keserves és esetleg veszélyes is volna a követés, a keresés. De más az óriási

153 papiruszmocsár! Ide követni a sebzett elefántot szinte lehetetlenség. A nyomot egyáltalában nem lehet követni, mert az vagy elvész a régi elefántcsapatok törte csapások labirintusában, vagy pedig, ha a sebzett lassan a szűz papiruszrengetegbe vonul, akkor az általa nyitott csapást rövid időn belül a legjobb fekete nyomozó sem tudja már követni. A széttolt papirusszárak zsombékos gyökérzete újra összehajlik, és csak az itt-ott eltört papirusszár jelezhetné a menekülő útját.

A papiruszmocsárba a legtöbb helyen még akkor sem lehet behatolni, mikor semmi másra nem kell ügyelni, mint járható részeket keresve egyik torzsokról a másikra átugrani, a nyíltabb helyeket átgázolni. Sokszor ez is lehetetlen, mert a papirusztorzsok alatt több méternyi a mocsár mélysége. A jobb helyeken is siralmas a járás, mert legtöbbször az ember térdig gázol a sűrű iszapban, és derékig jár a mocsár fekete vizében.. És azután hányszor bukik fel az ember?! A sebzett elefánt nyomát követve még nehezebb a dolog, mert akkor sok másra is koncentrálni kell a figyelmet, nemcsak arra, hogy hova kell lépni. Szinte fölösleges említenem, hogy ha itt támad az elefánt, akkor majdnem minden esély a támadóé.

Egy darabig még nézelődtünk a termitadomb tetejéről, hogy megmozdul-e a keresett. Semmi mozgás! Már megint kezd oszladozni a kétség, ami úgy tépett, úgy gyötört! Nem! Ilyen vadat nem szabad elveszíteni! Annál kevésbé, mert bár jó és biztos agyarmegbecsülő vagyok, most már mégis nyújtja az agyar hosszát és vastagságát a kétség, a bizonytalanság.

Abiaszi most leszól, hogy kissé távolabb attól a helytől, ahol előbb a sebzett elefánt állott, a papiruszbugák megrándulnak.

Meghagyom Abiaszinak, hogy maradjon a fán, és figyelje az elefántot tovább. Mi majd követjük a nyomot. Gyakran visszavisszanézünk, és akkor integetéssel adjon jelt, ha valamit meglát. Igaz ugyan, hogy ha már bent leszünk a papirusz között, akkor a fán levő megfigyelőnket úgysem láthatjuk, de legalább figyeli az elefántot.

Átvergődünk a papirusz előtti mocsáron, és bent vagyunk a papiruszban. A szultáni két nyomozója előttem jár, hátam mögött egy másik relli ember viszi a puskámat. Egy jó darabig jól megy a behatolás. Majdnem száraz lábbal tudunk az egyik torzsokról a másikra ugrani. Számomra nagyon megkönnyíti a két vezetőm a dolgot, akik szondírozzák előttem az utat, figyelmeztetnek, hogy hova lépjek, ugor jak, hol süppedt mélyre az elefánt gyermekkádnyi nyoma.
Némelykor egy-egy nem látható elefántkátyúba mélyen elmerül, olykor felbukik valamelyikünk. Nevetés szokta kísérni az ilyen incidenseket, amihez legtöbbször a kárvallott is csatlakozik. Most azonban nem, inkább rosszallólag intünk, hogy nem tud vigyázni!

Mélyebb vizű helyre jutunk. Itt aránylag könnyebben és nesztelenebbül megyünk. A szél irányát állandóan kémleljük, és minden néhány lépés után megállunk hallgatózni... Idegpróbás percek!

A két vezetőm arcán látom, hogy hallottak valamit. Kérdő nézésemre előreintenek, és fülükhöz nyúlva jelzik, hogy hallják a lassan legyezgető elefántfül koppanását.

Már régebben átvettem a puskát, és így lövésre készen megyünk, nem, vánszorgunk centiméterenként előre.

Egy vízililiomos, kisebb nyílt folt van előttünk, melyet megint körülhatárol a jó négy méter magas, sűrű papirusz sötét fala.

Megtorpan az elöl menő nyomozó, jobbra-balra hajlongva kémlel előre, hogy valahol a papiruszfal folytonosságában egy kis rést találjon, melyen át meg lehetne látni az előttünk levő sebzett elefántot. Megáll a másik is. Integetnek, hogy siessek – én a mélyebb víz és iszap miatt egy kissé visszamaradtam –, mert látnak valamit a mozdulatlanul álló elefántból.

Hozzájuk érve hiába nézek a jelzett irányba, nem látok semmit. Igen! Most egy kissé megmozdult a papirusz, és ez az egész.

Intek az első nyomozónak, hogy a vállára kapaszkodom. Még így is elég sokáig nézelődöm, míg a papirusz zöldjéből kisötétellő szürkeséget meglátom. Látcsövemmel nézem, figyelem. Nem tudom, hogy testének melyik része lehet a megpillantott folt.

Tenyeremet az emberem feje búbjára szorítom. Megérti, és óvatosan leguggol. Leszállók róla, hogy talán állva is meglátom, és akkor lőhetek. Embervállról csak kényszerűségből lőnék, mert tapasztalatból tudom, hogy nagyon bizonytalan célzás és lövés esik onnan.

Hiába minden! Az elefántból nem bírok semmit se meglátni. Újra felkapaszkodom az emberem vállára.

Természetesen ennél az erőpróbánál, mely szilárd talajon nem volna túlságosan nehéz, hűségesen támogatja bajtársát, az én "Atlasz"-omat a második nyomozó..

Megint fent vagyok. Szememnél a távcső. Újra meglátom a kifeketéllő szürke tömeget. Most már jobban látom. Látni vélem azt a részt, hova lassan legyezgető fülének a vége ér.

Hátranyújtott kezem ujjának mozgásával jelzem, hogy a puskámat kívánom. Abban a pillanatban már kezemben is van.

Még egyszer végigkémlelem a helyzetet, az elefánt látható részét tanulmányozom a látcsövemen keresztül. Egy-két pillanatig tart az egész. Intek, hogy a puskámat hordó fekete most fogjon meg erősen, nehogy nehéz puskám visszalökése feldöntsön bennünket.

Arcomnál van a puska. Még egyszer jól szemügyre veszem az elefánt látható részét, és aztán elnyomja ujjam a ravaszt.

Erősen meginogtunk, de "nyeregben maradtam", és az emberek is keményen állták a sarat. (Ebben az esetben nem-is képletesen.)

– Anaanguka (összeesett) – mondom az embereimnek, mert láttam, hogy lövésemre azonnal összezuhant.

– Allahu akhbar – mondják bensőséggel embereim. Mind a három kísérőm "izlamu" (mohamedán).

Gyorsan kinyitom a puskám, kidobom az üres hüvelyt, hogy egy másikat tegyek belé. Persze mind a három kísérőm a kivetett üres hüvely után kap, úgyhogy majdnem belepottyantam a mocsár fekete iszapvizébe. A West Nile-i fekete még akkor is a kilőtt hüvely után kapkodna, még akkor is azt igyekezne felszedni, ha támadó elefánt vagy bivaly már majdnem elérné a végveszedelmében géppuskagyorsasággal ismétlő és tüzelő vadászt...

Támadás nem következett. Gyerünk tehát gyorsan ki a papirusz közül, hogy lássuk Abiaszit, aki a fáról mindent láthatott, és biztosan be tud mindenről számolni.

Kivergődtünk. Már messziről integetnek, kiáltanak (tilalmam ellenére) Abiaszinak, ki időközben a fa tetején egy hihetetlen vékony ágra "gallyazott" fel, hogy mi van. Látta-e az esetet? De bizony Abiaszi nem tud mondani semmit. Mielőtt lőttem volna, látott belőle valamit, de azután egyáltalában semmit. De az bizonyos, hogy nem ment el.

Most már biztosnak veszem zsákmányomat, és felejtve már az előbbi gyötrelem! Rendelkezem, hogy hogyan menjünk az elefánthoz, mert az embereim szerint a kicsi, vízililiommal benőtt sík víz nagyon mély, és azon nem tudunk átmenni.

Egy furcsa alak ágaskodik a termitadombon. Előbb már elkergettem, de vezetőim mondták, hogy ez a régi "fundi"-m (mester), aki három év előtt elejtett elefántjaink agyarát vágta ki. Ösztövér, ráncos hasú néger az én öreg ismerősöm. A térdkalácsa fölötti szarvszerű lenyúlás mutatja, hogy áldozata a West Nile tartományban gyakran előforduló "firimbi"-nek (Guinea worm, guineaféreg, gyakori betegség a Nílus felső folyásánál. Rendesen ivóvízzel kerül az ember szervezetébe). A fundi lassan megszólal, hogy az elefánt kilépett oda, ahol az előbb állt, és aztán lassan visszavonult. Most vettem észre, hogy Abiaszi időközben elhagyta magas megfigyelőhelyét, és hozzánk jött.

Hirtelen mérgemben azt hittem, hogy az öreg hallucinál, és kezdtem szidni, mint a bokrot, mondván, hogy biztosan az elejtett elefánt lelkét látta.

– Hol volt? Mutasd meg!

Felkapaszkodik szegény feje, és vele a nyomozóm, ki egyszersmind tolmácsom is, mert a "mester" vajmi keveset ért a kiszuahili nyelvből.

Most meg a vezetőm ordít, hogy – Íme – most megint kijött. Valóban ott áll. Feje tisztán látható. Megint felsóhajtok, hogy mit nem adnék'egy jó 6,7 mm Mannlicher–Schönauerért! Cordite-ommal persze nem lőhetek! Mit csináljak?! Az elefánt megint eltűnik egy pillanatra, aztán ismét láthatóvá válik.

Most még jobban marcangol a kétség, és még jobban szenvedek annak a gondolatnak a lehetőségétől, hogy a már biztosnak vett zsákmányomat elvesztem, és döggé lőttem. Földünk legnemesebb vadjának egy hatalmas példányát!

Azt jól tudom, hogy elefántom nem viszi sokáig, de a papiruszban egy-kétszáz méter már óriási távolság. Nem is kell neki ilyen messzire menni, hogy sohase találja meg az ember, ha a beteggé lőtt elefántot ott a vég ledönti. Még a legszorgalmasabb keresés mellett is csak véletlen szerencse, ha ráakadnak. De nem is csoda, mert a lelőtt óriás mellett egy-két lépésnyire lehet elmenni anélkül, hogy valamit is látna belőle az ember.

Aztán a papiruszban hiányzanak az egzotikus vidékek vadászának szárnyas vérebei, a keselyűk is. Azt a dögöt, amelyet a papiruszmocsár betakar, nem lelik meg, nem keringik körül, és nem zuhannak rá a szárnyas dögevők.

Megint felküldöm Abiaszit a fára, és most a termitadombról az irányt megvéve, egyenest az ele-

fánthoz tartunk.
Megyünk, majd vergődünk a papiruszrengetegben. Teljesen reménytelen a helyzet, mert semmit sem lehet látni.
Újra visszamegyünk, mert eszembe jutott, hogy két "kipangá"-nk (bushkésünk) van, és a fundinál fejszét is láttam.

Kiadtam a rendeletet, hogy vágjanak vékonyabb egyenes törzset vagy esetleg kellő hosszúságú ágat, és arra fahánccs kötelekkel kössenek létrafokokat. Ezzel megyünk a papiruszmocsárba, alkalmas helyen feltámasztjuk, és annak a tetejéről fogom végérvényesen elejteni és kínjaitól megváltani sebesült elefántbikámat.

Az emberek szétszélednek, és bár zajjal, de elég gyorsan dolgoznak. A megfigyelő megint azt jelzi, hogy a sebzett előrejött. Nem bírom már kivárni a létra elkészültét, és mikor újra jelzik, hogy előrejött – időközben megint eltűnt egy rövid időre –, megint szerencsét próbálok, meghagyván, hogy az elkészült létrát hozzák majd utánunk.

Most jóval tovább haladunk, mint előbb. Már halljuk az elefánt nagybeteg hörgését. Előbbre megyünk. Előttünk vagy 20 lépés széles vízililiom és lótusz borított sík víz. Az elefánt felkelt. No, most támad! De nem! Elfelé mozog a papirusz. Hogy támadásra ingereljem – mert inkább támadjon már, mintsem hogy elmenjen –, a mozgás után jövök, mert alig láttam mást, mint egy kis szürkeséget. Feszült figyelem! Most már biztos a zsákmány! Nem láttuk az összeesést, hanem hallottuk. Aztán felhangzott a halálhörgés, miközben szürcsölve, gurgulázva dőlt ormányából a vér, hogy helyet adjon az ugyanakkor beszívott papiruszmocsár fekete vizének.
Elhal lassan minden zaj. Az állatóriásból elszállt minden élet!

Két nyomozóm előremegy, hogy gázlót keressen az elefántig. Sokáig halljuk hangos társalgásukat.

Gyertek már ki!

Hozzám érve átadnak egy papiruszrostot, az agyar vastagságának pontos méretét. Nem túlságosan vastag, de vastagabb, mint reméltem. 47 centiméter. No, de majd meglátjuk, hogy milyen lesz a hosszúsága, és milyen az elvékonyodása a hegye közelében.

Embereinkért küldök. Hozzanak mindent. A fényképezőgépet, a bushkéseket.

A hevenyészett létra elkészült, és megjöttek a kívánt dolgok is. A létra már nem teljesíti azt a hivatást, amit neki szántam, de most mégis a kényelmemre van, mert ráülök, és hat fekete által magasra emelve, mint egy kongói szultán vitetem magam a papiruszmocsarak elesett fejedelméhez. Odaérve annak a hátára fordítanak: "partra szállottam..."

Most ütött ki csak az embereimből az eddig elfojtott lármázhatnék. Mindenki nevetett, ordított, gesztikulált.

Az elefánthátra helyezett – ez volt addig az egyedüli száraz hely – hátizsákból, melyben a fényképezőgép volt, előkerült a mérőszalag, és az agyar méreteit vettem fel nagy pontossággal. A méretek nagyon kielégítők voltak. A nyomozóm pontosan mérte le a vastagságot, csakugyan valamivel 47 centiméteren felül van. Az agyar szabadon levő részének a hossza 137 és *132* centiméter. Már ki is lehet számítani az agyar teljes hosszát, mert a West Nile-i erős elefántbikáknál 85–90 centiméter az agyar beágyalt része.

Míg mi a mérőszalaggal méricskéltük az agyarat, addig Abiaszi a tradicionális szokás szerint az elefánt farkát vágta le.

Most a lövéseimet keresem. Megtalálom az első lövésem nyomát. Csodálatos, hogy nem ütötte át a szívet; nagyon közel, talán, csak milliméterekre járhatott tőle a golyóm. A második lövésemet is megtaláltam, az is ott volt, ahova küldtem. A többi lövésem helyét nem találtam. Csak a jobb oldal felső része emelkedik ki a mocsárból.

Embereim utasításomra szorgalmasan dolgoznak, hogy az elefánt előtt a papiruszt levágják, és a levágott papirusszárból bürüt rakjanak össze, mely elég erős, hogy engem megbírjon.

Onnan akarom az elefántomat lefényképezni. Egy kicsit süllyed az én papirusz alkotmányom. A

masinám három lábának is nehéz szilárd pontot találni. Szurkálok vele jobbra-balra, míg végre azt gondolom, hogy biztos alapon nyugszik. Ekkor meg a súlyom alatt kezd süllyedni a "talaj".

A nagy szorgoskodásban csak most lopódzik lelkemre az a borulat, mely mindig ellep, ha egy-egy elefántpátriárka áldozatul esik fegyveremnek... Mégis, minden más vadászatot el tudnék inkább hagyni, mint az elefántét, ha arra alkalmam nyílik!

Csodaszép és stílszerű az elejtett ravatala: ló túszok takarják elöl, hátul rá-ráborul a hajladozó papiruszbugák zöld tömege.

Míg elrakom a fényképezőgépemet, elgondolkozom, hogy mennyi ezer meg ezer halálra sebzett elefántnak lehet a temetője a Felső-Nílus vidékének százezer négyzetkilométereket kitevő papiruszrengetege! Ha egy-kétszáz lépéssel odább tudott volna menni, úgy az enyémnek is az lett volna a sorsa...

Nincs már több teendő, mint kiadni a rendelkezéseket, és elvonulni.

Az én ideiglenes fegyverhordozóm visszamarad az öreg fundival. A jobb első lábát és a jobb hátsónak a talpát kell levágniuk. A bal mélyen bent van a mocsárban, ahhoz nem egykönnyen lehet hozzáférni.

Még mélyebben fekszik, valószínűleg teljesen a mocsár iszap talajába fúródva a bal agyar, és így meg sem kísérelhetjük, hogy arról is méreteket vegyünk. Még ki se tapogathatjuk.

Az lesz a "dolgozó agyar", tehát a vastagabbik, a nehezebbik – mondják a nyomozók. Bár úgy lenne – gondolám, és azután intek: – Gyerünk!

Ugyancsak megszaporodott már az érdeklődők száma. Minden termitadombon "virít" egy-két odakuporodott vagy ágaskodó fekete alak.

Nyomozóm és Abiaszi odaordítja nekik a rendelkezéseket, hogy addig nem szabad semmihez sem hozzányúlniuk, míg ők vissza nem jönnek a szultánitól. Az "amri", a parancs megszegésének nehéz következményeit a nagyobb nyomaték kedvéért nyomozóm már kiszuahili nyelven bömböli feléjük, amit ugyan nem értenek meg, de fődolog, hogy én megértem, és energiáját majd bizonyára méltányolni fogom a baksiskiosztásnál. Ez volt a célja a kelet-afrikai "eszperantó" használatának.
Kíséretem, mint ilyen "nagy" eseményeknél szokásos, nagyon hangos. Az előkelővé vált és már elefánthúst nem evő Abiaszi éppoly hévvel ordít, mint három év előtt, mikor még fontszamra ette a kissé megpörkölt elefántháj át és kilószámra a nyers elefántpacalt.

Most veszem csak észre, hogy mily nagy a különbség a kackwák és a mádiak nyelve között. Sokszor úgy vélem, hogy messze keleten vagyok, és mászaiakat hallok beszélni.
Úgy látszik, már az egész környék értesült az elefánt elestéről, mert már minden irányból húznak az elefántomhoz a minden nemű és korú feketék. Keselyűk sem húzhatnának pontosabban az élősdi kányák által felfedezett és körülkeringett döghöz, mint ezek a feketék. Szinte azt gondolná az ember, hogy az ilyen ingyenlakomák feltalálásához külön érzékük van.

Mindegyik húsra húzó fekete egy-egy hatalmas kést szorongat, vagy a lándzsáját szerelte le a nyeléről, és azt fogja használni kés gyanánt. Az előrelátóbbak egy alkalmas követ is cipelnek magukkal, hogy meg-megélesíthessék gyorsan tompuló, puhavas vágószerszámaikat.
Mindnyájan előrenyújtott karral és vigyorogva üdvözölnek. Hogyne! Egy-két napig minden kunyhó környéke illatos lesz a tűzön, a napon szárított elefánthús nehéz szagától.

Némelykor odaszól az elemében levő Abiaszi a hús felé húzók valamelyik csoportjához:

– Hiába, egészen hiába mentek! A fehér ember nem lőtt elefántot. Az elefánt elszaladt.

Nem sikerül az ugratás. Éles szemük már úgyis látta a levágott elefántfarkat, és így nevetve, rendületlenül húznak az elefánt felé.

Végre megérkezünk. Vigyorogva jön elém Hamisz legényem:

– Hallottam az *"ágyúzást"*. Jól mondtam, ugye, hogy az "éjjel madara" az "kaszráni szana!" A nagy elefánt vesztét jósolta, annak a pusztulását huhogta!

Nagy és vegyes kísérettel jön a szultáni is. Már mindent tud a legapróbb részletekig. Csodálatosan működik a feketék híradó szervezete. Micsoda vércseszeme van a vén uzsorásnak! Azonnal

meglátja hosszú botomon a berovátkolást. A görbületben lemért agyar hossza imponálóan hosszú így boton, egyenesben lemérve. Ezt a körülményt akarja kihasználni az én "magas" barátom, Relli szultánija, és olyan nagy baksist, oly nagyszámú shillinget követel, koldul az "óriási" agyarú elefánt lelövésének örömére, melyet az "ő" birodalmában, az "ő" vezetői segítségével lőttem le, hogy annak teljesítésére rámenne vagy fél agyar ára.

– Pole, pole (lassan, lassan) – mondom. – Majd meglátjuk, ha az agyarakat kivágták. Hátha nagy az ürege, és egész könnyű, és a.másodikról meg nem tudunk semmit. Lehet, hogy az pudvás, törött.

Sokáig alkudozik velem Relli szultánja, végre teázás közben belenyugszik, hogy az agyarlemérés után kapja meg a kialkudott baksist.

Hamisz előrelátó volt, és minden vizet messze eltávolított a bandától, nehogy a méhek zavarják ebédemet. Aztán naplót írok, míg az emberek összecsomagolnak.

Még rosszabb bicikli bérlek, mint a múltkori volt; de ennek egy nagy előnye van, hogy a nagysága megfelelő, és lábam kényelmesen eléri a pedált.

Már a bara-bara mentén is mindenüvé elért az elefántejtés híre, és az egész lakosságot mozgósította. Mindenfelől futva igyekeznek zsákmányomhoz, nehogy későn érkezzenek az ingyenlakomához. West Nile feketéi hamar feldarabolnak, lehúsolnak egy ilyen 6000–7000 kiló súlyú állatóriást, és a későn jövő már alig tud valamit a csontokról lefaragni.

Mikor biciklim feltűnik, az asszonynépség fiatalabbja üdvözlésemre táncosán riszálja elül-hátul leveles gally "ruházattal" takart derekát. A férfiak üdvözlésük után még utánam is kiabálnak. Nem értem, hogy mit, de most az egyszer nem szidják a fehér embert, ilyenkor nagy az elefántvadász népszerűsége.

Másnap kószáltunk. Délután értünk haza. Reméltem, hogy már otthon is lesznek az agyarak. De semmi hír sem jött Relliből. Pedig boyaink már reggel felszerelték a banda ereszére a rugós mérleget, hogy azonnal lemérhessük az agyarak súlyát. Az agyarlemérés nagy és ceremóniás esemény egy vadászkirándulás életében. Kíváncsian tolonganak ilyenkor a mérleg körül a fegyverhordozók, boyok, sőt füstös kunyhójából előjön erre a nagy eseményre a pishi (szakács) és a kuktája, a pishiboy is.

Nem értem a késlekedés okát. Ebédnél erről beszélgetve szóvá teszem, hogy azt sem tudom, azt sem néztem meg, hogy vajon elefántom nem "single tusker" (egyes agyarú)-e. Valahogy úgy érzem; hogy valami nincs rendjén. A nyugtalanság hajt, és előresétálok a Relli felé vezető bara-barán. Délután négy órakor feltűnt Abiaszi alakja. Láttam rajta, hogy "gyászhírrel" jön hozzám.

Valamit motyog arra a kérdésemre, hogy hol vannak az agyarak, és aztán átadja Relli szultánijának, Karallának levelét. Nem a szultáni írta, hanem karánijával íratta. Nehéz kisilabizálni, de az értelmét megértem, annak ellenére, hogy rossz kiszuahilisággal írták. A levél – nagyon szabadon fordítva – a következőket mondta:

"Annak az Úrnak Palorinában, aki tegnap elefántot lőtt.

Sok üdvözlet Neked, és küldöm azt a hírt, hogy a tegnap lőtt nagy elefántnak csak egyetlenegy agyara van. Éppen azért magam személyesen elmentem a mocsárhoz megnézni, hanem az alsó agyar hiányzott teljesen. (Itt a mocsárba süllyedt bal oldal agyara értendő.) A kétagyaras elefánt elszaladt, és Te lelőtted az egyagyarút. Csak egy agyar; a másiknak nyoma sincs. Hogyha levelem elért, jó lesz, ha azonnal eljössz, és magad is meglátod, hogy csak egy agyara van. Az emberek várnak, mert húst akarnak, és addig nem nyúlnak hozzá, míg nem jössz. Rossz hírt hoztam, Uram! Isten veled!

Én, Karalla, Relli szultánija."

Visszaküldöm Abiaszit, hogy hozzák az agyarat, és lássanak bátran a hús feldarabolásához. Nagyon "illatos" lehet.már, de azzal a West Nile-i bennszülöttek nem sokat törődnek.

Tehát a "kaszaráni" huhogása részben nekem is szólt! Lassan leballagok a campbe, hogy tudtul adjam a rossz hírt.

Másnap este jött meg csak a "single tusker" agyara. Szép, 223 cm hosszú és 80 font súlyú agyar, de egy agyar mégiscsak egy agyar. Most látom csak, hogy egy híres "single tusker" a zsákmányom. Sokszor volt már "tűzben". Agyarát is érte már egy golyó...
Vagy egy hétre az elefántlövés után tudtam meg, hogy a "kaszaráni" még másoknak is bajt, vészt jósolt akkor éjjel. Ná
165 lünk jártakor az A. D. C. (Assistant District Commissioner) elmondta, hogy az elefántom szétdarabolásánál a szokásos szurkálásos verekedés – tálán éppen a várakozás miatt – egész kis harccá fejlődött, és hét embert nagyon összeszurkáltak. Egy meg is halt.

Kittenberger Kálmán

AZ AMUAI ELEFANTVADÁSZATOM

A "single tusker" elejtése nagyon bántott. Nagyon felborította számításaimat, mert igaz ugyan, hogy hatalmas a fél agyar, de azért mégiscsak egy agyar, és – eltekintve minden egyébtől – számomra nagy anyagi veszteséget jelentett.

No, a második nem lesz félagyarú, az biztos! – fogadkoztam magamban. Hiába csábít majd lövésre esetleg egy megvillant agyar – bármily nagy legyen is az –, míg a másikat nem látom meg, hallgatni fog a puskám.

Persze ebben az esetben is lenne kivétel! – enyhítettem az előbbi gondolatot, mikor tovább szőttem képzeletemben második elefántom lövésének szabályait. Ha az esetleg megpillantott fél agyar olyan nagy, mely megközelíti a mostanában elejtett agyarak nagyságának rekordját, úgy bizony elejtem. Akkor a fél agyar dúsan kárpótolja a hiányzó másikat.

Sajnos, a rekordsúlyt nagyon távolról megközelítő agyarak is igen ritkák lettek! így Ugandában az utolsó öt évben elejtett legnagyobb súlyú agyar 120 fontos volt agyaranként.

Végre is abban állapodtam meg – persze gondolatban –, hogy ha a 100 fontot meghaladja, úgy – üsse a kő! – nem bánom, ha a második elefántom is "single tusker" lesz...

Ilyen gondolatokkal eltelve ballagtam január 19-én még teljes sötétben, lámpafény mellett az Amua patakhoz, illetőleg annak a Nílusba torkolásához. Ott állandóan vannak elefántok – jelentették hírhozóink –, és néha egész nap az Amuatorkolat kiterjedt mimóza- és galériaerdejében tanyáznak.

E biztató jelentés ellenére is nagyon igyekeztünk, hogy a kora reggeli órákban az elefántos helynél legyünk, mert később esetleg már bevonulnak a papiruszmocsárba, mint az első amuai kirándulásomkor is tették.

A félagyaras lövése után hozzánk szegődött szeles Abiaszi vitte a cordite-puskámat, a többi készséget, mint a fényképezőgépet, vagy a kulacsot, palorinai vadászataim rendes kísérőit.

Megbeszélésünk szerint a nyomozók majd a bara-barán csatlakoznak hozzánk az Ebua nevű és jelenleg teljesen kiszáradt patak hídjánál. A kirongózi, aki nem messzire lakott az elefántos helytől, kora hajnalban már nyomozni indult, úgyhogy az Ebuánál már biztos híreket kapunk.

Nagyokat-ásítozva lépdegélnek embereim. Nem szeretik ezt a korai felkelést, mert az éjszaka legnagyobb részét a tüzek körül ülve átbeszélgetik, kivált ha feltűzdelt húsdaraboktól görnyedező nyársak hajladoznak a tűz fölé. Az alvást ők a kora hajnali órákra halasztgatják. A West Nile-i négerek ezen rossz szokása, ami különben kis mértékben más néger törzseknél is megvan, sok boszszúságot okozott, és sokszor megzavarta az éjjeli nyugalmunkat. Hiába ordítozott rájuk az ember, nem állt be a szájuk, még akkor sem, ha a feléjük kiáltott fenyegetéseket némileg a tett kísérlete követte is.

"Némileg", mert hisz a feléjük dörgött "közétek lövök" nem volt komolyan veendő, de annál inkább az arab és kiszuahili kiszólások kíséretében közéjük vagy feléjük dobott különböző, hamarjában kézügyre jutott alkalmatosság, mely – sajnos – nagy ritkán talált. Kellemetlen volt, hogy ennél az "ultima ratio"-nál ki kellett bújni a moszkitóháló alól, moszkitócsizmába bújni, ami kitűnő alkalom volt a szúnyogok számára a vérvámot megvenni. Azonkívül egy csomó a moszkitóháló alá került, és megkezdődhetett a zsebbeli villanylámpa fényénél a betolakodott dünnyögő vérszívók vadászata. Mikor ezzel is készen volt az ember, akkor meg bizonyosan két-három tűznél kezdődött a terefere vagy egy "bhangi-szívó" (hasis) fuldokló, erőszakos köhögése.

E kirándulásom éjszakája is ilyen volt, mely egy vak elefánthírrel kezdődött. Az egyik boy, az "öreg" Hamisz jött a sátramhoz, és jelentette, hogy a camp mögötti sambában egy elefánt tör. Puskát és távcsövet ragadva rohantam a jelzett irányba, hogy a látogatót a hold fényénél szemügyre

vegyem. De nem elefánt tette látogatását, hanem egy fehér rinó, mely időközben észrevette eltévelyedését, és el is szeleit.

Azután a gőzhajó érkezését váró és arra tüzelőfát felrakó feketék ordítozása tette lehetetlenné az alvást, úgyhogy mikorra már alvásra kerülhetett volna a sor, akkorra éppen ideje lett teát rendelni és a kísérőket felkelteni.

Sötét volt, mikor felértünk arra a helyre, ahol a bara-bara egy közvetlen a Nílus papiruszmocsaraihoz nyúló hegy hágóján vezetett át. Innen jó kilátás van a Nílus és a papiruszmocsárral körülzárt két sziklasziget környékére, és innen majdnem mindig megláthattam – persze a prizmás távcsövem segítségével – a hozzáférhetetlen mocsarakban legelésző elefántot. Ezek kivált akkor voltak jól láthatók, ha a mocsári elefántfű-foltokon tanyáztak.

Jó másfél órai evezés után jutunk a sziklaszigetekhez a két egymáshoz kötött kenuval. Még nehézkesebb így a különben is elég esetlen alkotmány, de sokkal nagyobb biztonságot nyújt, mint az egyes kenu. A sziklaszigetek különben jó megfigyelőhelyek. Onnan még az olykor-olykor több száz lépésre legelésző elefántok agyarait is tisztán lehet látni.

De nagyon nehéz még onnan is az elefántokhoz jutni. Legtöbbször teljesen lehetetlen. Ilyenkor meg kell elégedni a látással, ami azonban néha holmi kisebbfajta tantaluszi kínná változhatik.

A kenuzás sem irigylésre méltó utazás. Sokkal szívesebben gyalogolok. Eltekintve a kellemetlen üléstől, a szúnyogok még jobban támadják az embert, műit a bara-barán a sötétben ballagót. Csak egy az előnye, hogy a cecelegyek békében hagyják az embert, minket meg már ugyancsak kínoznak. Ez a kellemetlen és veszedelmes vérszívó had a nap minden szakában alkalmatlankodik, szúr, a déli órákban éppúgy, mint hajnalban vagy éjjel.

Egy éjjeli legeléséből a Nílushoz baktató vízilovat talán zavarja a himbálózó viharlámpásunk imbolygó fénye, mert bosszúsan dörög felénk a vén kibokó mély basszusa.

Derengeni kezd, mikor a Palorinához tartozó utolsó kunyhókhoz érünk. Itt visszahagyjuk a már régebben eloltott lámpát, hogy majd visszafelé menet elvigyük. Egyben kik'érdezzük a kunyhó ásítozó, álomittas lakóit, hogy hallottak-e este vagy az éjjel elefántordítást.

Azt nem hallottak, de – mint mondták – tegnap is láttak az Amuától jövő emberek a parti mimózasűrűségekben elefántokat. Ügy látszik tehát, hogy ma találkozunk velük.

Most már tisztán látjuk az út porában, homokjában a barabarát keresztező állatok nyomait, most már nem szalasztanánk el, ha egy-egy vén elefántbika a magány csendjét vagy valami elefántínyencséget keresve a mocsárból a hegyek felé váltott volna át. Már volt olyan esetem, hogy sötétben indulva nem láttam meg a tanyánktól alig fél órányira átváltó három óriási elefántbika nyomát, és csak estefelé, mikor fáradtan és teljesen eredménytelenül kullogtam campünk felé, tudtam meg hogy mily esélyt szalasztottam el. Szóval a korai felkelés sem jelerit mindig aranyat.

Mindenféle nyomot mutat a bara-bara. A ginsztermacskák parányi macskanyomától kezdve a bivalyig mindenféle állat éjszakai vagy hajnali nyomát látjuk az út porában, csak friss elefántnyomot nem. Öreg elefántnyom annál több mindenfelé!

Bivalynyom is kevés van. Csak két ízben láttam páros öreg bikák nyomát.

Érdekes, hogy campünktől északra egész az Amua patakig csak szóló, de még inkább párosán járó vén bivalybikák nyomait láttuk. Ügy látszik, hogy ezek a morózus állatok, melyeket bizonyára a fiatalabb bikák már kivertek a csordáikból, az említett területszakaszon érzik magukat a legjobban. Ezen a részen bivalycsapat nyomát nem is láttam, míg campünktől délre és az Amuától északra kisebb-nagyobb bivalycsapatok nyomai keresztezték a bara-barát.

Az út porában az ilyen hajnali kirándulásokon nagyon gyakran kígyócsúszások nyomait is láthatni. Ezeknek a veszélyes csúszómászóknak kedvenc éjjeli vadászterülete a bara-bara. Jól meg lehet különböztetni a lomha "puffadder" vastag, erősen kígyózó nyomát az afrikai szemüveges kígyónak, a Na ja hajá-nak majdnem egyenes vonalban átcsúszó nyomától. Ilyenkor tapasztalja az ember, hogy van kígyó elég, bár néha hónapokig járhat, míg egyet is lát.

Nyomozóm kunyhója előtt egy kis embercsomó gubbasztott. Egy-két öregebb ember és néhány

különböző korú gyerek. Mindenkinél kés van. Ezek már jó előre számítanak a lelövendő elefánt húsára.

Jelentik, hogy a kirongózi csak nemrégen ment el két suhanccal, kik közül egyet majd visszaküld az Amuához, ha az elefántokat meglelték, az Ebua hídjánál ne várjunk, hanem menjünk egyenesen az Amuához.

Alig bírjuk visszazavarni ezeket a mindenáron utánunk jönni akaró "hiénákat". Lassan visszamaradnak ugyan, de annyi bizonyos, hogy puskám megszólalása után 10 perccel már mind a közelünkben lennének.

Nagyon kell igyekeznünk, hogy elefántjainkat hamarosan meglőjük, hogy annál több időnk jusson Kongóra.

Az Amua hídjánál sem várt egy lélek sem. Pedig,itt már kaphattunk volna "kész" elefánthíreket. Egyik emberemet elugrasztom az Amua túlsó oldalára, hogy nyomozza le pár száz méteren a barabarát, és aztán híradással jöjjön vissza.

Unalmas ilyenkor a várakozás! Egy darabig nézem a moyói bambuszerdőkkel fedett hegyekből eredő kristálytiszta patakot. A patakra ráhajlik az elefántfű, s ennek szárán leselkedik a törpe jégmadár,'az Ispidina picta. Halászik. Érdekes kis madár. Teljesen olyan, mint a mi jégmadarunk törpe kiadása. Ilyen törpe jégmadár volt különben az első gyűjtött madaram Afrikában. Régen volt, 1903 januárjában lőttem a Voi-pataknál botpuskával és némileg orvvadászkodva, mert akkor angol területre nem volt vadászjegyem.

A türelmetlenség azonban nem hagyott nyugtot. Írtak, hogy menjünk. Az útra levágott gallyakat rakunk, hogy az esetleg értünk jövők tudják, merre mentünk.

Az útról letérve egy jól kitaposott régebbi elefántcsapáson haladtunk a Nílus felé. Gyorsan mehettünk, mert az elefántés bivalyfüves részek jobbára már le voltak égve. Igaz ugyan, hogy a leégés sok helyen tökéletlen volt, és ilyen helyeken a tűztől megperzselve, lehajlott, vastag, szívós fűszárak összevisszaságában csetelve-botolva nehéz volt az előrejutás még a régi elefántcsapáson is.

Ilyen helyeken járkálva – kivált, ha csak pár napos az égés – csakhamar olyanná válik az ember, mint a kéményseprő. Ruhája, arca, karja és meztelen térde merő korom.

Az alacsonyabb füvű szikes részek asztalsimára égtek. Alig lehet friss sarjat észrevenni a leégett fekete fűtorzsok között, mégis egy nagy csapat uganda-kob ácsorog az első nagyobb leégett mocsaras folton. Legelni látszanak, de lehet, hogy a sós pernyét kívánja a szervezetük.

Unottan nézek feléjük. Hiába, amiből sok van, ami közönséges, az már nem érdekli az embert.

A feketére perzselt lapályt árnyékos, nagy fákból álló szavannaerdő szegélyezi. Arra vesszük utunkat, hátha ott találunk friss nyomot.

Az erdő gyér, bozótos szegélyénél egy pompás színezetű nílusi bozóti antilopot látunk. Lassan, jobbra-balra bókoló hajlongással ballag. Ebből a gyönyörű, fehér csíkos, pettyes antilopból aránylag kevés van. Állítólag ezek közt is nagyon nagy pusztítást okozott a marhapestis. Szívesen ejtettem volna el egy-kettőt a bozóti antilopok eme legkisebb, de legtarkázottabb képviselőjéből, de lövésre érdemes bakot West Nile-i tartózkodásunk alatt leginkább csak akkor láttam, mikor az elefántok nyomában jártam, és mikor persze nem szólhatott a puska.

Az előbb még nyugodtan ballagó bozóti antilop valamitől megriadva, hosszú ugrásokkal eltűnik az erdőben. Abiaszi figyelmeztet, hogy valaki kiáltozik. Én is hallom már. Ez volt az oka a bushbuck megriadásának. Már látjuk is a kiáltozót. Egy suhanc szalad a bara-bara felé. Tehát megtalálták az elefántokat! Rákiáltunk. Megáll, és aztán hevesen gesztikulálva ordítja felénk, hogy siessünk, rohanjunk! Az elefántok még kint vannak, és a kirongózi egy fáról figyeli őket a másik suhanc kísérőjével.

Nem is várja be, míg odaérünk. Máris rohan visszafelé.

Egy jó negyedóra múlva már az elefántok közelében is vagyunk. A kirongózi a fa tetejéről integet, hogy kapaszkodjam fel én is.

Könnyen megmászható a megfigyelőfánk, egy ágas-bogas "hurkafa" (Kigelia), csak az a baj,

hogy némely ágon csak úgy nyüzsög a hangya.

Egy tűztől megkímélt elefántfűszigeten vannak az elefántok. Nagyon nagy csapat. Az elefántfüvesben itt-ott fiatalos mimózasűrűségek is vannak, és azok fölött is gyakran fellebben egyegy csapat tehéngém. Ott is elefántok vannak. Szerencse, hogy az elefántfű sok helyütt nagy foltokban teljesen le van tiporva. Ilyen letiport helyen is álldogál vagy egy tucat szürke óriás. Még az agyaraikat is tisztán láthatom. Sajnos, nincs köztük lőhető agyaras. A többiekből nem sokat láthatok. A hát kiemelkedő részét, egy-egy legyezgető fület, egy-egy felvágódó ormányt. Egy óriási állat van köztük. Több mint fél méterrel magasabb a többinél, de sajnos, az agyaraiból mit sem látok.

A hangyák kezdenek nagyon alkalmatlankodni, annak ellenére, hogy az elefántok megfigyelése erősen érzékteleníti az embert.

Még egyszer jól szemügyre veszem a terepet. Az elefántok közelében három nagy termitadomb is magaslik ki. Kettő körül már le is égett a fű, tehát könnyen megközelíthető. A szelünk is meglehetősen jó. Tehát gyorsan lekapaszkodom a fáról, s Abiaszival és a kirongózival elindulok a legközelebbi termitadomb felé.

Néhány kellemetlen helyen kellett átmennünk az első termitadombhoz. Ezeken a foltokon tüztől érintetlen volt a magas elefántfű, és csak egy keskeny elefántcsapás vezetett rajtuk keresztül. Ilyen helyeken könnyen belebotolhat észrevétlenül az ember az ott csendesen álldogáló elefántokba, melyeket a fáról nem lehetett meglátni, és akkor a megriasztott elefánt bizonyára fellármázza a többit is, és ha a papiruszmocsarakba vetik magukat – ami ez esetben valószínű –, úgy akár vissza is fordulhatunk.

Hátranézek a megfigyelői a felé, melynek tetején kuksol a visszahagyott kíséretem és még egykét suhanc, akik titokban követtek bennünket. Nem integetnek a fáról, tehát nem láttak semmi különösebbet. Ha bent leszünk a magas fűben, akkor már nem látjuk a megfigyelőfa koronáját sem, és akkor már hiába integetnék figyelmeztetésüket.

Zaj nélkül felkapaszkodunk a termitadombra. Minden oldalról elefántok zaja hallatszik felénk. Félő, hogy a gyengén keringő szél elárul. Jó, hogy a hátunk mögötti elefántfüvest félig leperzselte a tűz, és így nem kell attól tartani, hogy ott is elefántok lehetnek.

Előttünk egy csomóban vagy 15 elefánt állott. Ezek már valamit gyanúsnak találhattak, mert nagyon csendesek voltak. Nem úgy, mint a jobbra és balra levők, melyek szorgalmasan legyezgették magukat óriási füleikkel, úgyhogy a legyezgető fülek talpbőrszerű koppanásait tisztán hallhattuk. Néha egyikmásik legyektől kínzott óriás ormányával egy csomó földet dobott a hátára. Egész porfelhő száll fel ily portuss után, mely

174 felrebbenti az állaton ülő tehéngémeket. Ezek aztán másik elefánt hátára szállnak le.

Az előttünk levő szürke elefánttömeg is megnyugodott.

Most megkísérelhetjük a közelebb jutást.

Alig lopakodtunk 10 métert a második termitadomb felé, mikor látjuk, hogy mindenfelől szimatot keresve nyúl a magasba a sok elefántormány. Mozgolódnak is. Lassan visszahúzódunk a termitadombhoz. Most már teljesen tisztán láthatom olykorolykor néhány kavargó elefánt agyarát. A megfigyeltek között két, kb. 40 fontos bika is mozgott, azonkívül egy vén, hatalmas félagyarú tehén. A többiek fiatalabb bikák és tehenek, szóval egy sem lövésre való. De a legnagyobb részüket persze nem láthattam. A szellő egyre jobban kavarog, és így nagy kerülővel visszavonulunk a megfigyelőfánkhoz, amelyen mint egy felgallyazott gyöngytyúksereg gubbaszkodnak a feketék. Most látom csak, hogy titokban mennyien követtek. Ezeket elzavarom, hogy ne alkalmatlankodjanak.

Egy darabig várunk és szemlélődünk. Az elefántok kissé továbbvonulva teljesen megnyugodtak. A szél is állandóbb lett, tehát újra megkíséreljük velük a dolgot. Mos mindjárt a harmadik termitadomb felé megyünk. Sok helyen az elefántfüvet teljesen simára taposták le az ott álldogáló elefántok, tehát könnyűszerrel elérjük a kiszemelt termitadombot.

Innen is sokszor tisztán látom az egyes elefántok agyarait, de azok sem ütik meg a mértéket. A

többiek fölé emelkedő óriás azonban sehogy sem mutatja az agyarait. Leszállók a termitadombról, és még jobban megközelítem. Néha kitűnően lövésre áll. Hol halántékát látom tisztán és oly jó szögben, hogy gyerekjáték lenne összerogyasztani, hol meg váll-lapja van szabadon.
Nagy a kísértés! Hisz ilyen óriási állatnak a legnagyobb valószínűség szerint az agyara sem kicsiny. De hátha teljesen agyartalan, vagy megint félagyarú? Leemelem a már több ízben archoz szorított puskát, és tovább várok arra a pillanatra, mikor az agyarakat megláthatom.
Még közelebb megyünk, de pár lépés után megállásra kényszerít, hogy tőlünk jobbra egy csomó elefántormány a levegőbe emelkedik, és jobbra-balra kígyózva kémleli a szelet. Egy röffenésszerű hang, és a bal oldalon levő elefántok megindulnak a többiek felé, melyek mintegy vezényszóra egyszerre felemelik ormányukat, és felemelt ormánnyal előbb lassan, majd törve-zúzva elindulnak. Valamiképpen szelet kaptak!
Gyorsan kiszaladunk egy letaposott részre, és innen figyelem rohanásukat. Sokat megint egész tisztán látok, csak éppen a nagy bika maradt most is teljesen takarva.
Legnagyobb örömömre nem messzire mentek. Egy töretlen helyén az elefántfű-szigetnek megállott az egész társaság. Utánuk mentünk, és csakhamar megint a közelükben voltunk. Abiaszi egy alig karvastagságú tüskés mimóza tetejére kapaszkodott Jel, mely a súlya alatt ugyancsak hajladozott.
Nem sokáig kémlelődött kényelmetlen, hajladozó helyén, hanem egyszer csak leugrik onnan, elkapja karomat, és izgatottan hurcol a Nílus irányába. Eleinte nem tudtam megérteni, hogy mi okozta izgatottságát, és már azt hittem, hogy az egész előttünk levő elefántcsapat felénk vette rohanásának irányát. Lassan aztán megértettem zagyva beszédéből, hogy a mocsarak szegélyénél levő, ambatsh- és mimózafiatalos fölött tehéngémek röpdösnek, és magukat az elefántokat is látta.
Jobb jelentést nem is lehetett kívánni. A mimózásig terjedő füves jabbadán le volt égve, úgyhogy csakhamar a mimózás előtt voltunk. Hét darab állat volt együtt. Mind a hét bika. A teljesen gyér lombozatú, de kefesűrűségű bozót azonban meglehetősen takarta őket. Legalábbis az agyarakat. Azt láttam mindjárt, hogy mind a hét lőhető állat.

Abiaszi izgatottan ráncigái – kezére is koppintok –, és egyik felé mutogat. Egyre suttogja, sziszegi, hogy "kubva szána" (nagyon nagy), ami talán az egyetlen kiszuahili kifejezés, amelyet kifogástalanul tud.

A kirongózi meg egy'másik állat felé mutogat.

Az Abiaszi által mutatott egyszer tisztára megvillantatja az agyarát, és valóban igen nagynak találtam. Sokkal súlyosabbnak taksálom, mint a Rellinél lőtt félagyarút. De rosszul áll, és egy másik tolakodik melléje. Még pár lépést eléjük megyek. De most már lassan megindul az egész társaság, s Abiaszi és a kirongózi becsukott ököllel mutogatnak az egyik felé. A mimózaseprűn át megpillantom az agyarának egy részét. Nagyon vastag. Tehát ez mégis az előbbi kiszemelt nagy bika. Lassan mennek, és mi mindig velük haladunk. Erősen szemmel tartom a kiválasztottat. Most végre szabadon van a váll-lapja, és máris szól a nehéz duplapuskám jobb csöve. A lövésre nagy kavarodás! Megint tisztán látom egy pillanatra, s ez elég, hogy a bal csövet is megszólaltassam, és a lövedéket a váll-lapjába küldjem.

Zúzva-törve rohannak a védelmet nyújtó papiruszsűrű felé. De egyszerre megállnak, és ugyanakkor halljuk a meglőtt nehéz összezuhanását és halálhörgését. Ez torpantotta meg a tovarohanókat.

Hamar kint vagyunk a mimóza- és ambatsh-sűrűből. Nem messze onnan, ahol a lelőtt hörgése és halálkapálódzása hallik, egy hatalmas agyarú elefántbika tétován álldogál. Abiaszi szinte őrjöngve biztat, hogy lőjem le azt is. Persze arról szó sem lehet, mert hisz a második elefántom előttem fekszik. Időközben a többiek után rohanva eltűnik a nagy agyarú bika is.

Mindenképpen rossz érzéssel indulok a lelőtt felé, mely mellől Abiaszi már kiabálja a "kubva száná"-t. Vége tehát a West Nile-i elefántvadászatomnak, és... és hátha egy szerencsétlen tévedés folytán az előbb tétovázva álldogáló nagy bika helyett egy másikat 'vettem célba, és azt ejtettem el.

Ilyen tévedés a sűrű bozótban és hozzá vonulásban levő állatoknál nagyon könnyen megeshet.

A kapálódzó bikát fejbe lövöm, mire remegő rángatózás fut át a hatalmas testen, kinyúlnak a kapálódzó lábak, azokon is végigfut még egyszer a remegés, és az ugandai elefántvadászatom befejeződött...

Bizony ez sokkal kisebb agyarú, mint az előbb látott. Az agyarak ugyan nagyon vastagok, de aránylag rövidek. A vastagsága tévesztett meg. De azért derék agyarpár, és körülbelül 60 fontra taksáljuk a súlyukat agyaranként. Nem sokat tévedtem, mert a lemérésnél 58,2 és 58 fontot nyomtak.

Lehangolva adtam ki az utasításokat. A kirongózink agyarkivágó fundi is egy személyben, tehát őt bíztam meg az agyarak kivágásával. Megjelölöm aztán, hogy hol vágandók el az első lábak – a levágott fark már Abiaszinál van –, és aztán gyerünk hazafelé.

Képzeletben újra és újra rekonstruálom az utolsó ugandai elefántom lövésének körülményeit, hogy miként is téveszthettem össze a lelőttet a másikkal! Vagy talán a lelőttnél álldogáló nagy bikát nem is láttam a bozót sűrűjében?! Bánt a dolog nagyon, de hát már nem lehet tenni róla!

Gépiesen lépdegélek a fegyveremet és az elefántfarkot vivő Abiaszi után. Még jó, hogy egy-két ritkábban észlelt dolog eltéríti gondolataimat. Két vadászgató kígyászkeselyű jobbrabalra tekintgetve, gyors léptekkel igyekszik még távolabb kerülni tőlünk. Nem bízik ez a szép és különös formájú madár az internacionális védtörvényekben, és csak a golyólövés határain túl érzi magát biztonságban.

Ez a tipikus sztyepplakó nagyon ritka madár Ugandában, és csak West Nile tartományban találkoztam néhányszor vele.

Az arabok "sors madara" ide is valószínűleg a szomszédos Szudánból jön a nagy fűégések után.

A hegyek lábánál a még le nem égett elefántfüvet meggyújtották a húsra húzó feketék. Sűrű, fekete füst gomolyog a pattogó és száguldva terjedő tűz fölött. Sok élősdi kánya és néhány marabu kóvályog fölötte. Terített asztal vár rájuk a tűz elhamvadása után: félig vagy egészen megperzselt csúszómászók és sáskák.

Négy különös madarat is látok a távoli tüzek fölött magasan körözni. Hirtelen nem is ismerek rájuk. Távcsövemet kell segítségül vennem, így megismerem őket. Négy pelikán a keselyűmódra köröző nagy madár. Ezt sem láttam még az "Abu girbá"-tól (a pelikán arab neve: "a zacskó apja"), pedig már igen sokszor volt alkalmam különböző tevés-vevését megfigyelni. Legérdekesebb képet nyújt akkor, mikor a libegve halászó jémadarat utánozza, és fejjel bukik a vízbe zsákmánya után. Ezt több alkalommal láttam a Vörös-tenger haltól nyüzsgő lagúnáiban. Úgy látszik, a pörkölt sáskát sem vetik meg.

A magasan köröző pelikánok még egy furcsa és majdnem tragikus végződésű pelikánhistóriát juttatnak eszembe. Ez is a Vörös-tengeren történt. Egy kis, lakatlan szigeten madarakat és még inkább tojásokat gyűjtöttem. Óriási fészkelőtelepek voltak ezen a szigeten. Legérdekesebb volt a kis kócsagok és a kanalasgémek fészkelőtelepe, mely egy beöblösödő lagúnát szegélyező mangorove mocsárerdőben volt. Dögletes volt a mangoroveerdő fullasztó, forró levegője, és így én a lagúna térdig érő vizében gázoltam, míg legényem, Giovanni, egy kikeresztelkedett galla, a mangorovékon fészkelő kanalasgémek tojásait szedte, és mivel írni is tudott, a tojásokra tintaceruzával a sorszámokat jegyezte, hogy aztán fészekaljanként osztályozzuk. A megbolygatott fészkelőtelep lakói persze hangos rikácsolással repdesték körül veszélyeztetett fészkelőhelyüket. Egyszer csak két pelikán húz nagyon magasan fölöttünk. Nem volt sok reményem, hogy a magasból le tudom emelni, de azért jól eléje fogva elhúztam a ravaszt. Egy szem négyes sörét alulról az agyába hatolt – mint később megállapítottuk –, és a pelikán szárnyát összekapva, mint egy nehéz kő zuhant le. Jó, hogy az utolsó pillanatban a fa tetején levő Giovanni el tudta kapni a fejét, mert éppen a fejére esett volna, és noha egy galla feje sokat kibír, nem hiszem, hogy a magasból lezuhanó, vagy 10–12 kilós madár okozta fejbe vágást kiheverte volna...

Kittenberger Kálmán

TÁMADÓ OROSZLÁNOK

Ha a fülét hátrahúzó oroszlán – a hím csuklyaszerűen felborzolja sörényét is – farkával merőlegesen párszor felvág, akkor már támadás következik. Kis távolságról hihetetlen gyorsasággal tör ellenfelére, míg nagyobb távolságról erősen ellenfelére meresztett tekintettel, gyors tempóban közeledik, és csak az utolsó 80–100 lépésnél kezd dübörgő, gyors galoppjába. Szép, félelmetesen szép, de mélyen az idegekre ható és az emlékezetbe vésődő látvány...

Az oroszlán nem nagyon szívós, vad. De azért a támadó oroszlánt lelőni a legnehezebb lövések egyike, akármennyire jók az idegek, s ha még olyan biztosan szorul is az ember vállához a puska. A lovas vadászatnál igen nagy előny, hogy nem kell bevárni a támadást, hanem nyeregbe – és hajrá! Gyalogos vadászatnál csak egyben bízhatik az ember: a puskájában. A legrosszabb, amit tehet, ha futásban keres menedéket. A fára mászás biztos menedék ugyan, ha... ha van a közelben gyorsan megmászható fa, és ha a kísérő bennszülöttek már nem gallyaztak fel az elérhető ágakra, ami rendszerint megtörténik, mielőtt a szorongatott vadász is famászásra gondolt volna.

Sokszor hallottam, és még többször olvastam, hogy a támadó oroszlánt éppen ugrás közben – a híres "oroszlánugrás" közben – érte a bátor vadász halálos lövése. Gyermekkoromban áhítattal olvastam ezeket a hőstetteket, de később még hallani sem szerettem az ilyeneket. A támadó oroszlán nem ugrik az emberre, ezt sok szavahihető helyről hallottam, és ez az én tapasztalatom is, pedig elég gyakran volt részem oroszlántámadásban, és kétszer láttam, hogy embert is leütött. Egyszer az én jó öreg munyamparám, Najsebva volt az áldozat. Jóval azelőtt pedig – első afrikai utam kezdetén – én szenvedtem többé-kevésbé súlyos sebeket egy oroszlántól.

1904. június 11-én történt velem ez a kalamitás, melyet vigyázatlanságomon kívül egy csütörtököt mondott töltény okozott. Éjjel a táborom közelében kitett dögnél oroszlán járt. A harmatos füvön könnyű volt követni, és csakhamar meg is pillantottam. Csak a fejét és a nyakát láttam jól, mert a fű magas volt. A távolság alig volt negyven lépés, és így könnyű lett volna fejbe lőnöm, de mivel nem akartam a koponyáját tönkrezúzni, nyakon lőttem a majdnem sörénytelén hím oroszlánt, mire hörögve felfordult. Egy mocsága törzsbeli fiú volt velem, aki a sörétes puskámat hozta, és egy pálmarostból készült kosarat, mert akkor madárgyűjtésre indultam. Mikor oroszlánom összeesett, odaszóltam az erősen visszahúzódott emberemnek, hogy szaladjon, és hívja az otthon maradt három embert (ennyiből állott akkor az egész szafárim, azok közül is az egyik gyerek volt), és hozza el a fényképezőgépemet is. Emberem azonnal elsietett, én meg, hogy jobban lássam a lelőtt oroszlánt, néhány lépést tettem féléje; a fű teljesen eltakarta.

A sebzett állat helyéről hangzó mérges, fenyegető morgás azonnal "állj"-t parancsolt: lövésre kész fegyverrel vártam a támadó előbukkanását. Nem kellett soká várnom! Mikor a felém törő oroszlánt megláttam, fejét véve célba, rögtön lenyomtam a ravaszt, de csak egy hitvány csattanás hangzott.

Puskám csütörtököt mondott!

A következő pillanatban az oroszlán már mellettem termett, és mancsával a combomra vágott – éppúgy, ahogy a macska szokta a hozzákapó kutyákkal –, ami azonnal földre döntött. Fektemben puskámat két kézre fogva, keresztben az oroszlán szájába szorítottam, és úgy próbáltam távol tartani magamtól.

Ezekre a válságos pillanatokra később sem tudtam pontosan visszaemlékezni, csak azt tudom, hogy közben az állat erős, érdes nyelve a jobb kezem ügyébe került. Nagyot rántottam rajta, biszen az életemről volt szó. Erre a váratlan inzultusra az erősen sebzett állat egy pillanatra visszahőkölt, a fegyver a jobb kezemben maradt. Ekkor hirtelen leismételtem egy másik töltényt, és az oroszlán felé sütöttem, persze nem archoz emelve és célozva, de oly szerencsével, hogy a lövedék az állat szemén hatolt be, és a koponyát összezúzva, azonnali halálát okozta. A rövid küzdelem közben mindvégig hátamon hevertem. Mikor feltápászkodtam, bizony szomorú alak lehettem: ruhám mind letépve, és mindenem merő vér. Eleinte sokkal súlyosabbnak gondoltam sebeimet a ruhacafatokat borító vastag vérréteg miatt, mint amilyenek a valóságban voltak; de aztán láttam, hogy rongyaim inkább ellenfelem vérétől pirosak.

Nagy nehezen feltápászkodtam. A jobb kezem csuklója fölötti sebek egyikéből szökellve ömlött a vér. Ezt a sebet az ingem zsebében maradt zsebkendőmmel kötöttem el, aztán puskámra támaszkodva, a tábor felé indultam. Segítségért nem kiáltottam, mert jól tudtam, hogy embereim ebben az esetben nem jöttek volna felém, mert azt hitték volna, hogy az oroszlán még él.

Széles, jól követhető vérnyomot hagytam magam után; pár pillanatra sötétség borult szememre, és leülésre kényszerített. Mikor felkecmeregtem – a mozgás már nagyon nehezemre esett –, egy bozót mögül kifordultak embereim; amikor rongyosán, véresen előbotorkálni láttak, nagy hajlandóságot mutattak az elszaladásra. Csak miután megfenyegettem őket, jöttek hozzám, és vittek haza.

Egy-két nap múlva végleg el akartam hagyni tanyámat, és ezért kevés gyógy- és kötszeremet a bennszültötteknek adtam élelmiszerért és néprajzi tárgyakért cserébe. Most tehát kötszerem sem volt. Embereimmel a cseretárgynak használt olcsó pamutvászonból kötésre való darabokat tépettem. Csak meleg vízzel moshattam ki jól-rosszul sebeimet, miután jobb kezem középső ujjának lecsüngő ujjpercét levágtam.

Dr. Livingstone-nak nagyon igazat kell adnom abban, hogy az oroszlán harapása és karmai által ütött sebek eleinte semmi fájdalommal sem járnak, de később annál fájdalmasabbak.

Arusha-Chini szultánja adott másnapra nagy nehezen embereket, azok hevenyészett hordágyon Mosiba, a Kilimandzsáró lábához vittek. Öt napig tartott az út. Nagyon siralmas út volt ez! Sebeim fájtak, sebláz és az újra kitörő malária gyötört.

Az elindulás volt a legnehezebb. A megáradt Daryama folyón egy kidöntött faóriás alkotta híd on vitt át két hatalmas fickó. Igazi kötéltáncosi munka volt. Egy kis megbillenés, és az ott leselkedő krokodilusok nagyon könnyű zsákmányhoz jutottak volna.

Utolsó éjjel vizet sem kaptam, mert a Rau-folyóhoz vízért menő embereimet megriasztotta egy elefántcsorda. Ekkor tudtam meg, hogy milyen kicsire tudnak összezsugorodni az ember vágyai. Emlékszem jól, hogy egy pohár vízen kívül azt óhajtottam leginkább, hogy műtőasztalon feküdjek, és orvos kezelje sebeimet.

A baj sohasem jár egyedül. Mosiba érve, sajnálattal kellett hallanom, hogy az ott állomásozó törzsorvost aznap, szállították a tengerpart felé, hogy májfekélyét megoperálják, így csak a bennszülött ápoló részesített az elkésett elősegélyben. Másnap este megérkezett a mambai protestáns misszió gyorsfutár által értesített orvosa, a jó öreg dr. Plötze, aki bizony elkomorodott a nagyon elhanyagolt sebek láttán. A gondos ápolás három hónap múlva mégis megint munkaképessé tett, noha időközben erősen megviselt a malária. Szerencsém volt, mert az oroszlán ütötte sebek legtöbbször vérmérgezést okoznak, és végzetessé válnak.

Munyamparám megsebesítésénél az oroszlán másképp döntötte földre áldozatát, és ennél az esetnél a támadó állat nem is kapott sebet. Ez az eset ruvánai táborom mellett történt – hét évvel ké-

sőbb – 1911. február 5-én.

A Makóri nevű sorozatos vízmedencék környéke volt a legjobb oroszlános rész a Ruvánasztyeppi tanyám körül. Ezért a vizesgödröket szegélyező, magas fűvel borított sűrűt sohasem gyújtottuk fel, és nagyon vigyáztunk arra is, hogy a sztyepptüzek ne perzseljék fel a kitűnő oroszlánbúvóhelyet.

A mondott nap előtti este egy nagyobb tisztáson két zebrát lőttem csaléteknek. Kora hajnalban becserkésztem az elsőt, és láttam, hogy egy hím oroszlán evett belőle, és aztán becipelte a közeli sűrűbe. A nyomot nehéz lett volna követni, s ezért délutáni lesre szántam el magam. A másik zebradögnél, amely magas fűben feküdt, egy csomó állat mozgott. Távcsövem segítségével megállapítottam, hogy oroszlánok, köztük egy igen nagy sörényű hím, aztán egy gyengébb sörényes és kilenc vagy tíz darab nőstény. Kellő fedezet hiányában a szemes állatok hamar észrevehettek, és már négyszáz lépésről kereket oldott – sokszor vissza-visszafordulva – az egész társaság. (Közbevetőleg megjegyzem, hogy az oroszlán látása kitűnő, de *úgy* tapasztaltam, hogy szaglása nem valami jó.) Persze nyomban utánuk. Rendes fegyverhordozóim nem voltak jelen, mert aznap sok dolguk miatt otthon maradtak, s így egy teherhordó vitte utánam dupla cordite-puskámat. Nálam a 8 mm-es M. – Schönauer volt. A zebra dögéhez, illetve annak maradványaihoz közeledve, a teherhordó hirtelen megkapta vállamat, és előremutatott. Egy vén nőstény oroszlán nem akarta elhagyni a társai által otthagyott maradványokat, és mérges morgással kísérte közeledésünket. Majd felvágta izgatottan csapkodó farkát, tehát lőnöm kellett, hogy megakadályozzam a támadást. Csak a fejét láttam tisztán, s így azt vettem célba. Kb. hetven lépésről lőttem rá, és lövésemre hangtalanul összerogyott. Nem is törődtünk vele többet, hanem futólépésben siettem a Makóri sűrűje felé tartó oroszláncsapat után. Később láttuk, hogy a lövésem homlokon találta, és a koponyáját összetörve, azonnal megölte a nőstény oroszlánt. Fogatörött, vén példány volt, mely fiatalabb társai mellett bizonyára nem csillapíthatta éhségét, s ez késztette a vakmerőségre.

A fekete sörényű megállt a sűrű előtt és egész oldalát felém fordítva nézte közeledésünket. Ha továbbmegyek feléje, egy ugrással biztosan bent terem a sűrűben, tehát miután egy kissé kifújtam magam, letérdelve rálőttem a négyszáz lépés távolra levő oroszlánra.

Erős golyóbevágás után láttam, hogy az állat összerogyott, de közeledésünkre, hátulját nehezen húzva, eltűnt a sűrűben anélkül, hogy még egy lövést tehettem volna rá.

A rálövés helyére érve, a Makóri túloldalán újra megpillantottam egy nőstényt. Gyorsan odagyújtott lövésemre ez is összeesett. Vergődve próbált felállni, de második lövésem megszabadította kínjaitól. Aztán tovább vizsgáltam a sörényes rálövési helyét, de egy halk morgás az újonnan lelőtt nőstényhelyére irányította tekintetemet. Egy nőstény oroszlán állott ott, ahol a második összeesett. Ez is kapott egy lövést, rézsűt, váll-lapon, mire felhemperedett, de azután újra nekiiramodott. Hirtelen utána vetett lövésem egyik első lábát zúzta szét. Erre leült, most meg szügyébe kapta a lövést. Támadni próbált, de kalimpáló törött lába miatt csak pár lépésnyire bírt felém közeledni, aztán jobbnak látta elhúzódni. Egy magas fűvel borított hajlatnál eltűnt. Jó, hogy így történt, mert az ismétlésnél a töltény beszorult, és így teljesen ki lettem volna szolgáltatva a támadónak.

A másik oldalra átmenve, a másodikat ott találtuk, ahol összeesett. Az is vén nőstény volt. A harmadik rálövési helyein sok vért találtunk, és a könnyen követhető vérnyomon már messziről észrevettük azokat a helyeket, ahol a szegény sebzett kihányta már meglehetősen illatos reggelijét. Alig száz lépésre az első lövés helyétől, egy fa alatt meghúzódva találtuk, és már csak mérges morgással tiltakozott a zavarás ellen. Itt kapta a kegyelemlövést.

Időközben megérkeztek tanyámról az értesített emberek, akiket a sok lövöldözés hallatára különben is nehéz lett volna visszatartani. Elöl bőrökkel, tollakkal felcicomázva a szerencsétlen Najsebva, aki az oroszlános eseteknél mindig ilyen maga alkotta fantasztikus pompában szokott megjelenni, lévén ő a főszemély az oroszlánvadászat után; ő vágta fel a vadat, s az ő felügyelete alatt történt a nyúzás és a bőr kikészítése.

Embereim unszolására elhatároztam, hogy azt a helyet, ahol a sebzett beváltott, kődobásokkal

meghajtatom, mielőtt még a három lelőtt állat lenyúzásához kezdenénk. Én aztán egy kerülővel újra átmentem a túlsó oldalra, és elálltam a beváltás helyét. Nemsokára megindult a sűrű bombázása, amit egy pillanatra megakasztott a sűrűből hangzó fenyegető morgás. Azonnal szóltam az embereknek, hogy hagyják abba a kődobálást, és vonuljanak a fák felé. De ők a sikereken felbuzdulva, egy Magambo nevű fegyverhordozó vezetésével helytállottak, és tovább folytatták a dobálást, biztosan abban a hiedelemben, hogy a súlyosan sebesült oroszlán úgyis az én oldalamra fog kitörni. A másik pillanatban már ki is rohant, de nem a sebzett sörényes, hanem egy nőstény. Embereim szerteszét rebbentek, úgyhogy az összevissza szaladó emberek nagyon akadályoztak a lövésben, s így nem csoda, hogy a hirtelen odadobott lövésem – amelyről különben is éreztem, hogy nagyon hátracsúszott – célt tévesztett, vagy rosszul talált. A lövés után látnom kellett, hogy a nőstény utoléri Najsebvát, hátsó lábaira ágaskodik, és első mancsát emberem fejére és vállába vágja és lerántja. Persze lövésről szó sem lehetett, ámbár alig voltam huszonöt lépésnyire, mert ha lövök, valószínűleg Najsebvát is keresztülüti a lövedék.

Csak az egész közelről – csővégről – adott lövés lett volna helyénvaló, de elválasztott minket a Makóri egy vízmedencéje. Gondolkodás nélkül belevetettem magamat a nyakig érő vizesgödörbe, noha egy-két nap előtt egy hatalmas krokodilust láttam benne. Mikor nagy csobogással a sásos bozóttal benőtt túlsó partra kapaszkodtam – a gödör alig volt hét méter széles –, akkor láttam, hogy hatalmas termetű fegyverhordozóm, Magambo vadul felordítva, öreg feljebbvalója segítségére siet. Az oroszlánom erre és az én vízbe ugrásom *zajára* otthagyta áldozatát, és egy szökkenéssel újra a sűrűben termett.

Szegény Najsebva bizony szomorú látvány volt, mikor véresen, tántorogva felállt. A diadalmenet gyászmenetté változott, és szegény öreg hívemet egy rögtönzött hordágyon hazaszállítva, azonnal kezelésbe vettem. Három afrikai expedíciót megjárt szerszámomat, a nagy és eredetileg spirituszba tett kígyók kifecskendezésére használt fecskendőmet gyorsan kifőztem, és aztán a sebeket szublimátoldattal erősen kifecskendeztem. Szegény Najsebva hősiesen tűrte a kínos sebkezelést, sőt még ő biztatott, hogy gondosan tisztítsam ki a sebeket, nehogy oroszlánbőr maradjon bennünk, mert'az szerintük – biztos halál. Igazán nem tudom, hogy mi csillapította jobban a fájdalmait: a maximális adag morfium-e, vagy az a borj ás tehén, melyet fájdalomdíjul adtam neki és amelyet azonnal eléje is vezettettem.

Kittenberger Kálmán

RINOCÉROSZKALAND

Három ízben vadásztam hosszabb-rövidebb ideig Ugandában, de csak a mostani kirándulásunk alatt lőttem meg vadászjegyem orrszarvúját, pedig a régebbi vadászjegyeimmel (1913, 1914) két rinót is lőhettem volna évenként. Valamikor, mikor még Német Kelet-Afrikának nevezték a mostani Tanganyika Colonyt, a lelövés egyáltalában nem volt korlátozva, és így az akkori utazásaim alatt sok rinocéroszt lőttem, úgyhogy utolsó három utam alatt már nem nagyon vonzott a rinóvadászat. Igaz azonban az is, hogy az Ugandái orrszarvúnak nagyon gyenge a szarva.

Mellesleg megemlítem még, hogy a tulajdonképpeni Ugandában a rinocérosz nem fordul elő, csak annak a Nílustól (Victoria- és Albert-Nílus, valamint Kioga-tó) keletre eső tartományaiban. Albert-Nyanzától északra, és az Albert-Nílustól nyugatra, a szigorúan védett széles szájú rinocérosz (fehér rinocérosz) hazájában is előfordul a közönséges vagy fekete orrszarvú, de ezeken a területeken a közönséges rinó lövése is tilos, nehogy valaki – talán akarattal is – egy fehér orrszarvút közönséges rinónak nézzen és lőjön le.

Mi az Albert-Nílus bal, tehát a nyugati partján táboroztunk 1929 januárjában. Palorina volt a főhadiszállásunk, és innen jártunk az elefántok és bivalyok után. A keleti pártokra jó ideig nem tettük a lábunkat, mert azt hittük, hogy az még a nagy Game Reserve-hez (vadvédelmi terület) tartozik, amit különben is egy év óta nagyon kiterjesztettek, mert hozzávették az egész álomkór veszélye miatt kiürített zónát.

Időközben – sajnos, elég későn – a West Madi terület A. D. C.-je, aki kerületét beutazva campünket is meglátogatta, felvilágosított, hogy a vadvédelmi terület a campünkkel átellenes falutól, Ogujebbétől jóval délebbre – körülbelül ötmérföldnyire – terül el.

Persze azonnal éltem az alkalommal, és átkenuztam a jobb partra, hogy egy kis vadászati terepszemlét tartsak. Nagy a különbség úgy a fauna, mint a flóra tekintetében a két terület közt, és könnyen felismeri a látó szemmel kószáló vadász az Albert-Nílusban a fontos és érdekes zoogeográfiai határt.

Kár, hogy már csak a West Nile-i tartózkodásunk utolsó idejében tudtuk meg, hogy a keleti partokon is szabad vadásznunk, mikor már az elefántjaimat meglőttem. Elefánt nem volt ugyan annyi, mint a nyugati oldalon, de ott láttam a kirándulásunk legnagyobb elefántnyomát. Öt öreg elefántbika, a nyomukból ítélve mindegyik legalábbis 80 fontos agyarakat hordott, hagyta ott óriási lábnyomát egy gyapotshambában (bennszülöttek ültetvénye). Hozzá még alig pár órások voltak a nyomok, tehát biztosan utolértem volna őket!

Az Ogujebbei kószálásaim alatt sok rinónyomot láttam mindenfelé, úgyhogy, elhatároztam, hogy mégiscsak lövök egy ugandai rinót.

Január 31-én kora hajnalban átevezett velem a sánta, "viceadmirális"-nak titulált fekete révész. Persze a kirongózi nem várt a parton, hiába üzentem meg neki előző napon a jövetelemet. De hát ezen nem csodálkoztam, mert a pontosság igazán nem erénye a négernek. Egyik kísérőmet, a gyors lábú és elég jó nyomtartó Rokót (alighanem Rókusnak valami elferdítése, mert a nyakán lógó kereszt jelezte, hogy ő már nem „kaffiri"-pogány, se nem „izlamu"-mohamedán, hanem keresztény) a kirongóziért ugrasztottam, jómagam meg fegyverhordozómmal és két másik feketével elindultam a gului bara-barán (úton) egyenesen keletnek.

A bara-bara mentén is gyakran találtunk rinónyomokat, és most is arra számítottunk, hogy majd csak találunk egy-két, a bara-barát keresztező friss nyomot, melyek közül kiválasztjuk majd a követésre érdemeset.

Nem is csalódtunk. Hamarosan ráakadtunk egyre, de ennek a nyomnak a nagyságát kicsiny eltük; majd meg egy borjas tehénére, melyet természetesen szintén nem követtünk. Eközben megér-

kezett a Rokó által megidézett kirongózi is, és így gyorsabb tempóban haladtunk előre.

A kirongózi minduntalan megállt, és hol egy csapat ugandakobra (cobus thomasi), hol egy megugró vagy nyugodtan legelésző oribipárra mutatott, bár már többször kijelentettem neki, hogy csak rinóra vagy esetleg bivalybikára lövök, mert csak orrszarvának szól ez a kirándulásom.

Az oribiknél némileg érthető volt a vezetőm "izgulása", mert a jobb oldali kirándulásaim leginkább ennek a kitűnő pecsenyét szolgáltató kis antilopnak szóltak.

Végre – úgy déltájban – felvettünk egy igen erős rinónyomot, melyet – miután két acélburkolatú lövedékes töltény csúszott a 465/500 cordite-expressz csövébe – azonnal követtünk. A nyomkövetés eleinte igen könnyű volt, mert éjjel kiadós zápor esett.

A mi vén rinónk – úgy látszik – nagy ínyenc volt, mert legelésző útja egy gyapotshambához vitt, hol a gyapot fiatalabb hajtásait legelte le. Shambáról shambára járt. Egyszer csak nagyon ismerősnek tűnt fel egy termitadomb, majd egy elefánt kitörte mimóza, de akkor már megláttam saját nyomainkat is. A rinó körbe járt. Kétszer is megkerültük a nagy kört, míg Pauló fegyverhordozóm nagy későre kibogozta a nyomot. Aztán egyenes irányban, délnek tartott az üldözött, majd megint nagy kanyarodót csinálva, a Nílus felé tartott. Sokszor a lakóhelyek közvetlen közelében vitt el a nyoma. Ekkor már tudtam, hogy még hosszú ideig kell követni, mert tapasztalatból tudom, hogy mily hosszú utat csatangol be egy éjszakán át a vén rinocérosz. Egy vén bivalybika sokkal kényelmesebb. Az rendszerint a legelőhelyétől nem messzire, az első árnyas sűrűben el szokott feküdni.

Mentünk is a nyomon lankadatlanul. A frissen leégett vagy az elefántfüves leégése utáni friss sarjon majdnem futva követtük a nyomot, így hoztuk be az elvesztett időt, amit a sziklás helyeken az el-elvesző nyom újra feltalálásában elfecséreltünk. A "rossz" helyeken, mint az álló elefántfüvesekben, sűrű tüskebozótokban elkaptam Paulótól a mzingát, aki aztán rögtön kontrollálta a hamuval telt zacskó rázásával a szél irányát, még talán nagyobb buzgalommal, mint az elefántkövetésnél.

Rossz széllel persze nem mentünk be a rinó pihenőhelyét sejtető sűrűbe, hanem nagy kerülővel körüljártuk, így bizony a nyomozás lassan haladt, és néha-néha már azt gondoltam, hogy az üldözöttet nem fogjuk puskacsőre kapni.

Dél már régen elmúlt, mikor Rokó, aki látva a kirongózi gyenge nyomozását, maga vette át annak a szerepét – egy mimózasűrűségben félreugrik, és majdnem feldönt. A mozdulatlanul felénk figyelő rinó a szamár Rokó elrohanásának zajára – rinószokás szerint – prüszkölve felénk rontott. Gyorsan a fejét kaptam célba, de a lövés eldörrenésével rinóm nem esett össze, hanem hirtelen megfordult és elvágtatott. Volt azonban még annyi időm, hogy a bal csövet a váll-lapjára irányítva odagyújtsak.

Pillanat alatt történt az egész, és pillanat alatt eltűnt a rinó is. Paulónak rossz kedve volt, mert neki csak a tűzben összeesett vad lövése tetszett. Szidta a Rokót kinubi nyelven: "Te msenzi, miért nem intettél, mikor megláttad a rinót? Miért rohansz el, mint egy "manamake" (asszony), nem tudod, hogy "mzungu" (fehér ember) áll hátad mögött?!" Intek Paulónak, hogy menjünk. A bozótból kiérve ráállunk a meglőtt rinó vércsapájára. Csak a váll-lapon lőtt orszarvúnál van ilyen óriási vérnyom! Igazán mintha kannából öntöznék a szép, habos tüdővért. Az afrikai cserzésű könnyű félcipőm (modell "Mengo Planters") teljesen tönkremázolódott a vértócsákban.

Rinónk vagy 80–100 lépésnyire a meglövés helyétől, felénk fordulva, összeroskadtan feküdt. A kirongózi és Rokó szólt is, hogy lőjek még bele, mert az hitték, hogy az állat még él.

A szarva az Ugandái arányokhoz képest feltűnően erős volt, úgyhogy már belém nyilallt a kétség, a félelem, hogy talán egy odaátról idetévedt fehér rinó a zsákmányom! A puskámat a rinó hátához támasztva, megpróbálom felemelni a rinónak egy nagy vértócsában nyugvó fejét, hogy a felső ajkát lássam. (A fekete rinocérosz felső ajka ormányszerűen kicsúcsosodik, míg a fehér rinóé egyenesen metszett.) Minden erőmet megfeszítve igyekszem a nehéz fejet felemelni, és már Pauló is odaugrik, hogy ebben a műveletben segítségemre legyen. Egyszerre csak könnyűvé lesz a nehéz teher, és az én halott rinóm felkapja a fejét, és pár pillanatig rám mered. Annyi bizonyos, hogy

nem valami szellemes arcot vágtam ehhez a meglepetéshez, és nagy elugrással (biztosan elértem az 1929. évi egyéni rekordot) igyekeztem eltávolodni a felelevenedni szándékozó rinó veszélyes közelségéből. Pauló és az embereim mind azt ordítozták a nagy széjjelszaladásban, hogy: "Lődd agyon!" Könnyű volt mondani, de nehéz megtenni, mert a puskám a rinóhoz volt támasztva.

A rinó azonmód visszaejtette a fejét a hatalmas vértócsába; az ijedelem teljesen fölösleges volt! A hirtelen fejfelütés a már majdnem teljesen eltávolodott élet utolsó reflex-megnyilvánulása volt!

Most megnéztük a lövések helyét. A homloknak szánt lövésem az első szarvat érte, és az felfogta a lövést: Egyszersmind azonban eltérítette a rinót a felénk való rohanástól. A második lövés szép váll-laplövés volt, mely a tüdőt járta át.

A szarv felűnően erős volt az ugandai viszonyokhoz képest. Hosszúsága majdnem 20 hüvelyk volt, és a súlya – kiszáradva – majdnem 12 font.

Ez ugyan nem tartozik ehhez a rinóhistóriához, de azért érdemesnek találom megemlíteni, hogy a rinocérosz szarva keresett cikk Kínában, ahol – akárcsak a maralszarvas barkás agancsát – mint aphrodisiákumot nagyra becsülik. Utóbbi időben – talán a nagy kereslet és kevés kínálat folytán – nagyon felment az orrszarvúszarv becsülete, úgyhogy 36 shillinget is adnak fontjáért az ottani kereskedők, szóval sokkal nagyobb árat, mint az elefántcsontért. Régebbi időkben pedig az elefántcsont ötször annyit ért, mint a rinószarv.

Kittenberger Kálmán

SZERENCSÉTLEN ELEFÁNTVADÁSZATOK

Március 14-én megint fáklyafény mellett indultunk el. A nagy edóhoz mentem először. Még alig volt fent a nap, és így méltán reméltem, hogy legalábbis bivalyt fogok ott látni, és végre megtudom, vajon megkezdődött-e ott a vörös törpebivaly birodalma vagy sem!

Mikor az edo előtti őserdő mélyén kitaposott elefánt "országútjára" léptem, az ott csatangoló vörös farkú cerkófbanda szitkozódása miatt semmi reményem sem lehetett, hogy ott valamilyen állat is megmaradjon. Elkeseredésemben egy öreg hímet a kis kölcsönkapott 22-essel lepattantottam.

A Kilimandzsáró környéki bennszülöttek rosszallólag csóválták volna fejüket, mert szerintük a vadászat kezdetén majmot lőni nagyon szerencsétlen dolog. Igaz ugyan, hogy azok nem nyúlnának a majomhúshoz a világért sem, míg az itteniek a majompecsenyét nagyra becsülik, és talán azért nem osztják ezt a hiedelmet.

Utána egy óriásturakót is lőttem a gyűjtésünk számára. A turakólövés mindig nagy zajjal jár, mert a lelőtt társainak szitkozódó lármájától sokáig ugyancsak hangos az őserdő.

A tegnap este korán megszólalt hím oroszlán nyomát is megtaláltam az edo csermelyében. Jó cserkésző vadász az öreg, tudja, hogy hol lehet vadra számítani és milyen természetes cserkészőutat kell a vad belopásához kihasználni. Biztosan több eredménnyel cserkészik óriásdisznóra, mint mi.

Azután, mivel az edónál csak egy-két friss bivalynyomot találtunk, továbbmentünk. Nemsokára elefántnyomokat is felvettünk. Pauló szerint még este jártak arra, és így nem volt sok remény, hogy rájuk akadunk. Nem nagy kedvvel követtem, mert a nyomok meglehetősen gyengék voltak, annyira, hogy mikor egy szép erdei gyöngytyúkot láttam, meggondolás nélkül lelőttem gyűjteményünk számára a 22-essel.

Egy patak partján azután meggyőződtem arról, hogy igazán nagyon gyenge elefánttársaságot követtünk, és azért a patak mentén az ösvényünk felé törekedtünk, hogy azon továbbmenve új, érdemesebb nyomok után nézzünk.

Már közel voltunk az ösvényhez, mikor a fényképező masinámat hordozó gyerek jelentette, hogy elefántok törését hallotta. Erre a hang irányába iparkodtunk. Eleinte ide-oda kóválygotunk, majd mikor újra törést és ropogást hallottam, többi kísérőmet visszahagyva aznapi vezetőmmel és Paulóval indultam a zaj irányába. Gyalázatosán rossz helyen voltak. A mocsaras mélyedésben a magas és a legkisebb érintésre is erősen zörgő phrynium eltakart mindent. Ezek, a phrynium és más nagy levelű aljnövényzeti sűrűségek, a nyomkövető vadász legnagyobb ellenségei. Oly magasak és oly tömören sűrűek, hogy még az elefántot is eltakarják. Nem beszélve bivalyról, óriásdisznóról vagy bangóról, melyek ilyen sűrűségben teljesen védettek minden meglepetéstől. Még akkor sem lehet az ilyen sűrűségekben zaj nélkül előrelopakodni, ha egy erősen kitaposott elefántváltó vezet rajta keresztül, a vékony szárú és így örökké hajladozó, fönt egy széles és nagy levéllel végződő phrynium – olyan, mint egy óriási légycsapó – a legcsekélyebb érintésre is zörög..

A phrynium és más ily nagy levelű aljnövényzet rendesen ott burjánzik, ahol a napsugár nagyobb területet ér, mint például a mocsaras tisztásokon, patakok partján. A sötét őserdőben a liánokkal átszőtt lombozattető annyira összeborult, hogy csak itt-ott, kis foltokbari ereszti át a napsugarat, és ott fű nem nő, s az aljnövényzet is kevés.

A phrynium-sűrűségek fönt felsorolt kellemetlenségein kívül ezek a helyek még azért is nagyon rosszak, mert ott van leginkább kitéve az ember a hangyatámadásoknak. Kivált egyféle hangya volt a réme az ilyen mocsaras tisztásoknak, mely egy bizonyos nagy levelű dudva szárain és levelein tanyázott. Hosszú, nagy, gyors mozgású és fullánkos bestiák voltak ezek, melyek szúrása – szerintem – fájdalmasabb volt, mint egy kisebbfajta skorpióé. Szerencse, hogy nem sok helyen ta-

lálkoztunk velük, és embereim mindig idejekofán észrevették a hangyafertőzött dudvát.

Szelünk is rossz volt, és így csak nagy kerülővel tudtunk az elefántok közelébe jutni. Alig néhány lépésnyire voltunk csak tőlük, de mégsem lehetett látni belőlük valamit, csak a folytonos recsegés, ágtörés, gyomorkorgás és más egyéb gyomorműködést jelző hangok árulták el, hogy egészen a közelünkben vannak.

Egy kis termitadombra kapaszkodtam fel, ahol két elég vastag, szóval némi fedezéket nyújtó fa volt, arra az esetre, ha az elefántok vak nekiiramodásukban felénk vennék rohanásuk útját.

Az elefántok alig voltak 8–10 lépésnyire tőlem, de azért mégis nagy csörtetéssel menekültem onnan, és nem kis zajjal igyekeztem megszabadulni a két öreg fa liánjairól rám tapadó mérges erdei hangyáktól.

A kirongózi izgatottan szaladt hozzám. Azt hámoztam ki a beszédjéből, hogy egy nagy agyarú bikát látott. Menjek az általa jelzett irányba, ott megláthatom. Még egy-két belém csípett hangyát szedtem le magamról, és azután megindultam. Az elefánt közelében a kirongózi persze eltűnt, és magam ma'radtam Paulóval, aki ujjai közt a tartalék töltényeket szrorongatta.

Egyszerre láttuk meg a mélyedésben álló elefántbika fejét, mely már valami gyanúsat érzett, mert nagyon nyújtogatta az ormányát.

Sajnos, nem volt erős bika. De már csak 5–6 napunk volt Kongóban – Pauló is nagyon biztatott hátulról, hogy lőjek –, hát arcomhoz kaptam a nehéz expresszt.

Jóval magasabban álltam, mint az elefánt, és így egy-két pillanatig számítgatnom kellett, hogy most hol is lehet az a pont az előttem szürkéllő elefántfejen, melyet eltalálva lövésem az agyat éri, és azonnali halált okoz. Eközben elfordult, és abban a pillanatban fejbe lőttem.

Remekül csuklott össze! Olyan helyzetben maradt, mintha élne.

Utána ropogás, törés! Tőlünk balra rohant el a csapat többi tagja, legalábbis mi azt hittük. Pauló látott is egyet az elrohanok közül.

Azután beszélgetve mentünk a menekülők után, hogy a nyomokból lássuk, milyen állatok voltak.

Ekkor megint óriási ropogás, trombitáló recsegés a hátunk mögött! Azt hittem, hogy a fejbe lőtt talán csak paralizálva volt – gyakori eset a hibás fejlövésnél –, és most magához térve, igyekszik visszafizetni a vele elkövetett gorombaságot.

De ekkor már láttam – éppen annyi időm volt, hogy egy fa mellé ugor jak –, hogy egy nagy csapat elefánt zúdul felénk. Ma azután még közelebb jutottak hozzám az elefántok, mint tegnap. Egy tehén alig volt tőlem két lépésnyire – akár meg is érinthettem volna –, ugyanakkor hátam mögött három lépésnyire törtetett el ordítva, zúzva-törve egy másik. Egy nagyobb állat nagyon felém vette futása irányát, már-már lőni akartam, mikor közvetlen mellettem eltérült. Erre még néhány elefánt rohant el mellettünk,-köztük egy termetre jóval nagyobb, mint a többi. Sajnos, ez egy kissé távolabb volt tőlem, és a phrynium miatt nem láttam az agyarait.

Alig néhány pillanatig tartott ez az "elefántorkán", utána egy-két perccel már messziről hallatszott ingerült trombitálásuk. Föltétlenül nagyon felingerelt, nagyon felbőszült állapotban voltak ezek az örökösen hajszolt állatok, és dühtől vezetett vak nekiiramodásuk azért is volt annyira zajos, annyira romboló.

Igazán nagyon örültem, mikor embereimet – ilyenkor ki-ki magának! – a fák mögül épségben láttam előbukkanni. A kirongózi látszott a legmegviseltebbnek, neki tetszett legkevésbé az eset. Pauló ragyogó arccal állt elém, és tenyerével száját félig eltakarva, nevetve mondta a néger legnagyobb indulatszavát, hogy "ló", és utána sokatmondóan csettentett egyet az ujjaival. Nagyon sajnálkozott azon, hogy a nagy testű elefántra nem lőttem. Ó sem látta ugyan az agyarakat, de azok szerinte biztosan nagyok lehettek; és azonkívül, mint mondta: "ez nem a mi országunk, itt meg lehet ilyen dolgot tenni". Paulónak, úgy láttam, furcsa felfogása van a vadászreguláról.

Mikor azután teljesen lezajlott az elefántos cécó utóhatása is, a szokásos összevissza beszéd, magyarázgatás, visszamentünk a lelőtthöz, melynek annyira "élő" volt az összeroskadása, hogy a

kirongózi csak nagy unszolásra merte feléje dobni lándzsáját. Feléje dobta csak, mert még mindig attól tartott, hogy lábra kaphat. El is hibázta teljesen. Ebből az esetből is láthattam, hogy az északi azandék különb legények, mint a déliek.

Most azután nyugodtan szemügyre vettük zsákmányomat. Meg kell adni, hogy szépen bukott össze. Pingálni se lehetett volna ideálisabb fejlövéseredményt. Kár, hogy az agyarak bizony elég gyengék voltak, de – eltekintve mindentől – 2–3000 frank is jobb, mint semmi.

Hazafelé menőben a pataknál egy nagy csomó összekötött fakérget találtam. A kirongózi elmagyarázta, hogy ezt a kérget a vízben megtörik, amitől aztán a halak elbódulnak, és könnyű zsákmányul esnek. Annyi bizonyos, hogy az azandéktól se az őserdő, se a szavanna, se a vizek állatlakóinak nincs egy percnyi nyugodalmuk. Amit megehetőnek tartanak – márpedig kevés a szerintük megehetetlen –, azt minden kigondolható módon üldözik, legyen az emlős, madár, hal, kígyó vagy rovar. Például akármilyen messzire elcsavarogtunk a vadonban, az ott utunkba esett termitadombok majdnem kivétel nélkül jelét viselték annak, hogy a bennszülöttek a termeszrajzás idején abból a termitadombból is kivették a dézsmál...

Március 15-én egy néger társaság, amely a szomszéd telepről jött, hogy a tegnap lőtt elefánt húsából részesüljön, azt újságolta, hogy a negyedik patakon túl két nagy elefántbika reggeli nyomát látták.

Ez a hír természetesen nagyon felvillanyozott, mert az egyedül vagy párosán járó bikák – ritka kivétellel – mind nagyon erős agyarú állatok.

Reménykedve mentünk hát át a negyedik patakon, és meg is találtuk a kérdéses nyomokat, melyeket mindjárt gyengéknek tartottam ugyan, de követtem addig, míg egy mocsaras résznél megnem állapítottam, hogy két tehén a követett. Persze azonnal félbeszakítottam a nyomkövetést, annak ellenére, hogy már egészen a közelükben voltunk, és a törésüket is hallottuk.

Tehát a bolondját járatták velünk a nagy bikáról szóló hírekkel! Egyedüli hasznunk az volt, hogy teleszedtük hátizsákomat gyönyörű citrommal, mely a vadonság közepette, termett egy valamikori shamba helyén, ahol már csak ez a gyümölccsel megrakott fa jelezte, hogy ott valamikor egy kis néger telep lehetett.

A vadon egy-két esős időszak alatt teljesen eltünteti az emberi kéz munkáját, és a néhai kultúra legföljebb arról ismerhető fel, hogy ott burjánzik legerősebben a dudva, a bozót, ott nő a legmagasabbra az elefántfű. A vadon hamar visszafoglalja azt, amit az emberi kéz egy időre elvett tőle. Az őserdő azonban vesztes marad. A feketék kíméletlen őserdőpusztítók. Ha a shambájuk földje szerintük már kimerült, vagy valami más ok a shamba elhagyására készteti őket, akkor új helyet keresnek az őserdőben, a faóriásokat meggyűrűzik, és mikor a lassú halálra ítélt fák elszáradnak, az erdőirtást befejezi a tűz. Néhány év múlva megint megismétlődik ez, megint veszít az őserdő, és ugyanannyi teret nyer az elefántfű vagy a bozótos vadon.

Déltájban hazafelé indultunk. A harmadik patakhoz érve az őserdőben elefántordítást hallottam. Odaküldtem a vezetőt és a "vörös" négert, hogy tudják meg pontosan az elefántok tartózkodási helyét, hogy azután esetleg meghajthassuk őket.

Mi azalatt Paulóval továbbmentünk. Egyszerre csak észrevettem, hogy a nyílt és félig már leégett területen egy elefántcsapat igyekszik az őserdőhöz. Nosza utánuk! Pauló hosszú lábait magasra dobálva úgy nyargalt előttem, mint egy strucc. Nekem azonban jajkeserves volt ez a nekiiramodás. A félig leégett és a földre hajlott elefántfűszárak minduntalan elhurkolták lábamat, és így csak szinte bukdácsoltam a rohanó Pauló után, aki csakhamar egy hatalmas termitadombra kapaszkodott fel, hogy onnan jobban megfigyelhesse az agyarakat. Mire én is odaértem, a körülbelül 15 darabból álló csapat nagy része már beváltott az őserdőbe. De sem Pauló, sem én nem láttunk köztük egy valamirevaló agyarast sem. így nem is törődtünk velük tovább.

Március 16-án a campünktől délre fekvő kis hegyek mögé igyekeztem. Arra még nem jártunk, mert a bennszülöttek arról a tájról sohasem hoztak elefánthírtr Nem is látszott az most, a száraz időszak legvégén elefántos vidéknek. Eleinte egészen sík, nyílt területen mozogtunk. Az elefántfű

majdnem tökéletesen le volt már égve, és a sarj még alig ért derékig. Helyenként rövid füvű foltok is voltak, az itt előforduló antilopok legelőhelyei.

Elefántnyomnak még híre sem volt, és így embereim számára húst lövendő, egy felénk szaladó, majd kitartóan ránk kíváncsiskodó varacskos kant fejbe lőttem a cordite-tal. Fején hatolt be a lövedék, és a combján jött ki. Paulónak és a vörös négernek nagyon tetszett ez a lőhatás. Pauló ugyan nem tudott három szót sem az itteniek nyelvén, a vörös sem tudott sokkal többet kiszuahili nyelven, de azért kézzel-lábbal magyarázták egymásnak, hogy a "mzinga" milyen csodás szerszám. A varacskosdisznót azután felhúztuk a keselyűk elől egy fára, és miután visszaküldtem egy embert a campbe emberekért, tovább folytattuk utunkat.

Nem sokkal később egy pompás színezetű erdei antilopot láttam. Erős bak volt. Talán még szebben színezett, mint a nílusi bushbuck, de annál jóval nagyobb. Az expresszemnek a távolság egy kissé nagy volt (csak 100 méteres irányzék van rajta), de mindenáron akartam egyet szerezni ezekből a bushbuekokból a Magyar Nemzeti Múzeumnak, és így mégis rálőttem, persze eredménytelenül. A lövéstől elugrott állat a hegy bozótosai felé menekült. Most már csak azért is! Hosszú cserkészés után sikerült is elejtenem teljes burkolatú lövedékkel, úgyhogy a bőrét egyáltalában nem rongáltam meg.

Felvettem róla a szükséges méreteket, lefényképeztem, majd fel is vágtam – a múzeumnak szánt emlősöknél ezt mindig magam végeztem –, hogy azután Pauló a visszahagyott két emberrel szépen lenyúzza, és a bőrt a campben a szokásos módon kikészítse.

Nagyon-nagyon megbántam később, hogy ezt a bushbuckot megszereztem! Bár ne került volna utamba, mert ezzel kezdődtek az igazán szerencsétlen elefántvadászataim!

Még egyszer elmagyaráztam Paulónak, hogy mi a teendő, és azután úgy – jó szerencsére – továbbmentünk.

A fegyverhordozó tisztjét a vörös néger töltötte be, aki igen büszkén és féltő gonddal vitte csodálata tárgyát, a mzingát. Hisz ő is puskás vadász volt. Az ő szépen kidolgozott patronövében a bodzabél gyutacstartó patronok három jó gyutacsot rejtegettek.

A kirongózin kívül még a fényképezőgépet hordozó gyerekember is velem jött. Sajnos, egyikük sem beszélte a kiszuahilit, és az én mongalla szókincsem alig volt két tucat.

Mentünk, mentünk! Sehol egy árva elefántnyom. Aránylag sok bivalynyomot találtunk, és sok víziantilopot is láttunk.

A hegy háta mögött egy nagyobb "tinga-tinga" terült el, melyet Sokféle vízimadár népesített be. Köztük méltóságteljesen lépdegélt egynéhány pompás nyerges gólya, az afrikai gázlómadarak legszebb és talán legmagasabb képviselője.

A magasban sok marabu keringett, jelezvén, hogy Pauló még mindig munkában van, a nyúzás még nincs befejezve. Mikor azután kezdtek ejtőernyőszemen, előredobott lábakkal leereszkedni, tudtuk, hogy Pauló a bőrrel és a csontokkal már megindult a camp felé.

Azután meddő járkálás. Egy-két kisebb erdőfoltnál új azande telepek voltak, de csak asszonynépet találtunk ott, a férfiak – állítólag – majomvadászaton voltak.

Kikérdeztettem őket – már ahogyan lehetett –, mert néha az asszonyoktól kapni a legjobb információt. Nem sok hírrel tudtak szolgálni.

Egy kicsit lepihentünk, hogy embereim elszívjanak egy pipa dohányt. Az azande eredeti módon, pipa nélkül pipázik. A pipa hiánya igazán nem okoz nekik gondot, ahol banána-shamba van. Lándzsájával tőből lenyisszant egy banánlevelet, melynek csak a szárát hagyja meg, két oldalon a leveles részt lefejti róla. Ez lesz a rögtönzött pipa szára, melyet csak egyszer használnak. Most a száf végénél egy jó arasznyira berovátkol egy kis rést, ahova majd a pipa jön. Aztán elnyisszant egy olajpálmalevelet – az is akad minden azande shambában – vékonyra hasítja a pálmalevél rostos, könnyen hasítható szárát, melynek végére – mint a puskatisztító vesszőre a kócot – vékony rostfonalat csavar. Most már megvan az a szerszám, mellyel a szárban lyukat fúr. Könnyen szalad a húsos, nedvdús banánlevél-szárban a fúróvessző; kétszer-háromszor áthúzza rajta, és kész a jól szele-

lő, hosszú pipaszár. A pipa is hamar készen van. Levág egy négyszögletes banánlevél-darabot, ujján "staniclit" formál belőle, melynek végét – miután dohánnyal megtöltötte – leharapja, a résbe helyezi, és kész a pipa, csak parázs kell a tetejébe. A kunyhók előtti tisztára söpört téren mindig van tűz, és így a parázs is csakhamar a megtömött pipa tetejére kerül, és máris bodor füstfelhőt ereget orrán-száján a soros. Mert az azande illendőség úgy diktálja – úgy kívánja meg a jó modor –, hogy egy szippantás után a mellette guggolónak nyújtsa át a pipát, aki megint egy nagy szippantás után továbbnyújtja. Igaz, hogy nagyon kiadós szippantások azok, mert a soros annyira teleszippantja füsttel a pofáját, hogy nagyon hasonlít egy tejes kukoricával teletömött pofazacskójú páviánhoz...

Már-már hazafelé irányítottam a kirongózit, mikor egy bivalycsapat esti nyomára akadtunk. Ugyan nem sok remény volt, hogy rájuk is akadunk, de mivel a nyomok a camp felé vezető ösvény irányába tartottak, felvettük és követtük. A nyomokat követve megint egy szép erdőszerű tisztáshoz értünk. Leereszkedve oda, egy bozótból nagy robajjal rohant ki valami. Azt gondoltam, hogy bivaly vagy óriásdisznó. Az emberek valami ismeretlen nevű állatot emlegettek, mely valószínűleg a ritka vörös duicker volt. gbben a mocsaras őserdei tisztásban is felleltük az óriásdisznó nyomát. Kár, hogy ez is messze esett a camptől, és nagyon nehéz volt megközelíteni, mert különben itt is eredményesen lehetett volna lesbe állni.

Mikor az edót el akartuk hagyni, annak patakjában két hatalmas elefántnyomot fedeztünk fel. Továbbmenve még a hullatékát is megtaláltuk. Még úgyszólván meleg volt, de furcsa, agyagos és nagyon rossz szagú. Úgy látszik, gyomor- és béltisztítás céljából sósagyag-kúrát tartottak.

(Az elefántkövetésnél a nyomkövető vadász fontos irányítója a hullaték. Olyan helyeken, mint a letiport elefántfüvesekben, ahol a nyom nagyságát a leggyakorlottabb nyomozó is csak nagy nehezen tudja megállapítani, a hullaték nagyságából bizton lehet az állat nagyságára is következtetni. Sokszor biztosabban, mint a nyomból. A hullaték mutatja meg legjobban, hogy mennyire friss vagy régi a nyom. Mikor még teljesen meleg, teljesen nedves felületű, s a felületen még rajta vannak a lehulláskor rájuk vert porszemek, ez esetben az elefántok közvetlen közelben vannak. Kicsit messzebb mehettek, illetőleg valamivel előbb hagyták azt vissza, ha a hullaték még mindig nedves felületét apró, muslicaszerű legyek ezreinek raja lepi el és röpdösi körül. Még korábbi, ha már az óriási scarabeust is ott látjuk, amint egy gyerekökölnyi galacsint gyömöszöl össze; és még sokkal régebben járt arra az elefánt, ha a hullaték mellett már egy vakondtúrásszerű földhányás és lyuk mutatja, hogy az óriási bogár már eleget tett fajfenntartási hivatásának. A petéből kifejlődő lárva a föld alatti üregben elhelyezett galacsínban megtalálja a táplálékát is... A nyomozó gyakran kémleli a hullaték hőfokát úgy, hogy lecsúsztatja a szandálját, és a lába hüvelykujját beledugja. Ezt azonban csak a "kényesek" csinálják ily finoman, mert legtöbbjük – és a legtöbb öreg afrikánus vadász – a mutatóujját használja hőmérőnek.)

Délután két óra felé egy nagyon csúnya elefántfüvesben a nagyobbiknak már egészen a közelébe jutottunk. A két bika ugyanis időközben szétvált, és először a kisebbet követtük; de azután észrevettük tévedésünket, és újra visszamentünk a nagyobbik nyomára.

Csak ekkor vettem észre, hogy Pauló nem adta át a hamus zacskót, pedig az nagyon szükséges lett volna a szél állandó figyelésére. Hamus zacskó hiányában kénytelen voltam időről időre gyufával kémlelni a szél irányát. Éppen megint meggyújtottam egy szál gyújtót, mikor a jóval előttem levő facsoport felől gyenge ágroppanás és lombmozgás jelezte, hogy előttünk van az elefánt. A legnagyobb elővigyázattal mentünk, másztunk arrafelé a magas elefántfűben.
Szelünk elég jó volt, tehát nem tudom, hogy mit vett észre a gyanakvó öreg, mert mire odaértünk, már csak hűlt helyét találtuk. Az ágroppanás csendes elcsúszását jelentette.

Kezdett veszni a reményem! Szidtam a múzeumi bushbuckot, mert ha Pauló a hamuszacskóval velem van, aligha kapott volna szelet, és mindjárt lövésre kaptam volna. Persze azért utána mentünk. Akkor láttam csak, hogy az öreg ugyancsak megriadt, és ugyancsak jó tempót diktált, mert a fű nagyon be volt "permetezve" a hullatékától.

Összevissza csavargás után – körülbelül egy órát mentünk a menekülő után – láttam, hogy már meglassúdott az irama, és már gyakran ácsorog.
Kiértünk az őserdőből, és a nyom újra egy leégett, de mái derékon felül érő elefántfüvesen vezetett, aztán újra lehajtott az őserdő felé. Erős hajlása volt a terepnek. Le kellett ereszkedni az őserdőbe. A nyomozó kirongózi pár lépéssel előttem járt, mert az elefántfű kibogozta a félcipőm zsinórját, és azt kötöttem meg. Mikor a kirongózi után sietek, látom, hogy a szamár megy, megy a nyomon, és nem látja az őserdő szélén sűrű takarásban álló elefántot, melynek hátkörvonalait és fülét tisztán láttam.

Egy darab elefántfűszárat török el, hogy a kirongózi hátranézzen, és visszaintsem, de az a tökéletlen fekete nem lát, nem hall, és még az; sem hallotta, mikor gyengén ráfüttyentettem, miután elkaptam a vörös négertől a cordite-omat.

Végre észreveszi a kirongózi is a veszélyes közelséget, és ahelyett, hogy lassan, óvatosan visszalopakodna, rémületében nagy zajjal megugrik, és rohanni kezd.

Az elefánt persze azonnal észrevette a veszedelmet, és megindult.

Már alig öt napunk volt Kongóban, és szinte kétségbeejtett az a gondolat, hogy a hatalmas elefántbika, az annyira vágyott vadászzsákmány újra és valószínűleg örökre eltűnik. Ez a lelkiállapot – meggyónom őszintén – egy nagyon nagy meggondolatlanságra, elhamarkodásra késztetett.
Hirtelen elhatározással célba veszem a fejen a vélt jó helyet, bár lián és lombos gally némileg fedte azt, és lövök. Nem torpant össze. Tehát gyorsan a nyakszirtet veszem célba – a váll-lapot nem láttam –, bár azt sem láttam a lombtakarás miatt egészen tisztán. Lövésemre megint nem zuhan összsze, még láthatólag meg sem inog, hanem óriási ropogással, recsegéssel felénk igyekszik a sebzett elefántbika.

Embereim villámgyorsan eltűnnek az elefántfűben. Gyorsan tölteni akarok, de a puskám kissé megvetemedik – nagyon hamar rozsdásodik Kongóban minden –, és így nem sikerül a puskámat gyorsan szétnyitnom. Végre! Elrohantamban kidobom a két kilőtt töltényhüvelyt, és újra meg akarom tölteni. Ekkor már alig két lépés volt közöttünk a távolság. Nagyot szökik oldalt, a széles duplanemez kalapom is leesik fejemről, és gyorsan össze akarom csukni a fegyveremet. Szerencsétlenségemre a csövet emelve akartam összezárni a fegyvert, mert a jobb kezem nagyon fájt, de a két töltény kiesik az összecsukás előtt. Újra üres puska van a kezemben! Vége mindennek – gondolám –, beteljesedett rajtam az öreg elefántvadászok végzete!

Tisztán emlékszem, csak arra voltam kíváncsi, hogy milyen módon végez velem a feldühödött óriás. Semmi keserűség nem volt bennem, mert hisz én hibáztam, bár elsősorban kirongózim ügyetlensége idézte elő ezt a mindenképpen szerencsétlen esetet.

Váratlanul – mikor végre sikerült két újabb töltényt a puskámba nyomni – látom, hogy üldözőm eltűnt, és már a csörtetését hallom az őserdőben. Gyorsan arrafelé rohanok, hogy hátha még lövésre kaphatom, de már nem látok belőle semmit.

Hogy mi késztethette az elefántot oly gyors visszavonulásra, mikor már mindent elveszettnek gondoltam, azt máig sem tudom megmagyarázni! Talán az embereim zaja, vagy az, hogy a lövéseim mégis némileg kótyagossá tették?! Sokat gondolkoztam e dolgon, és gyakran még most is ráterelődik gondolatom, de most is olyan talány marad, mint közvetlen az eset után...

Csak azután szedtem fel a kalapomat, valamint megtaláltam a csőből kiesett két patront is. Ha legalább akkor tudtam volna gyorsan összecsukni a puskámat!
Kalapom mutatta legjobban, hogy mily közel járt a vég! Rajta volt az elefánt fél lábanyoma.

Az előkerült kirongózi szerencséjére nem értette meg, hogy miket mondtam neki, bár valószínűleg sejtette a hanglejtésből és a gesztusokból, hogy miket kívántam neki. Azután gyorsan a menekülő után, melynek nyomában bőségesen volt vér! Erős iramban ment a sebzett, és mi is rohantunk utána, amennyire a szív és a tüdő engedte. Mindenáron meg akartam szerezni ezt az elügyetlenkedett pompás zsákmányt. Nemcsak az az elveszett hatalmas agyarpár – bár ez egyszer igazán nem tudnám az agyar súlyát fontokban megbecsülni – sarkallt a rohanó követésre, de sarkantyúzott a

kínzó önvád is.

Hiába volt minden. Az elefántunk, mint azt a nyomából láttuk, egyáltalában nem lassította futását. A nyom sokszor nagyon jó, magas őserdőn vezetett át, majd meg annál rosszabb elefántfüvesben kellett utána mennünk.

Délután négy óra tájban megint kiértünk az őserdőből. Az őserdőszél bozótos rosszul leégett elefántfüvesében bivalyokat láttunk. Legalábbis bivalyoknak tetszettek a mozgó fekete alakok. Két emberem megugrani próbált – a fényképezőgépet hordozó gyerek messze mögöttünk járt –, de a vöröstől elkaptam a puskát. Furcsának találtam a bivalyaimat. Nem láttam szarvat. Akkor aztán már tudtam, hogy mik azok! A régen óhajtott óriásdisznók! Sok minden gondolat átcikázott az agyamon! Nem szabad elengednem ezt az esélyt, mert ki tudja, lesz-e alkalmam még óriásdisznót lőni, pedig mindenáron szerettem volna a Magyar Nemzeti Múzeumnak egy-két példányt biztosítani.

Bár jól tudtam, hogy lövéseim az esetleg már megnyugodott, sebzett elefántbikát megint felzavarják, illetőleg felzavarhatják, mégis győzött bennem a gyűjtő.

Az egyik a nyakát és fejét mutatja a félig leégett elefántfűszárak összevisszaságából. Embereim – úgy látom – még most sem ismerték fel őket, mert mikor fegyveremet az arcomhoz emelem, szerterebben a két hős. Lövésemre a nyakba lőtt azonnal összeesik. Bal csővel egy másikat, mely tőlem jobbra rohant el, váll-lapon lőttem. Vagy 6–7 darab volt együtt. Ez volt a legnagyobb óriásdisznó-csapat, mit eddig láttam.

Nem volt időm arra, hogy a teljes burkolatú lövedéket ólomhegyűvel cseréljem ki, bár ennek meg az volt az előnye, hogy nem roncsolta annyira a bőrt. A nyakonlőtt még vergődött, mikor hozzá mentünk. Óriási állatnak látszott a fölálló, hosszú sörteszőrök miatt.

Embereimnek azután mondtam, mutogattam, hogy kövessük a másik meglőtt mukulu nyomát.

Meg is indultunk, és mentünk is egy darabig, de az elefánt nyomán.

Végre megértettem magam nagy nehezen, hogy egy másik mukulut is meglőttem. Annyira buzgólkodtak a testi épségük biztosításában, nem is tudták, hogy egy másik óriásdisznóra is lőttem. Rávezettem őket a nyomra, ahol néhány lépés után bőségesen megindult a tüdővér. A legszabályosabb váll-laplövést kapta, de mégis ment vele vagy kétszáz lépésig. Ha ólomhegyű vagy expanzív lövedékkel lőttem volna, ilyen lövéssel egy lépést se tesz. Egy nagy vértócsában már meredten feküdt a másik, az elsőnél jóval nagyobb mukulu. Sajnos, mind a kettő vén koca volt.

Az elsőhöz időközben visszajött egy már elég fejlett malac, melyet előbb egyáltalában nem látam. Felbátorodott erre a két hős, megvillant a vörös kezében a gyámoltalan kirongózi kezéből kikapott lándzsa, de szépen el is hibázta az alig tizenöt lépésnyire álldogáló malacot.

Gyorsan egy-két felvételt készítettem róluk, azután, hogy megvédjem a hiénáktól és a keselyűktől, tövisbómával vettük körül. Jó, hogy két bushkés volt velünk, mert vadászkésemmel bajos lett volna az elfedéshez szükséges tövises ágakat levagdosni.

A fényképezőgépet hordozó suhanc vállalkozott arra, hogy a campbe megy, és a tuk-tukkal és emberekkel tér vissza az óriásdisznókhoz, melyeket egészben kell nekik kora reggel a campbe szállítani.